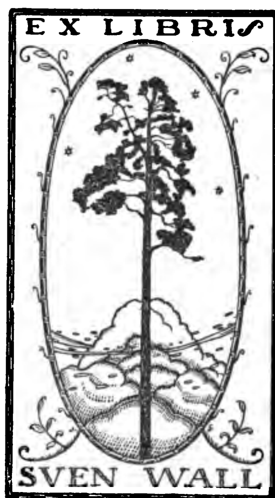
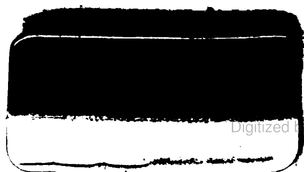

EX LIBRIS
SVEN WALL

SKANDINAVIEN,

DESS FARHÅGOR OCH FÖRHOPPNINGAR.

EFTER FRANSKA HUFVUD-UPPLAGAN

MED ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG.

AF

G. LALLERSTEDT.

STOCKHOLM,
ADOLF BONNIER.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1856.

INNEHÅLL.

FÖRSTA KAPITLET.

RYSSLANDS INKRÄKTNINGAR I NORSKA FINMARKEN.

Det krig, som den orientaliska frågan föranledt, har uppkommit ej mindre genom de vestra kabinetternas försumlighet än genom Rysslands hersklystnad. I synnerhet har Frankrike föga bekymrat sig om de mera aflägsna ländernas förhållanden, och om man äfven ej kan undgå att skänka sin beundran åt den ädla hänförelse hvarmed det går i striden, måste man likväl förundra sig öfver dess likgiltighet att göra sig förtroget med de tilldragelser som måste hafva kriget till en oundviklig följd.

En inkräktande politik får länge förbereda och utföra sina planer utan att det väcker Frankrikes uppmärksamhet; det behöfs någonting uppskakande för att väcka det, och sedan det länge försmått att akta på farans förebud, blir det först då stort, när det står midt emot henne.

Så har förhållandet äfven varit med de händelser som förberedt det orientaliska kriget. Med en slug beräkning å ryssarnas sida hafva dessa händel-

ser utvecklat sig utan afbrott och uppehåll; i tjugu år har fälttåget varit öppnadt vid Donau, med ryska konsuler till generaler, poperna till vägvisare, hospodarerna till medsvurna, de bestuckna bojarerna till bundsförvandter och de bedragna slaverna till verktyg. Om inom pariserpressen några röster höjde sig för att utvisa faran, bemötte statsmännen deras varningar med förnämt förakt och sågo deri endast en oppositionsmanöver, beräknad på att väcka blindt alarm. Ty man måste, för att vara rättvis, mindre anklaga franska folkets sorglöshet, än den brottsliga försumligheten hos de män som styrde det, och framför allt hos de män som styrde det under de sista tio åren af julimonarkien. Under hela denna tid var det ministeriella lifvet ingenting annat än en strid, ett problem, ja nära nog ett hazardspel; en strid, ej för att diskutera och utföra planer, utan för att hålla sig uppe, för att försäkra sig om maktens dagliga bröd, för att vinna en morgondag och på denna ånyo börja alla gårdagens mödosamma arbeten. I detta sorgliga läge måste man hålla på afstånd hvarje främmande tilldragelse, nedtysta hvarje utifrån kommande fråga, undanskyla hvarje ljus som kunde sprida klarhet öfver någon qvistig sak. Diplomaternas noter nedgräfdes i utrikesministèrens arkiver, och diplomaterna, som aldrig visa sig angelägna att lemna mer än som affordras dem, togo vinken i akt. Eller om någon obetänksam agent inskickade allt för oroande meddelanden, uppmanades han att ej kasta sin blick allt för högt eller allt för långt; och man tillät ryssarne att i god ro utföra sina planer vid Donau för att skänka Ludvig Filips ministrar parlamentariskt lugn.

Frankrike har nu smakat frukterna af denna olyckliga taktik. Dess ministrar hafva ej velat se

molnen; det har fått uthärda stormen. Det är rättvist att tilldela hvar och en sin del af ansvaret; det orientaliska kriget är endast arfvet efter de svagheter som föregingo året 1848.

Ryssarnes oupphörliga inkräktningar vid Donau tåldes så länge af vestmakterna, att man i S:t Petersburg med skäl kunnat förvåna sig öfver betänkligheter, plötsligt påkomna efter så mycken undfallenhet. Men czaren hade tagit sina försigtighetsmått; ty han visste att, om undfallenheten i Frankrike är varaktig, styrelserna ej äro det, och under täckmanteln af freden till hvad pris som helst, hade han vidtagit alla de krigiska mått och steg som kunde betrygga honom i händelse af ett möjligt afbrott i det goda förståndet med utlandet. Också var czaren, när han slutligen fann framför sig en furste, som var mindre medgörlig än hans företrädare, genast färdig och fullrustad, då de öfverraskade motståndarne hade all möda att samla sina ofulltaliga stridskrafter.

Vi böra tillägga att, om den nya franska styrelsen fick uppbära följderna af de föregående regeringarnes sorglöshet, hon hade den fördelen att kunna skjuta ifrån sig ansvaret. Kejsar Louis Napoleon, frigjord från de begge monarkiska styrelsernas traditioner, borde, som han äfven gjort, söka godtgöra den skedda skadan; och alliansen med England återväckte också hoppet hos alla folk som Ryssland underkufvat eller förtryckt.

Nu är man omsider väl underrättad om hvad czaren förehaft på Donaus stränder och hvad han der ytterligare ämnat utföra. Man vill betrygga Europas lugn, och denna något sena uppfattning af ryska politikens verkliga afsigter har ledt till framställningen af de fyra första diplomatiska punkterna.

Dessa fyra punkter, sådana de i Wien bestämdes, hade till ändamål att hindra Ryssland från att intränga i vestra Europa, öfver Svarta hafvet eller Donaufurstendömena, och det var utan tvifvel mycket vist och klokt gjordt. Men var detta försigtighetsmått tillräckligt? Har ej Ryssland andra vägar till vestra Europa? Finnes det ej andra kuster, der det, utan att hafva varit utsatt för diplomatiens blickar, drifvit sin verksamhet? Det är utan tvifvel godt och väl att man tillstänger Svarta hafvet och Donau. Men diplomatien skulle hafva lekt blindbock, om hon glömt, att andra floder, andra haf ännu lättare föra Ryssland till occidentens hjerta, äfven efter antagandet af de fyra punkterna?

De fyra punkterna voro också i sjelfva verket otillräckliga, emedan hela den diplomatiska vetenskapen är otillräcklig. Diplomatien får vanligen först då kunskap om händelserna, när allmänheten redan känner dem; det är ofta först genom kanonernas dunder som hon väckes till uppmärksamhet. Diplomaterna borde betrakta sig såsom nationernas förposter och låta höra sitt wer da? vid fiendens första rörelse; men slumrande på sina poster, är det mången gång från hufvudkorpsen de underrättas att fienden är midt i lägret. Rättvisan fordrar dock det erkännande, att de britiska agenterna, bättre underrättade och med större förmåga att göra sig hörda, länge insett händelsernas betydelse och den hotande faran. Lord Stratford Redcliffe hemskickade oupphörligt från Konstantinopel underrättelser, som bordt föranleda de kraftigaste åtgärder, och man vet att sir Hamilton Seymours depescher innehöllo högst märkliga meddelanden; men äfven i London saknades icke portföljfrågor som fordrade försigtighet. Den europeiska allmänheten har således ej blifvit upplyst af stats-

männens ljus, utan först af lågorna från den allmänna branden. Då ila diplomaterna tillsammans, beväpnade med sina protokoller; med de fyra punkterna sluta de en kedja omkring branden och se ej långt borta i horisonten en uppstigande låga, som skall börja en ny brand. Deras förutseende inskränkte sig i Wien till att vilja stänga en port; men hvad betydde denna försigtighet, då en annan port lemnades öppen?

För vår del kunna vi ej annat än förvåna oss öfver att Ryssland ej antog dessa snillrika protokoller. Ty den europeiska verlden skulle då i all sköns ro lagt sig att slumra i skuggan af den i Wien erhållna stora freden, och Ryssland skulle i maklighet kunnat taga en omväg, som undgått diplomatiens tankspridda blickar. Också är det ej till den officiella diplomatien som man bör vända sig, då man vill belysa en fråga. Vi vädja heldre till allmänheten i London och Paris: till denna engelska allmänhet, som vet att högsinnadt uppoffra sina handelsintressen för en nationell fråga; till denna franska allmänhet, så vetgirig, men tillika så van att få plikta för sina styrelsers synder.

De tilldragelser som försiggått vid Donaus mynningar och som föranledt det orientaliska kriget upprepas vid Ishafvets kuster och skola oundvikligen medföra ett nytt europeiskt krig, om Europa här visar prof på samma sorglöshet. Några historiska upplysningar äro nödvändiga för att rätt förstå denna fråga.

I den yttersta nordvestra delen af Europa, vid Ishafvets kuster, erbjuder den norska kusten sjöfararen en mängd af vikar, bugter och smärre inskärningar, som till största delen bilda inloppet till djupa och säkra hamnar. Dessa vikar, som på norska

språket kallas fjordar, utmärkas hvar och en genom ett särskilt namn, som lägges framför det allmänna. Vi vilja bland andra nämna Tanafjord, Porsangerfjord och Altenfjord.

I förbigående kan det förtjena anmärkas, att samma ändelse med en lätt förändring återfinnes i namnen på de hamnar som först af norrmännen togos i besittning på franska kusten. Honfleur, Harfleur och Barfleur äro skandinaviska fjordar, liksom Paimbœuf, Quillebœuf och Marbœuf genom sin ändelse påminna om skandinavernas boe eller bo (bostad). Denna anmärkning har redan blifvit gjord af franska vetenskapsmän, bland andra af Depping i hans historia öfver norrmännens sjötåg samt af hr Paul Bourgoing, f. d. fransk chargé d'affaires i Danmark.

Denna fjordregion, som nu utgör nordligaste delen af Norge, kallas Finmarken. Ordet finne betyder i det gamla norränaspråket samt i den nyare norskan lapp. Finlands nuvarande innevånare utgöra en helt annan folkstam, men ett stort antal af dem har inflyttat i Finmarken, som nu bebos af lappar, finnar och norska kolonister gemensamt. De sistnämnda ha der varit bosatta sedan långliga tider tillbaka, ty de omtalas redan i sagorna.

Antalet af de i norska Finmarken bosatta finnarne uppgår till sex tusen; lapparne till tretton tusen. De sednare äro i allmänhet nomader och lefva af afkastningen af sina renar. Norrmännen i Finmarken, hvilkas antal utgör omkring tjugufem tusen, äro fiskare och bo omkring fjordarne, i synnerhet i distriktet Alten. Några lappar med fasta bostäder bebo den lilla staden Hammerfest.

För att förstå hvarföre ryssarne eftersträfva besittningen af dessa trakter, behöfver man blott jem-

föra Finmarkens fjordar med de hamnar de ega i Ishafvets östra del. De sednare äro tillstängda af isen ända till Maj månad och göra således hvarje utveckling af industrien och sjöfarten omöjlig. Finmarkens kuster deremot badas af sydliga hafsströmmar, som uppvärma kusterna och göra hamnarne hela året om isfria och öppna för en liflig sjöfart. Hvilket märkvärdigt förhållande, som skänker dessa ishafsnejder en likhet med Medelhafvets kuster! Medan litet längre mot öster ryssarne se qvicksilfret frysa i termometrarne, hafva Finmarkens kuster en temperatur som erinrar om mellersta Europas vintrar. I Alten är medeltemperaturen i Januari 7 grader under nollpunkten. Den ryska kuststräckan, mager och ofruktbar, erbjuder hvarken skygd eller näringsmedel, medan de norska fjordarnes stränder äro betäckta af skogar och grönska och stöta till dalar med en yppig vegetation.

Och likväl är det ej jordens produkter som Ryssland här eftertraktar. Hafvet gömmer på dessa kuster rikedomar af en helt annan betydelse, hvartill denna makt redan ansett sig vara uteslutande egare. Vi ämna tala om fiskerierna på dessa kuster, och samma kontraster möta äfven här. På den ryska kuststräckan tillåter ej klimatets stränghet fasta bostäder och under åtta månader af året hindra ismassorna allt fiske. På norska kusten deremot äro innevånarne skyddade mot vintrens skärpa, och fiskarne, ditförda af de varma hafsströmmarne, samla sig der i oräkneliga massor. Också ega på dessa kuster betydande vinterfisken rum, i synnerhet i innersta delen af Warangerfjord, belägen i nordöstligaste hörnet af norska Finmarken. I det* öfriga Europa, och till och med i södra Norge, kan man knappt göra sig en föreställning den om omätliga ri-

kedom på fisk af alla slag som de varma strömmarne hvarje år föra till dessa kuster. Men det är i synnerhet när fiskbankarne, under jagten efter sillen, rusa till kusten, som mängden trotsar all beskrifning. Ofta är jagten så ifrig, att flyktingarne och de förföljande bokstafligen tränga ihjäl hvarandra och huller om buller uppkastas på stranden. Afkastningen af dessa fisken, som oupphörligt näras af ett slösande haf, skulle i skickliga händer vara en outtömlig guldgrufva. Men dessa rikedomskällor upphöra vid Finmarkens gränser, och då man kommer längre mot öster, intaga isbankarne fiskbankarnes plats.

Allt detta känner Ryssland väl, och det har gjort allt hvad det kunnat för att saken skulle blifva en hemlighet för den öfriga verlden. I sjelfva Norge har man länge föga anat de faror som hotat dessa trakter och deras orsaker.

Det är föröfrigt ej en blott materiell förstoring som Ryssland afser; det är ej blott de rika fiskena på de norska kusterna som dragit dess lystna blickar till dessa trakter. Dess tåliga politik vill ej våga någonting för så litet, och det skulle ej ansett det löna mödan att störa verldens fred för några norska fiskerier, om ej denna punkt af Finmarken erbjöde det en väg till vestra Europa. Vid Ishafvets kuster som vid Svarta hafvets, vid Dwinas som vid Donaus mynningar, äro Rysslands förehafvanden af uteslutande strategisk natur.

Som bekant är det de stora fiskerierna som dana de stora flottorna. Lusten för sjölifvet och erfarenheten på hafvet måste förvärfvas redan från de yngre åren; man måste, så att säga, vara vaggad på böljorna, för att lära trotsa och beherrska dem. Fisket, som i början är eftersökt som ett medel till uppehälle, blir snart en skola, der härdade matroser

och oförskräckta sjöfarare danas. Man får ej glömma, att det var från Skandinaviens kuster som de gamla norrmännen utgingo, hvilka kallade sig sjökonungar och uppfyllde hela vestra Europa samt österlandet med ryktet om sina bragder. Då fisket i Finmarken fortgår hela året om, har kustbefolkningen en beständig öfning. Hvad kan deremot Ryssland uträtta med sina östersjöhamnar, som äro stängda från Oktober till Maj, med sin afbrutna sjöfart och sina sjömän, som under åtta månader af året äro fastnaglade vid torra landet? Under dylika förhållanden måste hvarje flotta blifva vanmäktig, hvarje flottas bemanning komma att sakna skicklighet och oförskräckthet. Och likväl utgör det ett af målen för Rysslands ärelystnad att blifva en stor sjömakt. Det behöfver för detta ändamål isfria hamnar, derifrån en flotta när som helst kan utlöpa, och en kustbefolkning, som genom de stora fiskena beständigt öfvas och beständigt tillväxer. Nåväl, alla dessa fördelar erbjuder nu Finmarken. Låt Ryssland få lägga under sig fjorddistriktet och befästa sig på vestra kusten af Finmarken, och dess skeppsvarf skola här snart öfverträffa allt hvad det åstadkommit i Nikolajew. Ryssland är tåligt och utför sina syften utan buller; man kan vara viss på att det snart skall sticka ut i sjön flottor, långt öfverlägsna allt hvad det hittills i denna väg försökt. Norges skogar skola förse det med det yppersta byggnadsvirke, och kustbefolkningen skall förse dess skepp med oförskräckta och erfarna besättningar.

Det är då Ryssland skall få en lätt och säker väg till vestra Europa, det beständiga målet för dess ihärdiga ansträngningar. Med blicken sedan hundra år tillbaka ständigt riktad mot vester, har det gjort oerhörda bemödanden för att framtränga dit genom

Bosporen, och deri ligger äfven den hemliga anledningen till dess stora anläggningar på Svarta hafvets kuster, ty detta haf är för Ryssland förstugan till Medelhafvet. Men dess afsigter på detta håll, som nu endast äro allt för väl kända, hafva väckt diplomaterna ur deras slummer och gifvit anledning till den tredje punkten, som varit föremål för så mycket tvistande. Ryssland hade gerna kunnat genast ingå på denna punkt, utan att förlora något, om man blott låtit det i ro fullfölja sina planer på den norska Finmarken. Må vestmakternas flottor bevaka Svarta hafvet, må kabinetterna hafva sina teleskoper riktade på Bosporen, må diplomaterna förklara Europa räddadt, emedan Medelhafvet blir stängdt för ryssarne: om man icke noga bevakar deras företag på Ishafvets kuster, torde en vacker dag en på Finmarkens kust bygd flotta öfver Nordsjön och Kanalen intränga i Europa.

Vid Bomarsunds intagande såg man i klipporna inhuggna grundvalar till befästningar i en storartad skala. Här ville man anlägga ej blott en fästning af första ordningen, utan äfven en sjöarsenal. Det är nemligen att märka, att de åländska öarne sednare instängas af isen och förr befrias derifrån än kusterna vid Finska viken. Sjöfarten är således der mindre utsatt för afbrott.

Om derföre Ryssland äfven antagit de fyra punkterna och öfvergifvit sina anläggningar vid Svarta hafvet, och Europa ej på samma gång skaffat sig garantier för Östersjön och Ishafvet, skulle det i besittning tagna och befästade Alten blifvit en ersättning för Svartahafshamnarne och Bomarsund kunnat mottaga största delen af Östersjöflottan, som sålunda skulle blifvit befriad ur sin långa vinterdvala. Ryssland skulle derpå, efter en mellantid af lugn, kun-

nat på nytt gripa till offensiven på Svarta hafvet och hota från begge hållen på en gång.

Och må man ej häruti se en löst framkastad spådom, ett tomt hjernspöke. Historiska fakta rättfärdiga denna vår farhåga. Huru dyrt har ej Europa fått betala sin brist på förutseende vid Donau och Svarta hafvet! Må det väl taga sig i akt för de faror som hota de skandinaviska hafven!

ANDRA KAPITLET.

FINMARKENS GEOGRAFI. — RYSSLANDS INKRÄKTNINGAR. — UNDERHANDLINGAR OCH FÖRDRAG.

Finmarken utgör en platå med en medelupphöjning af 1000 à 1600 fot öfver hafvet. Då man färdas dit från Bottniska viken, går vägen uppför en nästan omärklig höjning mot nordvest. På vestra kusten deremot är sluttningen tvärbrant, och på denna sida leda endast några få farbara vägar till hafvet. Men platån sjelf är på flera ställen genomskuren af dalar, i hvilka floderna nedflyta till de innersta hörnen af vikarne och utstaka vägar, af hvilka man skulle kunna draga stor nytta.

Man träffar snart flera af dessa dalar, då man från ryska gränsen färdas mot vester. Vi nämna bland andra Pasvigflodens dal, som står i samband med Enare träsk, och Neidens dal. Dessa begge dalar föra till ett högland, så godt som utan farbara vägar, och endast sammanhängande med de ofruktbaraste delarne af Finland. De äro dessutom trånga och floderna allt för små för att vara segelbara.

Längre bort ligger Tanas dal, vida vigtigare, emedan floden är segelbar ända till Seida, beläget

midt emot innersta hörnet af Warangerfjord. Men dalen sträcker sig ej längre inåt landet än halfvägs till Enare träsk, och för att följa floden ända till dess källa, måste man intränga långt bland sjelfva fjällen. Flera dalar sträcka sig ned till Laxe- och Porsangerfjordarne, men de äro korta och trånga.

Den rikaste och så väl i militäriskt som ekonomiskt hänseende vigtigaste dalen, och den på hvilken ryssarne hafva sina blickar och sina förhoppningar fästade, är Altendalen med floden af samma namn. Belägen vester om Porsangerfjord, utmynnar denna dal i Altenfjord, hvars geografiska läge erbjuder de ypperligaste ressurser för en örlogshamn af första ordningen. Denna fjord har tre inlopp från hafssidan: i vester Stjernsundet, i norr Rognsundet och i öster Vargsundet. Alla dessa inlopp föra till en ypperlig hamn, som genom fjordens talrika böjningar skyddas både mot stormarne och utifrån kommande anfall. Intet artificielt försvarsverk är der uppkastadt, intet militäriskt arbete der påbörjadt, men det skulle blott behöfvas några förskansningar för att förvandla Alten till en ointaglig fästning; och om det militäriska snillet derpå riktade sin uppmärksamhet, skulle man der snart se ett nytt Sebastopol höja sig, mera hotande och mera fast än det förra. Härtill kommer att Altens dal, bördig, tätt befolkad och rik på skogar, kan lemna de för stora företag nödvändiga arbetskrafter och materialier. Vid fjordens södra ändpunkt delar sig denna dal i tvenne andra, Kaafjordens dal och Altdalen, begge namnkunniga för sin rikedom på mineralier och jordbruksalster. I den förra befinna sig Kaafjords bekanta koppargrufvor; i den andra, nära Altenelfs mynning, ligga menniskoboningarne hopade så nära hvarandra, att de få utseendet af en liten stad. På

en ö norr om Altenfjord ligger staden Hammerfest, med 1000 innevånare.

Dessa dalar voro förr bebodda af lappar, som idkade föga eller intet åkerbruk och ej egde någon industri. Men bearbetningen af koppargrufvorna har ditlockat norska bergsmän, som der köpt jord, bygt sig hus, röjt och odlat, så att befolkningen år från år tillväxer allt efter som kulturen intränger i det inre af dalarne. Altenelf är dessutom segelbar, och andra strömmar finnas äfven, som erbjuda mäktiga vattenfall åt alla slags industriella företag.

Sådant är landets allmänna utseende. Men det finnes dessutom några andra alldeles egendomliga omständigheter som ådragit sig uppmärksamhet i S:t Petersburg. Altenelfs källa ligger helt nära Muonio-elf, som tillika med Torneåelf utgör gränsskilnaden mellan Sverge och Finland. Torneåelf är flottbar, och ifrån denna elf ända till Altenfjord går en väg, som ej är ordentligt utstakad, men möjlig att befara. I närheten af Muonioelf och i Alten finner man hästar i tillräckligt antal för resan öfver fjällen; och denna färd är hvarken särdeles svår eller mycket lång, ty man har sett qvinnor göra den till fots vintertiden, dragande sina barn på kälkar efter sig.

Denna kommunikationslinie lånar sig ypperligt åt czarens planer. Ty några ryska bataljoner, som utginge från staden Torneå, belägen vid nordligaste ändan af Bottniska viken, skulle inom några veckor kunna göra sig till herrar öfver Altens dal och snart stå vid fjordens stränder. Om härmed vore förenad en sjöexpedition utmed kusten, skulle svårigheterna blifva så mycket mindre.

I Hvita hafvet och på de närgränsande kusterna kan Ryssland förfoga öfver mer än fyrahundra transportskepp, om tillsammans femtusen lästers drägtig-

het. Större delen af dessa fartyg äro bemannade med besättningar, som från barndomen äro vana vid seglingen i fjordarne och bland skären, som känna alla bugterna på kusten och äro lika förtrogna med Finmarkens farvatten som vore det deras eget.

Dessa fartyg äro så bygda, att de kunna föra både trupper och krigsmateriel. Det skulle ej möta någon svårighet för dem att taga ombord 10,000 man med groft artilleri och ammunition för tre månader. En sålunda organiserad expedition skulle kunna landstiga på hvilken punkt som helst af den långa kuststräckan emellan Warangerfjord, vid Finmarkens nordligaste hörn, och Trondhjems, vid dess sydvestligaste, utan att träffa på en enda krigshamn. Väl eger Norge, norr om Warangerfjord, fästningen Wardöe. Men denna fästning försvarar ej kusten mer än en tom skyllerkur skulle försvara approcherna till ett läger. Aderton kanoner i ett stjernformigt fäste, der det hvarken finnes plats för att herbergera en garnison eller för att inrätta magasiner, se der Norges hela kustförsvar på denna sida. Förlagd på en isolerad punkt, som ej beherrskar någon vigtig genomfart, utan hamn och utan skygd, oduglig som försvarsverk, omöjlig som tillflyktsort för en slagen styrka, är fästningen Wardöe ej värd den årliga summa som bortslösas på underhållet af dess vanmäktiga garnison. En inkräktare kan i all trygghet kringgå den utan att bry sig om den och utan att af den oroas. Och likväl finnes ej, med undantag af denna fogelskrämma, på hela kusten något det minsta tecken till militärstyrka. Finmarken, öppet på alla sidor, tyckes således inbjuda till fiendtliga anfall. Redan den lilla staden Vadsö på kusten af Warangerfjord skulle lätt kunna blifva en medelpunkt för vigtiga anläggningar.

På något afstånd vester från Wardöe ligger inloppet till Tanafjord, som intränger djupt i landet och öppnar flera rymliga vikar, som kunna tjena till hamnar både för krigs- och handelsfartyg. Tanafjordens stränder, liksom den deri utmynnande dalen, äro namnkunniga för sin fruktbarhet.

Ryssland kan således när som helst sätta sina transportskepp i rörelse, för att, utan att behöfva lossa ett enda skott, göra sig till herre öfver Finmarkens kuster. Om på samma gång några från Finland detacherade trupper intränga öfver Torneå i Altens dal, skall ingen hindra Ryssland från att sätta sig i lugn besittning af hela norska Finmarken, hvarifrån det sedan skall blifva svårt att fördrifva det.

Å andra sidan är det visserligen sant, att det ej ingår i Petersburgerkabinettets metod att slå dessa djerfva slag som väcka vesterlandets uppmärksamhet. Oaktadt de talrika arméer, som det skrytsamt utbreder, är det dock mer öfverensstämmande med dess smak att framtränga utan buller och med tillhjelp af list, än att vädja till öfvermakten. Den moskovitiska politiken uppträder heldre som ficktjuf än som stråtröfvare, och det öfverensstämmer mer med dess vanor att omärkligt sticka sin hand i grannens ficka än att sätta pistolen för hans strupe. Så har det varit med dess beständiga inkräktningar i Finmarken; så är ännu i dag förhållandet med dess agenters mörka smygvägar.

Det är föröfrigt ej först från i dag som Rysslands inkräktningar härleda sig. Redan i 13:de seklet afslöts, efter långvariga tvister, ett fördrag, som bestämmer gränsskilnaden mellan Norge och Ryssland. Det öfverenskoms deri, att czarerna skulle uppbära skatt ända till Lyngstuen, öster om Fiskeröe, som ligger ungefär halfvägs mellan nuvarande grän-

sen och Kola. Deremot hade de norska konungarne å sin sida rättighet att upptaga skatt ända till Kola och till och med ända till Veleaga vid Hvita hafvet. I följd häraf voro stora kuststräckor gemensamma för begge makterna, omfattande hela kusten der Kola är beläget ända till Hvita hafvet, hvars inlopp sålunda beherrskades af den norska kusten.

Det var i synnerhet på dessa gemensamma distrikter som Ryssland då riktade sitt inkräktningsbegär. Från 16:de till 17:de seklet utsträckte långsamma, på hvarandra följande inkräktningar de moskovitiska besittningarne mot vester, utan att Danmarks och Norges konungar tänkte på att försvara sina rättigheter.

Under Peter den Store blef den moskovitiska inkräktningspolitiken, som öfverallt lät känna sig, ej heller i Finmarken overksam. Från sina fisken vid Ishafvet utsträckte ryssarne sina färder allt längre och längre mot vester, i det de först gjorde sig till uteslutande herrar öfver fiskerierna på det gemensamma området och derefter fullföljde sitt fiske på Finmarkens kuster. I början af 19:de seklet ser man dem på norska området uppföra träkojor som de fört med sig i sina skepp, öfvervintra i flera af Finmarkens hamnar och till och med i Wardöe, der de bebodde de öde byggnaderna i fästningen.

Då de ostraffadt fingo drifva sitt spel, blefvo de till slut så oförsynta i sina tilltag, att vederbörande slutligen ej mer kunde blunda derför. Efter Norges förening med Sverge lät kabinettet i Stockholm anföra klagomål häröfver, och från Christiania afgingo årligen lifliga protester till de ryska myndigheterna i Kola.

Svårigheterna förblefvo likväl olösta, till dess en oväntad händelse ytterligare invecklade tvisten

och gaf en viss skärpa åt underhandlingarne. Sverge hade några linieskepp, som lågo utan någon nytta i Carlskrona hamn. Carl XIV Johan, som ville gälla för en skicklig administratör och ej tyckte om att låta kapitaler ligga ofruktbara, önskade förvandla dessa gamla kölar till reda penningar, och lät genom ett handelshus sälja dem till de unga republikerna i södra Amerika, som i detta ögonblick voro i full uppresning mot Spanien. Med de planer han hade på Finmarken skulle Alexander nöjt sig med en förevändning för att öppet bryta med Sverge. Men här erbjöd man honom det i hans ögon bäst valda skäl att rättfärdiga hans sednare mått och steg. En konung, som af honom mottagit ynnestbevisningar och af honom blifvit införd i de legitima furstarnes krets och invigd i den heliga alliansen, underhandlade med Amerikas revolutionärer, gjorde sig till deras leverantör och kom insurrektionen till hjelp! Alexander såg häri en handling af otacksamhet och förräderi. Alexander öfverdref visserligen med flit uttrycket af sin monarkiska vrede för att afleda uppmärksamheten från verkliga anledningen till sin tvist med kabinettet i Stockholm. Men i sjelfva verket sysselsatte han sig vida mer med Finmarken än med skeppen, och principfrågan var honom en ypperlig täckmantel att dermed dölja territorialfrågan.

Carl Johan lät dock i början icke skrämma sig af sjelfherrskarens hotelser. »Försäljningen af några gamla skepp», sade han, »hade ingenting att skaffa med politiken. Han hade utbytt några onyttiga träblock mot den runda summan af en million, och det vore ej för Sverge en affär att förakta. Hvad bekymrade han sig om hvem köparen var! Han hade blott gjort afseende på köpevilkoren.»

Denna stolta hållning varade dock ej länge. Carl Johan samtyckte att låta köpet gå tillbaka i afseende på de ännu ej utlemnade skeppen.

Emellertid hade Alexander begagnat sig af dessa tvister för att höja sina fordringar i frågan om Finmarken. Vi hafva omtalat att 13:de seklets traktat erkände czarernas territoriella rättigheter ända till ett ställe benämndt Lyngstuen. Nu finnes 6 mil från Tromsöe på vestra kusten af Finmarken ett berg med namnet Lyngstuen, som bildar en mellan Ulfs- och Lyngfjordarne utskjutande udde. Det vore denna punkt, menade Alexander, som utgjorde gränsen för de ryska besittningarne; med andra ord, han utvidgade sina stater med en sträcka af 40 mil och tänkte dermed införlifva hela östra Finmarken och största delen af den vestra. Svaret på dylika anspråk var lätt; ty i traktaten var Lyngstuens läge angifvet öster om Fiskeröe. Men Alexander hade fast beslutat att ej lyssna till några motskäl; tvisten, dold för de vestra kabinetternas ögon af skeppshandelsfrågan, antog en allt mera bitter karakter; och kriget, som oundvikligt närmade sig, skulle ej mött något hinder från den förblindade heliga alliansens sida, då Alexander plötsligt dog i Taganrog.

Hans efterträdare, nödgad att börja sin regering med skarpa skott på Petersburgs torg, brydde sig ej om att fullfölja ett gräl med sin närmaste granne. Finmarken var en obetydlighet, när hans tron sväfvade i fara. För att herrska i det inre, behöfdes fred på gränserna; redan straxt efter slutet på decemberrevolutionen öppnade kejsar Nikolaus underhandlingar om gränsregleringen, och genom en konvention af den 14 Maj 1826 blef gränsen emellan Norge och Ryssland slutligen bestämd. Man

tog dertill den lilla Jacobfloden, belägen vester om Kola.

Norge förlorade visserligen ännu mer af sitt område genom detta fördrag, men det kände åtminstone vidden af sina uppoffringar och utgick omsider ur detta osäkerhetstillstånd, som är en beständig källa till otrefnad och tvister. Att man föröfrigt hade goda skäl att påskynda afgörandet, visar sig bäst deraf, att Nikolaus, så snart han blott gjort sig fri från de inhemska bekymren, genast ångrade sin eftergifvenhet. Inseende hela betydelsen af sin företrädares politik, bemödade han sig att på intrigens väg återvinna hvad han förlorat genom fördraget. Hans tanke afslöjade sig sedermera i den polemik som fördes af det Nordiska Biet, en i S:t Petersburg utkommande tidning, hvilken innehöll utmanande anfall mot Norge och isynnerhet bittra anmärkningar öfver 1826 års konvention.

Olyckligtvis begick norska styrelsen det felet att genom en lag gifva helgd åt ryssarnes ihärdiga inkräktningar. År 1830 gaf man dem rättighet att nedsätta sig på östra Finmarkens kust, ehuru man på samma gång inskränkte denna rättighet till vissa bestämda punkter och band den vid vissa vilkor. Det besvärar aldrig ryssarne att underkasta sig inskränkningar och vilkor, som de sedermera alltid veta att göra sig af med. Också såg man dem snart gå utöfver hvad med dem var öfverenskommet, och 1846 måste de norska auktoriteterna nedrifva anläggningar som blifvit gjorda utom de bestämda gränserna.

Emellertid hade nya intriger afslöjat Petersburgerkabinettets ihärdiga afsigter. Man såg 1844 ryska agenter genomresa östra Finmarken under förevändning af en lustresa. De skaffade sig öfverallt

noggranna upplysningar, studerade uppmärksamt landets natur, undersökte hamnarne, flodernas strömbäddar och fiskställena. Vid samma tid öfverkom man i Norge, genom en slump, som omslag på ett bref från en rysk embetsman, ett fragment som troligen var en del af ett från någon rysk myndighet utgånget cirkulär. Den del af detta cirkulär som utgjorde brefvets omslag innehöll frågor i nummerföljd öfver de hamnar som voro fria från is, de fördelaktigaste punkter för inrättande af krigshamnar med ett tillräckligt djup, det mest passande ställe för grundläggandet af en handelsstad på det så kallade gemensamma området, de vinter- och sommarvägar som från Finland föra till hafvet, de segelbara strömmarne, möjligheten att anlägga militärvägar, och slutligen, att döma af några stympade ord, de utbyten som kunde göras af vissa landsträckor. Att detta cirkulär innehöll Rysslands planer bevisas bäst deraf, att underhandlingar sedermera verkligen voro å bane i Stockholm för att erhålla en del af kusten nära Waranger-fjord i utbyte mot den bergiga trakt som sträcker sig från Beldovado ända till Vaskojok. och sjön Indiager.

Det faller af sig sjelft att Petersburgerkabinettet på samma gång ej försummade att inverka på befolkningen i norska Finmarken. Man såg ryska agenter öfverhopa den med artigheter och locka den med löften om fördelar, som kunde fästa den vid Ryssland. Det är från de ryska hamnarne vid Hvita hafvet som det på säd fattiga Finmarken erhåller sitt förråd af denna vigtiga artikel. Från handelsgemenskap till ömsesidiga sympatier är det ej långt, och Norges kustbefolkning har blifvit vunnen genom ett så förekommande bemötande. Kännande föröfrigt redan af gammalt, hvilket mäktigt medel att göra

proselyter ungdomens uppfostran erbjuder, har Ryssland ej försummat att i Archangel inrätta en handelsskola, dit det drager sönerna af de rikaste köpmännen i de små norska städerna Hammerfest och Tromsöe. Efter der genomgången kurs återkomma dessa till hemmet med en laddning af ryska idéer, tala ryska språket och förakta sitt eget fädernesland. Af allt detta inre tvister och rifningar af ganska allvarsam natur, som mer än en gång utgjort föremål för Storthingets öfverläggningar.

På en så väl förberedd skådeplats saknades ej aktörer, och sedan nationalmisstroendet en gång var väckt, sysselsatte sig den norska pressen, måhända mer än skäligt, med en person, som man mot slutet af Juli 1847 såg anlända till Tromsöe. Se här hvad som blifvit berättadt om denna person. Den nykomne var ej känd af någon, och man frågade hvarandra nyfiket om anledningen till hans ankomst. Efter några dagars väntan blef han ombedd att visa sitt pass, och kort derefter gafs en fest till hans ära hos stiftsamtmannen. Der förtjuste han alla de närvarande med sitt skick och sin hållning, och dagen derpå berättade de af stadens notabiliteter som talat med honom allt hvad de hört om honom, antingen från honom sjelf eller af de berättelser om hans person som gått man och man emellan på festen. Han kallade sig baron Ungern von Sternberg och sade sig vara svåger till general Buxhöwden, Finlands eröfrare; slägtskapsband fästade honom äfven vid familjerna Menschikoff och Orloff; han hade blifvit uppfostrad i S:t Petersburg bland kejsarens pager, hade tjent i Kaukasus, hade vistats någon tid i Stockholm, der kronprinsen, sades det, hade upptagit honom i sin förtroligaste umgängeskrets, och

tillbragt sin tjenstledighet på resor, när han ej hvilat ut på sina gods i närheten af Rewal.

För öfrigt hade han låtit förstå att hans inflytande i S:t Petersburg kunde vara till stort gagn för Norge, för hvilket han sade sig känna lifliga sympatier; också kunde de goda Tromsöeboarne ej nog lyckönska sig till en persons ankomst som förespeglade dem så präktiga saker.

Snart vann baron Sternberg ett visst inflytande på stället, och alltefter som detta tilltog, lät han öfvermodet träda i stället för den nedlåtande vänlighet som han de första dagarne visat. Han förklarade högt, att Norge endast borde vara en Rysslands vasall, och sökte göra proselyter bland de anseddaste familjerna, lockande köpmännen med löften om handelsprivilegier och de studerande genom att lofva dem, som skulle vilja bosätta sig i Ryssland, lärostolar och stipendier.

Dessa inkräktningar fortsattes verkligen med en ihärdighet, vittnande om en djupt anlagd plan, och till och med närings- och handelsförhållanden hafva härvid kommit den ryska politiken till hjelp. De ryska fiskrarne hade för sed att under sommartiden idka fiske på Finmarkens kuster. Å andra sidan hade de nomadiska lapparne i Finmarken, som lefva af afkastningen af sina renar, för sed att med sina hjordar förflytta sig öfver på ryska området, der den mossa, som renarne söka under snön till vinterföda, finnes i större ymnighet. Denna plägsed hade vunnit laglig kraft genom en traktat som 1751 blifvit afslutad emellan Danmark, dit Norge då hörde, och Sverge, som vid samma tid egde Finland. Samma traktat inrymde åt de finska lapparne rättigheten att under sommaren föra sina renar till betesmarkerna i norska Finmarken. Ryssland ville göra sig till godo

dessa ömsesidiga förhållanden för att så mycket säkrare hinna sitt syfte. Under förevändning att fördelarne af denna traktat vore större på de norska lapparnes sida, begärde det en ersättning. Det föreslog följaktligen kabinettet i Stockholm att tillåta de ryska fiskrarne att på kusterna, utan inskränkning till några vissa punkter, uppföra fasta bostäder, der de kunde qvarstanna öfver vintren. Snaran var för grof för att bedraga kabinettet i Stockholm, hvars misstankar redan länge varit väckta, och förslaget blef afvisadt. Uppretadt öfver denna vägran, hämnade sig Petersburgerkabinettet genom en not af den 10 Juli 1852, hvari Rysslands chargé d'affaires i Stockholm tillkännagaf för svensk-norska kabinettet, att från och med den 15 följande September gränsen skulle blifva stängd, en åtgärd, hvarigenom de norska lapparne oförmodadt sågo sig i brist på föda för sina renar.

Ryska styrelsen verkställde äfven detta beslut med den största stränghet; man tillämpade det ej blott på de lappar som ingingo på det förbudna området, utan de renar, som af gammal vana och behof uppsökte sina gamla betesplatser, blefvo på stället dödade. De norska lapparne sköto i sin okunnighet skulden härför på sin egen styrelse, och i distriktet Kautokeino föreföllo blodiga excesser. Norska styrelsen skickade en kommission till Finmarken för att gifva de olyckliga lapparne all möjlig undsättning och begärde på samma gång förklaringar af Ryssland, för att reglera den nya åtgärdens tillämpning; men Ryssland gaf ej något svar. I det tydliga ändamål att förlänga det ovissa tillståndet, har Ryssland oaktadt svensk-norska kabinettets bemödanden hittills undandragit sig all definitif reglering.

Ryssland hade beräknat att denna kraftåtgärd skulle tvinga kabinettet i Stockholm till eftergifter;

men motsatsen inträffade, ty norska styrelsen förbjöd ryssarne tillträdet till de norska fiskerierna. Ryssarne fullföljde icke desto mindre sina tilltag, och för icke längesedan fördrefvo de norrmännen från ett vigtigt fiskläge, vid namn Kiberg; de fiska i Warangerfjord som på ett gemensamt område, och kabinettet i Stockholm har haft den svagheten att blunda för deras tilltag på denna punkt, der fisk finnes i öfverflöd på norska sidan, men nästan helt och hållet tryter på den ryska. Det är lätt att inse det Ryssland ej ämnat att stanna dervid.

Må vestra Europas kabinetter taga sig väl i akt. Medan man tvistat om garantier, som ej garantera mycket, har Ryssland fattat posto i trakter, dit diplomatien ännu knappt sänkt sina blickar. Det har behöfts ett tvåårigt krig för att vesterlandets statsmän skulle begripa Svarta-hafsfrågan. Huru lång tid skola de behöfva för att fullt inse faran af hvad som föregår på de skandinaviska hafven?

Allt för länge hafva Rysslands inkräktningar vid Ishafvet undgått statsmännens uppmärksamhet. Första gången som en inflytelserik stämma höjt sig för att varna, var i engelska underhuset den 8 Juni 1855, då lord Palmerston omnämnde Rysslands förehafvanden i Finmarken. Det är blott vid de stora kabinettskriserna som man utvisar de stora farorna, och denna nya skräckbild frammanades kanske endast för att för tillfället förskaffa engelska ministèren en aktningsbjudande röstmajoritet. Vi hafva oss bekant att kabinettet i London af sina agenter i Stockholm redan länge varit underrättadt om intrigerna i Finmarken. Hvarföre underlät lord Palmerston att omtala dem förr än den dag hans tillvaro som minister stod i fara?

Emellertid inledde svensk–norska kabinettet straxt derefter underhandlingar med England och Frankrike, för att sätta en gräns mot Rysslands inkräktningar i Finmarken, och dessa underhandlingar förde till afslutandet af traktaten den 21 November, hvarom vi längre fram skola tala.

Långt förut hade dock sinnesstämningen i Norge, i den mån Rysslands intriger i Finmarken blefvo mera bekanta, uttalat sig för ett biträdande af Vestmakternas sak. En i Christiania utkommande tidning yttrade redan vid krigets början: »Om vi ej äro helt och hållet blinda för den framtid som Ryssland tillämnar våra nordöstra provinser, måste det närvarande kriget angå oss lika mycket som Frankrike och England. Det erbjuder sig nu ett tillfälle att rycka Finmarken ur de fina snaror hvarmed Ryssland omsnärjt det. Om vi ej begagna oss deraf, äro vi otrogna mot det gamla Norges heliga sak. Om vi låta andra arbeta för oss, om vi låta Frankrike och England strida utan oss, äro vi ej mer värdiga söner af vårt fädernesland. Det land som ej har blod att offra för sin sjelfständighet förtjenar ej att vara fritt. Låtom oss kraftigt bistå våra bröder svenskarne att återeröfra Finland, och vi skola derigenom sätta en gräns för de ryska usurpationerna i Finmarken, för våra myndigheters vanmakt mot de ryska agenterna och, vi måste säga det rent ut, äfven för vår lojhet, som är fruktansvärdare än allt annat. Den fria norska bonden skall med glädje åtaga sig krigsgärden, och hvarje far skall se sig stolt öfver att hafva en son som offrar sitt blod för att försvara vår religion och våra friheter, för att jaga långt ifrån oss dessa våldsverkare, som vilja frånstjäla oss våra hamnar, våra fisken, alla våra tillgångar och alla våra förhoppningar.»

Vesterlandets politik kan derföre, utan att behöfva utveckla någon synnerlig statsmannatalent, i Norge påräkna ett kraftigt understöd; men hon bör framför allt lära sig fullt inse och oaflåtet gifva akt på de faror som hota Finmarkens kuster. Det är sådana faror som utveckla sig och antaga stora dimensioner genom bristande förutseende hos statsmännen. Då Peter den Store bemäktigade sig den lilla staden Azow, anade ingen statsman, att från denna obetydliga utgångspunkt Ryssland en dag skulle beherrska Svarta hafvet och hota Medelhafvet. Altens hamn är ännu ej mer känd af statsmännen än Azow var 1720. En gång herrar öfver Alten skulle ryssarne ej dröja att bemäktiga sig hela Norge och derifrån framtränga till hjertat af vesterlandet.

TREDJE KAPITLET.

MISSFÖRSTÅND. — GUSTAF IV ADOLF OCH NAPOLEON.

Vi hafva utvisat farorna för framtiden; vi hafva velat rikta uppmärksamheten på en fråga som hvarken af Skandinavien eller af de vestra kabinetterna kan utan de största faror lemnas ur sigte. Det är Norge som bär största tyngden af de fel som före dess förening med Sverge blifvit af Sverges särskilta styrelser begångna. Det är derföre af vigt att återkalla i minnet genom hvilken följd af misstag och förblindelser man förberedt det hotande läge, hvarur det måste alldeles frigöra sig. Erkännandet af felen skall blifva det första medlet att godtgöra dem.

Det var i alla tider Sverges politik att stödja sig på alliansen med Frankrike, liksom det var Frankrikes politik att söka förbund med Sverge. Det var ända till 19:de seklet en helig samvetspligt för Sverge att öfverallt och alltid bekämpa Ryssland, och ett förbund dermed skulle förefallit som någonting vidunderligt, som någonting likbetydande med ett förbund med afgrunden. Hvad är då anledningen att Sverge lemnat sina gamla nationella tradi–

tioner? Huru kommer det till att Sverge sedan mer än femtio år skilt sig från Frankrike för att kasta sig i armarne på sin sekelgamla fiende, för att besmitta sig med ett onaturligt förbund? Sägom det helt högt: nationen har ingen del i dessa transaktioner. Hon har beständigt sörjt deröfver, och hon har på denna allians förlorat tillräckligt mycket, för att man skall finna hennes klagan rättmätig. Det är rent dynastiska intressen som förorsakat allt detta onda. Gustaf IV Adolf, en konung af gamla stammen, ansåg sig kallad att försvara konungarnes gamla sak mot franska revolutionen; Carl Johan, konung af nyare dato, ville genom eftergifter skaffa sig tillgift för sitt revolutionära ursprung; och begge två, ehuru utgångna från motsatta synpunkter, hafva följt en antinationell politik, drifna, den ene af vansinniga, men oegennyttiga passioner, den andre af äregiriga och personliga beräkningar.

I följd af detta dubbla inflytande har Sverges politiska historia under de sednaste femtio åren endast varit en följd af missförstånd. Nationen har blifvit dragen ur sin väg, fastkedjad vid en allians som hon afskydde, kämpande mot ett folk som hon aktade, och förlorande ännu mer på sina allianser än på sina strider. Berättelsen om alla dessa missförstånd erbjuder nog märkvärdiga upplysningar för att förtjena att man något uppehåller sig dervid.

Sedan Gustaf Adolf blifvit fullmyndig den 1 November 1796, fattade han regeringstömmarne midt under det allmänna tumultet som väcktes i Europa af franska revolutionen. Sittande på en tron som var bestänkt af fadrens blod, oupphörligt hemsökt af minnen från ett konungamord, seende i Anckarströms dåd en följd af de nya förhållandena i Frankrike, och kännande samma förbittring öfver Ludvig XVI:s

död som öfver fadrens, uppskakades han på en gång af raseri och förskräckelse vid hvar och en af de förfärliga nyheter som tillfördes honom från Frankrike. Jakobinismen var för honom ett spöke, hvars hemska uppenbarelser utplånade alla de politiska minnen som fästat Stockholm vid Paris; och denna tvära skilsmessa föranledde ett närmande mellan Stockholm och S:t Petersburg, som man dittills aldrig skådat.

Rättsinnig, men utan omdömesförmåga och följaktligen lätt att bedraga, skulle Gustaf Adolf nödvändigt, både i följd af sina goda egenskaper och sina fel, i en mäktig och listig grannes händer blifva ett så mycket beqvämare redskap, som han, en gång inkommen på en falsk väg, envisades att fortgå derpå med hela segheten af en falsk logik. Också yttrade Gustaf III om honom till sin ambassadör Stedingk: »Min son skall sluta olyckligt; han är dum och envis!» Han ville äfven gå och gälla för att vara mycket religiös, men han förstod religionen lika litet som politiken, och trodde på fullt allvar, att det i den andra verlden funnes en särskilt plats förbehållen åt konungarne.

Sålunda förenade sig allt, både monarkens karakter och de yttre omständigheterna, för att i Stockholm bereda de moskovitiska intrigerna lätt insteg; och Petersburgerkabinettet visade genom sin ifver, huru gynsamt det fann tillfället för utförandet af sina planer. Så väcktes fråga 1796 om afslutande af ett giftermål emellan konungen och prinsessan Alexandra, dotter till storfursten Paul. Catharina II, som med den otåligaste ifver omfattade denna plan, lyckades drifva saken derhän, att Gustaf Adolf, åtföljd af sin farbror, hertigen af Södermanland, öfverreste till S:t Petersburg, der hon så väl förstod att omsnärja dem begge med sina konstgrepp, att giftermålet äfven

var nära att afslutas. En oförmodad händelse gjorde dock i sista ögonblicket allt om intet. Den unge konungen ville ej medgifva inrättandet af ett grekiskt kapell i sitt palats. Skymfen var offentlig; ty den blef ej bekant förr än i det ögonblick Catharina, omgifven af sitt hof, i full ståt, i tronsalen väntade brudgummen för kontraktets undertecknande. Den harm hon häröfver kände var så våldsam, att den bidrog att påskynda hennes död, som inträffade två månader derefter. Giftermålsplanens omintetgörande hördes med glädje i Stockholm af alla vänner till Sverges sanna intressen. Men detta enda faktum, att ett sådant giftermål ansetts möjligt, var en verklig revolution i idéerna.

Paul I försökte icke desto mindre att upptaga underhandlingen på nytt och utfästade sig på samma gång att gifva Norge i hemgift och att för detta ändamål ställa till svenska konungens förfogande en armé af 50,000 man. Han trodde sig öfverskyla detta våld genom att lofva Danmark svenska Pomern som ersättning; men misslyckades som Catharina, ehuru med mindre uppseende.

Emellertid hade det italienska fälttåget tvingat den monarkiska förbittringen att yttra sig med största försigtighet. Endast Gustaf Adolf bibehöll sin djerfva hållning och förklarade sig såsom garant af Westfaliska freden berättigad att sända en representant till kongressen i Rastadt. Sjelfva valet af ambassadör var en utmaning mot franska republiken. Ty denne ambassadör var ingen annan än grefve Fersen, som åtföljt den kungliga familjen under flykten till Varennes. Svenska konungens anspråk blefvo tillbakavisade och hans representant erkändes ej. General Bonaparte samtyckte icke desto mindre till ett samtal med honom, men utan att tillerkänna honom

någon officiell karakter. Samtalet rörde sig endast omkring det förflutna. »Jag påminner mig», sade Bonaparte till grefven, »hafva sett er. Ni var en af det gamla hofvets största favoriter; men jag var då en allt för obetydlig person för att fästa er uppmärksamhet.»

En liten tid derefter tycktes Gustaf Adolf vilja närma sig Frankrike, och i början af 1798 fick baron Staël von Holstein ordres att afgå till Paris. Men redan förbereddes en ny koalition mot Frankrike, i hvilken Paul I var själen. Ett fördrag underteckhades den 29 December 1798 mellan Ryssland och England. Gustaf Adolf anfölls på nytt af all sin monarkiska ifver, och i April månad 1799 utfärdade han, såsom hertig af Pomern, en proklamation till tyska riksdagen, hvari han uppmanade den att sätta kontingenterna i marsch för att tukta Frankrike och hämnas konungarne. Direktorium, som ansåg denna offentliga skymf som en krigsförklaring, lade embargo på de svenska skeppen och afbröt alla diplomatiska förhållanden med Sverge.

Bonaparte, som nu blifvit förste konsul, insåg emellertid hur vigtigt det var för Frankrike att återknyta de gamla vänskapsförhållandena med Sverge och bemödade sig att återföra konungen till en klokare politik. Men hans bemödanden voro fruktlösa, tills Paul I plötsligt intogs af entusiasm för Bonaparte; ty det var numera Ryssland som föregick Sverge med exempel. Den 15 Augusti 1800 afslöts neutralitetsfördraget, som förenade Ryssland med Frankrike; Sverge och Danmark biträdde det den 16 December och Preussen straxt derefter.

Man känner följden deraf. Köpenhamn blef bombarderadt, medan svenska flottan af motvind qvarhölls i Carlskrona, och Paul I:s död genom lönmord

inträffade så i lagom tid, att allmänna rösten anklagade England. Alexanders eftergifter tycktes rättfärdiga denna anklagelse. Genom fördraget af den 17 Juni 1801 lemnade han neutralitetsfrågan åt sitt öde, och det isolerade Danmark måste underkasta sig segrarens vilja och genom en formlig traktat ingå på alla visitationsrättens förödmjukelser.

Under dessa förhållanden var Gustaf Adolf ännu en gång böjd för att öppna underhandlingar med Frankrike. Förste konsuln önskade likaledes ingenting högre och skickade för detta ändamål till Stockholm Frankrikes minister i Köpenhamn, Bourgoing. Men den nu öppnade underhandlingen lyckades ej bättre än de föregående. Hindren kommo isynnerhet från de bizarra omkastningarne i konungens lynne. Tvingad af omständigheterna att inlåta sig med franska republiken, på samma gång han af sina gamla antipatier drogs åt ett annat håll, ändrade han sina medgifvanden och löften dag från dag, lät ej binda sig af något och gjorde hvarje allvarsam underhandling omöjlig.

I denna sin ovilja styrktes han dessutom af drottning Fredrika Dorothea Wilhelmina, dotter till markgrefven af Baden. Denna prinsessa hade före sitt giftermål varit intagen af en öm böjelse för hertigen af Enghien. Länge hade hon vägrat att förena sig med konungen af Sverge och hade först efter en lång och hopplös väntan beslutat sig dertill; men denna känsla hade hos henne qvarlemnat en varm tillgifvenhet för bourbonska huset och en djup fasa för det revolutionära Frankrike. Hennes råd bidrogo att vända Gustaf Adolf från den enda förnuftiga tanke han visat, och förhållandena mellan de begge länderna bibehöllo en karakter af kallsinnighet, som utan att vara krig i högst ringa grad liknade fred.

I slutet af 1803 antog fiendskapen en mera bestämd karakter. Vid denna tid hade Gustaf Adolf med drottningen gjort en resa till Carlsruhe för att besöka sin svärfader. Badenska hofvet var då en mötesplats för franska emigranter, bland hvilka den mest lysande var hertigen af Enghien. Svenska drottningen förstod genast att ingifva sin kunglige make sin entusiasm för den unge prinsen. Gustaf Adolf, beherrskad och förd bakom ljuset, intogs på nytt af sin gamla ifver för den monarkiska saken, drömde sig redan i spetsen för en stor koalition till bourbonernas återinsättande, och förklarade offentligt, att han ej mer ämnade inlåta sig i några underhandlingar med Bonaparte.

Snart fick han rättmätigare anledningar till harm. Baron Ehrensvärd, svensk minister i Paris, erhöll kunskap om de planer som i Paris förbereddes mot hertigen af Enghien. Han underrättade svenska konungen derom, som skyndade att meddela sitt sändebuds berättelser åt markgrefven af Baden, på samma gång han uppmanade honom att med kraft sätta sig emot hvarje våldsamt tilltag. Som han emellertid satte föga tillit till sin svärfaders beslutsamhet, ville han direkt underrätta hertigen af Enghien om faran och sände baron Tavast till Ettenheim med ett egenhändigt bref, i hvilket han bad prinsen att så snart som möjligt lemna badiska området. Men baronen fann ej mer hertigen af Enghien. Åtta timmar före hans ankomst hade enleveringen redan egt rum.

Vid denna underrättelse kunde Gustaf Adolf ej längre återhålla sitt raseri. Han öfverhopade sin svärfader med förebråelser, protesterade i en ljungande not till förste konsuln mot detta brott mot folkrätten och återkallade sin minister från Paris. De andra suveränerna läto höra ett sorl af missnöje;

svenska konungen gaf luft åt sin förbittring; och då kort derefter förste konsuln påsatte sig kejsarkronan, gjorde Gustaf Adolf de ifrigaste bemödanden att hindra kejsaren af Österrike att erkänna den nye kejsaren. Slutligen, blandande ädelmodet med vreden, erbjöd han Ludvig XVIII en fristad i sina stater.

Napoleon, som insåg att en klok politik bjöd att bibehålla de gamla vänskapsförhållandena med Sverge, hade ända hittills tillslutit sitt öra för dessa oupphörliga förolämpningar. Men hans tålamod var nu slut, och vreden, som vuxit i styrka under det han bemödat sig att återhålla den, dref honom till ytterliga åtgärder. Gustaf Adolf var ännu vid sin svärfaders hof. Vilseledd af sin vrede, umgicks Napoleon med planen att bortföra honom från Baden. Det skulle varit att på ett ännu djerfvare sätt förnya våldet mot folkrätten. Duroc lyckades dock, som verklig vän, att afråda honom derifrån, och Gustaf Adolf lemnade Baden den 12 Juli 1804 utan att ana den fara han undkommit. Men knappt befann han sig i säkerhet förrän Napoleon ångrade sina betänkligheter. »Jag ångrar», sade han till Duroc, »att jag följde edra råd, ni skall sjelf få se följderna. I politiken bör man aldrig tveka då det gäller att sätta en fiende ur stånd att skada.»

Nu började från båda sidor ett krig med skymford. Gustaf Adolf kallade Napoleon Europas Belzebub, och Napoleon svarade genom Monitören. Den 14 Augusti 1804 innehöll Monitören en artikel, deri den, efter att hafva omnämnt en af svenska konungen till riksdagen i Regensburg inlemnad not, i hvilken denne furste föreslog uppresandet af en bildstod åt erkehertig Carl, hvartill alla Tysklands stater skulle bidraga, yttrar följande reflexioner:

»Ingenting kunde väcka större förvåning än inkonsequensen i dessa åtgärder från den svenska konungens sida, om ej den löjlighet hvaraf de bära prägel, ingåfve en ännu större.» Efter en lång granskning af Gustaf Adolfs handlingssätt apostroferar honom den officiella tidningen sedan med dessa ord:

»Vi veta väl, att om ni läser dessa rader, de skola på er vara förspillda; men vi tro på samma gång att ni ej skall erhålla någon annan lexa af Frankrike. Detta land är mycket likgiltigt för allt hvad ni gör och låter, liksom det säkerligen ej skall affordra er räkenskap derför, emedan det ej kan förblanda en tapper och redlig nation samt män som under sekler voro dess trogna bundsförvandter och med rätta derför kallades nordens fransmän; det förvexlar dem ej med en yngling som vilseledes af falska idéer och som ej låtit upplysa sig af eftertanken. Edra landsmän skola således alltid väl bemötas af Frankrike; edra handelsfartyg skola af det röna ett vänligt mottagande; det skall på edra flaggor endast se de Gustafvers vapen som regerat före er; och då edra passioner hunnit lägga sig, då ni lärt er inse Europas verkliga läge och lärt er rätt uppfatta ert eget, skall Frankrike alltid vara benäget att göra afseende på er nations sanna intressen och tillsluta ögonen för hvad ni varit och hvad ni gjort.» Som man ser, skilde Napoleon till och med midt under sin förbittring svenska nationen från den monark som bragte henne i fara.

Vid samma tid sökte Alexander uppvigla alla Europas kabinetter till en ny koalition mot Frankrike. Hofven voro dertill mycket benägna, men den fruktan Napoleon ingaf dem, hindrade dem att uttala sig. I September 1804 skref kejsaren af Österrike till czaren: »I sakernas närvarande läge betraktar jag

vårt förbund, vår innerliga samverkan såsom det enda hopp som återstår för Europas framtida trygghet.» Det oaktadt ville kejsaren af Österrike endast samtycka till en defensivtraktat, som undertecknades den 13 Oktober. Vid samma tid afslöt Preussen, lifvadt af samma harm, men återhållet af samma fruktan, äfvenledes en defensivtraktat, i hvilken det garanterade norra Tysklands oberoende. Men denna passiva politik tillfredsställde ej Alexanders otålighet. I Mars månad 1805 förband han sig med England för att börja ett nytt krig, i hopp att genom detta mäktiga stöd lyckas vinna de två stora tyska hofven för sina planer. Men Österrike svarade att det icke vore möjligt att utan Preussens bistånd besegra Napoleon, och Preussen, å sin sida, vägrade att utsätta sig för faran af ett allmänt krig, samt lofvade endast fullgöra sin förbindelse att försvara norra Tyskland.

»Är det möjligt», skref czaren till sin ambassadör i Wien, »är det möjligt att Österrike, utan att bereda sig till kriget och utan att vidtaga någon åtgärd för att trygga sig mot faran, vill overksamt afvakta Napoleons ankomst till hjertat af dess stater och frivilligt mottaga en skymflig fred? Skall jag tro att den fruktan, som det hyser för denna inkräktare, är större än det hopp som det kan grunda på ett förbund med mig?» För att lugna österrikiska kabinettets farhågor, erbjöd czaren vidare en kontingent af 180,000 man, i stället för de 150,000 hvartill han först utfäst sig; och slutligen skickades i början af Maj 1805 general Wintzingerode från S:t Petersburg till Wien med planen för ett fälttåg. Österrike tvekade ännu, då Napoleon införlifvade republiken Genua med Frankrike. Det var en kränkning af freden i Lüneville och Alexander förstod att skickligt begagna sig deraf för att besegra Österrikes

sista betänkligheter. Kejsar Frans biträdde den rysk-engelska alliansen, och den 4 Juli 1805 uppgjordes i Wien en gemensam plan för fälttåget under namn af krigs-konventionen.

Under alla dessa underhandlingar hade konungen af Sverge låtit leda sig af Alexanders ingifvelser och var föröfrigt fästad vid honom genom nya tjenster. Redan länge hade Preussen haft ett godt öga till svenska Pomern, och vid general Wintzingerodes resa öfver Berlin intogo de preussiska trupperna en hotande ställning vid gränsen. Alexander mellankom och skref till generalen: »Förklara Preussen, att jag med en sådan noggrannhet uppfyller mina förbindelser, att jag ej under någon förevändning kan undandraga mig att efterkomma den första uppfordran, svenska konungen skall ställa till mig att marschera till hans undsättning.» Denna oväntade händelse var måhända ej utan inflytande på preussiska kabinettets beslut att ej ingå i koalitionen, men påskyndade på samma gång Gustaf Adolfs inträde deri. Genom en den 3 Oktober undertecknad konvention med England förband han sig att förena sig med Frankrikes fiender. Sverges kontingent skulle utgöras af 12,000 man.

Men under Austerlitzer-kampanjen blef Gustaf Adolfs goda vilja paralyserad af de farhågor Preussen ingaf honom. Väntande ett infall i Preussen, qvarhöll han der sina trupper orörliga, och Preussen hade derigenom, utan att vilja det, understödt Napoleon.

Snart blef det emellertid äfven Preussens tur att råka i konflikt med den franska makten. Svenska konungen skulle kunnat begagna sig af tillfället för att hämnas. Men trogen sitt hat, förband han sig med konungen af Preussen, som velat plundra honom, emot Napoleon, som velat stärka hans makt.

Genom sitt naturliga läge utgjorde Sverge den nya koalitionens arrière-garde. Men efter slaget vid Jena och de franska arméernas hastiga eröfringar fann sig Sverge blottadt, och den 28 Januari 1807 inryckte Mortier i svenska Pomern, der han snart företog belägringen af Stralsund. Det var emellertid endast med motvilja som Napoleon stridde emot Sverge; han insåg att nationen ej var ansvarig för sin monarks galenskap; han förstod allt för väl att Sverges försvagande var ett sätt att göra Ryssland starkare, och de militäriska operationerna buro spår af denna stämning. Stralsunds belägring fördes lamt, och i följd af ett den 18 April afslutadt stillestånd utrymde fransmännen Pomern. Nu erbjöd sig ett nytt tillfälle för Gustaf Adolf att återknyta det goda förståndet med Frankrike, som gamla minnen och en sund politik bjödo. Napoleon påtänkte redan en stor expedition till Ryssland, och om han ej kunde erhålla aktift bistånd af Sverge, ville han åtminstone utverka sig dess neutralitet; men alla hans förlikningsanbud blefvo försmådda; alla hans bemödanden, understödda af förledande löften, strandade mot Gustaf Adolfs inrotade hat. Ej en gång dagen vid Friedland samt Rysslands och Preussens affall kunde öppna hans ögon. Gustaf Adolf uppsade stilleståndet den 2 Juli, och fientligheterna togo sin början.

Sverge fann sig då ensamt mot den makt som nyligen efter hvartannat besegrat Österrike, Preussen och Ryssland. Ännu anföll Napoleon det endast mot sin vilja. Ledd på samma gång af politisk beräkning och af sina sympatier för svenskarne, gjorde han Gustaf Adolf nya anbud, men denne afvisade alla fredsförslag. »Ingen tron», svarade han, »intet land är mig nog kärt för att förmå mig att öfvergifva mina grundsatser.»

Anfallen af Brune, tillbakadrifven till Stralsund och öfvergifven af sina sista bundsförvandter engelsmännen, nödgades han dock snart att utrymma platsen och begifva sig öfver till ön Rügen. Brune skulle kunnat taga honom till fånga jemte alla de trupper som åtföljde honom; men general Toll, som förde befälet öfver svenska arméen, hade med flit låtit utsprida ryktet att Gustaf Adolf var afsatt; och den franska generalen, som tog för gifvet att en sådan händelse skulle helt och hållet ändra Napoleons afsigter, hade ingått på en militärkonvention, som räddade svenska arméen.

Men antingen nu Napoleons tålamod var uttömdt eller han genom en olycklig förändring i sin politik trodde sig i den moskovitiska alliansen kunna skaffa sig ett fast stöd, — skonsamhet ingick ej mer i hans syfte. Brune blef desavuerad. Bland de under Tilsiter-konferenserna öfverenskomna artiklar, som de två kejserliga underhandlarne dolde för diplomaterna, var äfven en som rörde Sverge. Napoleon beslöt sig till att utlemna Finland, och Alexander, som indragit Gustaf Adolf på förderfvets väg, mottog med mycken smak rofvet från sin bundsförvandt. Verkställandet af detta förslag, liksom af flera andra hemliga artiklar, uppsköts till en ny sammankomst emellan de begge eröfringslystna monarkerna. Men Ryssland åtog sig att under tiden börja plundringen genom trolösa förolämpningar.

Å sin sida uppfordrade Napoleon Alexander att tvinga Sverge att ingå på kontinentalsystemet och uppretade honom dåraktigt till våldshandlingar, som voro förderfliga för Frankrikes sanna intressen.

Hösten 1807 afsändes flera noter från S:t Petersburg till Stockholm, som medförde uppmaning att betrakta Östersjön som ett mare clausum och att

hindra England att der intränga. På samma gång förklarade Ryssland krig mot England under mycket buller och brak, men aktande sig väl att vidtaga några kraftiga mått och steg som kunde försvaga Frankrikes fiender. Det var i sjelfva verket ingenting annat än en garanti som czaren gaf sig sjelf mot Napoleon och ett medel att utföra de planer han hade i sigte mot Sverge,

Gustaf Adolfs svar på Petersburgerkabinettets noter var fullt af värdighet och fasthet. Det var ej mod som fattades denne olycklige furste; han gjorde blott beständigt ett oriktigt bruk deraf. Denna gång fattades honom hvarken logik eller värdighet. Allt hvad han kunde medgifva, sade han, vore att ställa en uppmaning till engelsmännen att samtycka till Östersjöns förklarande för ett neutralt haf.

Emellertid hade den af Napoleon till S:t Petersburg skickade Savary oförsigtigt yppat innehållet af de hemliga Tilsiter-artiklarne och upprepade i salongerna, att Sverge skulle delas emellan Ryssland och Danmark. Baron Stedingk, Sverges ambassadör i S:t Petersburg, skickade depescher till Helsingborg, der konungen befann sig, för att underrätta honom om franska sändebudets yttranden. Det behöfdes ej så mycket för att uppväcka svenska konungens vrede. Han svor ånyo att han aldrig skulle ingå hvarken fred eller stillestånd med Napoleon. Han utfor äfven, och med full rätt, mot czaren: »Det är min bundsförvandt», sade han, »min egen svåger, som gör sig till verktyg för denna trolöshet.»

Nu först vidtagande någon åtgärd, öppnade han underhandlingar med England i November månad 1807. Ett fördrag afslöts den 8 Februari 1808. England lofvade biståndet af sina skepp och subsidier af 100,000 pund sterling i månaden.

Under tiden hade Danmark ingått förbund med Ryssland och Frankrike, och stora truppsamlingar egde rum omkring S:t Petersburg. Med rätta oroad öfver hvad han såg, begär Stedingk förklaringar af czaren i en konferens den 16 Februari 1808. Alexander visar sig dervid mera tillgifven Sverges intressen än någonsin, och försäkrar att hans rustningar endast vore försigtighetsmått emot England. »Hvilken fara», sade han, »både för er och oss, om engelsmännen bemäktiga sig Finland! Jag kan icke låta så farliga grannar slå sig ned alldeles vid min egen dörr. Men Gud är mitt vittne, att jag ej skulle vilja taga en enda by från konungen af Sverge.»

Åtta dagar derefter erfar Stedingk ur en källa, som ej lemnar något tvifvel mera öfrigt, att ryska arméen är på väg att inrycka i Finland. Han beger sig ånyo till czaren och begär sina pass. Men Alexander vägrar att gifva dem, under uttryck af förvåning öfver en misstänksamhet, hvartill ej finnes någon grund. »Jag är ej i krig med er», sade han till ambassadören; »min afsigt är endast att skydda mina egna gränser.»

Denna smekande dubbelhet syntes Stedingk ännu mera hotande än öppna fientligheter; han skref till sitt hof för att tillkännagifva ryssarnes infall i Finland. Olyckligtvis hade han i sina depescher öfverdrifvit invasionsarméens styrka, hvilket hade det förderfligaste inflytande på krigets gång. Gustaf Adolf, öfvertygad att han ej kunde göra motstånd före engelsmännens ankomst, gaf sina generaler order att innesluta sig i fästningarne, att låta arméen draga sig tillbaka mot norr och invänta de förstärkningar, som med vårens inbrott skulle sändas dem. I följd af dessa olycksaliga instruktioner drogo sig trupperna tillbaka ända till Uleåborg, lemnande hela landet öppet

för fienden, medan konungen, i stället för att försvara Finland, rustade sig till ett anfall på Norge.

Vid samma tid, den 23 Mars 1808, erhöll Bernadotte, som i Holstein kommenderade en korps af 20,000 fransmän och spanjorer, order att öfverföra sina trupper till Seeland, för att tillika med danskarne intränga i Sverge, afsätta konungen och dela landet emellan Danmark och Ryssland. Sällsamma uppdrag för en man, som ödet kort derefter skulle kalla att regera i Stockholm!

Lemnad ensam midt emellan dessa begge fruktansvärda fiender, förlorade Gustaf Adolf ingenting af sin stolthet. Olyckligtvis svarade ej hans skicklighet mot hans mod, och hans truppers hjeltemod förspilldes genom oskickliga manövrer. Snart kom äfven förräderiet våldet till hjelp. General Buxhöwden, som anförde den ryska styrkan, åtföljdes af en svensk öfverlöpare, som länge varit upptagen i S:t Petersburg, sedan han förrådt sitt eget land. Det var generalen baron Sprengtporten, som medförde betydliga penningsummor och hade i uppdrag att köpa samveten, sedan han sålt sitt eget. Under denna vanärande beskickning uppgjorde Sprengtporten äfven med Buxhöwden planen för krigsoperationerna.

Anfallet hade skett utan krigsförklaring; man tycktes vilja visa öppet förakt för all rätt, och plundringen verkställdes med oförsynt fräckhet. En proklamation af Buxhöwden, daterad den 22 Februari, förklarade utan vidare omsvep, att czaren beslutat införlifva Finland med de öfriga delarne af sitt rike under sin faderliga styrelse; det hade endast skett för att betrygga finnarnes lycka, för att upprätthålla deras konstitution och garantera deras friheter. Denna proklamation skickades till presterna med befallning

om dess uppläsande på predikstolarne. Man lät proklamationerna åtföljas af ett stort antal ordensdekorationer för de prester som visade sig nitiska.

En annan proklamation af samma datum till de finska soldaterna var en uppmaning till förräderi, en verklig handel med samveten. Åt hvarje soldat som utlemnade sitt gevär lofvade Buxhöwden två rubel. En sabel taxerades till en rubel, en häst till tio. Denna handel med samveten gick så långt, att chefen för ryska avant-gardet, öfverste Kulneff, begärde ett samtal med chefen för svenska arrièr-gardet för att bedja honom låta utdela proklamationen bland de svenska soldaterna.

Dessa oförsynta bestickningsförsök hade dock ingen framgång. Ryska namnet var afskydt i Finland, och invånarne visade sig fast beslutna att göra ett ihärdigt motstånd. Å andra sidan visade invasionsarméen ej någon synnerlig ifver; man delade ej i S:t Petersburg Alexanders öfverdrifna beundran för Napoleon, och infallet i Finland ansågs för ett illa förberedt vågstycke. Med en annan konung skulle Sverge haft alla utsigter för sig att blifva den segrande. Olyckligtvis förlamades nationens stridsifver af Gustaf Adolfs befallningar, och hans oskickliga vacklande hit och dit utöfvade ett skadligt inflytande på härens befälhafvare. Flera generaler ville beslutsamt anfalla fienden och tvinga honom till afgörande slag, der man kunde hoppas seger eller åtminstone att få falla med ära. Men öfverbefälet öfver hären hvilade i en hofmans, grefve Klingsporrs händer, en gubbe om 70 år, som med de order han erhållit från Stockholm tillbakahöll den patriotiska hänförelsen.

Sveaborg var den strategiska nyckeln till Finland. Kommendantsbefattningen på denna vigtiga plats

var anförtrodd åt amiralen grefve Cronstedt. Belägringsarbetena leddes af general Suchtelen. Man ansåg, ej utan skäl, att Sveaborg var ointagligt, eller åtminstone att dess eröfring skulle erfordra en stor förlust af menniskor och tid. Det är under dylika svåra omständigheter som ryska bestickningsgeniet är som verksammast. Man lät trycka i stort antal och utdela bland de svenska invånarne och soldaterna falska svenska tidningar, som omtalade, att 60,000 franska soldater hade landstigit i Skåne och afsatt Gustaf Adolf. Med lögner, som nedslogo patriotismen, förenades den direkta korruptionen, som uppmanade till förräderi. Bland fästningens officerare var öfverste Jägerhorn. Han var den verksamma agenten för de ryska intrigerna. Genom honom blef amiral Cronstedt, om ej vunnen, åtminstone till den grad förblindad, att med de yppersta tillgångar för ett kraftigt försvar alla operationer blefvo förlamade.

Fästningen Sveaborg, belägen på sju klippöar, som i sydvest tillstänga inloppet till Helsingfors' hamn, skyddades af väldiga granitverk, som blifvit uppförda af fältmarskalken Ehrensvärd under en tid af 50 år och med en kostnad af 25 millioner riksdaler. Platsen var bestyckad med 900 kanoner, och 6000 tappra och beslutsamma män erbjödo all säkerhet för ett försvar.

Emellertid hade ryssarne, som under sin marsch ej mött något allvarsamt motstånd, utan strid satt sig i besittning af staden Helsingfors, som ligger midt emot Sveaborg. Häraf följde naturligtvis att, när svenskarne sköto på ryssarna, kulorna slogo ner i staden. Under förevändning af medlidande med invånarne begärde ryssarne att man skulle inställa elden åt denna sida, och Cronstedt var nog svag att

samtycka dertill, under vilkor att ryssarne äfven skulle afhålla sig från hvarje anfall från detta håll. Jägerhorns olyckliga inflytelse beherrskade alla rådslag, och bland soldaterna utspridde han falska svenska tidningar. Cronstedt, som genast förlorat modet, visade hvarken energi eller fattning. Efter en månads belägring samtyckte han till en vapenhvila, som kan anses som ett mönster af hufvudlöshet, om ej af förräderi. Genom en den 6 April undertecknad konvention förband han sig att uppgifva platsen den 3 Maj, om ej vid denna tid minst nio linieskepp kommit till hans undsättning. Nu är att märka att hafvet vid dessa kuster nästan aldrig blir isfritt så tidigt på våren, hvilket gjorde skeppens ankomst omöjlig. Som garanti för denna otroliga öfverenskommelse tillät han ryssarne att besätta tre af småöarne i närheten af Helsingfors. Genom ett annat vilkor, som man ej vet hur man skall benämna, bestämdes att ryssarne, i den händelse ankommen undsättning tilläte Cronstedt att försvara Sveaborg, endast skulle återlemna två öar och förblifva i besittning af den tredje; men besittningen af denna ö var nödvändig för att kunna förstöra de ryska batterierna framför Helsingfors. Dertill kom att de två kurirer, som sändes till Stockholm för att meddela konventionen och framhålla nödvändigheten af en hastig undsättning, uppehöllos af ryssarne, så att den första ej framkom till bestämmelseorten förr än den 3 Maj, samma dag då platsen skulle uppgifvas. Ryssarne hade likväl förbundit sig att låta dem framkomma i rättan tid.

Hos besättningen framkallade underrättelsen om denna vidunderliga konvention den häftigaste förbittring. Då kommendanten Cronstedt hastigt och med låg röst uppläste den för sina officerare, ut-

bröto flera i bittra förebråelser, och en af dem slutade med att säga: »Ni har ingen annan utväg än att tillåta oss att göra myteri emot er». Det var att säga för mycket eller för litet. I dylikt fall begär man ej tillåtelse. En timma derefter öfverlemnade Cronstedt den första ön. Allteftersom den utsatta dagen nalkades, utbröto de förbittrade soldaterna i förbannelser mot sina officerare. Flera af dem förklarade högt att de skulle döda Cronstedt. Amiralen tordes ej visa sig annat än åtföljd af en stark eskort. Men då dagen för uppfyllandet af den nesliga konventionen kom, göto de tårar af blygsel och sönderbröto sina vapen, då de tillsades att lemna dem ifrån sig. I de Cronstedt gifna instruktionerna hade man befallt honom att, i händelse fästningen måste uppgifvas, bränna flottan och förstöra förråderna. Han utlemnade allt: 71 kanonslupar och en mängd transportskepp, 2000 kanoner, ett stort antal kastpjeser och betydliga förråder af lifsmedel; slutligen, jemte en fästning af första ordningen, 6000 soldater och 208 officerare. Allt detta hade kostat ryssarne en tio dagars kanonad och en förlust af 100 man. Garnisonens förlust utgjorde 5 döda och 32 sårade!

Sålunda gick denna nesliga konvention i verkställighet, öfver hvilken hvarje svensk skulle vilja kasta en slöja, men som den historiska sanningen tvingar oss att bekänna, med blygseln på pannan och förtrytelsen i hjertat.

Det är för oss en tröst att tillägga, att Sverges ära på alla andra punkter af dess område värdigt försvarades. Offren af ädelt blod voro visserligen numera gagnlösa; men de utgjorde heroiska protester mot förräderiets skamfläckar.

Den finska arméen hade, enligt sina ordres, dragit sig tillbaka mot Uleåborg. Ryssarne följde den dit och erbjöd den det tillfälle den önskade. Finnarne grepo på ett lysande sätt till offensiven, kastade fienden tillbaka, slogo honom gång på gång och visade hvad man kunnat vänta af soldaternas patriotism, om Sverge haft en, om ej skicklig, åtminstone fullt klok konung. Striderna vid Sikajoki, Revolax och Pulkila, som levererades i slutet af April och de första dagarne af Maj, ännu till och med sedan Sveaborg blifvit såldt, voro lika många lysande segrar. Vid samma tid utjagades ryssarne från Åland af dessa öars bönder, som, understödda af några kanonslupar och anförda af presten Gummerus och länsmannen Arén, tvungo en rysk bataljon att sträcka gevär. En regulier styrka fördref likaledes ryssarne från Gottland.

Det var midt under dessa framgångar som underrättelsen om Sveaborgs kapitulation anlände; och likväl läto fäderneslandets tappra försvarare ej modet falla. Buxhöwden tog då sin tillflykt till skräckmedel. Medelst en proklamation af den 28 Maj befallde han finnarne att utlemna sina vapen vid straff att blifva hängda eller skjutna, tilläggande att qvinnor, barn, slägtingar och grannar, som ej angåfve de ohörsamma, skulle undergå samma öde.

Denna förhatliga uppmaning till förräderi blef fruktlös; ty finnar och svenskar blefvo deraf endast ännu mera uppeldade till strid. Ryssarne drefvos tillbaka ända till södra Finland; dagarne vid Lappo, Jutas och Idensalmi voro nya segrar. Men det förrädiska uppgifvandet af Sveaborg gjorde alla de ryska stridskrafterna disponibla; de framryckte utmed kusten, åtföljda af de af Cronstedt utlemnade kanonsluparne samt den svenska flottiljen, som nu blifvit rysk till-

hörighet. Det blef omöjligt att längre göra motstånd med något hopp om framgång. Finnarne drogo sig långsamt tillbaka mot norr, beständigt hållande sina motståndare i schack. De bibehöllo sig der tills man från begge sidor samtyckte till ett vapenstillestånd den 20 November. Svenskarne drogo sig med vapen och tross tillbaka på andra sidan Kemi-elf.

Det var en sorglig, men på uppoffringar rik tid. Vi skulle kunna uppräkna namn på officerare af alla grader som utmärkte sig genom hjeltemod; må det här tillåtas oss att endast nämna deras utmärkta chefer: Adlercreutz, Sandels, Klercker och Döbeln. Grefve G. Löwenhjelm, som under så många år representerat Sverge och Norge i Paris, gjorde tjenst som generaladjutant och utmärkte sig genom en tapperhet som gick ända till öfverdåd och hade till följd att han togs till fånga af fienden. Men hvad förmådde de enstaka uppoffringarne af dessa tappra? Deras partiella framgångar voro en tröst och ej ett hopp; svagheten och förräderiet gjorde deras mod onyttigt. På samma gång som Cronstedt och Jägerhorn uppgåfvo Sveaborg, hade major Gripenberg åt ryssarne öfverlemnat fästningen Svartholm, som beherrskade staden Lovisa.

Sjö-operationerna i Östersjön medförde intet resultat. Understödda af några engelska skepp jagade svenskarne ryska flottan in i Baltisch-port; men i saknad af landstigningstrupper och brandraketer kunde man ingenting företaga.

Man känner i vestra Europa på långt när ej de under af mod och uppoffringar som utmärkte finska kriget. Resultaterna äro kända, och då de voro olyckliga, har man ej frågat efter att derom taga närmare kännedom. Historien tyckes endast hafva medlidande att skänka olyckliga krigare som endast be-

gärde att få segra och som knappt ens fingo tillåtelse att dö; och likväl skulle den ej kunnat nog egna sin beundran åt många isolerade drag, som höja sig till heroism. En svensk bataljon, som blifvit drifven till hafvet, fann sig på alla sidor kringränd af en mångdubbelt öfverlägsen styrka; att strida skulle varit en galenskap; att gifva sig tycktes dessa tappra vanärande. Soldaterna kastade sig i vågorna, och den våta grafven slöt sig öfver en massa af lik.

Under sitt återtåg mot norr tillryggalade de finska soldaterna under beständiga strider nära 100 mil i snön med en temperatur af 30 grader under nollpunkten, ofta saknande lifsmedel, men utan att det oaktadt visa den minsta afslappning i kraft och uthållighet. Många ibland dem färdades på sin väg förbi sina hem, der de kunnat finna en lugn fristad. De nöjde sig med att i förbigående skynda in för att omfamna sina hustrur och barn och fortsatte derpå sin mödosamma marsch. När fångna eller sårade soldater af ryssarne återsändes till sina hemorter, gingo de, innan deras sår ännu blifvit läkta, att uppsöka sina kamrater och dela deras lidanden.

Förstärkningar kommo visserligen då och då från Sverge; men afskickade utan allt förutseende och utan all plan, stridde och dogo de nykomna och tjenade endast att ge nya exempel på ett onyttigt mod. Öfverallt såg man bönderna, lifvade af en patriotisk ifver, begära vapen att strida med, och harmas då de sågo huru en kraftlös styrelse ej förstod att begagna sig af deras fosterlandskärlek. Som ett sista exempel påminna vi endast om eskaderchefen Jönssons namn. Anfallen af de i Sveaborg utlemnade skeppen och kanonerna, blef han dödligt sårad och utropade då han föll: »Jag kallar dig, Cronstedt,

att inför Guds domstol svara för så många tappra svenskars död, som fallit för svenska kulor!»

Men hjeltarne hafva blifvit hämnade i folksångerna. Den store finske skalden Runeberg har egnat odödliga sånger åt fäderneslandets tappre försvarare och med sina förbannelser brännmärkt förräderiet och odugligheten. Då han med den djupaste smärta berättar Sveaborgs fall, vägrar hans sångmö att uttala namnet på förrädaren. »Nämn honom ej!» utropar han,

»Den som förrådt sitt land han har
»Ej ätt, ej stam, ej son, ej far.»

Då han uppdrar porträttet af den gamle Klingsporr, som var enögd och hade en isterhaka, säger han:

»Då kom Klingsporr, fältmarskalken, stolt som majestätet sjelft,
»Med två hakor och ett öga, men af hjerta knappt en hälft.»

Runeberg är nu Skandinaviens största skald, och hans beundrade sånger underhålla sympatierna för Finland. Att berätta fosterlandets sorger, det är att göra minnet af pligten evigt.

Men vi återgå till sjelfva händelserna. Sverge befann sig i ett förtvifladt läge; anfallet på ena sidan af den stora härförare som Gustaf Adolf utmanat, å den andra af den monark som drifvit honom till utmaningen, mottagande af Alexander straffet för de mot Napoleon visade förolämpningarne, men icke desto mindre färdigt att försvara sin konung, oaktadt hans fel, att bjuda detta dubbla krig spetsen, oaktadt sina hemliga sympatier för en af fienderna, var det hvarken i stånd att få strida med ryssarne, som det afskydde, eller underhandla med fransmännen, som det älskade.

Det skulle varit ute med Sverge, om Bernadotte å sin sida kunnat handla med samma kraft.

Men innan han kunde öfvergå till Seland, hade engelska flottan besatt alla punkterna på kusten. En liten tid derefter, i Maj 1808, landstego 10,000 man engelska trupper under general Moore i Götheborg. Denne begaf sig genast till konungen i Stockholm; men vid första audiensen blef den engelska generalen på det djupaste sårad af konungens öfvermod, och de skildes som öppna ovänner. Moore, som äfven var en originell personlighet, förkläder sig till bonde för att utkomma från Stockholm, beger sig till Götheborg tillbaka, för sina engelsmän ombord på skeppen igen och lemnar Gustaf Adolf åt den öfvergifna ställning hvari han genom sitt öfvermod bragt sig sjelf.

Också betraktade Alexander redan Finland som en eröfrad provins. Redan den 2 April hade en från czaren utgången order anbefallt de finska officerarne att begifva sig till sina stationer, vid straff att förlora sin grad och få sin egendom konfiskerad. Den 22 Maj, då finska arméen segerrikt slog inkräktarne tillbaka, underrättades de finska auktoriteterna att alla landets invånare skulle aflägga tro- och huldhetsed till czaren; man tvingade dertill ej blott embetsmännen, utan äfven bönderna och skolornas lärjungar ifrån femton års ålder. Slutligen förklarade ett kejserligt manifest af den 5 Juni Finland för en med Ryssland förenad provins.

Uppmuntrad af lättheten af sitt företag, tänkte Alexander på ett anfall mot Stockholm, då Sverge erhöll beskydd från ett håll derifrån det minst väntat det, ehuru det visserligen ej var oegennyttigt. Då Napoleon såg Bernadotte hindrad af den engelska flottan, begrep han faran af att låta Ryssland handla på egen hand. Han skref följaktligen till Caulaincourt ett bref, dateradt den 28 Maj, hvari han anbefallde honom att återhålla czarens ifver. »Jag

har ingenting att vinna», sade han, »på Stockholms intagande af ryssarne». Det blef Sverges räddning att det hade att göra med två eröfringslystna monarker på en gång.

Några beslutsamma män i Sverge tänkte vid denna tid på ett förtvifladt steg; de yrkade att man borde gå rakt på Cronstadt och derifrån på Petersburg, för att genom denna djerfva diversion rädda Finland. Men ingen allvarsam plan kunde verkställas med en kraftlös styrelse.

I början af 1809 rustade sig ryssarne att intränga i hjertat af Sverge, utan att Napoleon hindrade dem. Tvungen att skona Alexander för att å sin sida af honom få tillgift för invasionen i Spanien, lemnade han honom fria händer i norden, för att sjelf hafva fria händer i södern.

England, som ej fann någon fördel uti att strida tillsammans med en halsstarrig och vanmäktig furste, uppmanade nu ifrigt Gustaf Adolf att sluta fred. Han tog detta råd för en förolämpning och lät i sin förbittring lägga embargo på alla engelska skepp som befunno sig i Sverges hamnar. Ställningen blef till den grad omöjlig, att drottningen sjelf med tårar i ögonen bad konungen att underhandla med sina begge fruktansvärda motståndare. Han stötte henne med vrede ifrån sig. »Jag kan ej tro», sade han, »att försynen öfverger de sanna grundsatsernas försvarare». Utrikesministern, baron Ehrenheim, ville i sin tur försöka att återföra honom till sans. »Jag skall slåss emot alla», utropade han, »och först och främst emot engelsmännen, som äro uppblåsta och oförskämda. Jag skall tillintetgöra dem.»

Alexander hade till den 22 Mars 1809 sammankallat till Borgå de fyra riksstånden; de begingo det felet att efterkomma hans kallelsebref och gåfvo

derigenom sin sanktion åt de suveränitetsrättigheter han tillade sig. Alexander, som förstod hela vigten af detta medgifvande, infann sig personligen vid riksdagens öppnande och uppläste der ett manifest, hvari han på finnarne slösade fagra löften och försäkringar om sin tillgifvenhet. Denna handling var skrifven på franska, och förrädaren Sprengtporten öfversatte den för de närvarande. Han hade som belöning för sitt förräderi nyligen blifvit utnämnd till generalguvernör öfver Finland.

Men Sverge hade emellertid, uttröttadt vid sin konungs vansinniga styrelse, gjort ett slut derpå. Gustaf IV Adolf blef tvungen att nedstiga från den tron han så illa fyllt. Ibland de arméchefer, som tvingade honom till denna afsägelse, voro Adlercreutz, Adlersparre, Sköldebrand och Ankarsvärd de förnämste. Här är ej stället att berätta det närmare förloppet af denna nationella revolution, som den 13 Mars verkställdes utan all strid; så enhällig var opinionen om dess nödvändighet. Men hvad som deremot är af vigt att framhålla är, att oaktadt det vansinniga krig som Gustaf Adolf börjat mot Napoleon, det alltid var till Frankrike som svenska nationens sympatier och förhoppningar vände sig; det var på Frankrike det räknade för att kunna godtgöra sina lidna förluster. Ett af de måns första åtgöranden som stodo i spetsen för revolutionen, var att sända grefve Rosen till Napoleon, för att genom hans mäktiga bemedling hejda de ryska arméerna. Grefven, som medförde ett bref från hertigen af Södermanland, hvilken tillsvidare åtagit sig styrelsen, afreste den 30 Mars från Stockholm och träffade Napoleon i Donauwerth. En audiens beviljades honom den 16 April. Napoleons intresse bjöd honom att glömma det förflutna; men olyckligtvis hade han genom anfallet på

Spanien invecklat sin ställning och fann sig deraf tvungen till stor undfallenhet mot Alexander. Också var hans svar till grefve Rosen endast ett erkännande af denna hans oförmåga att hjelpa. »Jag har», sade han, »i Tilsit bundit mina händer, och det var er konungs uppförande som tvingade mig dertill. Er konung har gjort mig mycket ondt. Hans fredsbrott har vållat mig en minskning af 100,000 man. Han skulle gjort mig ännu mera ondt om han varit en krigare. Före Tilsitfreden räckte jag honom handen; jag ville af Sverge göra en stormakt; jag förde krig mot dess beständiga fiende; jag anföll kolossen som tynger på Sverge, och Sverge förklarade sig emot mig. Det är Sverge sjelft som ådragit sig det läge hvari det befinner sig, och nu kan jag ej göra någonting för det. Ni har ej annan utväg än att vädja till Alexander. Han är stor och ädelmodig.»

Den fruktlösa utgången på denna beskickning afkylde dock ej svenskarnes tillgifvenhet för Frankrike. Den 10 Maj voro de fyra riksstånden samlade i Stockholm för att förklara Wasafamiljen afsatt. Midt under denna session, som i sig sjelf var en revolution, erhöll man underrättelse om de första framgångarne under Wagramkampanjen. Genast reste sig de deputerade från sina bänkar, och entusiastiska jubelrop helsade de franska vapnens triumf, till och med då Frankrike vägrade att göra något för Sverge.

Ständerna gåfvo derpå styrelsen åt hertigen af Södermanland. Den 6 Juni proklamerades en ny konstitution, och dagen derpå erbjöds kronan åt regenten, som antog namnet Carl XIII. Knappt hade han uppstigit på tronen, förrän han sände general Suremain i en hemlig mission till Napoleon för att bedja honom om råd; men generalen blef ej en gång

mottagen af kejsaren, som var missnöjd öfver att en fransk emigrant blifvit beklädd med ett sådant uppdrag. Meningen var likväl att föreslå en hemlig traktat, hvarigenom Sverge, i händelse af en brytning mellan Frankrike och Ryssland, skulle förbinda sig att göra gemensam sak med Frankrike, under vilkor att Napoleon, till Sverges förmån, samtyckte till några modifikationer af kontinentalsystemet. Denna gång var det Napoleon som genom sin retlighet hindrade ett närmande mellan Sverge och Frankrike.

Den nye konungen blef således nödsakad att tänka på fred, som nu blifvit en nödvändighet. Man kunde ej erhålla den utan uppoffringar. De ryska trupperna hade inträngt på svenska området, och nya förstärkningar skulle snart göra hvarje motstånd omöjligt. Engelsmännen öfvergåfvo sin bundsförvandt. Frankrike ville ej stöta sig med en bundsförvandt för att beskydda en fiende. Carl XIII gjorde fredsförslag, och underhandlingarne öppnades i Fredrikshamn den 14 Augusti 1809. De svenska underhandlarne voro Stedingk och Sköldebrand, begge två bepröfvade patrioter, begge intagna af djup grämelse öfver de uppoffringar Sverge måste underkasta sig, men mottagande sitt uppdrag i hopp att kunna göra dessa uppoffringar mindre stora. Romanzoff och Alopæus, f. d. minister i Stockholm, voro de ryska underhandlarne. De visade sig ytterst förekommande och artiga mot dem de plundrade, lydande utan tvifvel häri Alexanders föreskrifter; ty då czaren en dag fick veta att Stedingk blifvit sjuk, skickade han honom från S:t Petersburg den läkare, till hvilken han visste att denne satte förtroende.

Men Alexanders artigheter minskade ej hans fordringar; han begärde Finlands afträdande ända till Kalix elf jemte Ålandsöarne. De svenska under-

handlarne ville åt Sverge rädda området mellan denna elf och Kemi-elf. Om man påminner sig de första kapitlens innehåll, skall man lätt fatta hvarföre det för czaren var af så stor vigt att ej gifva efter i denna punkt. Stedingk och Sköldebrand voro ej mindre envisa och satte sig emot Ålands afträdande. »Att nöja sig med Finland blott», sade då Romanzoff, »skulle för Ryssland vara detsamma som att taga kofferten och kasta bort nyckeln.»

Efter långa öfverläggningar samtyckte svenskarne slutligen att afträda Åland, men på det vilkor att inga befästningar der skulle få uppföras. Romanzoff vägrade äfven att ingå på denna inskränkning, men antagande midt under sina afslag den honungssöta ton af hvilken de moskovitiska diplomaterna så väl förstå att begagna sig, tillade han: »Då freden är så nära att afslutas, vill kejsaren förära konungen af Sverge landsträckan mellan Kalix och Torneå. Han vill blott behålla staden Torneå.» Man förstår lätt denna Romanzoffs eftergift. Med landsträckan mellan Torneå och Kemi var vägen till Finmarken öppen för ryssarne. Sådana blefvo äfven de definitiva vilkoren, och freden afslöts den 17 September 1809.

Men för Finland var freden detsamma som politisk död. Offer för en konungs galenskap och två kejsares eröfringslystnad, var det hädanefter skildt från det civiliserade Europa, för att förblifva fjettradt vid den barbariska verlden: Sverges syster blef Rysslands slafvinna. Smärtan var allmän, och sorgen var lika stor hos det uppoffrade folket som hos Sverge, som gjorde offret. General Döbeln, som ihärdigt försvarat sig in i det sista, men nu nödgades afskeda de finska soldater som stridt under honom, sade dem i en dagorder ett rörande farväl. Denne oförskräckte krigare, höljd af ärr och sår, var en af

de sista representanterna af den gamla svenska soldaten med hjerta af guld och kropp af jern. Trepanerad i följd af ett djupt sår i hufvudet, bar han omkring sin klufna panna ett svart band, ett skönt tecken på hans bedrifter. Denna krona hade som alla andra sina smärtor; ofta måste han uttaga benskärfvor ur den illa tillslutna blessyren; men oaktadt grymma plågor visade Döbeln dock alltid ett orubbligt lugn. Beständigt klädd i en grå öfverrock, var han i sin drägt enkel som Carl XII, och trogen de gamla minnena, gaf han åt alla exempel på disciplin som på mod. Han hade i sin ungdom tjenat Frankrike i regementet La Marck. Dragen till Paris af en varm hänförelse för Förenta Staternas sak, hade han der uppsökt Franklin, för att af honom låta anställa sig i den unga republikens tjenst. Ett högtidligt afsked, egnadt de finska soldaterna af en sådan man, borde hafva någon vigt, så mycket mer som hans proklamation mindre liknade ett sista afsked än ett broderligt lef väl till bättre tider. »Finska bröder», sade han, »j skolen aldrig kunna blifva svenskarnes fiender. Tiden utplånar allt; men de band som knytas i striden glömmas aldrig. Vi skola förblifva edra vänner, liksom j våra. Om mina ord kunde beseglas med blodstårar, skulle de flyta i strömmar, och hvarje droppe skulle för er bevittna min tillgifvenhet och min aktning.»

Öfverallt skedde skilsmessan under den djupaste smärta. Stedingks depescher, efter fördragets afslutande, vittna om hela bitterheten af hans sorg. »Jag hoppas», skrifver han, »att den gudomliga hämnaren en dag skall utplåna detta fördrag ur våra tideböcker. Jag skulle heldre velat underteckna min egen dödsdom.» Sköldebrand var ej mindre djupt upprörd. Förutseende det sorgliga fördrag han borde under-

teckna, hade han enkom för tillfället låtit i Stockholm förfärdiga ett sigill att sätta derunder. Detta sigill bar devisen »Exoriare» *), och denna betydelsefulla protest har blifvit fästad vid fredsdokumentet. Slutligen lät baron Wetterstedt, hvilken i egenskap af hofkansler var kallad att deltaga i öfverläggningarne om vilkorens antagande, i det svenska afträdelseprotokollet insätta följande ord: »När från Niemens stränder, från det nyfödda Polens landamären de franska hårarne intränga i Ryssland, är för Sverge tid att med den bittra känslan af kränkt nationalstolthet, med hatet och hämnden i hjertat, resa sig och af Ryssland utkräfva en blodig efterräkning.» Denna hotande appell till det blifvande kriget kan man ännu läsa i det i riksarkivet förvarade originalprotokollet.

Men Alexander skänkte ingen uppmärksamhet åt dessa uttryck af en vanmäktig sorg; han hade nått sitt syfte och sökte nu endast öfverbjuda sig i artighetsbetygelser mot det land han plundrat. Stedingk blef, vid sin återkomst till S:t Petersburg som minister, öfverhopad med vänskapsbetygelser af czaren, som lofvade honom ett beständigt understöd och ett evigt förbund. »Jag önskar af hela mitt hjerta», sade han, »Sverges lycka, och jag anser som en skyldighet att läka dess sår.» Det var bödeln som gjorde sig till läkare och efter tortyren hade ironien i förvar åt sitt offer. Den glädje som utbröt i S:t Petersburg var för Stedingk ett uppriktigare vittnesbörd än Alexanders medlidande. Han kunde deraf se den omätliga vigt som Ryssland fästade vid sin nya eröfring.

*) *Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.* VIRGILIUS.
Måtte en dag ur vår aska en hämnare uppstå.

FJERDE KAPITLET.

SVERGES FÖRSÖK ATT ÅTER NÄRMA SIG FRANKRIKE. — CARL XIII. — EN FRANSMAN KALLAD TILL TRONFÖLJARE.

På ett allt för grymt sätt varnad af Gustaf Adolfs fel och dessutom tvingad af nationens sympatier, var den nya svenska styrelsen benägen att med Frankrike återknyta de gamla förbindelserna, som så väl öfverensstämde med de begge ländernas intressen. Den 6 Januari 1810 undertecknades freden i Paris. Sverge ingick på kontinentalsystemet, med det enda undantaget af rättigheten att införa salt. Pomern återgafs åt Sverge.

Carl XIII hade nyligen som tronföljare adopterat hertig Carl August af Augustenburg, med svenskarnes enhälliga bifall; de grundade på denna furstes redbara egenskaper de största förhoppningar om fosterlandets pånyttfödelse. Konungens rådgifvare ansågo det bästa medlet till ett närmande till Frankrike vara en förbindelse mellan tronföljaren och den kejserliga familjen. Följaktligen sändes generalen grefve Wrede i Maj 1810 till Napoleon. Hans officiella uppdrag var att komplimentera segraren vid Wagram öfver hans giftermål med erkehertiginnan af Österrike;

hans hemliga uppdrag var att utverka en förbindelse mellan kronprinsen Carl August och prinsessan Charlotte, dotter till Lucien. Det svenska sändebudets audiens egde rum den 7 Juni. Men Napoleon var bunden af sina löften till ryska czaren; han trodde sig dessutom hafva rättmätiga anledningar till missnöje med Sverge, emedan det ännu hade handelsförbindelser med England. Hans gigantiska kontinentalsystem dömde honom att anse för fiender alla som vägrade att underkasta sig det; ty så länge en enda hamn stod öppen för de engelska skeppen, var blokaden ofullständig. Han var ej okunnig om att det i Stralsund fanns en depôt af britiska handelsvaror, och det sätt hvarpå han mottog general Wrede röjde ett inrotadt missnöje. Också upprepade han nu alla sina gamla anledningar till missbelåtenhet med Sverge, påminnande om sina gamla sympatier, liksom för att urskulda sin närvarande likgiltighet. »Er konung stötte tillbaka min hand då jag utsträckte den», sade han, »och ni ha'n låtit tillfället gå er ur händerna att blifva en stor makt. Nu kan jag ingenting göra för er.»

Sålunda hade Sverge förgäfves förändrat sin politik; Napoleon hade också ändrat sin; och när Sverge återkom på rätta vägen, var det han som förvillade sig på den falska väg, som han beträdde i Tilsit. Dessutom hade genom ett nytt olycksöde general Wredes hemliga uppdrag förlorat sitt egentliga ändamål. Medan han var i Frankrike, hade en plötslig död bortryckt prins Carl August. Den väckte i Sverge en allmän sorg och gaf ny anledning till oro och ovisshet. Från alla håll började intriger spinnas om det lediga tronföljarskapet, och det följer af sig sjelft att Ryssland ej var bland de overksammaste.

I S:t Petersburg arbetade ett parti, med enkekejsarinnan i spetsen, för att förmå Carl XIII att adoptera Alexanders svåger, hertigen af Oldenburg, och man framhöll som lockmedel Finlands återgifvande. I Köpenhamn drömde Fredrik VI om de tre kronornas förening genom en adoption till förmån för honom sjelf eller kronprinsen Christian; och Napoleon lofvade Fredrik sitt förord. Konung Fredrik VI gjorde sig till apostel för den politiska union, som sedermera blifvit känd under namnet skandinavism. Redan vid slutet af Gustaf Adolfs regering och då Carl Augusts kandidatur först kom i fråga, hade han åberopat sig på denna idé. Vid dessa särskilta tillfällen hade han låtit utgifva broschyrer och pamfletter till stöd för sin teori, och utdelade dem ej blott genom posterna, utan äfven medelst luftballonger, som sändes öfver sundet att kringsprida dem i Skåne. Trogen sina löften understödde äfven Napoleon skandinavismen genom skriftliga uppmaningar; en af dem står att läsa i »Journal de l'Empire» för den 10 Juni 1810. I Sverge visade man föga ifver för unionen, men der bildade sig redan bland de mera framstående personligheterna ett skandinaviskt parti. Vi vilja bland andra endast nämna grefve Gustaf Löwenhjelm, hvars lysande tapperhet i det olyckliga finska kriget vi förut omtalat. Hans bror, grefve Carl Löwenhjelm, delade samma åsigter.

Fredrik VI misströstade ej att kunna stämma Carl XIII till sin fördel och bad honom i ett egenhändigt bref föreslå prins Christian för de svenska ständerna. Men den gamle konungen, som i skandinavismen mera såg en plan af personlig ärelystnad än af patriotisk ingifvelse, mottog med misstroende Fredriks förslag. För att tvärt afklippa alla intriger,

erbjöd han tronföljden åt hertigens af Augustenburg broder, men erhöll till sin förvåning ett afslag. Konungen af Danmark hade nemligen redan å sin sida varit verksam, och ville genom sitt inflytande på en prins, som var hans undersåte, hindra honom från att blifva en medtäflare. Konungen visste ej hvilket beslut han skulle fatta; inom landet rörde sig en obestämd oro, då samma känslor, som så många gånger förgäfves dragit svenskarne åt Frankrikes sida, ingåfvo dem en idé, som var egnad att göra slut på all ovisshet.

Tiden är nu kommen att rätta ett historiskt misstag, som öfverallt vunnit insteg, tills det slutligen blifvit på god tro antaget som ett faktum. Man har sagt att prinsen af Ponte Corvo blifvit utvald till tronföljare i Sverge till följd af sitt humana beteende mot några svenska officerare, som krigslyckan låtit falla i hans händer. Denna händelse har utan tvifvel kunnat ihågkommas af dem som arbetade för hans val, men det hade intet inflytande på de första stegen som togos dertill. Sägom det rent ut: det ingick i valet ingenting personligt, och man fästade sig mindre vid den valdes individuella egenskaper än vid de mera allmänna förtjenster som hans titel af marskalk af Frankrike förutsatte. Hvad Sverge sökte för återställande af sin trygghet var en af dessa franska härförare, som omgåfvos af glansen af så många ärofulla strider. Lägger man härtill en förbindelse med den kejserliga familjen, som gjorde prinsen af Ponte Corvo nästan till en medlem af den nya dynastien, har man hela hemligheten af denna förhandling. Genom att välja prinsen af Ponte Corvo trodde man sig dessutom säker om Napoleons understöd. Det var ett medel att godtgöra de begångna felen och att på ett lysande sätt återinträda i det

gamla förbundet med Frankrike, som alltid utgjort Sverges politik och lycka. Det var sålunda Frankrike i första rummet som svenskarne härigenom egnade sin hyllning; det var ett högtidligt förlikningsfördrag de härmed erbjödo Napoleon.

Ett förundransvärdt olycksöde hvilade dock öfver Sverge. Napoleon hade ingen sympati för Bernadotte, och Bernadotte var ingenting mindre än benägen att göra gemensam sak med Napoleon. Dessa två män, som kallades att närmare tillknyta sin gamla förbindelse, hyste i djupet af sina själar ett ömsesidigt hat, en mäktig driffjäder till missämja så snart svåra tider inbröto.

I det ögonblick svenskarne sålunda trodde sig hafva vunnit Napoleon på sin sida, väckte de hos honom endast en hemlig ovilja, och detta stora försoningssteg mottogs af honom nästan som en förolämpning eller åtminstone som en oangenäm öfverraskning. Det var också för honom personligen ett streck i hans planer. Frankrikes minister i Stockholm arbetade uppenbart och med mycken ifver för konungen af Danmark; men alla Napoleons beräkningar blefvo härigenom omintetgjorda. Det behöfdes ej mera för att såra en mindre retlig karakter, och valet af den person man föredragit framför hans egen kandidat var ej egnadt att blidka honom. Det låg likväl så litet i svenskarnes afsigt att stöta sig med Napoleon, att ett öppet visadt missnöje från hans sida skulle förmått dem att ändra sitt beslut; men de trodde att, på samma gång de motsatte sig hans idé om de tre nordiska rikenas förening, de skulle erbjuda honom en ersättning som borde tillfredsställa honom, genom att skänka en krona åt en officer af hans armé, som tillika var en medlem af hans familj.

Vi vilja nu berätta, genom hvilken följd af länge obekanta händelser sakerna kommo att antaga denna sällsamma gestalt.

Hertigens af Augustenburg första afslag hade ej afskräckt svenskarne. Genom dem som framfört anbudet till honom visste Carl XIII, att han skulle antaga det, om det ånyo gjordes honom; och prinsen lösgjorde sig äfven i sjelfva verket från Fredrik VI:s inflytelse och visade sig böjd att mottaga hvad man erbjöd honom. Saken var således så godt som afgjord. Konungen och hans rådgifvare voro af samma tanke, och det fattades endast den till Örebro sammankallade riksdagens samtycke; hertigen af Augustenburg hade ingen annan medtäflare än sin suverän, Fredrik VI, som just i sin egenskap af konung i Danmark ej hade några utsigter alls.

Napoleon hade understödt den sistnämnde. Carl XIII måste derföre söka förmå denne mäktige beskyddare att afstå från sin plan. Vi hafva nämnt att general Wrede befann sig i en beskickning i Paris. En ung man, löjtnanten baron Mörner, blef skickad till honom med instruktioner i denna syftning. Wrede borde i Carl XIII:s namn söka vinna Napoleon för hertigens af Augustenburg val. Men Mörner, förgätande att han endast var kurir, ville göra sig till diplomat. Tilltagsen och djerf tänkte han göra alldeles motsatsen af hvad hans depescher innehöllo. Några svenskar, och han var bland deras antal, sågo med missnöje Sverges tron på väg att öfverlemnas åt en prins som var vasall under Danmark. Det gamla nationalhatet, som gjorde konungen af Danmark omöjlig, utgjorde äfven ett skäl mot hertigen af Augustenburg. Under sin kurirfärd sökte Mörner en annan lösning, och han föll med sina tankar på någon af Napoleons generaler. Alla de skäl som vi upp-

räknat trängde sig inpå honom; han anlände till Paris i full akt och afsigt att der finna sin prins. Han hade gjort bekantskap med en ung ingeniör-officer vid namn Lapie, som i detta ögonblick befann sig i den franska hufvudstaden. Han sökte upp honom, skildrade för honom hela den entusiasm som Napoleons namn uppväckt i Sverge, och utvecklade för honom alla de fördelar som skulle tillskyndas de begge länderna genom en fransk marskalks utnämning till tronföljare i Sverge.

Mörners ifver meddelade sig åt hans vän; och de två ynglingarne började nu diskutera förtjensterna hos hvar och en af Napoleons generaler, för att utröna hvilken af dem vore värdig en tron. Berthiers namn uttalades, men Lapie invände att han blott skulle blifva ett vërktyg åt kejsaren. Eugène Beauharnais kom derefter i ordningen; han ansågs i egenskap af son för beroende. Massena förklarades för gammal, Davoust för egenmäktig. Bernadottes namn kom dem att reflektera.

Han hade aldrig visat sig för undergifven mot Napoleon och tycktes hafva den sjelfständighet i karakter som anstod Sverge, de krigiska talenter som borde göra det aktadt, och den grad af ära som förtjenar en tron. Hans slägtskap med Napoleon gaf en garanti om dennes ynnest, oaktadt det något kalla förhållande man visste vara rådande mellan dem, och Sverge kunde genom detta val ej annat än vara behagligt för den som vid denna tid uppreste och kullstörtade troner.

Valet var således bestämdt, och ifrån ett par unga löjtnanter i ett hôtel garni utgick ett beslut som skulle förändra verldens utseende. Ty, som vi skola se, var det kronprinsen af Sverge som genom sitt uppträdande på Rysslands sida afgjorde utgången

af kriget med denna makt och genom sina råd förberedde Frankrikes olyckor.

Efter denna allvarsamma öfverläggning skyndar Mörner, utan att förlora någon tid, till svenska generalkonsuln Signeul och meddelar honom sin idé. Generalkonsuln var en djerf karakter som älskade det nya och ovanliga samt förstod att genast begagna sig af de fördelar det erbjöd. Han ingick genast på Mörners idé och meddelade den åt general Grimoard, som tillhörde prinsens förtrognare omgifning. Denne, i sin tur underrättad, fann mycket behag i förslaget; Grimoard presenterade Mörner för prinsen den 25 Juni. Vid detta första samtal var tronaspiranten mycket tillbakadragen; han kände ej rätt karakteren eller vidden af Mörners uppdrag; och det yttre hos löjtnanten, som var liten till växten och i öfrigt oansenlig, ingaf honom ej något synnerligt förtroende. Emellertid gjorde Mörner sin egenskap af representant vid riksdagen gällande och försäkrade att inom stånden funnes ett parti som skulle understödja honom. »Jag skulle känna mig smickrad», svarade prinsen, »att få en enda röst. Men», tillade han, »önskar konungen mitt val?» — »Det är nationens sak», svarade Mörner.

Resultatet af konferensen blef att Mörner skulle uppsätta sitt förslag i skrift. Han gjorde det i form af ett till prinsen af Ponte Corvo ställdt bref, och begaf sig samma dag han skulle inlemna det till general Wrede och underrättade honom om sina åtgöranden, sedan han likväl först tagit hans löfte att ej yppa någonting deraf för Sverges minister, baron Lagerbjelke. Slumpen tjenade ännu en gång på ett underbart sätt prinsen af Ponte Corvo. Wrede, chef för ett regemente, som blifvit tillfångataget vid Lübeck, hade blifvit särdeles artigt bemött af marskal-

ken och hyste för honom känslor af en liflig tacksamhet. Det är utan tvifvel Wredes mellankomst som gifvit upphof åt det rykte, som blifvit utspridt om anledningen till Bernadottes lycka. Men som man ser var denna mellankomst helt och hållet ett verk af slumpen. Ty just i samma ögonblick som Mörner infann sig hos honom var Wrede på väg att lemna Paris och hade nyss haft afskedsaudiens hos kejsaren. Mottagen temligen kallt då han talade om hertigen af Augustenburg, hade han utgått från Tuilerierna i den öfvertygelsen att Napoleon hade någon hemlig kandidat, hvars val han skulle velat genomdrifva; men hvilken var denne kandidat? Det var denna fråga han sökte lösa för sig sjelf i det ögonblick Mörner kom att meddela honom sin hemlighet. Wrede trodde sig deri se nyckeln till gåtan; Napoleons hemliga kandidat var honom nu bekant. Beherrskad af denna tanke och dessutom ledd af sin personliga tillgifvenhet för marskalken, var Wrede af hela sin själ beredd att understödja Mörners förslag. Han hyste dessutom en varm tillgifvenhet för Frankrike, hade genom sitt giftermål med en franska förbindelser i detta land och omfattade med ifver tillfället att närmare tillknyta bandet emellan de två folken som han älskade.

Uppfylld af dessa tankar, begaf han sig till prinsen af Ponte Corvo, underrättade honom att han kände saken, och uppmanade honom att tala derom med kejsaren, som i Wredes tankar var förberedd på detta förtroende. Ingenting var likväl mera aflägset från Napoleons önskan och afsigter. Då Bernadotte meddelade honom hvad han kallade svenskarnes önskan, tilläggande: »Jag betraktar detta anbud af svenskarne som en hyllning åt kejsaren», kunde Napoleon ej återhålla ett utrop af förvåning.

»Jag begriper i sanning ingenting häraf», sade han; »hvarken Wrede eller Lagerbjelke hafva för mig nämnt ett ord om saken, och konungen vill nödvändigt hafva hertigen af Augustenburg.» Då Bernadotte derpå försäkrade honom om tillförlitligheten af sina uppgifter, svarade honom Napoleon: »Om ni blir vald, fruktar jag att ni der hvarken skall finna lycka eller ära.» Dessa nedslående ord visade tillräckligt att han ej hade att räkna på hans understöd. Prinsen af Ponte Corvo gick icke desto mindre att försäkra Wrede att kejsaren skulle understödja hans kandidatur. Han visste väl, att det var detta han i första rummet måste söka komma svenskarne att tro, och att hans lycka berodde på Napoleons namn.

Wrede insåg nu att det var tid att meddela sig åt utrikesministern, hertigen af Cadore, och åt baron Alquier, som nyss blifvit utnämnd till Frankrikes minister i Stockholm efter Désaugiers. Denne hade blifvit återkallad, emedan man förebrådde honom att i successionsfrågan allt för verksamt hafva uppträdt för Fredrik VI; det säkra är att han blifvit slagen ur brädet. Detta var en varning för Alquier. Villrådig om den roll han hade att spela med anledning af Bernadottes kandidatur, rådfrågade han ministern. »Hvad bör jag säga eller göra i denna fråga?» sade han. — »Ingenting», svarade hertigen af Cadore; »så är kejsarens vilja.»

Det sällsammaste i detta äfventyr är att ingen menniska i Stockholm ännu anade hvad som förehades. Man hade hållit saken hemlig för det svenska sändebudet i Paris, Lagerbjelke, och franska styrelsen blandade sig ej det minsta i saken. Det var så till sägandes i en vrå af Paris som tre eller fyra personer på egen hand togo sig för att förfoga öfver

Sverges konungakrona, utan att Sverge derom hade den minsta aning.

Wrede insåg att det ej längre gick an att tiga. Färdig att lemna Paris, ansåg han det vara af vigt, att allmänna opinionen vore förberedd vid hans ankomst till Stockholm. Han öfverlemnade åt Mörner depescher, som tillkännagåfvo prinsens af Ponte Corvo kandidatur, och framför allt, hvad han fullt och fast trodde vara sant, det intresse Napoleon hyste för detta val. På samma gång skref Signeul till ministern för utrikes ärendena, att Napoleon skulle med stort nöje se sin general och anförvandt kallad till tronföljden.

Mörner lemnade Paris den 29 Juni. Wrede reste den 30; men före sin afresa omtalade han allt för Lagerbjelke. Denne beklagade sig högt öfver ett förhemligande som liknade en mystifikation. Förbittrad öfver att hafva blifvit behandlad som en nolla i denna affär, der han som minister bordt spela första rollen, skyndade han till hertigen af Cadore att begära förklaringar. Hertigen förklarade sig främmande för dessa underhandlingar och försäkrade sig ej känna det minsta af kejsarens tankar i denna fråga. »Likväl», tillade han, »synes mig ej det sätt hvarpå denna affär blifvit behandlad, synnerligt egnadt att ingifva förtroende.»

Emellertid hade i Stockholm den oväntade underrättelsen, att en af Napoleon understödd marskalk af Frankrike uppträdde som tronkandidat, väckt ett ofantligt uppseende; man såg deri ett slut på Sverges förlägenheter, en skymt till ljusare förhoppningar, en garanti emot Ryssland och jemte den franska alliansen höga löften för framtiden. Allmänna opinionen uttalade sig varmt, till och med bland de stridande partierna. Hertigen af Augustenburg hade endast blifvit

vald som en nödfallsutväg. De som understödde honom mottogo gerna i hans ställe en marskalk af Frankrike; och Wasafamiljens återstående anhängare voro ej mindre eftergifvande. »Vi skola åtminstone», sade de, »räddas från anarkien.»

Endast Carl XIII mottog med missnöje denna underrättelse, på hvilken han ej var förberedd. Den gamle konungen insåg att han skulle gifva sig en herre. Om Napoleons hand var stark, visste han äfven att den var tung; och en marskalk, uppsprungen från franska revolutionen, syntes honom föga egnad att sitta på trappstegen till en tron. Mörner förbjöds att begifva sig till Örebro, der riksdagen var församlad, och man anvisade honom Upsala till vistelseort.

Alla betydande män i konungens omgifning, med undantag af utrikesministern baron Engeström, förklarade sig emellertid för den nya kandidaten. Sköldebrand, som blifvit öfverståthållare i Stockholm, var bland de ifrigaste och använde allt sitt inflytande för att vinna anhängare åt den franska marskalken.

Så stodo sakerna då Wrede anlände till Örebro. Carl XIII mottog honom onådigt. »Ni har», sade han, »handlat i strid mot mina instruktioner». Förgäfves sökte Wrede urskulda sig genom att berömma prinsens af Ponte Corvo utmärkta egenskaper; konungen fortfor i sitt missnöje, och generalen måste lofva att ej på riksdagen rösta till förmån för den improviserade kandidaten.

I Paris trodde man föga på prinsens af Ponte Corvo utsigter. Han hade rest med prinsessan till baden i Plombières, och Napoleon lät tillskrifva honom att ej vara frånvarande mer än fjorton dagar, emedan han tänkte skicka honom till Rom som generalguvernör. Men i Stockholm hade den nya idéen spridt

sig med blixtens snabbhet; allmänna meningen uttalade sig till förmån för en fransk prins; ingenting kunde hejda strömmen, hvarken danska ministerns intriger eller konungens motstånd. Frågan måste hänskjutas till hemliga utskottet, som har att öfverlägga öfver alla frågor som röra främmande makter, innan de framläggas för riksdagen. Detta utskott utgöres af tre deputerade från hvartdera af de fyra stånden. Af dessa tolf representanter yttrade sig blott en prest och en borgare emot prinsen af Ponte Corvo. Denna imposanta majoritet tillät ej konungen mera att hålla sig tillbaka, och prinsen af Ponte Corvo blef högtidligen föreslagen ständerna som arftagare till Sverges tron. Ministèren, öfverväldigad af allmänna meningen, understödde motionen; den emottogs med allmän hänförelse. Konungen måste gifva vika och mot sin vilja bekräfta nationens val.

Det var för hela Sverge ett ögonblick af glädje och hopp. Man var allmänt öfvertygad, att en fransk prins på Sverges tron skulle återskänka landet dess gamla dagar af ära och storhet. Erkebiskop Lindblom beledsagade ett tal i preseståndets klubb, med anledning af denna händelse, med en skål »för den nye frälsaren», och då detta uttryck mottogs med några tecken till förvåning, tillade han: »Den gamle ej till förglömmandes.»

Snart anlände till Paris general Rosen och öfversten grefve Mörner som öfverbringare af tvenne bref från Carl XIII, det ena till Napoleon, det andra till Bernadotte, och som begge tillkännagåfvo svenskarnes val. Sändebudens audiens egde rum den 6 September. Napoleon svarade konungen med ett fåordigt bref, som innehöll hans samtycke. »Det vore», sade han, »en händelse, på hvilken han varit föga beredd.» Vid det derpå följande mötet mellan

kejsaren och Bernadotte fördes samtalet ej utan en viss förlägenhet å ömse sidor. Men de dolde sina känslor under de brukliga talesätten för ömsesidiga artighetsbetygelser. »Ni ser nu hvad äran är värd», sade kejsaren. »Den ära som ers majestät ger, ja», svarade Bernadotte. Derefter, liksom för att hos honom väcka någon ånger, yttrade Napoleon: »Jag hade tänkt gifva er Catalonien och Arragonien såsom konungarike, emedan Spanien är för stort för Josef». Sitt samtycke gaf han dessutom i mycket afmätta ordalag. Han nöjde sig blott med att yttra, att han sjelf, såsom vald af folket, ej egde att motsätta sig andra folks val. Han tillade till och med att han med valet ej ville hafva det minsta att skaffa. Det var att helt tydligt och klart tillkännagifva, att han ej trodde sig förpligtad till någon erkänsla mot Sverge för en handling, som han hvarken tillstyrkt eller yrkat.

Till och med efter hans officiella medgifvande röjde sig Napoleons dåliga lynne af mer än ett tecken. Ehuru han utan invändning lofvat prinsen af Ponte Corvo de emancipationsbref som voro nödvändiga för att lösa honom från hans förbindelser till Frankrike, drog det dock länge ut på tiden med deras utfärdande; och då han sjelf några dagar före sin afresa gick att utfordra dem, ville Napoleon endast på vissa vilkor lemna dem. »Kabinettsrådet», sade han, »är af den tanke, att ni före er afresa bör underteckna en skrift, hvari ni förbinder er att aldrig bära vapen mot Frankrike.» — »Jag kan ej», svarade Bernadotte, »underkasta mig denna förbindelse. Min valakt förbjuder mig att ingå något slags vasallförbindelse till en främmande makt. Jag har blifvit svenska konungens undersåte och gifvit honom min trohetsed, då jag i följd af er tillåtelse mottog arfsrätten till

tronen. Det vilkor man vill pålägga mig kan ej komma från ers majestät och kan endast vara en idé af öfverdomaren eller storkansleren; härmed visa de mig en synnerlig ära, då de ställa mig som härförare i jemnbredd med ers majestät: jag skattar detta högre än en krona. Om ers majestät vidblir sin fordran, skall jag sända en af mina officerare till konungen af Sverge, för att underrätta honom att, i följd af de förbindelser man vill pålägga mig, jag finner mig ur stånd att göra bruk af de rättigheter man tillerkänt mig som svensk kronprins, och att det är med saknad som jag ser mig tvungen att afstå derifrån.» — »Välan då», svarade kejsaren, »må våra öden fullbordas.» Märkvärdiga ord, som tycktes innehålla en dyster profetia!

En annan fråga, den vigtigaste för ögonblicket, bebådade snart inbrytande stormar. Napoleon uppfordrade ifrigt den nya kronprinsen att förmå Sverge att ingå i det stora förbundet för kontinentalsystemets uppehållande. Bernadotte, som försigtigt vägrade att afgifva något löfte som kunde på förhand binda hans händer, bad kejsaren att förunna honom någon tid för att studera allmänna opinionen i Sverge och göra sig förtrogen med de fördelar och faror som deraf kunde härflyta för hans nya fädernesland. »Huru många månader behöfver ni dertill?» — »Till Maj månad.» — »Jag samtycker dertill; men vid denna tid måste ni uttala er som vän eller fiende.»

Afskedsaudiensen egde rum den 26 September med en hållning å ömse sidor som mera vittnade om misstroende än tillgifvenhet. »Jag älskar att tro», sade Napoleon, »att edra nya intressen ej skola komma er att glömma edra gamla pligter. Ert hjerta bör alltid tillhöra Frankrike.» Bernadotte svarade med varma försäkringar om sin tillgifvenhet. Han lem-

nade Paris den 28, lycklig att undkomma Napoleons ok, och gaf fritt lopp åt sin glädje så snart han öfverfarit gränsen. Då han på sin resa till Cassel mötte general Éblé, yttrade han till honom: »Jag går att andas oberoendets luft.»

I Stockholm väntades han med otålighet af alla, utom af Carl XIII, som insåg att han i den nykomne skulle få en mästare. »Jag kan nu», sade han, »upprepa Ludvig XIV:s ord på sin dödsbädd: Jag har varit konung; ty snart skall jag deraf blott ha namnet qvar.» Vid sin ankomst till hufvudstaden, och till och med före sin audiens hos konungen, hade Bernadotte låtit sin harm mot Napoleon och sin likgiltighet mot Frankrike framskymta. Ty efter ett samtal med honom, yttrade öfverhofmarskalken grefve Essen till Carl XIII: »Jag fruktar, ers majestät, att ni och vi alla äro bättre fransmän än kronprinsen.»

Konungen var sålunda ej böjd att mottaga sin adoptivson med någon större grad af hjertlighet. Men efter några ögonblicks samtal hade Bernadotte, än ödmjuk och snillrik, än värdig och vördnadsfull, förstått att fånga monarken genom sitt tal och sitt skick; och den gamle konungen, underkufvad, företog sig att älska denna sydländning som han fruktat. Han lyckades ej mindre väl hos den svenska adeln och förstod att vinna på sin sida familjen Brahe, en af de äldsta i Skandinaviens häfder. Den unga grefve Brahe fästades vid hans hof och blef snart hans förtrognaste gunstling. Endast några få adliga familjer höllo sig, af tillgifvenhet för Wasadynastien, ännu på afstånd.

Sjelfva Gustaf Adolfs moder blef intagen af den nykomnes inställsamma, artiga väsende. »Det är en högst älskvärd furste», sade hon, »och detta er-

kännande bör, då det kommer från mig, hafva något värde.»

Ifrån detta ögonblick blef kronprinsen, som efter sin adoption antagit namnet Carl Johan, ensam om makten, och Carl XIII lät godvilligt förvandla sig till en blott skuggkonung: adoptionen blef en abdikation. Likväl visade den adopterade i alla inre förhållanden städse en sons omsorger och återgäldade i vördnadsbetygelser hvad han tog i makt och myndighet.

FEMTE KAPITLET.

NYA MISSFÖRSTÅND. — CARL JOHAN OCH NAPOLEON.

Vi härleda Carl Johans regering från hans ankomst till Stockholm, emedan han från detta ögonblick blef verklig konung, då Carl XIII, såsom han förutsett, deraf endast bibehöll namnet. Ansvaret för alla de följande händelserna tillhör således i sjelfva verket kronprinsen, och detta ansvar är tillräckligt tungt för att ej kasta bördan deraf på den som ej förtjenar det.

Franska skriftställare hafva förebrått Bernadotte att han uppoffrat Frankrikes intressen för Sverges. Om denna förebråelse vore grundad, skulle Sverge deri se ett loford. Ty då man mottar en krona ur en nations händer, förbinder man sig oåterkalleligen till dess tjenst; man bör identifiera sig med henne och ej hafva något annat fädernesland. Detta var också Sverges mening då det anförtrodde sina öden åt prinsen af Ponte Corvo, och om Sverges intressen varit i strid med Frankrikes, egde denne prins ej att tveka i valet mellan gamla minnen och ett nytt fädernesland, som blifvit hans enda fädernesland. Fransmännens anklagelse förfaller således af sig sjelf,

emedan svenska kronprinsen ej bör bedömas ur fransk synpunkt; men hvad som gör anklagelsen dubbelt oriktig, ehuru på samma gång långt svårare, är att han uppoffrade Sverges intressen ej mindre än Frankrikes. Hade han varit mer svensk än fransman, hade det tillkommit oss att försvara hans minne. Men vi nödgas erkänna det, och vi hafva af denna anledning så mycket större rätt att vara stränga, Carl Johan visade sig hvarken vara svensk eller fransman.

För att rättfärdiga denna svåra anklagelse, skall ett blott uppräknande af fakta, data för data, utan alla kommentarier och utan alla ordprydnader, vara tillräckligt. Några allmänna betraktelser skola vara nog för att visa att Carl Johan ej förstod uppfatta den politik som Sverges ställning fordrade.

Alltsedan den sorgliga freden i Fredrikshamn var hvarje svenskt hjerta intaget af blott en enda tanke: Finlands återeröfring. Och det var ej blott en tanke af svärmeriet eller egenkärleken; det var för alla en politisk nödvändighet, nästan ett lifsvilkor. För att rätt inse huru väl svenskarne bedömde ställningen, behöfver man endast läsa följande bref från Napoleon till Alexander, dateradt den 28 Februari 1811: »Jag gaf mitt samtycke till att Ers Majestät fick behålla Finland, som utgör tredjedelen af Sverge och för Ers Majestät är en så vigtig provins, att det, sedan Ryssland införlifvat Finland med sig, ej mer ges något Sverge, då Stockholm ligger inom skotthåll för Rysslands förposter.» Detta Napoleons bref innehöll utan tvifvel en svår anklagelse mot honom sjelf, då han gjort hvad på honom ankommit att öfverlemna Östersjön åt Ryssland; men det innehöll äfven alla svenskars innersta tanke: utan Finland fanns för dem intet Sverge mer. Det var den

allmänna öfvertygelsen ej blott hos statsmännen, utan hos hela nationen; och då hon kallade en fransk härförare att intaga tronen, jemte hvilken hon väntade ett förbund med Frankrike, borde i hennes ögon följden, den mest glänsande fördelen af denna allians folken emellan, blifva Finlands återeröfring.

Den nya kronprinsens första skyldighet borde derföre vara att i detta hänseende rätta sig efter den allmänna meningen i landet; hans första önskan borde vara att se en brytning uppkomma mellan Frankrike och Ryssland, för att genast ingå allians med det förstnämnda och söka återvinna de förlorade provinserna. Hvarje annan betänklighet gällde ingenting vid sidan af denna. Väl skulle Sverge hafva lidit af kontinentalsystemet, men detta lidande skulle endast varit öfvergående och hvarken särat dess territoriala intressen eller dess värdighet såsom nation. Carl Johan skulle måhända haft att utstå någon högdragenhet från Napoleons sida. Men hvad betydde de personliga frågorna i jemnbredd med en nations intressen? När det stora, af Wetterstedt förutsagda tillfället erbjöd sig, när man efter hans uttryck kunde affordra Ryssland en blodig redogörelse, var det ej tid att lyssna till ett gammalt hats och en gammal afunds stämma. Carl Johan egde rätt att, när det gällde Sverges fördel, glömma Napoleons välgerningar; men det var äfven hans pligt att, när det gällde Sverges bästa, glömma gamla oförrätter. Med Napoleon hade han alla utsigter att segra och att återföra Sverge till dess gamla storhet. Sverges intresse sammanföll med Frankrikes. Det var för Carl Johan en i dubbel mening nationell sak.

Likväl kunde ingen i de första ögonblicken af hans upphöjelse förutse de blifvande resultaten; hela Europa trodde sig deri se en ny eröfring åt Frankrike.

Napoleon ensam bedömde sakerna annorlunda. I S:t Petersburg mottogs underrättelsen med bestörtning; de modigaste sökte förmå Alexander att öppet motsätta sig denna hotande utnämning och föreslå storfursten i den franska prinsens ställe. Man trodde sig se Ryssland utsatt för en koalition, som skulle falla det i flanken, och nu, liksom i alla oroande lägen, gjorde man hvarandra ömsesidiga förebråelser för försumlighet. Alexanders mor förebrådde honom att han ej gjort något för Gustaf Adolf. »Tålamod min mor», svarade czaren, »frukten är ännu ej mogen; men stora händelser äro i görningen, och Bernadotte, liksom alla de andra revolutionens meteorer, skall återgå till intet.»

Om han äfven hyst några farhågor, blefvo de snart lugnade. Först och främst hade Suchtelen, samma med mutor opererande general som köpte Sveaborg, och som under titel rese-ombud (voyageur accrédité) blifvit skickad till Stockholm, af kronprinsen blifvit mottagen i enskilt audiens; och det väckte hela nationens harm att Ryssland skickat en agent, som uppkallade så dystra minnen. Men kronprinsen tycktes mindre känslig för gamla oförrätter som ej angingo honom personligen, än för czarens ifriga vänskapsförsäkringar; och det blef ej det skickliga sändebudet svårt att utleta prinsens verkliga tänkesätt. Han drog derföre ej i betänkande att från första ögonblicket ingifva honom den tron, att czaren skulle känna sig lycklig att inlåta sig i närmare förbindelser med honom; och det sätt hvarpå detta anbud mottogs, var ingenting mindre än fientligt. Kort derefter antog Suchtelen titel af minister.

Kronprinsens ställning var ej utan sina svårigheter. Hans plötsliga upptagande i konungens krets och de farhågor, som Wasafamiljens anhängare ingåfvo

honom, föranledde honom att i utlandet söka sig något mäktigt stöd. Hans enskilta intresse ej mindre än Sverges tycktes då helt naturligt böra vända hans ögon till Frankrike. Men en afundsjuk hätskhet rörde sig inom honom och dref honom, olyckligtvis för Sverge, i Alexanders armar. Napoleons fordringar tycktes äfven rättfärdiga ett motstånd, som måste leda till en brytning. Han hade bestämt Maj månad 1811 såsom sista terminen för afgifvande af ett bestämdt svar rörande kontinentalsystemet. Men redan den 26 Oktober 1810 skref Lagerbjelke till sin regering, att i en konferens, till hvilken franska kejsaren kallat honom, denne fordrat ett formligt beslut, tilläggande att han ej längre kunde tåla den tvetydiga ställning Sverge intagit. Den 13 November öfverlemnade Alquier till kabinettet i Stockholm en ny not, ännu strängare än den föregående. Han begärde der krigsförklaring mot England samt embargo på engelska skepp och varor, under hvilken flagga de än fördes. Kejsaren var ej okunnig om att handelsförbindelser egde rum i Götheborg mellan England och Sverge under amerikansk flagga. Alquier tillade att om man ej uppfyllde hans fordringar, skulle han genast afresa.

Ett statsråd blef genast sammankalladt; några ledamöter ville att man skulle efterkomma Napoleons önskan, då kronprinsen inträdde och bad konungen att ej gifva vika. »De nationer», sade han, »som uppoffra det minsta af sitt anseende, hafva svårt att resa sig igen». Pluraliteten uttalade sig icke desto mindre för Frankrike, och kriget mot England förklarades den 17 November. Vintren skyddade dock för de engelska flottornas anfall. Man vann sex månader, och handelsförhållandena fortforo. Det måste erkännas att dessa Napoleons högstämda fordringar

voro egnade att framkalla en rättmätig förtrytelse. Han begärde dessutom att man skulle skicka honom 2000 svenska matroser för att bemanna hans fartyg i Brest.

En månad derefter anlände Alexanders adjutant Czernicheff till Stockholm på väg från Paris till S:t Petersburg, med uppdrag af Napoleon att bedja Alexander understödja Frankrikes fordringar på Sverge. Han inlät sig med kronprinsen i underhandlingar som voro rakt stridande mot hans uppdrag, och insåg genast att czaren hade en bundsförvandt, på hvilken han ej räknat. Han sparade ej på smicker för att helt och hållet vinna Carl Johan och utbasunade högt den aktning Alexander hyste för hans stora egenskaper. »Jag vill bemöda mig», svarade han, »att förtjena kejsarens välvilja; hans vänskapsförsäkringar äro mig dyrbara. Genom sina personliga egenskaper så väl som genom sin höga ställning bör Alexander draga till sig det förtryckta Europas blickar.» Derefter, gifvande fritt lopp åt sitt personliga hat till Napoleon, yttrade han: »Ögonblicket nalkas då denna väldiga koloss skall uppsluka verlden eller falla till marken. Det beror på oss att välja, och det tillkommer Alexander att bestämma sig.»

Czernicheff erbjöd å czarens vägnar alla garantier. »Jag antar hans tillbud», sade prinsen. »Jag skall alltid vara lycklig och stolt öfver en så mäktig monarks vänskap. Hvad vår inre politik beträffar», tillade han, »vet jag att man skall glömma Finland och att man skall mottaga en ersättning som är bättre passande för vårt läge. Naturen har ämnat den skandinaviska halfön till en enda oberoende stat; och efter Finlands förlust bör Sverges politik uteslutande hafva till mål halföns förening, liksom det är i Rysslands intresse, för att förblifva i lugn besitt-

ning af Finland, att vända våra blickar åt ett annat håll.

Norges förening med Sverge var i sjelfva verket kronprinsens enda politiska tanke. Utan att göra afseende på den allmänna meningen i Sverge, utan att begripa de faror hvarmed Rysslands besittning af Finland alltid skall hota Sverge, utan att ens som militär uppfatta värdet af en strategisk position af allrahögsta vigt, samtyckte han att lemna Stockholm under ryssarnes kanoner, med vilkor att man gaf honom en materiell ersättning.

Följden har tillräckligt visat den inre haltlösheten af dessa beräkningar. I hvad afseende har väl Norge hittills gjort Sverges ställning tryggad? Hvilka följder skulle deremot ej Finlands återeröfring medfört? Tilläggom att Napoleon som pris för det förbund han sökte, ville erbjuda Sverge återställandet af denna vigtiga provins. Kronprinsen meddelade Czernicheff i förtroende detta anbud; men, föredragande Alexander för Napoleon, föredrog han Norge framför Finland. »Om czaren», sade han till Czernicheff, »vill försäkra mig om sin vänskap, skall jag sätta min ära uti att söka förtjena den. Må han utan förbehåll förklara sig. Europa nalkas en kris. Om Alexander verkligen vill vara min vän, om han af själ och hjerta vill vara det, är Europas öde i våra händer.»

Sjelfva datum för denna konferens med Czernicheff, den 18 December 1810, är af stor vigt. Den sätter utom allt tvifvel, att om Carl Johan 1813 började ett krig mot Frankrike, som var lika opolitiskt för Sverge som menligt för hans egen ära, det mindre var ett resultat af plötsliga och tvingande omständigheter, än af en långt förut uppgjord plan, hvari det enskilta hatet hade sin andel. Man för-

säkrar att Czernicheff vid sin återkomst till S:t Petersburg skref i sin rapport till czaren: »Kronprinsen tillhör oss; han har förbundit sig med hand och handske, ord och lofven.»

Czernicheff medförde äfven ett bref från kronprinsen till Alexander. Dennes svar, som ej lät vänta på sig, är dateradt den 31 December. Han tackar deri prinsen för det han tagit första steget och försäkrar om sin önskan att befästa det goda förstånd som herrskade mellan Sverge och Ryssland. »Rysslands politiska intresse», sade han, »fordrar Sverges oberoende och lycka». I detta bref låg innesluten en konfidentiell not till kronprinsen ensam, der han mera bestämdt uttalar sig. »Det är af själ och hjerta», skrifver han, »som jag önskar vara er vän. Jag har blifvit uppfostrad af en republikan, och jag har tidigt lärt mig att mer akta menniskan än titlarne». Derpå tillägger han: »Svara på samma sätt; ett konfidentiellt bref från er skulle skänka mig ett otroligt nöje.»

Carl Johan, lycklig att se sig behandlad som like af en så högt ställd monark, skyndade sig att svara och uppdrog åt Stedingk att öfverlemna svaret, med särskilt tillsägelse att ej låta franska ministern få någon kunskap derom. Hemligt införd till czaren, mottogs han af honom på det nådigaste. Alexander upphöjde Sverges betydenhet och kronprinsens krigareegenskaper. »Den store Gustaf Adolf», sade han, »har utgått från Sverge för att befria Tyskland; hvem vet hvad framtiden kan hafva i behåll åt er». Men Stedingk var långt ifrån att gilla kronprinsens politik. »Sverges första behof», sade han, »är fred; men om kriget är oundvikligt, skall allmänna meningen vara starkare än kronprinsen; såret af Finlands förlust är ännu för friskt». Alexander

tog saken i början på skämt. Hållande begge händerna för öronen, sade han: »Alltid kommer ni tillbaka på kapitlet om Finland. Finnes det då ingen ersättning att erbjuda er?» — »Sire», svarade Stedingk, »för en militärisk gräns ges ingen ersättning». Alexander upphörde att skämta, och öppenheten hos den redlige svensken gjorde honom till en dålig representant för Carl Johan. Konferensen slutade under ömsesidigt missnöje. Kort derefter anhöll Stedingk att blifva rappellerad.

Medan czaren öfverhopade kronprinsen med artigheter, visade Napoleon honom intet undseende. De dotationer han innehaft som fransk prins, återtogos sedan han blifvit en utländsk furste. Denna handling var ej utan sin rättmätighet, men syntes Carl Johan i högsta grad orättvis. Han blandade sina personliga reklamationer med de politiska underhandlingarne, och talade om sina dotationer på samma gång han för Sverges räkning begärde subsidier mot England. Hans depescher voro ställda direkte till kejsaren. Denne blef stött öfver detta brott mot de hierarkiska formerna och lät genom Alquier veta, att som han endast inläte sig i skriftvexling med regerande furstar, sina likar, de svenska affärerna borde gå den vanliga ministeriella vägen. Denna oförsigtiga retlighet, som sårade den nye furstens högmod, verkade mer till Alexanders fördel än alla territorialfrågor.

Kronprinsen förställde sig likväl ännu. Han skref till Napoleon att Sverge skulle stänga sina hamnar för England och uppställa 50,000 man, om det erhölle Norge. Han visste att Napoleon ej kunde gå in derpå. Det skulle ej blott varit ett oerhördt missbruk af makten, utan äfven en uppenbar handling af opolitisk otacksamhet, då konungen af Dan-

mark städse visat sig som Frankrikes trognaste bundsförvandt.

Under tiden hade konung Carl XIII insjuknat och kronprinsen blifvit utnämnd till regent den 17 Mars 1811. Underhandlingarne med Frankrike fortsattes, ehuru utan att leda till något resultat. Kronprinsen yrkade ihärdigt på Norges erhållande, hvaremot Napoleon erbjöd Finland. Ett nytt skäl bidrog dessutom att närma kronprinsen till Frankrikes fiender. Den landsflyktige Gustaf Adolf hade på sina irrfärder kommit till England, der han blifvit på ett lysande sätt emottagen. Detta ingaf Carl Johan en liflig oro. Han fruktade mer än någonsin att öppet bryta med Londoner-kabinettet, som i händelse af krig kunde uppställa mot honom en kronpretendent.

Också började han vidtaga sina anstalter i enlighet med sina hemliga känslor. Rustningar anbefalldes, och rekryteringarne framkallade uppresningar bland allmogen. Då oroligheterna isynnerhet egde rum i Skåne och Södermanland, der adeln är talrikare än i de andra provinserna, inbillade sig kronprinsen deri se en komplott af Gustaf Adolfs anhängare. Hans dynastiska sträfvanden bidrogo att vilseleda honom.

Emellertid gaf honom en högtidlighet vid det kejserliga hofvet ett tillfälle att visa en artighet mot sin gamle general. Vid konungens af Rom födelse skickade kronprinsen grefve Brahe att komplimentera kejsaren. Hade han endast lydt sina känslor, skref han, skulle han sjelf infunnit sig i Paris, men han qvarhölles hemma af vigtiga pligter. På samma gång skickade han till den nyfödde serafimerorden, men hade den förödmjukelsen att möta ett afslag. Napoleon förklarade nemligen att hans son ej kunde bära en utländsk orden. Denna nya stöt för hans egen-

kärlek var ej egnad att förändra kronprinsens fiendtliga stämning.

Å andra sidan förvärrade äfven Alquiers oskicklighet sakernas ställning i Stockholm. Fullföljande blokadfrågan med ett öfverdrifvet nit, öfvermodig och befallande, trakasserade han styrelsen oupphörligt med sina imperatoriska skrifvelser och begärde slutligen utrikesministerns afskedande, hvilken ej nog hastigt uppfyllt hans fordringar. Klagomål öfver honom inskickades till Paris, och Napoleon, förbittrad öfver dessa förvecklingar, anbefallde Alquiers återkallande och yttrade härvid: »Den buffeln skaffar mig fiender öfverallt.»

Någon tid förut hade Lagerbjelke, som hade många sympatier för Frankrike, blifvit återkallad från Paris. Nästan hela den diplomatiska personalen i Stockholm undergick omflyttning. Suchtelen hade återvändt till S:t Petersburg, och Österrikes minister, Neipperg, ankom till Stockholm, medförande förslag som gingo ut på afslutande af ett gemensamt neutralitetsfördrag mellan Österrike och Sverge, med förbindelse för de begge länderna att uppträda som medlare. Alquier ersattes af de Cabre.

Medan kronprinsen sålunda alltmera närmade sig Ryssland, såg han sig emellertid i början öfvergifven både af de män som gynnat hans val och de patrioter som störtat Gustaf Adolf — af Wrede, Adlercreutz, Adlersparre, Sköldebrand. Han gjorde det oaktadt ett försök att vinna dessa män, som voro i besittning af svenskarnes förtroende och det inflytande som medföljde trogna tjenster. I September 1811 kallade han Adlercreutz och Sköldebrand jemte Sandels till en konferens, framlade för dem svårigheterna i den politiska ställningen och hänvisade oupphörligt på Napoleons outhärdliga tyranni. »Han er-

bjuder er Finland», sade han, »men Finland skall blifva en anledning till beständiga krig med Ryssland.» Sköldebrand svarade med fasthet, att Finlands återeröfring vore en nationalfråga, som stode öfver alla de andra. Adlercreutz, mera eldfängd, intogs af harm vid blotta tanken på att förråda Finland. »Finland», utropade han, »är nödvändigt för Sverges sjelfständighet. Aldrig skall ett gynnsammare tillfälle att återeröfra det erbjuda sig.» — »Finland», återtog kronprinsen, »skall blifva ett evigt tvedrägtsäpple», och hans röst var ej mindre högljudd och skarp än Adlercreutz'. Samtalet blef allt varmare, och i hettan störtade kronprinsen emot Adlercreutz med lyftad hand. Generalen vände honom ryggen och gick förbittrad sin väg. Kronprinsen ångrade emellertid sin öfverilning och lät bedja Adlercreutz återkomma. »Jag återvänder ej», svarade Adlercreutz, »till den som på ett sådant sätt argumenterar med en general.» Då sedermera tjenstens pligter kallade honom till kronprinsen, visade han sig länge kall och sluten.

Ett nytt försök hos Sköldebrand ensam lyckades kronprinsen ej bättre. På hans skäl till czarens fördel svarade generalen: »Fråga vårt eget folk, fråga Polen, Turkiet, Persien, hvad Rysslands löften äro värda. Hoppet att få hämnas så mycken nedrighet är det enda som håller mig uppe vid det sorgliga minnet af den fred jag med tårar i ögonen undertecknat. Huru skulle vi väl kunna tveka att gripa till vapen för att utplåna detta nesliga minnesmärke?»

Carl Johan svarade alltid med anklagelser mot Napoleon. »Hvarje land», sade han, »skall snart vara under hans välde, och han skall sluta med att underkufva den skandinaviska halfön, så mycket mer som han är Englands naturliga bundsförvandt.»

»Men Napoleons makt är öfvergående», svarade Sköldebrand; »Rysslands är varaktig. Utan Finland kunna vi ej sofva i Stockholm.» »Och hvem har vållat er Finlands förlust», utropade prinsen häftigt, »om ej denne herrsklystne, till hvilken j sätten ert hopp?» »Han ensam kan återgifva oss det», sade Sköldebrand; »att bekämpa Frankrike, det är att förstora Ryssland, och vi kunna ej grunda vår framtid på Rysslands förstorande.»

Hvad som gaf ytterligare vigt åt generalernas motstånd var att hela arméen tänkte som de, och att hela svenska folket var intaget af hänförelse för Napoleon. Hans porträtt sågs i hvarje hus, i hvarje koja. Man tänkte endast på hämnd, och man helsade hämnaren såsom en skyddsgud.

Medan kronprinsens gamla anhängare sålunda bekämpade hans politik, närmade sig honom deremot andra, som med misshag varit vittnen till hans upphöjelse, då de nu sågo honom skilja sig från Napoleon. Ibland dem voro grefvarne Carl och Gustaf Löwenhjelm de mest framstående. Den förre, som ock var generaladjutant, blef tidigt invigd i alla prinsens planer.

SJETTE KAPITLET.

CARL JOHAN OCH ALEXANDER.

Sedan Carl XIII:s helsa blifvit återställd, återtog han styrelsen den 7 Januari 1812; men det var endast till formen. Kronprinsen skötte alla affärerna, till patrioternas stora missnöje, emedan de sågo honom öfverlemna sig åt Rysslands förförelser. Några ibland dem hade den olyckliga idén att tillstyrka Napoleon att vidtaga en åtgärd, som skulle lägga det första felet på hans sida. De rådde honom nemligen att, för att motverka kronprinsens planer, besätta Pomern med franska trupper, och Napoleon skyndade att följa ett råd som så väl öfverensstämde med hans eget lynne. Den 27 Januari inbröt en fransk division på svenska området.

Men långt ifrån att försvaga kronprinsen, tjenade denna våldsåtgärd endast hans planer; ty han kunde nu tala i den förolämpade nationens namn. Han behöfde en förevändning; man gaf honom ett ovederläggligt argument. Också dolde han ej sina tänkesätt för sina förtrognaste rådgifvare. »Godt!» sade han till grefve Carl Löwenhjelm; »handsken är

kastad; jag skall upptaga den. Ingen tvekan mer; ögonblicket är kommet då man måste bestämma sig. Sverge måste visa samma djerfva kraft som utmärkte det under Gustaf Adolfs tidehvarf. Det måste i norden gifva samma exempel som Spanien ger i södern.» Dessa ord öfverensstämde allt för mycket med Löwenhjelms eget tänkesätt, för att ej väl upptagas. Han blef kronprinsens förtrogne och den hemlige agenten för alla hans planer.

Man måste bekämpa allmänna meningens motstånd eller åtminstone skaffa sig öfvergångar. En neutralitetsförklaring uppfyllde det sednare ändamålet. Det med anledning häraf sammankallade statsrådet förklarade förbindelserna till Frankrike brutna genom invasionen i Pomern och förklarade sig för neutraliteten. Det var för kronprinsen en första seger, ehuru otillräcklig. Han åtog sig att i egen person leda de underhandlingar som skulle medföra en brytning. Instruktioner, skrifna med hans egen hand, öfverlemnades åt grefve Carl Löwenhjelm, som den 8 Mars afreste till S:t Petersburg.

Dessa instruktioner innehöllo tillbudet af ett fördrag, grundadt på samma bas som det 1799 emellan Paul och Gustaf Adolf i Gatschina afslutna fördraget. De lade dertill Norges afträdande åt Sverge. Om czaren gillade det, ombads han att skicka en af sina förtrogna att afsluta en konvention, hvari den roll skulle bestämmas, som Sverge efter besittningstagandet af Norge borde spela i kriget mot Frankrike. Löwenhjelm skulle dessutom begära att en engelsk underhandlare skickades till Götheborg och erbjuda Sverges bemedling i kriget med Turkiet. Om Alexander deremot syntes böjd att gifva efter för Napoleons fordringar, borde Löwenhjelm ej göra bruk af sina instruktioner.

Tärningen var kastad. Carl Johan blef för Frankrike en Coriolanus, för Sverge en Lepidus i triumviratet med England och Ryssland. Han förstod ej vigten af den ställning som var honom beskärd. Sverge var i detta ögonblick nästan verldens skiljedomare, och dess svärd, kastadt i vågskålen, kunde afgöra utgången af striden emellan Frankrike och Ryssland. Om en svensk armé, förstärkt af en uppresning i Finland, tågat genom detta land på S:t Petersburg, medan den stora arméen jagade framför sig alla Alexanders stridskrafter, på samma gång Turkiet bibehållits i den franska alliansen och Polen rest sig i massa, skulle intet motstånd varit möjligt. Ryssland, tvunget att mottaga segervinnarnes lag, skulle trädt tillbaka inom kretsen af sina isar. Sverge skulle med Finland och måhända äfven Östersjöprovinserna återtagit sin fordna rang; Preussen och Österrike skulle fordrat sin andel i bytet; Europa skulle varit skyddadt under sekler mot barbarernas inkräktning och ej haft att beklaga det sednaste kriget.

Vi medgifva att svenska kronprinsen hade rätt att vara likgiltig för Frankrikes lycka; men han hade åtminstone bordt tänka på Sverge, då han endast var ett redskap för Alexanders planer. Det var i sjelfva verket den sistnämnde som personligen ledde hela intrigen, understödd af general Armfelt, en annan i rysk tjenst öfvergången svensk; medan, som en sällsam kontrast, ryska utrikesministern Romanzoff misstänktes för hemliga sympatier för Frankrike.

Emellertid hade Löwenhjelm, som den 18 Mars anländt till S:t Petersburg, blifvit mottagen hos Romanzoff den 19 och den 20 införd till czaren i samma kabinett, der Stedingk fyra år förut begärt förklaringar öfver de ryska truppernas rörelser mot Finland. Alexander mottog honom på det nådigaste.

Han fattade ej blott den omätliga vigten af ett förbund med Sverge, hvarigenom hans flank blefve skyddad; men i begrepp att inlåta sig i ett krig med Napoleon, insåg han sina egna generalers otillräcklighet och sökte i Carl Johan en ledare och rådgifvare för allt som rörde kriget.

Hans första ord till Löwenhjelm voro nästan ursäkter. »Må det förflutna vara glömdt», sade han; »det är ofta furstars lott att nödgas tvinga sina känslor att tiga inför sina intressen. Omständigheterna hafva tvungit mig att gifva mitt rike gränser som skydda det. Nu har Ryssland naturliga gränser, och ingen tvedrägt bör mera herrska mellan oss. Sverge och Ryssland hafva hädanefter samma intressen.»

Löwenhjelm inlät sig nu på de materiella frågorna och begärde som ett första vilkor för en allians Norges afträdande och ryska truppers hjelp för att som garanti sätta sig i besittning af Seland. Men czaren återkom ständigt till allmänna känslofraser och visade sig föga angelägen att uttala sig öfver territorialfrågor. Då Löwenhjelm slutligen gick honom inpå lifvet, svarade han: »Norge bör blifva en belöning och icke en ersättning.» Å ena sidan ville han ej erkänna att han var skyldig att lemna någonting i Finlands ställe; å den andra ville han hålla Sverge af sig beroende genom utsigten om en landutvidgning, snarare än stärka det genom en omedelbar förstoring.

Detta ingick ej i kronprinsens planer, som ej ville gifva sin medverkan förr än efter en besättning af Norge. De två furstarne befunno sig i samma läge som två affärsmän, af hvilka den ene vill låta betala sig på förhand, den andre först efter varans levererande vill uppgöra liqvid. Detta läge var en verklig förlägenhet. Alexander räddade sig derur

endast genom en undflykt. Förrän han fattade något beslut, ville han, sade han, söka förmå Danmark att godvilligt afstå Norge. Löwenhjelm måste begära nya instruktioner. Man svarade honom med en befallning att underteckna ett fördrag.

Hans depescher borde emellertid hafva upplyst kronprinsen eller åtminstone uppmanat honom att med större omsorg vårda Sverges intressen. Löwenhjelm underrättade prinsen, att det i Ryssland funnes ett mycket mäktigt parti som vore fiende till kriget och Frankrikes vän. Utan Sverges bistånd, tillade han, skall detta parti segra. Hvad czaren beträffar, vore han obeslutsam och villrådig. Han erinrade sig det sednaste krigets olyckor och fruktade sina generalers oduglighet. »Men», skref Löwenhjelm, »jag är öfvertygad att Sverges handlingssätt skall hafva ett afgörande inflytande på det beslut man här kommer att fatta.»

Det svenska sändebudet bedrog sig ej. Alexander fattade mod, upphörde med sin tvekan, och rustande sig med kraft till kampen, öppnade han underhandlingar med England och med det nationella partiet i Spanien. Ett fördrag med det sistnämnda undertecknades.

När de nya instruktionerna kommo Löwenhjelm tillhanda den 19 Mars, hade Suchtelen redan blifvit sänd till Stockholm för att der tillika med svenska utrikesministern uppsätta fördraget. Han erhöll dubbla instruktioner, den ena från Romanzoff, den andra, af mera förtrolig natur, af czaren, som misstrodde sin minister. De kejserliga depescherna anbefallde honom eftergifvenhet och att underskrifva alla Sverges fordringar.

Under tiden uppgjorde Alexander med Löwenhjelm fördragets hufvudpunkter. De två makterna

garanterade hvarandra ömsesidigt sina besittningar. Emedan kejsar Napoleon, genom Pomerns besättande, intagit en fiendtlig ställning mot Sverge, på samma gång han hotar bryta freden med Ryssland, skola de begge makterna med 25 à 30,000 svenskar och 15 à 20,000 ryssar göra en diversion på tyska kusten för att oroa franska arméens operationer. Men då konungen af Sverge ej kan taga del i denna diversion så länge hans rikes vestra gräns berör ett fiendtligt land, och då naturen sjelf har bestämt Norge att utgöra en del af konungariket Sverge, förbinder sig czaren att, antingen genom underhandlingar eller med krigsmakt, utverka Norges förening med Sverge, och förbinder sig att ej nedlägga vapen förr än denna förening blifvit verkställd.

Då Sverge bör taga Norge i besittning innan det blandar sig i det allmänna kriget, förbinder sig czaren att uppställa en rysk armékår för att för detta ändamål operera gemensamt med svenskarne. De tvenne hofven skola föreslå kabinettet i Köpenhamn att frivilligt afträda Norge och sluta sig till koalitionen mot vissa ersättningar, hvarom de begge hofven skola öfverlägga. Men som dessa propositioner böra understödjas af vapenstyrka, skall man ej framställa dem förr än man är färdig att handla.

Om Sverge, i händelse af ett afslag från Danmarks sida, anser tjenligt att anfalla Seland, skall den ryska kåren ställas till hans svenska majestäts disposition. De ryska trupperna skola före den 13 Maj 1812 vara färdiga att marschera mot den af kronprinsen, i hans egenskap af general en chef för de förenade arméerna, utvisade punkt. Ryssland skulle äfven bidraga till Norges intagande med krigsfartyg, som inom fyra månader borde sättas i sjön.

Vid samma tid uppsatte Suchtelen i Stockholm tillika med Engeström ett fördrag, som i alla väsentliga punkter var identiskt med det i S:t Petersburg uppgjorda. Det var det sistnämnda som ratificerades den 27 Mars.

I Stockholm hade ingen den minsta kännedom derom. Napoleon blef först i Augusti månad derom underrättad. Men han var ej okunnig om Löwenhjelms vistelse i Petersburg och lät genom sin utrikesminister, hertigen af Bassano, göra föreställningar deremot. Denne såg med oro svenska styrelsens fiendtliga hållning; han rådde Napoleon att i någon grad mildra strängheten af en blokad som gaf en förevändning till kallsinnighet.

Utan att Napoleon visste något derom, besökte hertigen svenska kronprinsessan, som stannat qvar i Paris, för att bedja henne af sin gemål söka utverka en för de begge länderna fördelaktig allians. Prinsessan svarade att hon vore främmande för alla statsaffärer, men lofvade likväl att af Bassano mottaga några skriftligen uppsatta förslag, dem hon genom Signeul öfversände till prinsen. Napoleon erbjöd der Sverge ännu en gång Finland.

Kronprinsens svar, dateradt den 24 Mars, var sväfvande och röjde förlägenhet; han föreslog sin bemedling emellan Frankrike och Ryssland. Han återsände dock med Signeul, då denne vände tillbaka till Paris, en förtrolig not, hvari han ännu en gång återkom till frågan om erhållandet af Norge.

Några dagar derefter öfverbringar en kurir till grefve Neipperg, Österrikes minister i Stockholm, en depesch från furst Schwartzenberg, hvari den förre underrättas om det emellan Österrike och Frankrike afslutade fördraget och uppmanas att i största hemlighet söka vinna Sverges biträdande af förbundet.

Neipperg meddelar kronprinsen innehållet af depeschen. Utan att på ögonblicket utlåta sig deröfver, svarar denne officielt i en not, affattad i samma anda som de depescher Signeul medfört till Paris. Han föreslog en fredskongress, der Sverge skulle, jemte Österrike, Frankrike och Ryssland, vara representeradt. Denna not, som blifvit tillställd Neipperg i Suchtelens närvaro, blef snart känd i den diplomatiska verlden, hvilket förorsakade ett lifligt missnöje i Paris och Wien och föranledde Neippergs återkallande.

Emellertid gjorde den gamle konungen sig ej möda att dölja sin motvilja för den ryska alliansen; allmänna meningen i Sverge var i denna punkt ense med honom; ej en gång besättandet af Pomern hade förmått afvända sinnena från Frankrike. Ehuru ensam, eller så godt som ensam, fortsatte kronprinsen icke desto mindre sina fiendtliga planer. Men den snart stundande riksdagen, som blifvit sammankallad till Stockholm den 4 April, kunde lägga hinder och svårigheter i hans väg. För att beherrska den, lät han uppskjuta den och förändra orten för dess sammanträde. Stockholm var medelpunkten för intelligensen och patriotismen i landet; en ny kallelse utfärdades till Örebro den 13 April.

Samtidigt hade general Tawast blifvit skickad till Turkiet för att påskynda afslutandet af freden med Ryssland, och en engelsk underhandlare, Thornton, anlände till Stockholm.

Riksdagens medlemmar hade ingen aning om det i Petersburg afslutade fördraget; men patrioterna började oroa sig öfver styrelsens tvetydiga hållning. Adlersparre klandrade till och med neutraliteten. »Att ej vara emot ryssarne», sade han, »det är att vara med dem». Han kom till riksdagen med hjertat svällande af missnöje. Också utsågs han ej till leda-

mot af hemliga utskottet. Inseende att hans patriotism gjorde honom misstänkt, reste han från Örebro och drog sig tillbaka till Mariestad, der han som landshöfding öfver Skaraborgs län hade sitt residens.

Det förtjenar härvid anmärkas, att styrelsen endast genom hemliga utskottet meddelade sig med riksdagen, samt att alla ärenden behandlades mellan detta utskott och konungen, biträdd af ministern för utrikes ärenderna. Den första handling hvaraf utskottet fick del var en berättelse af ministern öfver förhållandet till främmande makter. Man framhöll der Napoleons fordringar, Frankrikes hotelser, öfvermod och tyranni. Å andra sidan gaf man en behaglig färg åt de vänskapliga underhandlingarne med Ryssland och hoppet att komma i besittning af Norge. Det sätt hvarpå man framhöll denna motsats, öppnade ögonen på de minst klarsynta. Det var tydligt att kronprinsen sökte förbereda opinionen på en politik som ingen gillade. Sjelfva det oväntade i en sådan ställning öfverraskade de mindre djerfva.

Styrelsen vågade emellertid ej, såsom dess pligt varit, meddela det i Petersburg afslutade fördraget; men hon föreslog, utan att aftaga masken, åtskilliga mått och steg, som gingo ut på förstärkande af tillgångarne för kriget.

Riksdagen fick sig förelagd en lag om nationalbeväpning. Man inbegrep derunder alla män från 20 till 25 år. Denna lag blef antagen; den erbjöd ingenting ovanligt och var endast ett stadfästande af gammal häfd.

Finansfrågan var ömtåligare. Sverge hade ännu ej hemtat sig från sina förluster; 1811 års dåliga skörd hade ännu mera utarmat landet. En begäran om penningar var omöjlig, isynnerhet för ett ändamål som man ej vågade tillstå. Man tog sin till-

flykt till en handling af oredlighet som för den svenska krediten i utlandet haft de menligaste följder. Under franska republikens krig hade svenska köpmän verkställt talrika leveranser för franska styrelsens räkning. Deras fordringar hade blifvit erkända till 1805. Men Gustaf Adolfs olyckliga fiendskap mot Frankrike hade mellankommit, och då efter freden i Paris köpmännen gjorde sina anspråk gällande, hade man svarat dem, att kriget utplånat Frankrikes skulder, och alla invändningar mot denna otroliga obillighet hade varit fruktlösa. Å andra sidan var Sverge äfven skyldigt penningar till köpmän i Holland, Genua, Antwerpen, länder och städer som blifvit införlifvade med franska kejsardömet. Ett förslag förelades nu ständerna att afskrifva två tredjedelar af Sverges skuld. Af den summa, som genom denna åtgärd blefve tillgänglig, skulle en del användas som ersättning åt de plundrade svenska köpmännen, och den andra undantagas som garanti för ett lån, som politiska omständigheter kunde göra nödvändigt.

Det var att helt enkelt svara på en plundring med en annan plundring. Det var tillämpandet af ett nytt slags vedergällning, som straffade de enskilta för styrelsens fel. Borgareståndet vägrade också att stadfästa denna orättvisa; men de tre andra ståndens bifall afgjorde frågan. Förslaget hade likväl hos adeln rönt ett häftigt motstånd. Wetterstedt, som understödde det med en ovanlig talarförmåga, måste ställa ståndet tillfreds med den försäkran, att i denna finansåtgärd ej låge någon fiendtlig tanke mot Frankrike.

En tredje lag var slutligen bestämd att nedtysta tidningarnes opposition. 1809 års konstitution hade stadgat pressens frihet; men denna frihet kunde

blifva ett hinder för kronprinsens planer. Det föreslogs derföre riksdagen att bemyndiga hofkanslern att indraga hvarje tidning som vore farlig för den allmänna säkerheten, som tilläte sig smädliga anfall mot personer, eller i allmänhet vore af en fortfarande smädlig natur. Denna lag rönte ett häftigt motstånd hos adeln. Den blef icke desto mindre antagen liksom de begge andra. Sålunda hade kronprinsen på en gång skaffat sig soldater genom bevärìngen, penningar genom konfiskationen och vapen emot opinionen genom censuren.

Och under allt detta såg och hörde Frankrikes diplomatiska agent, de Cabre, ingenting. I en depesch af den 21 April skref han, att Suchtelen ännu ej lyckats draga Sverge öfver på Rysslands sida. Den 24 Mars hade Neipperg skrifvit till Wien, att kronprinsen ej ville underhandla med Ryssland. Preussens minister, Tarrach, var ej bättre underrättad. I en till sitt hof ställd depesch af den 12 Maj sade han, att ingenting ännu vore afslutadt mot Frankrike.

Diplomaterna hade dock blott behöft öppna ögonen. Den utomordentliga rörelse, som pågick rundt omkring dem, borde varit tillräcklig att afslöja för dem sakernas verkliga ställning. I Sverge funno sig vid denna tidpunkt församlade en mängd personer från alla länder, af alla slag, men alla öfverensstämmande i sitt hat till Napoleon: Suchtelen jemte Thornton, prinsen af Oranien jemte Cathcart och Pozzo di Borgo, österrikaren Walmoden, preussaren Gneisenau, madame Stael och vicomte de Noailles. Allt föregick under ögonen på franska sändebudet, som utgaf penningar på små intriger och på utspionerandet af små hemligheter. Äfven Signeul anlände till Paris, utan att veta det minsta, och öfvertalade helt beskedligt

Napoleon att underhandla med Sverge och garantera det besittningen af Norge. Napoleon insåg väl hela vigten af svenska alliansen, men ville ej öfverlemna Norge, som tillhörde en trogen bundsförvandt till Frankrike. Han gjorde Signeul lysande anbud, lofvade subsidier och områden som Sverge aldrig egt. »Lägg kartan», sade han, »under svenska konungens ögon, och må han sjelf utpeka de gränser han helst önskar till försvar mot Ryssland.» Han uttryckte tillika sin ledsnad öfver att se en furste af sin familj uppträda emot sig. Efter flera underhandlingar framlade han slutligen bestämda förslag. Om Sverge anfölle Ryssland med 40,000 man, förband sig Napoleon att återgifva det Finland och dertill lägga Mecklenburg och Stettin samt hela området emellan Stettin och Wolgast. Han beviljade tillika, under namn af subsidier, sex millioner för de första utgifterna och sedermera en million i månaden. Han erbjöd dessutom kronprinsen värdet af de dotationer han innehaft.

Signeul reste genast tillbaka från Paris, öfvertygad att dylika förslag skulle blifva antagna, och anlände till Örebro medan riksdagen ännu var der församlad.

Om kronprinsen hade rådfrågat Sverges intressen och ej sitt personliga hat, erbjöd sig nu ett tillfälle att lyssna till nationens önskningar. Fredrikshamns vanära skulle blifvit utplånad, nationalhämnden tillfredsställd, den sekelgamla fienden tillbakaträngd inom Petersburgs förstäder, och Sverge, förstoradt på Östersjöns kuster, skulle åter intagit sin plats bland staterna af första rangen. Men den hemliga förbindelsen af den 27 Mars höll Sverge fjettradt i Rysslands kedjor. Då kronprinsen likväl ej hade något giltigt skäl att invända mot så fördelaktiga anbud, utfor

han i beskyllningar mot Napoleons despotism. »Älskar han mig måhända mer än sina bröder?» sade han till Signeul. »Har han ej afsatt Ludvig, emedan han ej ville vara hans prefekt? Fråga Josef hvad de kronor äro värda som han skänker.»

Som ett officielt svar likväl måste afgifvas, återkom han till frågan om Norge, begärande mycket mindre än man erbjudit honom, emedan han visste att det lilla han begärde ej kunde med heder lemnas honom. »Med Norge», sade han, »skall jag ha 150,000 man, hvaraf 40,000 till Sverges försvar; med återstoden skall jag gå hvart ödet och lyckan kalla mig.» Det var tydligt att han sökte ett afslag.

Signeul erhöll uppdrag att genast afresa med dessa förslag. Om kejsaren antoge dem, skulle han straxt återkomma; hvarom icke, skulle d'Ohsson, Sverges chargé d'affaires i Paris, inlägga en protest emot Pomerns besättning.

Men Napoleon hade redan satt sig i marsch till sitt stora fälttåg. Signeul skyndade att upphinna honom i Dresden. »Dessa beständiga resor fram och tillbaka», sade Carl Johan, »skola slutligen göra mig misstänkt i Alexanders ögon.» Signeul anlände till Dresden den 30 Maj. Napoleon hade för två dagar sedan lemnat staden. Upptagen sedermera af sina omätliga fältherreomsorger, försummade han att besvara de sednast gjorda anbuden, inseende för öfrigt alltför väl, att kronprinsens ihärdighet i sitt yrkande på Norge tillkännagåfve ett på förhand fattadt beslut att göra hvarje underhandling omöjlig.

I sjelfva verket arbetade kronprinsen äfven af alla krafter mot Frankrike. Det var angeläget att Ryssland befriades från kriget vid Donau. Det svenska sändebudet Tawast arbetade med all ifver derför. Romanzoff hade i början visat sig obenägen

för all underhandling med Turkiet, i den beräkning att kriget i Orienten skulle afvända Alexander från hans planer mot Frankrike. Men underrättelsen om Österrikes fördrag med Frankrike hade kommit honom att ändra åsigt, och freden hade blifvit undertecknad i Bucharest den 28 Maj.

Det fattades emellertid sultanens ratifikation; han vägrade att samtycka till Bessarabiens afträdande, och en af Portens underhandlare, Soutzo, blef till och med halshuggen för det han visat sig alltför medgörlig. Det var då som Tawast ansträngde sig för att utverka en ratifikation, som det läge, hvari czaren befann sig, gjorde så nödvändig för honom.

Begagnande sig af sitt inflytande på Portens agenter, bragte Tawast dem på den tron, att Frankrike ej skulle börja krig med Ryssland, att Napoleon följaktligen skulle uppoffra Turkiet, att han umginges med planer på ottomanska väldets delning. Det var naturligt att dessa råd af en gammal bundsförvandt till Turkiet skulle hafva en stor vigt. Sultanen lät beveka sig, och genom Carl Johans försorg kunde Tchitchakoff med sin armé lemna Donaus stränder för att operera i franska arméens flank.

Kronprinsen visade ej mindre ifver att närma England och Ryssland till hvarandra. Redan i Mars månad hade underhandlingar blifvit öppnade för detta ändamål. Men England visade föga förtroende för den furstliga uppkomlingen och höll sig på afstånd. Det var sålunda på Alexander som Carl Johan riktade sina bemödanden. Genom ett bref af den 28 Maj bad han honom afsluta en fred, hvaraf de ytterligare operationernas framgång berodde. Alexander var dertill mycket benägen, och den 4 Juli skref Romanzoff till de ryska underhandlarne i Stockholm

att öfverlemna bemedlingen af denna sak åt Sverge. Kronprinsen förhalade ej tiden, och den 18 Juli 1812 undertecknades freden i Örebro mellan England å ena sidan och Ryssland och Sverge å den andra. Fördraget nämnde ej ett ord om Norge. England gaf Sverge 700,000 pund sterling i subsidier.

På samma tid underhöll Carl Johan en oafbruten förbindelse med cheferna för den spanska insurrektionen, och äfven med dem afslöts ett fördrag.

Den 28 Juli gaf styrelsen riksdagen tillkänna att kriget stode nära för dörren, utan att likväl underrätta den om hvilka vännerna eller fienderna skulle blifva, och utverkade sig ett anslag af sex millioner riksdaler. Den 18 Augusti upplöstes riksdagen, utan att den ännu anade sakernas verkliga sammanhang. De främmande sändebuden voro ej bättre underrättade. En depesch från Tarrach underrättade hofvet i Berlin att opinionen i Sverge vore afgjordt emot Ryssland samt att kronprinsens förmodade benägenhet för detta land skadat hans popularitet.

Kronprinsen inskränkte ej sin fiendtlighet mot Frankrike till blotta underhandlingar; han uppgjorde äfven åt Ryssland planen för krigsoperationerna. Det var han som genom Löwenhjelm tillstyrkte czaren detta barbariska förhärjningssystem, hvilket blef så olyckligt för Frankrike. »Strid ej», hade han sagt honom; »fly, bränn och lemna bakom er en ödemark!» För att öfverbringa och upprepa dessa trolösa råd, qvarstannade Löwenhjelm i czarens läger.

Öfverallt hopade Carl Johans mellankomst hinder i Frankrikes väg. Ett rykte utbredde sig att Napoleon hade för afsigt att återupprätta Polen. Öfvertygad att denna åtgärd skulle gifva omätliga krafter åt franska invasionen, uppmanade kronprinsen czaren ifrigt att förekomma Napoleon. I ett bref af

den 6 Juli skref han till czaren: »Det skulle vara högst farligt, om Polens återställande skedde genom Napoleon. Det är mycket att beklaga, sire, att ni i en så vigtig sak ej förekommit honom. Jag har redan för längesedan sagt Suchtelen min tanka derom. Men ehuru tillfället synes mig förloradt för Ryssland, anser jag nödvändigt att man på detta håll sätter sig i säkerhet genom att erbjuda kronan åt furst Poniatowski.» Den 13 Juli skref han till grefve Löwenhjelm: »Begagna er af alla möjliga medel för att rycka Polen undan Napoleon. Det är förbi med både norden och orienten om han lyckas att i denna eldiga nation skaffa sig ett verktyg.»

Under tiden gjordes i Sverge stora krigsrustningar för att verkställa en landstigning på Seland. Men England tvekade att öfverlemna Norge, och kronprinsen ville ej göra någonting förr än man gåfve honom denna underpant på hand. Den 2 Augusti skref han till czaren och uppmanade honom att skicka en armé till Tyskland för att samverka med svenskarne. Men Alexander, förskräckt öfver de franska arméernas framryckande och redan fruktande för S:t Petersburg, hade sjelf behof af hjelp; han bad kronprinsen skicka de svenska trupperna till Rewal, i stället för att låta dem operera på Seland. Detta ingick ej i Carl Johans plan, som envist nekade att inlåta sig i kriget förr än han hade den provins han eftertraktade i sitt våld. England visade dock nästan alls ingen fallenhet att tillfredsställa denna hans önskan. Cathcart, som den 12 Augusti återkommit till Örebro, vägrade att garantera Norge. Han inlade i afseende på denna punkt en uttrycklig reservation då han undertecknade Englands biträdande af fördraget den 27 Mars emellan Sverge och Ryssland.

Redan herrskade föga godt förstånd emellan de tre bundsförvandterna; England misstrodde Alexander för Romanzoffs skull och Carl Johan för hans härkomst; Alexander var orolig för sin hufvudstad och kronprinsen missnöjd öfver att han ej kunde bemäktiga sig det byte man lofvat honom. I detta sakernas läge var det i czarens intresse att söka besegra Carl Johans motstånd. Han lät genom Löwenhjelm bedja honom om ett samtal och erbjöd honom på samma gång befälet öfver de ryska arméerna. Redan i April hade detta möte blifvit föreslaget af czaren; men de inre angelägenheterna hade hindrat kronprinsen. Under nuvarande omständigheter var det af vigt för honom att stärka modet hos czaren, som blifvit betydligt nedstämd genom Napoleons framgångar och, efter hvad han fruktade, vore i stånd att besluta sig för fred. Åbo utsattes till mötesort.

Carl XIII hade emellertid med missnöje sett denna förtrolighet med Ryssland. Han förklarade sig bestämdt emot att kronprinsen öfvertog befälet öfver de moskovitiska arméerna och gaf endast med tydligt visad motvilja sitt samtycke till mötet i Åbo.

Kronprinsen afreste den 25 Augusti, åtföljd af Wetterstedt såsom föredragande för de utrikes ärenderna och Adlercreutz för arméen. Utrikesministern Engeström, som hyste fiendtliga tänkesätt mot Ryssland, hade undandragit sig att medfölja, då han ej kunde förmå sig att ur czarens händer mottaga ordnar, som vid dylika tillfällen utdelas.

Adlercreutz, som icke var mindre fiendtligt stämd mot Ryssland, följde en alldeles motsatt taktik. Han hade utbedt sig denna mission, för att kunna återhålla kronprinsen i hans moskovitiska sträfvanden och utgöra en motvigt.

Carl Johan anlände till Åbo den 27, åtföljd af en engelsk fregatt, som förde Cathcart och Suchtelen. Alexander hade i fem dagar väntat hans ankomst. Det första mötet egde rum i länsresidenset. Alexander visade sig som vanligt artig och förbindlig; men då Adlercreutz närmade sig, vände han honom ryggen. Adlercreutz visade sig ej mer i hans närvaro.

Kronprinsen hade knappt utkommit från denna första audiens förr än han fick besök af Suchtelen, som kom för att öfverlemna honom de ryska ordnarne. Han skyndade att pryda sig med Sanct Andreas-korset, såsom ett första tecken på undergifvenhet.

De vigtiga affärerna voro förbehållna samtalen mellan fyra ögon. Alexander visade sig der i början alldeles modfälld. Berättande med sorgsen stämma Napoleons framgångar, förklarade han sig oförmögen att göra motstånd och lät till och med undfalla sig ett och annat ord om tronafsägelse. Kronprinsen, som redan vågat för mycket för att kunna draga sig tillbaka, och derföre intogs af oro öfver en svaghet som hotade att tillintetgöra hans förhoppningar, ansträngde sig af alla krafter för att uppresa hans sjunkna mod. Gendrifvande hans farhågor med strategiska skäl, bemödade han sig att visa honom, att sjelfva framgångarne måste leda Napoleon i förderfvet. »Det är ett grundfel», sade han, »att fördjupa sig i det inre af Ryssland. En enda motgång skall sätta alla hans segrar på spel. Napoleon förstår ej att göra ett återtåg, och franska soldaten duger till ingenting när han måste vika tillbaka. Ingen fred, ingen vapenhvila! I hvilket läge än ers majestät måtte befinna sig, måste ni framhärda deri, gällde det också att draga er tillbaka ända till Kasan. Organisera nya massor för att strida på Parternas sätt; börja på alla håll en nationalkamp.

Om ers majestät följer dessa råd, om ni vägrar att sluta fred förr än fienden dragit sig tillbaka på andra sidan Rhen, skall det bräckliga monumentet af Napoleons makt falla i spillror, utan att lemna något spår efter sig.»

Alexander var lätt att röra. Då han hörde ett språk som så väl öfverensstämde med hans önskningar, kände han sig åter upplifvad; och med denna rörlighet, som utgjorde grunddraget i hans karakter, öfvergick han plötsligt från nedslagenhet till entusiasm. »Mitt beslut är fattadt», sade han; »ingen fred, ingen vapenhvila! Jag skall draga mig tillbaka, om det behöfdes, ända till Siberien. Vi skola återtaga våra förfäders lif och seder; och då stunden är inne, skola vi återkomma som de, med långa skägg, att återeröfra vår arfvedel.»

Alexander vidblef också sedan troget sitt beslut att ej lyssna till någon underhandling. De franska arméerna hade förskräckt honom. En f. d. marskalk af Frankrike återgaf honom mod och ingöt hos honom denna energi som skulle medföra Frankrikes undergång.

Det är ej vår afsigt att i detalj följa gången af underhandlingarne i Åbo, vare sig de hemliga eller officiella. Det är tillräckligt att gifva en öfversigt af dem i deras vigtigaste delar; med all garanti likväl för sanningen af våra uppgifter, ty vi hemta dem från akter som nyligen blifvit utgifna af en af kronprinsens adjutanter, hvilken derigenom ville egna en hyllning åt Carl Johans statsmannaskicklighet.*)

Man kunde ej blifva ense om Polens återställande. Czaren, långt ifrån att vilja afstå det, ön-

*) Minnen ur Sverges nyare historia, samlade af B. von Schinkel. 6:te delen, Stockholm 1855.

skade för alltid införlifva det med Ryssland, jemte nya förstoringar på de makters bekostnad, som deltagit i de förra delningarne. Sålunda tillerkände han sig storhertigdömet Warschau, hvaraf det från Preussen afsöndrade hertigdömet Posen utgjorde en del, läggande dertill Gallicien och Ostpreussen, som förr varit skattskyldigt under Polen. Sedan han tagit sin andel, utdelade han frikostigt länder åt bundsförvandterna, liksom om segren redan afgjort allt; och Carl Johan ingick med en förvånande lätthet på alla hans kombinationer. Åt Sverge erbjöd czaren, utom Norge, äfven Seland och Bornholm, och föreslog att afträda åt engelsmännen fästningen Kroneborg, belägen vid inloppet till Sundet. Danmark skulle till ersättning få Bremen, Lübeck, Hamburg, Verdenska området och en del af Mecklenburg. Man räknade på att vinna Österrike och Preussen genom stora territorialersättningar.

Sålunda uppgjordes en delning af verlden af en furste som ej visste om han skulle få behålla sin egen hufvudstad. Som man ser, var han redan långt ifrån sina förra tankar på tronafsägelse.

För att göra landbytena och folkens förening lättare, borde prins Oscar förmäla sig med en prinsessa af Danmark och ett familjefördrag afslutas emellan Ryssland, Sverge och Danmark.

Alexander visste dessutom att han kunde räkna på större delen af de tyska makterna, som endast af fruktan qvarhöllos i förbundet med Napoleon. Preussen, som nyss gifvit sin kontingent till den stora arméen, låg i hemlig underhandling med honom; och redan några månader förut hade preussiska generalen Knesebeck blifvit skickad till S:t Petersburg för att på konungens vägnar underrätta czaren, att han skulle se sig nödsakad att tåga emot honom. Men i likhet

med Carl Johan rådde han honom att göra ett energiskt motstånd mot den franska invasionen.

Under tiden anlände underrättelsen om Smolensks intagande. Landutdelarne grepos ännu en gång af fruktan, och med denna utbröto misshälligheterna på nytt. Alexander förklarade att han ej kunde gifva Sverge några soldater, då han måste hålla sina disponibla trupper i reserv för att stärka Wittgensteins korps och betäcka S:t Petersburg. Cathcart ville ej samtycka till Selands afträdande; kronprinsen å sin sida vägrade att operera ensam, vare sig i Tyskland eller i Danmark. Han ville inskränka sig till rustningar, då detta vore tillräckligt för att qvarhålla de franska trupperna i norra Tyskland och för att hindra dem att stöta till den stora arméen. Danskarne skulle på samma gång hållas i schack.

Men det största hindret för alla hans planer var Sverges sorgliga läge. Czaren ombads att bispringa det utarmade landet; han borde det så mycket heldre som fördraget i Fredrikshamn ej hade befriat Sverge från Finlands andel i den svenska skulden. Alexander samtyckte till ett lån af 1,500,000 rubel, som skulle återbetalas sexton månader efter Norges förening med Sverge.

Detta var ej nog. Cathcart anropades äfven i sin tur. Han samtyckte att gifva en half million pund sterling, om kronprinsen genast ville sätta svenska arméen i rörelse; men efter långa underhandlingar gaf han slutligen subsidierna utan några vilkor.

På samma gång bemödade sig likväl Cathcart att förmå kronprinsen afstå från Norges eröfring. Alexander understödde hans skäl, då de svenska rådgifvarne gjorde invändningar. Wetterstedt och Löwenhjelm funno att Carl Johan ej förstod att draga

fördel af sin ställning; hvarje dag medförde en ny eftergift och minskade garantierna. De gjorde lifliga föreställningar. Löwenhjelm, som isynnerhet kände czarens svåra ställning, rådde Carl Johan att fordra återställandet af Åland samt området emellan Torneå och Kemi elfvar. Kronprinsen talade äfven om Åland, men med så mycken undfallenhet, att czaren ej hade någon möda att förmå honom afstå derifrån. Den energi som stundom påkom Carl Johan, hade ingen varaktighet. »Om Napoleon», sade han en annan gång till czaren, »marscherar på Petersburg, skall jag gå öfver till Finland med 20,000 svenskar; jag uppbådar 40,000 finnar och kastar mig öfver franska arméens venstra flygel; men i denna händelse behåller jag Finland tills jag erhållit Norge.»

Hvarje gång som han med ett dylikt energiskt språk öfverrumplade Alexander, förskansade sig denne bakom de varmaste vänskapsbetygelser. Han bad honom att ej tänka på att besätta Finland. »Det skall göra mig förlorad», tillade han, »i mina ryssars ögon.»

»Ack!» utropade då Carl Johan, »vare det långt ifrån mig att vilja utså något missnöje bland edra undersåter!» Och derpå, låtande hänföra sig till en barnslig entusiasm, tillade han: »Jag önskar ingen annan garanti än ers majestäts ord.»

Alexander, förtjust öfver att se kronprinsen gifva med sig, återgäldade med komplimenter de fördelar som gifvits honom. »Aldrig», sade han, »skall jag glömma ert ädelmodiga svar; jag är skyldig er Norge i kraft af ett högtidligt fördrag. Jag betraktar mina förbindelser till er som en hedersskuld, och jag skall ej skilja min sak från Sverges. Jag ger er derpå mitt ord som furste och riddersman. Emellan oss heter det hädanefter — i lif och död.»

Kronprinsen kunde ej motstå dessa varma känsloyttringar. Det var för honom en ej ringa tillfredsställelse att se sig behandlad som like af en mäktig herrskare. Alla svårigheter utplånades; och ett fördrag underteckuades den 30 Augusti på samma grunder som det af den 27 Mars.

Alexander lofvade sända 35,000 man att operera på Seland och i Norge; 25,000 skulle vara på skånska kusten under loppet af September och 10,000 i slutet af November. Sverge garanterade Rysslands gräns ända till Weichsel. Man skulle söka förmå England att biträda fördraget. Lånet på 1,500,000 rubel ingick äfven bland vilkoren.

Carl Johan trodde sig nu ändtligen hafva detta Norge, föremålet för så många önskningar, köpt för priset af alla hans franska minnen, utbytt emot Finland, mot svenskarnes önskningar. Men hvad som framför allt var honom angeläget var bibehållandet af hans kungliga titel; och i de omstörtningar han förutsåg, sökte han en beskyddare.

Dessa hans tänkesätt röjde sig i ett förtroligt ögonblick med Alexander.

»Ni är», sade han till honom, »i spetsen för ett mäktigt rike, stark genom seklers helgd och edra undersåters kärlek. Med fast vilja och energi skall ni segra och återgifva friheten åt det förtryckta Europa, och det tacksamma Europa skall helsa er med sina hyllningsrop. Huru helt annorlunda är ej min ställning! En furste från bivuaken, kastad af slumpen på trappstegen till en tron, hvad skall väl jag väga i Europa, när det återtagit sin jemnvigt? I Sverge skall jag sakna minnenas makt, i utlandet väntar mig det hat som en lycklig soldat inger. Men då ers majestät antagit mitt förbund och min värja, under förklarande att mina fiender äro ers majestäts,

skall jag å min sida blifva ers majestäts trognaste stöd, och i samma tänkesätt skall jag uppfostra min son. Sverge skall förblifva er uppriktigaste bundsförvandt. Dess röst, dess önskningar, dess vapen skola städse tillhöra er.»

Czaren skyndade sig att lugna honom med sina försäkringar. »Önskar ni», sade han till honom, »ett familjefördrag? Vill ni att jag, som är en af hufvudmännen för holsteinska huset, lägger min adoption till Carl XIII:s?»

Adoptionen blef ej verkställd. Men till fördraget af den 30 fogades en särskilt och hemlig artikel, affattad i följande ordalag: »De två kontraherande parterna, som önska gifva denna traktat kraft och egenskap af ett familjefördrag, förbinda sig ömsesidigt, i det fall att en eller annan makt skulle söka störa Sverges eller Rysslands fred och säkerhet, att lemna hvarandra nödigt bistånd för att undvika och hindra hvarje företag af fiendtlig natur, hvilket bistånd dock ej skall sträcka sig öfver 12 à 15,000 man.»

Denna artikel betraktades af Carl Johan som en garanti mot Wasafamiljen. Men till hvilka egna förbindelser kunde den ej leda? Så skulle t. ex. detta fördrag, om det ännu varit gällande, kunnat åberopas af Petersburgerkabinettet under det sednaste kriget.

Vid de enskilta konferenserna bemödade sig Alexander att smickra kronprinsens fåfänga och ingifva honom lysande förhoppningar. »Måhända», sade han en dag till honom, »skulle den franska kejsarkronan, fallen från Napoleons hufvud, kunna öfvergå på ert.»

En så hög utsigt hade för Carl Johan någonting obeskrifligt lockande och gaf hans krigiska planer

en ny liflighet. »Om kejsaren», sade han, »bemäktigar sig Moskwa och S:t Petersburg, måste man göra en landstigning på kusten af Bretagne. Jag åtager mig det gerna med mina svenskar. Mina rustningar mot Norge kunna tjena till förevändning, och jag skall ha med mig den engelska flottan. Jag skall finna understöd af republikanerna och de konstitutionella. Mitt namn jemte Moreaus skall tjena till fana, och vi skola bringa hela Frankrike i resning. Vid första framgång skall en del af senaten vara färdig att förklara Napoleon afsatt, och vi kunna räkna på Talleyrand och Fouché. Må man stänga vägen till Beresina, och Napoleon skall lätt göras till fånge, eller om man ej lyckas deri, bör man ändå utsprida att han blifvit det.»

Alexander fann sitt intresse vid att underblåsa dessa äfventyrliga planer, som utgjorde afledare från planerna på Norge. »Om jag hade 200,000 man», hade prinsen sagt, »skulle jag tillintetgöra Napoleon.» »Jag ger er 400,000», svarade czaren, »och jag skulle vara lycklig, om segerpriset blefve Frankrikes krona.» — »Sire», yttrade Carl Johan, »dessa 200,000 måste vara mina egna.»

Emellertid hade man tagit planen om en landstigning i Bretagne på fullt allvar och meddelat den åt engelska kabinettet. Svaret blef ej uppmuntrande. »Rolfs och Tancreds tider äro förbi», skref den britiske ministern. »Man påminner sig här alltför väl de olyckliga företagen mot Antwerpen och Vliessingen, hertigens af York öde och Gelderns kapitulation.»

Med ett ord, alla fördelarne af konferensen i Åbo tillföllo czaren. Carl Johan erhöll ingenting annat än löften. Men Alexander vann i förbundet med Sverge ett omätligt resultat i Rysslands farliga läge, utan att i utbyte behöfva göra det minsta offer.

Till och med om Norge, som ej tillhörde honom, gaf han endast förhoppningar. Han vann dessutom en krigserfaren härförares råd och upplysningarne af en man, som kände hans fiendes så väl starka som svaga sida. Han afreste från Åbo med stärkt mod och energi, efter att hafva ditkommit nedslagen och tärd af oro. Också sparade han ej vid återkomsten till S:t Petersburg på loford öfver kronprinsen af Sverge. Enkekejsarinnan sade med anledning häraf: »Han har blifvit intagen af en ordentlig entusiasm för Bernadotte, men den skall ej vara i fjorton dagar.»

Hvad medförde kronprinsen tillbaka till Sverge? Visste han det sjelf? Ett fördrag utan garantier, ett säkert krig, en oviss framtid. Men hvad som var tydligt för alla var att han ej förde Finland med sig tillbaka. Och likväl skulle det vara lätt att bevisa, att det endast berott af honom sjelf att framlägga sina vilkor.

Armfelt, som, ehuru öfverlöpare, bibehöll känslor af tillgifvenhet för Sverge, visste att czaren, om han hårdt ansattes, skulle afstå Finland, och han hade kommit till Åbo för att derom underrätta Carl Johan; men då han fritt kunde meddela sig med honom, hade förbindelserna redan blifvit gifna. Detta faktum har blifvit bestridt; men ovederläggliga dokumenter, som äro ämnade att i sinom tid offentliggöras, skola undanrödja hvarje tvifvel härom.

Sålunda stötte Carl Johan ej blott ifrån sig förbundet med Frankrike, som erbjöd honom Finland; han försummade äfven tillfället att återtaga denna provins genom förbundet med Ryssland.

Andra planer upptogo honom. De stora Wasakonungarnes krona var redan en obetydlighet i dens ögon, som kallade sig sjelf furste från bivuaken. Alltefttersom Napoleons lycka sjönk, invaggade sig

Carl Johan i hoppet att kunna intaga hans ställe. Då han på vägen till Tyskland besökte Adlersparre i Mariestad, anade denne hans tankar. Då prinsen vid afresan omfamnade och kysste fru Adlersparre, yttrade hennes man helt lugnt till henne: »Det var en Judaskyss; han går att söka Frankrikes krona.»

I Sverge har man likväl, oaktadt lord Castlereaghs och Thorntons sedermera offentliggjorda korrespondenser, länge ej velat tro att Carl Johan, åt hvilken nationen anförtrott sina öden, på fullt allvar velat öfverlemna henne åt äfventyren af en ny dynastiförändring. Men alla historiska fakta bevisa det enstämmigt.

Efter slaget vid Leipzig sökte Carl Johan ej mer dölja sina ärelystna önskningar, utan meddelade sig ännu oförbehållsammare deröfver åt Alexander. Denne, som löften aldrig kostade något, hade ständigt uppmuntrat honom. Han yttrade att konungen af Rom vore en bastard. »Hvad bourbonerna beträffar», tillade han, »så äro de riktiga perukstockar.»

Då de allierade inryckte i Paris, stannade svenska arméen qvar i Belgien, men Carl Johan fullföljde det oaktadt sina planer i Paris.

Talleyrand, på hvilken Carl Johan litat så mycket, afskar dock tvärt alla äregiriga drömmar, då han i de allierade furstarnes rådplägningar i Paris yttrade: »Emellan Bonaparte och bourbonerna ges intet mellanting; allt annat är blott intrig.»

SJUNDE KAPITLET.

CARL JOHAN OCH NORGE.

Carl Johan hade, i det han uppoffrade nationens sympatier för sin personliga politik, gifvit Finland till spillo för att få Norge. Han kunde endast rättfärdiga sig genom att faktiskt ådagalägga de fördelar som genom detta byte tillskyndades Sverge. Om Sverge vann derpå, hade svenskarne bedragit sig; men om föreningen med Norge ej ökade Sverges politiska inflytande, om den furste, som var upphofvet till denna åtgärd, ej förstod att göra sitt verk fruktbärande, om hans regering upptogs af en beständig kamp mot det nyvunna folket och framalstrade missnöje i Norge och jäsningar i Sverge, är man då ej berättigad att säga, att svenska nationen bättre än sin furste förstod att uppfatta sakerna? Det är i sjelfva verket äfven detta som historien bevisar.

De i Åbofördraget utlofvade ryska trupperna kommo ej. Alexander hade tillräckligt att göra i sitt eget rike, och England nekade sitt samtycke till Norges förening med Sverge. Å sin sida ville Carl Johan ej taga något steg förrän han fått sin lön

bättre betryggad. Han gjorde sig blott beredd att bryta med Frankrike. Redan den 30 Juli hade d'Ohsson i Paris aflemnat protesten emot invasionen i Pomern, och då intet svar erhölls, hade kronprinsen en förevändning till klagan, som han yttrade mycket högt. En depesch från Tarrach af den 7 September skildrar för hans hof kronprinsens vrede och förödmjukelse, då allt svar uteblef så väl på protesten som på de sednaste af Signeul medförda förslagen. Tarrach anade ännu ej Carl Johans beslut. De Cabre qvarstannade i Stockholm till och med sedan han erhållit sina pass och reste först den 27 December. Han trodde ända till sista ögonblicket på möjligheten att indraga Sverge i förbundet med Frankrike. Till den grad var allmänna meningen stämd för ett sådant förbund. På sista tiden kallade honom Engeström endast auskultanten i statsrådet (auditeur au conceil d'état).

Snart gåfvo franska arméens olyckor något hvar mod att uttala sig. Hela Europa reste sig mot Napoleon. I sin önskan att vinna Carl Johan, tvekade England ej mer och garanterade Norge den 13 Mars 1813. Preussen, som nyss förrådt den öfvervunne, gaf kort derefter sin garanti, och oaktadt energiska protester till och med från flera konseljledamöters sida och oaktadt nya försök af Napoleon, som ännu erbjöd Finland, gaf äfven Sverge, genom kronprinsens åtgöranden, sin kontingent till Frankrikes fiender. De allierade, som förklarade sig strida för nationernas rätt och frihet, ställde nu en fordran till kabinettet i Köpenhamn att öfverlemna Norge åt Sverge. Fredrik VI, i stället att gifva vika, tillknöt ännu fastare de band som förenade honom med Napoleon. Carl Johan åtog sig att blifva våldshandlingens verktyg. Efter slaget vid Leipzig inföll han i hertigdömena Holstein

och Slesvig i spetsen för en af tyskar, ryssar och svenskar sammansatt armékorps. Mot en så öfverlägsen styrka kunde danska arméen ej tänka på att göra något allvarsamt motstånd. Koncentrerad vid Rendsburg, såg den fästningarne Glückstadt och Fredriksort tagas midt under sina ögon; och de koaliserade trupperna besatte utan hinder hela Slesvig.

Å andra sidan tillät ej Frankrikes läge danska styrelsen att räkna på någon hjelp derifrån. Fredrik VI måste gifva vika. Genom fördraget i Kiel undertecknade han den 14 Januari sin afsägelse af Norge och underrättade i en proklamation norska folket derom.

Men norska folket ansåg sig hafva rätt att rådfrågas och förbittrades öfver att se sig som en fårskock utgöra föremål för köpslående mellan ett par konungar. Kronprinsen Christian, som styrde landet med titel af vice-konung, anslöt sig beslutsamt till nationens åsigt, vägrade att ställa sig fördraget i Kiel till efterrättelse, proklamerade den 19 Februari Norges oafhängighet och förklarade sig för dess regent.

Nationens deputerade sammankallades genast till Eidsvold för att uppsätta en konstitution. Den antogs den 17 Maj 1814, och denna konstitution, som alltsedan varit i fullt gällande kraft, är det monarkiska Europas mest demokratiska författning. Adelskapets afskaffande; en mycket utsträckt välrätt; senatens (Lagthingets) val af nationalförsamlingen (Storthinget); suspensift veto: sådana äro denna författnings hufvuddrag. Det är någonting i hög grad öfverraskande att se en nation, som hittills varit ställd under en oinskränkt styrelse, med ett enda steg öfverskrida revolutionernas yttersta gränser och antaga reformer, som vanligtvis endast erhållas efter långa strider. Flera orsaker framkallade denna ovanliga företeelse.

Först och främst norrmännens stora beundran för franska revolutionen, hvars första uppenbarelse utmärktes af de två stora reformerna: adelskapets upphäfvande och det suspensiva veto. Vidare nationalhatet dels mot de danska ädlingarne, som blifvit dem påtvingade som styresmän, dels mot Norges egen adel, som begaf sig till Köpenhamn för att taga lektioner i despotismen. Man hade således längesedan i sinnena förberedt hatet till alla privilegier.

Liksom i Frankrike män af gammal ätt föregingo med exempel, egde äfven i Norge frivillig afsägelse af privilegier rum. Slägten Falsen hade förnyat Montmorency'ernas offer. En Sverdrup, en Christie, en Aall bidrogo genom sin upplysning och sin patriotism till konstitutionsverkets genomförande. Norge förklarades för en oberoende stat.

Carl Johan väntade sig ej denna händelse; hans trupper fingo ordres att sätta sig i marsch. Fälttåget blef ej långt. Sedan han bemäktigat sig fästningen Fredriksstad, som beherrskar tillträdet till Christiania, öppnade han underhandlingar. Redan förut hade några norska patrioter hyllat idén om en förening med Sverge. Bland dem hade grefve Wedel-Jarlsberg i församlingen på Eidsvold understödt denna sats med en glödande vältalighet. Och det var ej första gången som han yrkade på ett steg som syntes honom fördelaktigt för Norge. Carl Johan hade 1812 hemligt uppdragit honom att verka i denna riktning, och i de instruktioner han vid denna tid sände honom, hade prinsen förbundit sig att anse Norge som en oberoende stat. Från sitt högqvarter i Fredriksstad upprepade han samma försäkringar och skickade en förklaring som innebar ett löfte att antaga konstitutionen i Eidsvold. Det var för norrmännen en verklig eröfring. Några dagar derefter, den 14

Augusti, undertecknades det formella fördraget, kändt under namn af konventionen i Moss. Christian afsade sig regentskapet; Norge förenades med Sverge, men som ett särskilt rike, och med bibehållande af konstitutionen af den 17 Maj, efter några modifikationer som unionen gjorde nödvändiga.

Den 7 Oktober sammanträdde Storthinget, inför hvilket den svenska konungens kommissarier skulle framlägga förslag till dessa modifikationer. Sex kommissarier voro närvarande. Diskussioner uppstodo öfver flera frågor, men svenskarne gåfvo slutligen efter.

Den 4 November 1814 skedde det ömsesidiga antagandet af konstitutionen. Carl XIII proklamerades till konstitutionell konung af Norge, och Carl Johan begaf sig den 10 till Christiania för att aflägga eden i konungens namn.

Under de särskilta underhandlingarne visade Carl Johan en synnerlig ynnest mot norrmännen. Man tror sig veta att, då de svenska kommissarierna yrkade på eftergifter, prinsen hemligen uppmuntrade norrmännens motstånd och uppmanade dem att försvara sitt oberoende i hela dess omfång.

Hvar söka förklaringen till denna sällsamma taktik? Vände sig ej kronprinsens rådslag mot honom sjelf? Denna fråga kan endast besvaras genom att intränga i djupet af denna lättrörliga själ. Carl Johan oroade sig mycket öfver de följder som de legitima furstarnes förestående seger kunde föra med sig. Genom en sällsam inkonseqvens fann han sig bundsförvandt till dem som omkullstörtade de nya tronerna, och oaktadt de tjenster han gjort de legitima furstarna var han ännu ej säker på deras afsigter rörande honom. Hvilka tankar, hvilka beslut skulle utgå från en kongress af konungar som besegrat Napoleon? Om de efter behag förfogade öfver Frank-

rikes, Spaniens, Italiens och Westphalens troner, skulle de respektera Sverges? Och skulle de väl vid den allmänna förstöringen af den revolutionära byggnaden låta en pelare qvarstå i norden? Se der hvad som oroade Carl Johan och dref honom att söka skaffa sig en sista tillflykt. Det sjelfständiga Norge skulle med tacksamhet mottaga en furste, som bidragit till dess oberoende; och om otacksamma furstar fråntoge honom Sverge, kunde han förskansa sig midt ibland ett folk, hvilket han skulle skänka äran af sitt namn och utvägar till den nya frihetens försvar. Hvilka skulle följderna blifvit af dessa personliga beräkningar? Det är omöjligt att säga; men visst är att de vid den tiden bestämde hans politik. Om man tviflar derpå, behöfver man blott granska hans handlingar sedan han kände sig trygg på sin tron. Alla hans bemödanden gå då i en motsatt riktning, och hans regering utgör ett enda bemödande att hos norrmännen bekämpa de frihetsidéer som han uppmuntrat.

Reglerandet af vissa frågor, som angingo den nationella värdigheten, blef snart en anledning till tvedrägt. Man tvistade om nationalfärgerna, emblemerna, flaggorna; norrmännen beklagade sig äfven öfver den ojemna fördelningen af fältet i det gemensamma vapnet. De beklagade sig framför allt öfver att svenska ordnar utdelades i Norge. Enligt konstitutionen af den 17 Maj var utdelningen af ordnar ej tillåten annat än som belöning för utmärkta tjenster, och jemte utnämningen skulle äfven för hvarje gång skälen för denna ynnestbevisning tillkännagifvas; det var en garanti mot korruption. Men som detta stadgande ej egde tillämplighet på svenska ordnar, blef garantien endast skenbar så länge svenska ordnar utdelades.

1815 års storthing begärde derföre af kronan instiftandet af en norsk orden. Det erhöll ej något svar på sin begäran. 1818 och 1821 årens storthing förnyade denna begäran utan bättre framgång. Då Carl Johan 1818 uppsteg på tronen, hade storthinget att sysselsätta sig med regleringen af åtskilliga frågor, som voro en följd af adelsprivilegiernas afskaffande. Den lag storthinget i detta hänseende voterade, erhöll ej kunglig stadfästelse. Carl Johan var redan betänkt på att förändra den konstitution han besvurit.

Konungen gjorde i sjelfva verket vid 1821 års storthing tio olika propositioner, som voro lika många angrepp mot grundlagen. För att öfvertyga sig derom, behöfver man blott taga en hastig öfversigt deraf.

De vigtigaste bland dessa propositioner voro återställandet af adeln och det absoluta veto, kronans deltagande i utöfvandet af naturalisationsrätten samt rättighet att afsätta alla civila och militära embetsmän, med undantag endast af domarekorpsens medlemmar.

Denna sednaste proposition var det svåraste anfallet mot den allmänna friheten. Då i Norge embetsmännen ej kunna afsättas utan laga dom, så frukta ej männer af förtjenst att bekläda embeten, der de finna garantier emot godtycket. Också voro många af dem deputerade i storthinget, der de gåfvo prof på en upplyst sjelfständighet. Det var tydligt att konungen ville hafva dem i sina händer och göra deras framtid beroende af deras omröstning.

Han begärde äfven rättighet för kronan att utnämna lagthingets och odelsthingets presidenter och vicepresidenter. Det är föreningen af dessa begge församlingar som utgör storthinget; liksom i England öfver- och underhuset utgöra parlamentet.

Enligt konstitutionen kunde kronan upplösa storthinget, men ej vädja till nya val, hvilket ej var nödvändigt i ett land, der valen efter lag skola ske hvart tredje år. Men Carl Johan ville äfven hafva sig denna rätt tillerkänd.

Han begärde på samma gång att vid storthingets öfverläggningar företrädet gåfves åt budgeten och kronans propositioner. Denna rättighet skulle kunnat göra honom till enväldig herrskare öfver storthinget, emedan han kunde upplösa det.

Man ser föröfrigt att alla hans tankar riktade sig mot detta mål. Sålunda ville han förlägga storthingets möten till annan ort än Christiania och att sammanträdet skulle ske i Juni, i stället för i Februari. Å ena sidan skulle aflägsnandet från hufvudstaden minska oppositionens inflytande; å den andra skulle en församling under sommaren varit mindre benägen till allvarsamma arbeten på en tid då hela befolkningen beger sig ut på landet.

Slutligen begärde konungen, att på urtima storthing man endast skulle få sysselsätta sig med de i kallelsen angifna frågor.

Dessa förslag voro betecknande, och storthinget kunde förstå hvart den kungliga viljan syftade. Men enligt konstitutionen måste diskussionen öfver hvarje ny proposition uppskjutas till följande storthing. En hvila egde sålunda rum till 1824.

Det var för ögonblicket fråga om ett slutligt reglerande af den fordna adelns intressen. Konungens tanke i denna fråga var känd, då han formligen begärt privilegiernas återställande; men man hade fast beslutat att ej fästa afseende derpå.

Enligt konstitutionen egde ett förslag, som blifvit antaget af tre på hvarandra följande storthing, laga kraft, äfven om konungen dertill vägrade sitt sam-

tycke. Nu hade den lag som reglerade adelsprivilegierna blifvit antagen vid 1815 och 1818 årens storthing; 1821 års storthingsbeslut skulle blifva afgörande. Carl Johan tog denna gång sin tillflykt till underhandlingar och bad storthinget att ej sysselsätta sig med denna fråga. Denna utväg lyckades ej, och öfverläggningen gick sin laga gång. Då anlände ett officielt meddelande, dateradt den 30 Mars, som förkunnade att konungen, i betraktande af den invecklade politiska ställningen, vore öfvertygad att det af de två föregående storthingen fattade beslutet ej skulle med likgiltighet anses af utlandet.

Men igenkänner lätt i detta språk Rysslands inflytande.

Carl Johan förnyade sina försök och begärde att frågan måtte uppskjutas åtminstone till nästa storthing, då han ville gifva sitt samtycke dertill. Han lyckades ej bättre än förut. Förgäfves tog han sin tillflykt till skräckmedel och gaf flera svenska regementen ordres att hålla sig marschfärdiga; förgäfves lät han utrusta fartyg både i Götheborg och Carlskrona. De norska deputerade fortforo helt lugnt med sina arbeten, oaktadt danska trupper inryckt i Norge samt svenska fartyg visade sig på Christianias redd, och den för tredje gången voterade lagen behöfde ej mera någon kunglig sanktion.

Under de tre följande åren var landet försatt i en med oro blandad förväntan. De kungliga propositionerna, som skulle diskuteras vid 1824 års storthing, upptogo allas sinnen. Man såg deri ett på förhand fattadt beslut att omstörta konstitutionen, och olyckligtvis ansågo norrmännen Sverge delaktigt i sin konungs planer. Föreningen hade ej förenat något; och Norge, med sin särskilta konstitution och sin särskilta styrelse, betraktade helt naturligt med

ett afundsjukt misstroende hvarje åtgärd, som tycktes hota dess oberoende som nation eller gå ut på att förvandla det till en provins under Sverge. Hvarje svensk ansågs som en Carl Johans medbrottsling; och då fråga väcktes om att närmare tillknyta bandet emellan de begge länderna, misstänkte man genast amalgamationsplaner. Följden blef ömsesidigt missnöje.

Sålunda hade Norge, hvarpå Carl Johan så länge räknat som medel att förstärka sin makt, för honom blifvit en stötesten och för Sverge en beständig källa till obehag.

Allteftersom 1824 års storthing nalkades, som skulle afgöra öfver konungens antikonstitutionella propositioner, fördubblades agitationerna. De svenska ministeriella tidningarne anklagade norrmännen för dålig anda; och i sitt oskickliga nit bragte de å bane en fråga, som blef upphofvet till ny missämja. Stödjande sig derpå, att kielertraktaten på svenska kronan öfverflyttat danska konungens rättigheter, påstodo de att norrmännen hade att tacka svenska konungens ädelmod för sin konstitution. Då uppstodo enahanda debatter, som samtidigt pågingo i Frankrike, huruvida regeringen hade oktrojerat kartan eller blifvit tvungen att antaga den. Norrmännen vidhöllo på goda skäl, att deras konstitution daterade sig från den 17 Maj 1814, en tidpunkt, äldre än föreningen, och att konstitutionen af den 4 November endast utgjorde en bekräftelse på hvad som förut egde rum. Regeringens organer påstodo deremot, att konstitutionen daterade sig först från den 4 November, och att alla äldre akter vore annullerade. Man inser lätt hela betydelsen af denna åtskilnad. Norrmännen ville härleda sina rättigheter endast från sig sjelfva, hvilket gjorde dessa rättigheter oantastliga. Carl Johan vid-

höll, att de vore en kunglig gåfva och förbehöll sig rättigheten att återtaga hvad han gifvit.

Det var midt under den genom ifågavarande tvist framkallade jäsningen som storthinget sammanträdde. Carl Johan, troende sig alltjemt kunna lyckas att genom skrämskott genomdrifva sina planer, hade i Sverge sammandragit ett stort läger, med nödiga anstalter för en militärisk expedition.

Pröfningen af de kungliga propositionerna var anförtrodd åt konstitutionskomitéen, sammansatt af storthingets yppersta män. Ordförande i komitéen var Krogh, f. d. minister och statsråd, en man utmärkt för omfattningen och mångfalden af sitt vetande, för karakterens hofsamhet och fasthet. Åt honom anförtroddes att uppsätta betänkandet. Detta vigtiga dokument, som af alla med spänd väntan motsågs, framlades för storthinget den 16 Maj 1824. Det var ett kraftigt gendrifvande af de kungliga anspråken, en högtidlig fördömelse öfver regeringens förslag, lemnande intet åt passionen, i intet hänseende bristande i logik: betänkandet var så väl egnadt att upplysa och öfvertyga, att efter dess uppläsning all diskussion ansågs onödig. Icke en enda röst höjde sig hvarken för att understödja eller bekämpa det. Församlingen voterade under en religiös tystnad; alla propositionerna förkastades.

Följande dag, den 17 Maj, årsdagen af konstitutionens proklamerande af norrmännen, firades i Christiania med en af fosterlandsvännerna i hast anordnad festmåltid. Det var en protest mot läran om den kungliga gåfvan, hvilken lära daterade konstitutionen från den 4 November.

Denna första yttring af allmänna meningen var inskränkt inom hufvudstaden. Men åren 1825 och 1826 mångfaldigade sig 17-Majfesterna i städerna och

på landsbygden. År 1827 var rörelsen allmän. Det var detta år storthinget ånyo sammanträdde; hela församlingen deltog i en fosterländsk festmåltid under Kroghs presidium. Hela Norge uttalade sig högljudt mot läran om den kungliga gåfvan.

Den ministeriella pressen i Stockholm slog larm och gaf luft åt sin vrede, uppfordrade konungen till hämnd på de norska rebellerna, och förökade genom sina utfall den emellan de båda länderna rådande missämjan.

En ny tilldragelse gaf snart förökad näring åt bitterheten. Direktören för ett skådespelaresällskap, som gaf föreställningar i Christiania, fick det infallet att på föreningsaktens årsdag, den 27 November 1827, uppföra ett tillfällighetsstycke till firande af föreningen mellan de båda länderna. Det var just denna datum som de ministeriella tidningarne uppställde mot den 17 Maj. Olyckligtvis var stycket dåligt; det blef uthvissladt. Man såg i publikens stränghet en politisk meningsyttring, och den författaren gifna lexan betraktades såsom en förolämpning mot kungligheten.

De svenska tidningarne genljödo åter af anklagelser, och konungen anbefallde en undersökning. Befallningen ålade regeringen i Christiania att omsorgsfullt efterforska huruvida icke uppträdet på teatern utgjorde ett angrepp mot Sverges värdighet, en åtgärd som var föga egnad att lugna sinnena i båda länderna.

I dessa upprörda tider förvaltades ståthållareembetet i Norge af general Sandels. Han hade icke lagt något hinder i vägen för de på hvarandra följande manifestationerna den 17 Maj, och man förundrade sig i Stockholm öfver denna passiva hållning.

Han besvarade klandret med ingifvandet af sin afskedsansökan.

Valet af hans efterträdare var särdeles lyckligt. Detta val föll på amiral Platen, skaparen af Götha kanal, en utmärkt man som åtnjöt stor aktning. Hans anspråk på allmän erkänsla hade ännu mer förökats genom hans ständiga bemödanden att fastare tillknyta de band, som förenade Sverge och Norge. Platen syntes vara rätta mannen att göra ett slut på de långvariga misshälligheterna.

Men konstitutionsfrågan, sådan den uppställdes af konungen, inneslöt alltför många oenighetsfrön. Uti ett af Platen i regeringens namn utfärdadt manifest återkom man ännu en gång till läran om den oktrojerade författningen. Efter att hafva uppmanat de civila och militära myndigheterna att förhindra hvarje meningsyttring den 17 Maj, efter att hafva riktat hotelser mot det allmänna lugnets störare, slöt denna handling med dessa ord: »Konstitutionen är en kunglig gåfva».

Det var år 1828, och ett urtima storthing var sammankalladt. Alla de medlemmar, som bevistat 17 Maj-festerna, ansågo sig personligen anfallne i manifestet. Vid öfverläggningarne blef emellertid öfverenskommet, att man skulle åt nästföljande storthing öfverlåta att taga i öfvervägande manifestets lagenlighet och att pröfva hvarföre ministrarne icke motsatt sig denna handling.

Det beslöts likväl att storthinget skulle aflåta en adress till konungen, för att förklara det konstitutionen af den 17 Maj ej kunnat upphäfvas af konventionen af den 4 November, som icke utgjorde annat än en bekräftelse på hvad som förut hade skett. Firandet af en fest i Maj månad vore således befogadt, såväl i hänseende till de politiska minnena, som

till årstidens lämplighet. »Emellertid», tillade storthingsmännen, »skola vi, för att villfara konungens önskningar, afhålla oss från att deri deltaga innevarande år.»

Detta var blott en höflighet, men ingalunda en eftergift. Adressen blef onådigt upptagen. Carl Johan svarade att manifestet vore en handling, härrörande från hans kungliga rätt, och icke egnadt att diskuteras.

Påföljande år vidtogo myndigheterna utomordentliga åtgärder för att hindra hvarje sammankomst. Emellertid företedde Christiania den 17 Maj en upprörd anblick. Grupper bildade sig på gator och torg, men utan uppträden, utan partidemonstrationer, utan någon annan anledning än af nyfikenhet och sysslolöshet på en vacker dag. På kajerna befunno sig bland andra några unga män, följande med blicken rörelserna af en ångbåt, som styrde mot staden. Då den kom upp på redden, kunde de å hjulhusen läsa hans namn, skrifvet med stora bokstäfver: Konstitutionen. Genast helsades fartyget med glädjerop och fosterländska sånger; andra grupper skyndade till, och denna oförmodade tilldragelse förde till hamnen en tätt sammanpackad folkmassa, som fyllde luften med förnyade hurrarop. Regeringen trodde sig häri se ett trots, och man kommenderade ut kavalleriet, som på ett föga hofsamt sätt for fram genom gatorna. En stor mängd fredliga promenerande blefvo sårade. Detta gaf ny anledning till jäsning. En undersökning anbefalldes af regeringen för att komma oordningens upphofsmän på spåren; stadsmyndigheterna i Christiania begärde å sin sida, att undersökningen äfven måtte sträcka sig till auktoriteternas beteende; men regeringen vägrade sådant. Invånarne vände sig då till 1830 års storthing.

De nya valen hade förökat folkpartiets styrka. Dittills hade oppositionen, bestående till större delen af embetsmän, ådagalagt en ytterlig hofsamhet, åtminstone i formen. Vid valen 1830 hade en mängd bönder inkommit i storthinget, och man vet att den norska bonden är högeligen granntyckt i afseende på sina rättigheter och ådagalägger vid deras försvarande en envis fasthet, som icke mycket frågar efter parlamentarisk skonsamhet. Sålunda antogo debatterna ofta en bullersam karakter, mindre farlig måhända för regeringen, men mer hotande för det allmänna lugnet.

Det var detta samma storthing som skulle sysselsätta sig med det kungliga manifestet. Den komité, som hade att afgifva utlåtandet deröfver, förfäktade den mening, att firandet af den 17 Maj icke kunde förhindras, så vida icke derunder beginges en olaglighet. I afseende på manifestets slutord yttrade rapporten, att de vore till den grad dunkla, att man icke kunde fatta deras mening. Hvad ministrarne angick, förklarade komitén, jemte det den klandrade deras svaghet, att skäl likväl icke förefunnes att försätta dem i anklagelsetillstånd. Utlåtandet gillades af storthinget.

Storthingets öfverläggningar vände sig derefter till de militära våldsåtgärderna den 17 Maj 1829. De medlemmar, som ännu funnos qvar af den moderata oppositionen, ville icke aflåta någon adress till konungen, utan blott uttala ett klander mot lokalmyndigheten. Det häftigare partiet envisades och segrade; en adress uppsattes och öfverlemnades till konungen. Men det skedde uti ett ögonblick då de yttre händelserna gåfvo en tänkvärd lärdom. 1830 års revolution i Frankrike hade nyss timat; parlamentet hade störtat tronen. Carl Johan var icke

längre benägen att äfventyra en dylik strid. Han mottog storthingets adress med försonliga ord, önskande glömska öfver de olyckliga tilldragelserna och vädjande till nödvändigheten af enighet och samdrägt.

Emellertid förirrade han sig steg för steg på den bana han beträdt, och Norge blef för Sverge en orsak till bekymmer.

Efter Platens död lät konungen några år förflyta utan att utnämna någon riksståthållare. Men då de inre svårigheterna blifvit alltmer invecklade, gaf han år 1836 detta embete åt Wedel-Jarlsberg, som i Norge hade åtnjutit en så väl förtjent popularitet. Denna popularitet var bestämd att gå förlorad vid utöfningen af det svåra kall, som så sent och med så mycken tvekan blifvit honom anförtrodt.

1833 års val blefvo ännu mer fiendtliga mot Carl Johan än de föregående. Storthinget blef till en stor del sammansatt af bönder och klockare, hvilka hafva ett betydligt inflytande på landsbygden. All hofsamhet och värdighet försvunno från diskussionerna; oppositionen hängaf sig åt ytterligheter, och der bildade sig ett ultra-norskt parti, som ville drifva det nationella oberoendet ända till en upplösning af unionen. Dessa ytterligheter gjorde regeringen varsam; manifestationen den 17 Maj förnyades utan något hinder från myndigheternas sida.

År 1836 hade valen en ännu mera skarpt bestämd karakter; det blef full demagogi; en hetsig press underbläste lidelserna, och det ultra-norska partiet fick öfverhand. De utmärkte män, som med så mycken energi, men på samma gång med så mycken hofsamhet hade försvarat den nationella frihetens grundsatser, uteslötos, för att lemna rum åt andra, mera häftiga, men mindre upplysta. Carl Johan skördade frukterna af sina falska beräkningar.

Förgäfves sökte de embetsmän, hvilkas insigtsfulla opposition hade hållit tillbaka Carl Johans planer, att återvinna sitt inflytande. Demagogien segrade och tjenade, genom sina obetänksamma öfverdrifter, intrigerna i S:t Petersburg.

Norge äfventyrade sitt lugn i ofruktbara jäsningar, som gjorde kronan missnöjd och försvagade lokalregeringen. Der företedde sig då samma följder, som man möter öfverallt då oppositionen hotar att slå öfver till våld. Demagogien skadade de liberala idéernas sak; de sinnen, som upprörts genom konungamaktens godtyckliga försök, förskräcktes öfver den illa ledda oppositionens anarkiska bitterhet, och samma röster, som hade bekämpat Carl Johan, nödgades försvara honom. Konungamakten ensam vann på denna oreda. Ända dittills hade Norges mest betydande, mest upplysta och mest aktade män varit kronans motståndare; de blefvo nu hennes bundsförvandter, och Carl Johan behöfde blott hålla sig tillbaka, för att återvinna hvad han förlorat. Frågan hade dessutom blifvit flyttad på en annan mark, och äfven denna omständighet blef en fördel för honom. Genom att öfverdrifva sjelfständighetsidéerna hade demagogerna kommit derhän, att de ville slita de band, som förenade de båda länderna, för att af Norge göra en särskilt stat, sålunda förblandande nationalitetens idé med afsöndringens. De liberala, de förståndiga patrioterna deremot, som insågo att man genom att stå ensam blott skulle försvaga sig, bekämpade hvarje söndringsidé och funno sig i följd deraf nödsakade att försvara de båda ländernas gemensamma intressen.

Carl Johan kunde lyckönska sig öfver detta återvändande till honom. Olyckligtvis gjorde han ingenting för att vända till allmän nytta denna benägenhet till ett närmande. Uti sin ifver att bemäk-

tiga sig Norge hade han icke varit betänkt på några medel att fastare tillknyta och befästa unionen; han hade till och med, enligt hvad man tror sig veta, för sina personliga afsigter i hemlighet uppmuntrat norrmännen till isolering och misstänksamhet mot Sverge. Sedermera, då han fann sig lugnad i afseende på sin ställning i Stockholm, sökte han med våld tillvägabringa enheten genom angrepp på deras konstitution, i stället att tillvägabringa den genom åtgärder för gemensamt bästa.

Denna brist på all frukt af hvad han företog sig, denna oförmåga att tillfredsställa det ena eller andra landet, var den mest slående dom öfver det system som förmått honom att framför Finland föredraga Norge. Denna kombination, för hvilken han hade uppoffrat allt, bragte honom endast missräkningar.

Det understöd, som skänktes honom från de moderat-liberales sida, satte honom emellertid i stånd att kämpa mot 1836 års storthing. Församlingen vek icke ifrån sin djerfva hållning; men konungen kände sig stark nog att, genom ett dekret af den 2 Juli, påbjuda hennes upplösning. Man skulle för öfrigt kunna tro, att han drefs till detta beslut af kabinettet i S:t Petersburg, som måste harmas att se en demagogisk härd invid portarne till sitt välde. Sammankallandet af ett urtima storthing till Oktober 1836 syntes återföra lugn i sinnena. Man insåg å ömse sidor faran af utomordentliga åtgärder, och klagomålen uppställdes med mera hofsamhet. Olägenheterna af den konstitutionella akt, som utgjorde ett hinder för en verklig union och underhöll stridigheterna, föllo enhvar i ögonen; men enhvar sökte botemedlet på sin särskilta väg. Carl Johan förmenade sig finna det i en utvidgning af konungamakten; alla upplysta män, så väl i Norge som Sverge, hade för-

troende blott till gemensamma åtgärder, som närmade de båda ländernas intressen till hvarandra.

Denna inom det urtima storthinget illa dolda skiljaktighet i åsigter framträdde öppet vid 1839 års storthing, trots det ömsesidiga försoningsbegäret. Carl Johan, enträgen att för kronan påyrka nya rättigheter, begaf sig till Christiania att personligen öppna församlingen; och i sitt dervid hållna tal lade han särskilt vigt på nödvändigheten att begränsa nationalrepresentationens så vidsträckta myndighet.

»Edra individuella friheter», sade han, »äro mig dyrbara; men jag har vunnit den öfvertygelse, att frihets- och fosterlandskärleken böra gå hand i hand och hålla sig på samma linia. Frihetskärleken kan föra in på olyckliga afvägar; men fosterlandskärleken, som ger åt entusiasmen en förnuftig form, hejdar den på villans brant.»

Carl Johan förnyade än en gång sin evinnerliga begäran om ett absolut veto; men den afslogs med samma fasthet som vid de föregående storthingen. En särskilt komité nedsattes emellertid för att betrygga och fullkomna unionen. Anledningen till denna åtgärd var en uttrycklig anhållan af 1836 års urtima storthing, som hade insett farorna af en icke fullt bestämd ställning.

Den af tre svenskar och tre norrmän sammansatta komitén ådagalade icke den ifver som så viggiga intressen förtjenade. Öfverläggningarne afslutades icke förr än år 1844, några månader sedan döden gjort slut på Carl Johans regering. Hans efterträdare, konung Oscar, har väl nyligen vidtagit några åtgärder, som antyda att han nu vill fullborda det afbrutna verket, men ända hittills hafva de båda länderna förblifvit i detta tillstånd af förening utan enhet och af närmande utan gemensamhet.

Vi hafva uppehållit oss vid denna den skandinaviska halföns inre ställning, emedan den är skapad af Carl Johans politik. Allt ifrån det ögonblick han sattes på trappstegen till Sverges tron, blir Norge hans ögonmärke, hans perspektiv, hans horisont. Och hvad som eldar honom, synes mindre vara en furstlig ärelystnad än uppkomlingens egenkärlek, som envisas att icke vilja mottaga något utan att gifva något i utbyte. Till sin förlofning med Svea åflas han att föra med sig en hemgift, och isynnerhet en hemgift som icke funnits i de fordna konungarnes apanage. Derföre aflägsnar han sig från de nationella minnena, som fordra Finland tillbaka; derföre kastar han sig i armarne på Sverges arffiende.

Hans mål är slutligen uppnådt, men hvilka uppoffringar har det kostat? Hemgiften är anskaffad, men aldrig har något äktenskapskontrakt varit omgifvet af så mycket misstroende. Det var svårt att mer än som skett aflägsna sig från gemensamhetssystemet. Vi anklaga icke norrmännen, som togo sina försigtighetsmått, men vi hafva rätt att fordra räkenskap af honom, som medförde hemgiften; vi kunna ifrågasätta förtjensten af en förening, som liknar en evig skilsmessa.

För att öfvertyga sig derom är det tillräckligt att läsa första artikeln af konstitutionen af den 4 November: »Konungariket Norge är en fri, oberoende, odelbar och oförytterlig stat, förenad med Sverge under samma konung.»

De båda länderna ega ingen annan beröringspunkt än konungen, d. v. s. makten, som är tvungen att framställa fordringar, utsatt för strider, allt för ofta nödsakad att bringa till undergifvenhet eller såra de enskilta intressena; det är ingenting annat än en

passiv gemensamhet, mer egnad att skapa tvister än sympatier.

De båda länderna synas räcka hvarandra handen, under vilkor att en afgrund skiljer dem åt. Norge har sin grundlag, sina kamrar, sin administration, sin armé, allt med ett ord afskilt, för sitt eget enskilta bruk. Tullar skydda dess näringsalster mot svensk täflan; det bevarar sig sålunda till och med mot gemensamhet i materiell välmåga. Isoleradt i freden, förblir det utsatt för isolering under kriget. Ingen gemensam försvarsåtgärd har kombinerat de båda ländernas stridskrafter; deras krigsmakt är splittrad, likasom deras industriella krafter; och hvarje fiende, som förstode att lämpligt välja sin anfallstid, skulle vara säker att icke finna mer än hälften af en nation. Ty nationen består af två folk, ställda bredvid hvarandra utan att hafva förenat sig; och då de soldater, som ständigt lefva åtskilda, skulle uppfordras att marschera tillsammans, skulle de ömsesidigt betrakta hvarandra snarare såsom sjelfständiga hjelptrupper, än såsom bröder af samma familj.

Denna tvetydiga ställning är så svår att tillbörligt ordna, att män, som lifvats af goda och redliga afsigter, förgäfves sökt medel till en försoning. Diskussion i ämnet har endast tjenat att bringa allt i förvirring.

Det har uppstått en hårdragen skilnad emellan hvad den ene kallar personal-union, den andre real-union.

Ultra-norskhetsifrarne äro för den första läran. Enligt deras förmenande förefinnes mellan Sverge och Norge en personal-union genom konungen, en permanent och nödvändig union, oaktadt hvilken Norge likväl utgör en särskilt nation. Med andra ord, den akt som förenar dem är intet annat än ett

ständigt offensiv- och defensivfördrag. De som önska ett fullständigare närmande, påstå, att en real-union till gemensamt bästa förefinnes på grund af ett ömsesidigt bindande kontrakt.

De förstnämnda skulle följaktligen vilja att Norge, liksom Sverge, hade sina representanter vid de främmande hofven. De andra påstå, att de båda länderna äro samtidigt representerade genom en och samma person.

Från dessa meningsskiljaktigheter härflyta en mängd stridigheter, som i den minsta småsak intrassla de konstitutionella frågorna.

Hurudant kontraktet än till sin natur må vara, det vissa är, att deraf härflutit en mängd tvister.

Det är endast i hvad som har sammanhang med den dynastiska enheten som någon gemensamhet eger rum. Sålunda sammankallar man, då fråga är om krig eller traktater, i Stockholm ett gemensamt statsråd för båda länderna, sedan man på förhand infordrat statsrådets i Christiania utlåtande. Vid tronledighet bör konungavalet verkställas af båda länderna. I händelse af konungens sjukdom eller bortresa till utlandet utgöres interimsregeringen af tio norska och tio svenska statsråd. Slutligen är det de båda ländernas representation som, i händelse af konungens minderårighet, utnämner förmyndareregeringen.

Förutom dessa gemensamma band, är allt det öfriga endast splittring och ämne till tvister. De af Carl Johan inspirerade underhandlarne trodde sig utan tvifvel hafva gjort allt, då de ordnat rättigheterna till tronen. Om nationernas gemensamma intressen är i öfrigt icke fråga, och föreningsakten har länge qvarstått såsom en oenighetens minnesvård.

Dessa äro frukterna af Carl Johans kombinationer! Detta är hvad han kallade den skandinaviska

halföns enhet, hvilken blifvit erbjuden såsom godtgörelse för Finland. Det tillkommer svenskarne att afgöra och jemföra hvad Carl Johan medförde och hvad han öfvergaf. Om de finna godtgörelsen klen, månne man eger rätt att anklaga dem för otacksamhet?

Vare det emellertid långt ifrån oss att vilja underskatta värdet af den förstärkning vi fått i våra norska bröder! Det är hvarken deras eller vårt fel, om en oskicklig politik icke förstått utveckla unionens välgerningar. Vi skynda oss att erkänna, att de båda ländernas återförening icke är någon ny tanke: den har ingått i Sverges största konungars planer. 1809 års fosterlandsvänner ville befästa sitt verk genom att med Norge sluta en federativ förening, hvaraf skulle härflutit ömsesidiga fördelar, och hvilken skulle hafva i ett gemensamt försvar förenat alla halföns krafter mot Rysslands företag. Hvad som framför allt annat höjde hertig Carl Augusts af Augustenburg popularitet, var att man trodde sig genom honom skola ernå unionen.

Vi böra dessutom medgifva, att till och med af föreningen, sådan den är, har för Sverge härflutit en moralisk fördel. Vi hafva fått betrakta skådespelet af ett fritt folks strider för bevarandet af sin frihet. Vi hafva egnat vårt bifall åt storthingets, konstitutionens försvarares ädla ansträngningar; och dessa föredömen af hängifvenhet för fosterlandets sak skola icke gå förlorade för oss. Vi kunna således på goda skäl lyckönska oss till ett broderskap, rikt på lärdomar och ädla föredömen. Hvad vi beklaga är att detta broderskap icke fastare tillknytes. Då man blott har en konung, bör man blott hafva ett fädernesland. Norge och Sverge böra sammansmälta i en och samma känsla, i en och samma tanke; det ena

medförande sin unga frihet, det andra sin gamla ära; ömsesidigt lånande hvarandra hvad det ena har bättre än det andra, och för gemensamt bästa uppoffrande hvad de hvar för sig hafva bristfälligt; hädanefter täflande med hvarandra endast i fosterlandskärlek och medborgardygd, och i samdrägt förstorande på samma gång Norge genom Sverge och Sverge genom Norge, genom att återföra dem till det skandinaviska folkets gamla enhet.

ÅTTONDE KAPITLET.

FINLAND.

Vid uppställandet af Finlands återeröfring såsom Sverges första politiska nödvändighet, skulle vi ej anse oss berättigade att påyrka denna åtgärd, om den icke öfverensstämde med Finlands egna önskningar och intressen. Vi äro icke bland dem som vilja tvinga nationerna; och om Finland hade vunnit något på sitt införlifvande med ryska riket, om czaren vunnit finnarnes sympatier genom politiska välgerningar, skulle vi endast hafva att tyst beklaga en grym, men skicklig politik, som skulle besegrat ett långvarigt broderskaps minnen.

Men sådant är icke förhållandet. Czarerna äro icke starka i det goda; deras verkliga styrka ligger i konsten att göra ondt.

Det är oss derföre lätt att bestyrka, att om vi sakna Finland, så saknar Finland äfven oss. Skilsmessan, i första ögonblicket smärtsam för dem liksom för oss, har sedermera för finnarne varit en källa till bitterhet, en outtömlig anledning till jemförelser, som alla utfallit till Sverges fördel. Vår sak har mer än

någonsin blifvit Finlands egen; historien om ryska väldet innebär på samma gång dess dom.

Då Alexander den 27 Mars 1809 sjelf infann sig vid riksdagen i Borgå för att få inkräktningen bekräftad, fann man uti det af honom såsom en ny grundlag utfärdade manifest följande förbindelser:

»Vi stadfästa och bekräfta härmed landets reli-
»gion och grundlagar samt de privilegier och rättig-
»heter hvart och ett stånd inom berörde storfursten-
»döme isynnerhet och alla dess inbyggare i gemen,
»så högre som lägre, hittills, enligt konstitution, åt-
»njutit; lofvandes att bibehålla alla dessa förmåner och
»författningar fasta och oförryckta i sin fulla kraft.»

Det var ett högtidligt fördrag, afslutadt i skötet af riksdagen, inför landet och dess representanter. Dessa kunde deri se garantier för framtiden, hvilka, i betraktande af Sverges försvagade tillstånd, i någon mån ursäktade deras underkastelse.

Detta var emellertid icke första gången Ryssland sökte för sig vinna Finland genom löften om sjelfständighet. Under kriget mellan Sverge och Finland 1742 utfärdade kejsarinnan Elisabeth från Moskwa ett manifest till Finlands inbyggare, hvari hon förklarade, att Ryssland icke hade för afsigt att bemäktiga sig en enda fotsbredd jord i utlandet, men att om storfurstendömet Finland ville frigöra sig och afskudda den svenska makten, skulle det bibehålla sin sjelfständighet under ett för detsamma egendomligt styrelsesätt, med alla de privilegier, rättigheter och immuniteter, som det skulle önska för sitt eget bästa och för betryggandet af sina intressen för alla tider.

Hvad skulle dessa löften varit värda? Man kan sluta dertill genom resultatet af 1809 års förbindelser.

Den konstitution Alexander garanterade Finland, var den af Gustaf III uppgjorda grundlagen af den 21 Augusti 1772, jemförd med Förenings- och Säkerhetsakten af den 21 Februari 1789. Ehuru denna sednare, såsom bekant, hade betydligt förökat konungamakten på ständernas bekostnad, voro der dock bibehållna fri- och rättigheter, på hvilka Finland satte så mycket större värde, som de utgjorde en sista återstod af dess fordna frihet.

Låtom oss tillse huru czaren tillämpade dem.

Den första af dessa konstitutionella akter stadgar uttryckligen, »att konungen icke eger stifta någon ny lag, eller afskaffa någon gammal, utan Rikets Ständers vetskap och samtycke.»

Nu hafva dock, alltsedan riksdagen i Borgå, som mottog Alexanders försäkringar, ständerna ingen enda gång varit sammankallade, och czaren har förändrat och stympat lagstiftningen efter sitt godtycke. Nationalrepresentationens upphäfvande undergräfde konstitutionen i dess grundval. Hvad garanti kunde öfriga friheter då hafva? Alexanders tyranni var så mycket farligare, som det insvepte sig i inställsamma och skenheliga former. Det låg ingen öppenhet i hans rättskränkningar. Lemnande sina löften ouppfyllda, upprepade han dem i sina proklamationer, och hvarje gång han ställde sitt tal till finnarne, yttrade han sig med rörelse om Finlands friheter, om dess konstitution, om dess politiska tillvarelse och de företrädesrättigheter som han erkänt och bekräftat.

Uti företalet till ett kejserligt reskript af den 27 Mars 1810, just ett år efter det första manifestet, läser man dessa ord:

»Ifrån den stund då genom Försynens skickelse »Finlands öde blef oss anförtrodt, har vår föresats »varit att styra detta land på ett sätt öfverens-

»stämmande med nationens frihet och de i dess kon»stitution henne förvarade rättigheter. Alla för»fattningar vi hittills vidtagit, i afseende på landets »inre styrelse, äro blott en följd och tillämpning af »denna grundsats. Religionens och lagarnes bibehål»lande, ständernas sammankallande till en allmän »landtdag, inrättningen af en regeringskonselj i na»tionens sköte, den lagskipande och verkställande »maktens orubbade skick utgöra härå tillräckliga be»vis för att försäkra den finska nationen om dess »politiska tillvarelse och de rättigheter densamma »åtfölja.»

Man kan ej nog beundra denna blandning af oförsynthet i lögnen och gäckeri i despotismen.

Någon tid derefter, år 1816, då Alexander befallde, att den år 1809 införda regeringskonseljen skulle antaga namn af Kejserlig senat för Finland, yttrades uti den härom utfärdade kungörelsen, att detta skedde till ytterligare bevis på »Finlands omedelbara förhållande till kejsarens person». Han tillade att denna namnförändring icke skulle medföra någon förändring uti »den författning och de lagar», hvilka kejsaren då ånyo än vidare till alla delar bekräftade. Kejsaren-storfursten försäkrade i och med detsamma på det kraftigaste, att ledamöterna af den finska senaten allt framgent skulle utses »endast bland infödda eller naturaliserade finska medborgare».

Alexander fann behag i krokvägar. Medan han å ena sidan prunkade med sitt nit för den finska nationaliteten, anföll han den i dess kärna genom att med tvång införa det moskovitiska språket. Till en början stannade det vid anspråkslösa försök. Han befallde att två unga finnar skulle underhållas vid universitetet i Moskwa, för att studera ryska språket, och två unga ryssar vid Finlands universitet, för att

lära det finska. De första finnar som sändes till Moskwa voro Ottelin, som sedermera blef biskop i Borgå, och Erström, sedermera kallad till luthersk pastor i S:t Petersburg. Återkomne till Finland 1818, utgåfvo dessa två invigde en rysk grammatik, hvars läsning anbefalldes vid Finlands universitet. Förgäfves yttrade de unga studenterna den största motvilja för läsandet af ryska språket. Det ålades såsom oundgängligt vilkor för alla dem, som önskade ingå på den administrativa banan. Hvarje civil embetsman för att ådagalägga sitt nit, hvarje officer för att vinna befordran, ja till och med hvarje köpman för att vinna ett monopol, borde ställa sig dessa fordringar till efterrättelse.

Man ville så småningom komma derhän, att göra ryskan till det officiella språket. För att framtvinga detta resultat drog man försorg om att till generalguvernör i Finland välja en ryss, som icke förstod, eller åtminstone låtsade sig icke förstå något annat språk än sitt eget. Sålunda fortgick långsamt en inre eröfring, en ny inkräktning, vådligare för nationaliteten än öppet våld. Hufvudregeln för Alexanders politik lydde i korthet: tålmodig list, och tyranni under frihetslöften. Men Finland skulle snart blifva underkastadt ett annat system. Den 14 December 1825 fingo myndigheterna i Åbo del af ett kejserligt dekret af den 12, meddelande nyheten om Alexanders död och Constantin Pawlowitschs uppstigande på tronen. Detta dekret anbefallde trohetseds afläggande åt den nye kejsaren; men det innehöll intet löfte, ingen garanti för upprätthållandet af Finlands konstitution och lagar. Edsformuläret var icke enligt med det gamla svenska. I stället för en förnyelse af kontraktet, mottog man en ukas.

Bestörtningen var allmän i Åbo och Helsingfors, då få dagar sednare ett nytt dekret förkunnade Constantins afsägelse och Nikolai tronbestigning samt föreskref en ny trohetsed. På detta dekret följde dagen derpå ett manifest, hvilket, i samma ordalag som Alexanders dekret af den 27 Mars 1809, bekräftade Finlands religion och grundlagar.

Hvarifrån härledde sig denna plötsliga eftergifvenhet för Finlands nationella rättigheter? Var det en hastigt påkommen rättskänsla? Var det en af ögonblickets behof skapad taktik? Händelserna åtogo sig snart att besvara dessa frågor.

Då trupperna den 26 December skulle i S:t Petersburg aflägga trohetsed, litade Nikolaus så föga på sjelfva det kejserliga gardet, att han icke vågade sammandraga det för denna högtidliga handling; eden mottogs i kasernen af hvart regemente för sig. Bland de under dessa ögonblick af oro vidtagna åtgärderna finnes en som förtjenar här anföras. Under natten mellan den 25 och 26, just före den afgörande dagen, blefvo gardets grenadierer plötsligen aflösta i kejserliga palatset (Vinterpalatset) af ett regemente, hvars officerare voro finnar; och på samma gång man gaf det denna förtroendepost, meddelade man officerarne det manifest, som bekräftade Finlands friheter. Finnarne ansågo sig från denna stund bundna af tacksamhetens, liksom af pligtens band, och några timmar sednare försvarade de czaren med heroiskt hjeltemod mot det revolterade gardet. Man kan tryggt påstå, att Nikolaus i detta afgörande ögonblick hade Finlands söner att tacka för krona och lif.

Huru belönades landet för denna trohetsgärd? Vi skola erfara detta genom en kort berättelse om händelserna.

Alltsedan 1811 fanns i den ryska hufvudstaden en finsk komité, sammansatt uteslutande af finnar. Inrättad enkom för att följa landets angelägenheter, ställd vid sidan af kejsaren, som genom densamma mottog underrättelser och råd, utgjorde denna komité vårdaren af Finlands intressen, ett slags nationalrepresentation, i brist på någon annan. En af Nikolai första åtgärder blef upphäfvandet af denna komité, den 17 Mars 1826, för att ersätta den med ett särskilt statssekreteriat. Det var att taga Finlands angelägenheter från dem som kunde betrakta sig såsom nationens ombud, för att öfverlemna dem i en offentlig embetsmans händer.

Kort derefter förbjödos landets inbyggare genom kejserlig befallning att inlemna ansökningar till kejsaren genom deputationer i alla andra fall, än då sådana deputationer blefvo af kejsaren sjelf i nåder tillåtna och anbefallda. Allt som bar prägeln af allmän mening, var honom motbjudande.

Men det märkligaste beviset på förakt för de vid tronbestigningen gifna löftena blef ett dekret af April 1826, hvarigenom lifdömde, hvilkas straff genom kejserlig nåd blifvit förvandladt till deportation, skulle transporteras till Siberiens aflägsnaste guvernementer, för att der användas till arbete i statens grufvor. Detta förhatliga, med tvångsarbete förenade landsförvisningsstraff var fullkomligt främmande för den finska lagstiftningen, lika väl som för den svenska, och en finsk författare anmärker härom: »Det hade likväl här varit så mycket mer nödvändigt att höra nationen, om man velat akta dess rättigheter, som hvarje brottslings afsändande till Siberien lär kosta finska statsverket icke mindre än 1000 rubel silfver.»

Men detta lagens våldförande var på samma gång för czaren en handelsspekulation. Under förevändning af mensklighet rekryterade han arbetare för sina grufvor. En kejserlig ukas af 1848, härflytande från samma beräkning, anbefallde sedermera, att deportation till Siberien, till följd af benådning, skulle vara tillämplig äfven på finskor, hvilka borde användas i de kejserliga fabrikerna i dessa trakter.

Alexander inlade åtminstone någon försynthet i tyranniet och sökte att bemantla de alltför uppenbara orättfärdigheterna. Det inträffar ofta att den ryske soldaten, öfverväldigad af umbäranden, tager sin skada igen genom stöld; och i hvarje rysk garnisonsstad hade Finlands invånare att vakta sig mot en oblyg plundring. Alexander hade ansett sig nödsakad vidtaga skyddsåtgärder och genom en år 1812 utfärdad lag stadgat, att vid hvarje stöld, som blifvit begången af en i Finland garnisonerad rysk soldat, skulle ansvaras för skadan af hela det kompani han tillhörde; kompaniet skulle, i händelse den brottslige det ej förmådde, gälda det stulnas värde. Det inses, att det blef hvarje kompanis intresse att skydda eganderätten. Nikolaus fråntog finnarne denna garanti. Den 13 November 1826 afskaffades lagen af 1812, och den bestulne medborgaren nödgades åtnöja sig med en på tillgångar utblottad soldats betalningsförmåga.

Frukterna af denna åtgärd läto hastigt känna sig, stölderna började ånyo med en regelmessighet och en sammanhållning, som icke skonade någon; under det år som följde på denna lag, gaf en allmän olyckshändelse anledning till storartade plundringar. Eld utbröt i ett hus beläget i norra delen af staden Åbo. Närda och fortplantade af en häftig vind, spridde sig lågorna snart öfver ett helt qvarter och

utbredde sig med en fruktansvärd hastighet i alla riktningar.

Alla disponibla sprutor befunno sig snart församlade i den norr om Aura-ån belägna stadsdelen, sedan de passerat en träbro, den enda som underhöll förbindelsen mellan de båda stränderna. Man vet icke på hvad sätt äfven bron antändes. Flera personer gåfvo emellertid illviljan skulden för denna händelse, anmärkande, att bron hade börjat brinna nedifrån. Vare härmed huru som helst, denna händelse blef orsaken till en fullkomlig ödeläggelse. Då eldsvådan hunnit sprida sig till södra delen af staden, hvarest domkyrkan och universitetsbyggnaderna voro belägna, var det omöjligt för sprutmanskapet att dit bringa någon hjelp, enär ån, öfver hvilken icke mer fanns någon bro, qvarhöll dem på den motsatta stranden. Allt sammanstörtade, boningshus och monumenter, jemte det rika universitetsbibliotheket, innehållande de dyrbaraste samlingar rörande Finlands förhållande till Sverge.

Under denna allmänna förödelse bad guvernören de ryska truppernas befälhafvare, att han måtte utsända patruller af ett jägareregemente för att upprätthålla ordningen och biträda vid arbetena. Men befälhafvaren svarade, att han ej erhållit några instruktioner för händelsen af en eldsvåda, och att han icke kunde svara för sina soldaters hörsamhet. Militärmyndigheterna afhöllo sig sålunda från all mellankomst. Men deremot såg man talrika gråkappor ströfva omkring bland de brinnande husen, och mer än en rysk soldat egnade sig åt bergandet af lätt flyttbara föremål, men för sin egen räkning. Det är sannt att i kommendantens hus arbetade infanterisoldater att berga hans personliga tillhörigheter; de drogo till och med försorg om att bortföra hans ved; men

de läto huset och möblerna brinna. Det var blott en finnes egendom.

Åbo brand blef icke blott en materiel förödelse; den blef äfven en politisk olycka. Redan hade Alexander, för att på närmare håll beherrska sin nya eröfring, gjort Helsingfors till landets hufvudstad. Men universitetet var qvar i det till Sverge gränsande Åbo, som var uppfyldt af svenska minnen och i den finska ungdomens hjertan bibehöll de vetenskapliga och politiska traditioner, som förenade Sverge med den fordna hufvudstaden. Branden, som uppslukade byggnaderna och deras skatter, blef för czarens förslagenhet ett gynnsamt tillfälle. Ifrig att godtgöra universitetets olyckor, flyttade han dess säte till Helsingfors, låtsande sig erbjuda det gästfrihet, för att så mycket bättre betrygga dess landsflykt. Det låg derefter vid portarne till S:t Petersburg, och studenterna befunno sig under Sveaborgs kanoner.

Och på det man måtte väl inse, att Finlands högskola icke längre var densamma som tillförene, lät czaren henne förändra namn och kallade henne Alexanders-universitetet; »till åminnelse», hette det i den kejserliga kungörelsen, »af Finlands oförgätlige välgörare».

Allt var beräknadt på universitetets förslafvande; man ryggade icke ens tillbaka för en konfiskering. Kronan förklarades egare till alla de egendomar och besittningar, som blifvit skänkta till Åbo universitet, vare sig af enskilta eller genom de svenska konungarnes frikostighet. Det är sannt, att, till stöldens bemantlande, kejsaren beviljade en godtgörelse; men han bestämde den sjelf, utan att rådfråga finnarne, och gjorde plundringen ännu mera förhatlig genom att förkläda den under formen af ett kontrakt, i hvilket han sjelf utgjorde den enda parten.

Den 10 December 1828 erhöll universitetet nya statuter, märkvärdiga för det misstroende som deri uppenbarade sig mot all fri undervisning. Sverges upplysta hägn hade öppnat ett vidt fält för intelligensens sträfvanden; czarens svartsjuka tyranni hejdade hvarje tankens flygt. Det gällde utan tvifvel att bringa studenterna ned till den moskovitiska civilisationens ståndpunkt.

Vid czarens statuter var fogadt ett disciplinärreglemente för studenterna, en verklig korporalstadga, der man åt de obetydligaste föreskrifter gifvit helgd genom straffbestämmelser, som stå utom allt förhållande till förseelserna. Bland statuternas fyratio artiklar stadgades fängelsestraff i icke mindre än tjugotre.

En ny modifikation af statuterna, kungjord den 1 Oktober 1852, inskränkte än ytterligare studiernas omfång. Den filosofiska undervisningen uteslöts från »Alexanders-universitetet». Erkännas bör, att till ersättning räknade man derstädes icke mindre än tre lärostolar för ryska språket.

Statuternas tillämpning verkställdes med en brutalitet, fullkomligt öfverensstämmande med den anda, som dikterat dem. Vid sidan af de akademiska myndigheterna tillsattes en inspektor, som fick till uppgift att vaka öfver studenternas seder, *inspector morum*. Detta höga polisembete är anförtrodt åt en militär. Såsom underordnade agenter använder denne pedellerna, simpla drängar, tagne bland befolkningens drägg, krypande mot dem som betala dem, öfvermodiga mot dem öfver hvilka de skola hålla uppsigt. Professorer och studenter stå under dessa småtyranners spioneri, hvilka i hvarje ögonblick tillåta sig de mest oförskämda efterforskningar. Man har sett pedeller som offentligen ryckt kappan af studenter, för att öfvertyga sig huruvida de voro

klädda i fullständig uniform enligt reglementernas föreskrift.

Dessa afskyvärda maktmissbruk hafva ingen motvigt bland de högre embetsmännen. Universitetets vice-kansler är naturligtvis någon okunnig generalsperson, som vunnit sin grad antingen i de kaukasiska krigen eller i expeditionerna till kinesiska gränsen, och till akademien medför ett tartarlägers vilda vanor. Den för sin brutalitet mest kände har varit vicekanslern general Nordenstam. Hans otympliga förtryck hade till den grad bragt studenterna till förtviflan, att de våldsammaste oordningar ej allenast störde universitetets föreläsningar, utan till och med stadens lugn. Det gick derhän, att storfursten-tronföljaren, numera kejsar Alexander II, för några år sedan måste begifva sig till Helsingfors i sin egenskap af kansler, för att lugna studenterna och lexa upp sin ohyfsade vikarie.

Storfursten lät visserligen påskina stort intresse för Finlands universitet; men om också detta intresse var uppriktigt, förlamades det af czarens högre vilja. Nikolaus kunde ej fördraga de sjelfständighetsvanor, som förvärfvats under svenska väldet, och han ville utsläcka ända till sista fläkt af frihetsanda, för hvilket ändamål han öfverallt förföljde de gamla minnena och bekrigade de nationella traditionerna.

På samma gång han nedsatte vetenskapen, anföll han religionen. En af den garanterade konstitutionens paragrafer stadgade, att alla rikets embetsmän borde tillhöra lutherska läran. Man fattar lätt den vigt finnarne fästade vid denna föreskrift. Den aktades lika litet som de öfriga. Den 14 April 1827 kungjordes genom en kejserlig ukas, att den ortodoxa grekisk-ryska religionens anhängare, som erhöllo finsk medborgarerätt, hvilken kejsaren när

som helst kunde utdela, skulle kunna anställas i offentliga embeten, vare sig civila eller militära; de kunde dessutom i städerna åtaga sig sådana uppdrag, som äro en följd af medborgerligt förtroende och val, samt på landsbygden utses till nämndemän i härads- och lagmansrätt, så framt de voro besutne bönder.

Denna ukas utgjorde en verklig statskupp; landets besittningstagande af utländningen, en administrativ inkräktning efter den militära, en blodig skymf mot invånarnes hjertas tro, mot deras samvetes skrupler. Efter att hafva åt råa krigare öfverlemnat vetenskapens fredliga helgedom, öfverlemnade man kyrkan åt popernas konkurrens och administrationen åt de moskovitiska agenternas glupska rofgirighet.

En annan kejserlig kungörelse hade tillåtit köpmän af den ortodoxa tron att hålla sina bodar öppna på lutheranernas högtidsdagar. Det var att på samma gång skymfa de religiösa känslorna och göra ett ingrepp i de infödda köpmännens intressen.

Slutligen kungjordes vid samma tid, att i händelse personer tillhörande rysk-grekiska presterskapet ställdes till rätta i brottsmålsväg inför finska domstolar, skulle den ryska andliga styrelsen utnämna ombud, berättigade att taga säte i domstolarne. Under året 1830 gick man ännu längre: czaren beslöt att en af de finska domstolarne öfver grekisk prest utfärdad dom icke kunde till verkställighet befordras, förr än den blifvit af heliga synoden i S:t Petersburg gillad.

Kriget mot den nationella trosbekännelsen fullföljdes med ett outtröttligt nit, och öfverallt tillförsäkrade man den rysk-grekiska religionen öfvertaget. Blandade äktenskap kunde ingås blott med heliga synodens samtycke; barn, födda af sådana äktenskap,

borde uppfostras i grekiska religionen; och i händelse af äktenskapsskilnad mellan makar, af hvilka den ena tillhörde czarens tro, kunde de finska domstolarne icke dömma till skilsmessa, förr än äktenskapet blifvit af den andliga styrelsen i S:t Petersburg upplöst.

Det inses lätt att en myndighet, som icke frågar efter samvetsfriheten, icke heller skall akta för rof att kränka familjelifvets helgd. En hemlig och verksam polis insmyger sig i alla sällskapsförhållanden, uppfordrar till angifvelser, uppmuntrar förtalet och inströr öfverallt misstroende och förräderi. Medelpunkten för de hemliga efterforskningarne är finska poststyrelsen, som blifvit lagd i händerna på ryska kreatur, som till gengåfva sälja brefvexlingens förtroenden; isynnerhet äro de bref, som vexlas mellan Sverge och Finland, föremål för den småaktigaste granskning. Man gör sig ej ens mödan att dölja spåren af sigillens uppbrytning; och utstrukna rader eller stycken vittna om spiontjenstemännens oförskämdhet. För icke länge sedan ankom till Stockholm ett från Finland afskickadt bref, hvars innehåll var helt och hållet öfversuddadt med en i bläck doppad pensel; man hade qvarlemnat blott begynnelseraden, Bäste vän, och slutorden, Din tillgifne, jemte underskriften. Man frågar sig med skäl, huru poststyrelsen kunnat vara så oförskämd att låta detta bref komma mottagaren tillhanda.

Ett namn har blifvit ryktbart i Finland såsom förebild för en poliskarl; det är namnet Gustaf Ladau. Denne mans första steg togos i obemärktheten. Öfverlöpare under kriget, började han sin bana såsom kypare på en krog i Wiborg. Kort derpå återfann man honom i S:t Petersburg, anställd i någon lägre polisbefattning; ännu lefvande personer påminna sig

hafva sett honom der i köld och snö smyga omkring i en liten snäf, gul kapprock. Genom hvilken följd af ränker kunde det lyckas honom att stiga från grad till grad? Nog af, man såg plötsligen detta polisens enfant perdu förvandladt till landshöfding i Finland. Derpå blef han utnämnd till generaldirektör för postverket, en befattning som fullkomligt lämpade sig för hans inqvisitoriska vanor. Och på det man icke måtte misstaga sig om det slags tjenster som man af honom väntade, förenade man med nyssnämnde befattning äfven den af chef för allmänna polisen. Dessa dubbla befattningar, som båda sammanfattades uti ett vidsträckt spioneri, fylldes af Ladau med det ytterliga nit man vanligen träffar hos renegater, och man kan efter de belöningar Ryssland i penningar tilldelade honom mäta hans hängifvenhet. Utom sin bestämda lön, som besteg sig till 20,000 rubel, utom inkomsterna af Raseborgs öfversteboställe, erhöll han ofta gratifikationer af ända till 75 à 80,000 rubel. Det är sannt att medel till dessa utgifter hemtades ur finska statskassan. Landet kunde icke högt nog betala en så förtjent patriot.

Hätsk fiende till all frihet, utverkade Ladau af czaren en censurlag, som utfärdades den 14 Oktober 1829. Den förbjöd såväl utgifvande på tryck af någon skrift, af hvad slag som helst, utan regeringens tillstånd, som att uti landet införa eller försälja någon utomlands tryckt bok eller tidning, hvars innehåll icke förut blifvit granskadt och godkändt af för detta ändamål utsedda embetsmän.

Uti inledningen till lagen yttras, att den blifvit utfärdad »för att vinna nödig likhet mellan de för Finland gällande stadganden och de för rikets öfriga stater gifna förordnanden». Om ett dylikt skäl innebär någon sanning, skulle det lika väl kunna åbe-

ropas för upphäfvandet af hvilken annan frihet som helst, hvaraf Finland ännu eger några spillror i behåll.

Med censurens tillhjelp icke blott förlamade man de inhemska författarnes verksamhet, icke blott ruinerade man hvarje bokhandels- eller tryckeriföretag, utan man afbröt derjemte all intellektuel förbindelse med den yttre verlden. Czarerna lägga framförallt vigt uppå, att de dem underlydande folken förblifva i okunnighet om de yttre rörelserna och afstängda uti isolering och okunnighet, tyranniets mäktiga hjelptrupper. Också hafva åtgärderna mångfaldigats och försigtighetsmåtten hopats på hvarandra för att hindra hvarje sannt ord, hvarje ädel tanke att framträda i Finland. Censorerna äro utbredda i de olika städerna och lyda under en öfverstyrelse i Helsingfors. För att mota utlandets litterära alster, har blifvit inrättad en särskilt censurbyrå vid póstadministrationen, för att undersöka de tidningar och periodiska skrifter, som ankomma från utlandet. Det är der som ransakareblickarne ådagalägga sin största vaksamhet; man spejar med falkblick efter hvarje skugga af sjelfständig tanke, och den hämnande saxen undanrödjer rader och spalter, utan att fråga efter en oskyldig baksida, som uppoffras på samma gång. I stället för en tidning erhålla prenumeranterna ett papper utklippt i talrika uddar, burleska framställningar af censurens fantasi.

Med tankens frihet försvunno naturligtvis de öfriga garantierna. Liksom i Sverge voro landshöfdingarne, i likhet med öfriga embetsmän, ansvariga för sina handlingar; och man kunde icke blott hos de administrativa kollegierna vädja mot deras beslut, utan derjemte ställa dem personligen till rätta för hvarje lagstridig handling. Endast att finska senaten

hade trädt i stället för de svenska kollegierna. Ingenting förändrades till en början i dessa medborgarnes garantier; de bekräftades till och med af czaren sjelf, då han, genom kungörelsen af den 10 April 1837, beslöt att de finska landshöfdingarne skulle antaga benämningen af guvernörer. »Denna förändring», säger det kejserliga dokumentet, »angår endast namnet, men förändrar ingenting i afseende på myndigheternas åligganden och verkningskrets, allt i öfverensstämmelse med landets gällande lagar.»

Såsom vanligt föraktande sina egna löften, tillkännagaf emellertid czaren, genom en mot slutet af 1851 kungjord kejserlig ukas, för finska senaten, att ingen kontroll vidare skulle ega rum öfver guvernörerna, som för framtiden skulle blifva ansvariga blott inför kejsaren personligen.

För den som känner de hinder, som möta frambärandet till czaren af hvarje klagan mot en mäktig embetsman, är det lätt att inse, det guvernörernas ansvarighet hade blifvit illusorisk. Missbruken kunde gifva sig fritt lopp, och tyranniet, frigjordt från alla hinder, blef så mycket mer hotande som det utöfvades i detalj; det var det förfärligaste slag som kunde träffa finnarne, och underrättelsen om denna nya våldskräktning kom ett smärtans skri att genljuda i hela landet. Hvarje dag förökade det främmande okets tyngd; hvarje dag beröfvade finnarne ett stöd och en förhoppning.

Fanns det åtminstone en materiel godtgörelse? Några ryska skriftställare hafva påstått det, under föregifvande att skattebördorna äro mindre tryckande än tillförene. Äfven detta är en lögn. Sannt är att Buxhöwden, ännu under 1808 års krig, för att vinna finnarne, befriade dem »från betalandet af de kontributioner som utgingo till betäckandet af Sverges

statsskuld», och denna befrielse har naturligtvis äfven kommit dem tillgodo. Men genom det 1840 skedda införandet af det ryska myntet, såsom landets lagliga mynt i stället för det svenska, och efter upprättandet af en finsk militärstyrka, hafva pålagorna betydligt öfverskridit det belopp de utgjorde under svenska styrelsen.

Ett annat beskattningssystem, som ej figurerar i skattelängderna, är måhända det mest tryckande af alla och blir så mycket olidligare som det döljer sig under utseendet af en välgerning. Tid efter annan nödgas Finland, till följd af från S:t Petersburg utgångna ordres, upptaga lån, hvarvid hvarken dess behof eller dess tillgångar rådfrågas; och det är statskassan i S:t Petersburg som är långifvaren. Å ena sidan läggas härigenom af czaren, såsom fordringsegare, nya band på nationen; å den andra låter han godtyckligt till Rysslands allmänna utgifter använda de af Finland upptagna lånen. Så hafva t. ex. de finska lånen med flera millioner bidragit till uppförande af Bomarsunds fästningsverk. Förlidet år, den 4 April 1855, »har kejsaren velat i nåder tillåta finska statskassan», såsom det heter i ordonnansen, »att upptaga ett lån af 650,000 silfverrubel för att dermed bidraga till omkostnaderna för kriget». Hvarken nationen eller ens senaten tillfrågades; ordonnansen säger blott, att det skedde på generalguvernörens underdåniga anhållan; men denne är en ryss!

Alla dessa lån hafva så godtyckligt blifvit påtrugade Finland, att man i landet sjelft är lika okunnig om deras belopp som om sättet för deras användande. Czaren gör sig, allteftersom det faller honom in, till långifvare och använder för sin egen räkning de penningar han utlånar; eller rättare sagdt,

det är ett fingeradt lån som blifvit uppfördt på Finlands räkning. Af alla dessa lån har blott ett enda karakteren af laglighet. Det är det som af Borgå landtdag 1809 voterades för att utgöra fonden till den nya finska banken. Man bad då czaren om en million. Om en ordentlig uppgörelse komme i fråga, skulle man sålunda ej hafva mer att fordra. Det är den enda skuld som garanterats af landets ständer.

Med ett ord, alla de storståtliga löften som Ryssland gaf 1809, i ändamål att mildra den första smärtan af eröfringen, hafva för finnarne varit lika många bedrägerier. Landsförfattningen är endast ett tomt ord; landets friheter hafva öppet blifvit tillintetgjorda, och skattebördorna äro ännu tyngre än tillförene.

Vi hafva sett Alexander befordra införandet af ryska språket vid finska universitetet. Nikolaus gick dervid tillväga med mindre skonsamhet. Genom skolstadgan af den 21 Juni 1841 anbefalldes att undervisning i ryska språket skulle meddelas i alla de offentliga skolorna. En kejserlig ordonnans af den 4 Mars 1846 ökade lönerna för lärarne i ryska språket och gaf dem, liksom i Ryssland, rang efter tjensteår. Den 14 Juli samma år beviljades samma fördelar åt hvarje lärare som undervisade på ryska språket.

I finska krigsskolan, som oaktadt arméens indragning varit bibehållen, sker äfvenledes undervisningen i historia och geografi i de högre klasserna på ryska; och historien omstöpes för att dölja de för czarerna obehagliga sanningarne. Vi skulle kunna nämna en ganska utmärkt finsk officer, som tjenat flera år, innan han blef bekant med Paul I:s våldsamma dödssätt.

Czarerna äro föröfrigt angelägna att draga de unga finnarne från universitetet in i ryska arméens leder. Sedan 1831 gifva dem tre års studier rättighet att befordras till officerare, efter 6 månaders tjenst som underofficerare. En ännu större gunst erbjöd man 1850 sönerna till de finska köpmän som voro kända som ryssvänner. De kunde erhålla officersgraden till och med utan att hafva tillhört universitetet.

Nationalandan har likväl motstått både våldet och förförelserna. Men egennyttan och intrigen hafva skapat ryska partier, som, emedan de göra mera väsen af sig än patrioterna, gifva det moskovitiska inflytandet ett sken af styrka, som skulle kunna bedraga mindre skarpsynta betraktare.

Dessa partier tillhöra olika klasser. Det är i första rummet embetsmännen, löntagarne af alla grader, slafvar under dem som tillsätta dem, tyranner öfver dem som de styra, och så mycket förhatligare som de allesammans, för att skona den ömtåliga nationalkänslan, äro valda bland landets egna barn. I Finland som annorstädes äro renegaterna de värsta förtryckarne.

Det är föröfrigt lätt att fatta, att svärmen af embetsmän föredrager att lyda under en makt som har till grundsats att betala sina tjenare väl och i högst ringa grad räkna på deras oegennytta. Ryssvännerna af denna klass utgöra ett vidsträckt nät i alla grader af embetsmannahierarkien, som öfverallt tillförsäkrar Ryssland om trogna anhängare. Hvad som ännu mer fäster de finska embetsmännen vid det moskovitiska systemet är att man förr, då kandidaterna till finska tjenstebefattningar kunde väljas både i Sverge och Finland, stundom skickade dem medtäflare från Stockholm, hvarifrån de nu se sig be-

friade. Samma orsak inverkar på en annan klass, af hvilken man skulle tro sig hafva rätt att vänta mindre sjelfviskhet. Vi mena det högre presterskapet. Under svenska tiden hände ej sällan att medlemmar af svenska presterskapet hugnades med kyrkliga lägenheter i Finland. Nu deremot, då den ryska religionen ej är finnarnes, kan ingen utländning påtrugas dem, och biskoparne, som herrska utan allt intrång, välsigna det system som tillförsäkrar dem om personliga privilegier.

Czaren känner dessutom konsten att genom fåfängans frestelser inverka på samvetena. Ordnar, utdelade vid lämpliga tillfällen bland de inflytelserikaste af presterskapet, böja lätt deras ascetiska hjertan, och czarkulten insmyger sig så småningom utan buller till och med under de lutherska kyrkohvalfven.

Vid dessa bundsförvandters sida får man ej glömma den finska adeln. I Sverge hafva sedan århundradets början de demokratiska idéerna antagit en för de gamla privilegierna hotande styrka. Den finska adeln har utan saknad sett sig aflägsnad från en beröring som kunde blifva henne i hög grad förderflig. Också anser hon den af kejsaren gifna stadfästelsen på Finlands författning som en bekräftelse på de åt riksdagens särskilta stånd gifna privilegier, och framför allt på de ärftliga privilegierna. Hon betraktar derföre det ryska systemet som en skyddsmur för sina rättigheter och offrar gerna fäderneslandet åt kastandan. Hon inser ej att czaren, sedan han en gång väl fått Finland i sin hand, skall nedslå denna adel, som sätter sin tillit till honom, genom att sänka henne ned till despotismens allt jemnande nivå.

Vi böra likväl tillägga att det ges hedrande undantag. Några af Finlands ädlingar hafva ej velat

böja sig under främlingens ok. Men dessa hålla sig på afstånd från alla offentliga värf och lefva i tillbakadragenhet på sina gods, i afvaktan på bättre tider.

Ett gemensamt band emellan de särskilta ryssvänliga fraktionerna är den fruktan som pressens frihet inger dem. De se i Sverge embetsmän, prester och adel häftigt anfallas af tidningarne; och vi nödgas medgifva att en obegränsad tryckfrihets öfverdrifter erbjuda mäktiga vapen åt frihetens motståndare. Också finna ryssvännerna deri en förevändning att bekämpa det svenska styrelseskicket och försvara det system som skyddar dem.

Bland ryssvännerna måste man äfven räkna några monopolinnehafvande köpmän, som anse den bästa politiken vara den som ger den största kontanta behållningen.

Deremot stå massan af de köpmän som ej åtnjuta några särskilta privilegier och städernas oberoende invånare utom kretsen för det ryska inflytandet. De som isynnerhet utmärka sig för en ädel stolthet och en upplyst sjelfständighet äro universitetets lärare, vetenskapsmännen, det lägre presterskapet samt nästan alla som idka ett fritt yrke.

Hvad som ytterligare utgör ryssarnes förtviflan, och som bör vara en uppmuntran för svenskarne, är att den talrika klassen af de finska jordbrukarne och godsegarne bibehåller sina gamla sympatier. Fördraget af 1809 har ej hos dem utplånat något minne; det ryska väldet erkännes ej af dem annat än som öfvergående, och Sverge kan räkna på dem som på söner, hvilka äro färdiga att med glädje återinträda i den gamla familjen.

Med folkets naift uttryckta saknad hafva blandat sig de ännu högljuddare rösterna af nationalför-

fattarne, och de gamla traditionerna hafva i vetenskapens namn väckt och lifvat patriotismen. Det har uppstått en i början rent litterär rörelse, som snart öfvergick till en patriotisk hänförelse. Historieskrifvaren Porthan, en outtröttlig samlare af de gamla finska folkvisorna, kallade runor, hade, medan Finland ännu tillhörde Sverge, utgifvit en stor mängd af sådana, som emottogos med förtjusning, ej blott bland de lärda, utan äfven i allmogens kojor. Andra arbeten öfver den finska mytologien öppnade nya banor. Det var visserligen endast arkeologiska forskningar; men denna hugens riktning mot en ärofull forntid gör sinnena ofta mottagliga för framtidstankar.

Forskningarne fortgingo i vetenskapens skygd, ännu föga bemärkta af utlandet, då man på en gång hörde dånet af de ryska kanonerna och braket af den ramlande Wasatronen.

Från 1809 till 1815 var det som en dvala af trötthet och väntan legat öfver finska nationen. Men då vid franska kejsareväldets fall de koaliserade konungarne läto öfverallt höra frihetslöften, meddelade sig den allmänna rörelsen i sinnena äfven till Finland; och det bildade sig i Åbo en litterär förening, som kallade sig Auraförbundet, efter namnet af den flod som genomflyter staden. Det blef af kort varaktighet, men mötte ej något motstånd från czarens sida, som var alltför lycklig att kunna utplåna de svenska traditionerna genom aflägsnare minnen, som vidrörde abstraktionens område. Runorna behagade honom mer än de svenska folkvisorna, och sångerna ur den finska mytologien smekte hans öron mer än dikterna till Gustafvernas och Carlarnes ära. Det var ett stillande medel lagdt på friska sår, en afledare från de verkliga plågorna.

Nationalandan fann i alla händelser häri en näring och störtade sig in på den väg som här öppnades för henne. Men det var isynnerhet efter universitetets flyttning till Helsingfors som rörelsen utvecklade sig med större fart.

En bland de verksammaste befordrarne af national-litteraturen var doktor Topelius den äldre. Efter att hafva utgifvit talrika samlingar af runor, hade han under sina lärda forskningar upptäckt, att ursprunget till de äkta finska sångerna låge utom Finland i det ryska Karelen samt i guvernementerna Olonetz och Archangel. Ledd af denna upptäckt genomreser Lönnroth de ryska provinserna, samlar der en mängd fragmenter och sånger, som göra det honom möjligt att i dess ursprungliga skick återställa en gammal mystisk epopé, ett slags finsk odyssé, innehållande berättelser om underbara resor i de nordiska länderna. Hans exempel följas af andra, och forskningarne mångfaldigas med hela vetenskapens och nationalstolthetens värma. Castrén intränger ända i det inre af Asien och upptäcker den finska stammens vagga nära Ural och Altai. Liksom det gamla Greklands rapsoder, lade hvar och en af dessa resande de poetiska fragmenter han samlat, till den gemensamma skatten, och 1835 fick nationen resultatet af detta samarbete i utgifvandet af Kalevala, en hjeltedikt som finnarne anse för sin Iliad, utan att mera än grekerna känna hvar deras Homerus lefde. Allmänheten nöjde sig med att uttrycka sin erkänsla för rapsoderna.

Dessa hvilade emellertid ej. Andra delar upptäcktes, som synbarligen tillhörde detta nationalmonument; och en ny edition af Kalevala utgafs för några år sedan, med talrika tillägg som nästan tyckas göra den fullständig. Den finska litteraturens ära

spriddes äfven till utlandet. En tysk öfversättning uppenbarade för de vesterländska folken det heroiska skaldestyckets skönheter, och svenska öfversättningar ökade saknaden öfver det våldsamt upplösta brödrabandet.

De enskilta ansträngningarne hade uträttat mycket. De understöddes snart af en förening som bildade sig 1831 under namn af finska litteratursällskapet. Sammanskott gjordes för att betäcka kostnaderna för forskarnes resor; en periodisk tidskrift utgafs under namn af Suomi, Finlands gamla namn, och under benämningen Canteletar utgafs en samling af finska folkvisor. Litteratursällskapet försummade ej att sjelft utgifva arbeten på finska språket; de äro ej talrika, men man finner deribland en kortfattad Finlands historia af Cajanus. På föreningens förlag utkommo äfven en mängd finska strö-skrifter för allmogens undervisning.

Men nu först började Ryssland att fatta allvarsamma farhågor. Sprida upplysning bland folket, säga det att det har ett fädernesland, och väcka dess nationalkänsla, det är att gå i motsatt riktning mot czarernas politik. Måhända skulle man redan då sökt att qväfva den litterära rörelsen, om den ej gifvit upphof åt ett nytt fenomen, som kunde blifva nyttigt för den moskovitiska politiken. Genom att hängifva sig åt ett öfverdrifvet uppskattande af sin litteraturs värde och sin nations anor, hade några finnar förirrat sig ända derhän, att de föraktade allt som skilde dem från deras äldsta traditioner, och betraktade den tid då de hört under Sverge som en olycka. Misskännande välgerningarne af en förening, som gifvit dem en ny civilisation, förbannade de den svenska eröfringen lika mycket som den ryska, och drömde om en omöjlig nationalitet, liksom de vore

tillräckligt starka att bilda en emellan två afundsjuka grannar isolerad stat. Denna nya sträfvan antog en sådan karakter af afsöndringsbegär och häftighet, att den snart blef känd under namnet fennomani.

I spetsen för denna rörelse stod Snellman, som anföll universitetet, der de svenska traditionerna fortlefde. Han understöddes af skalden Cygnæus, hvars mot Sverge fientliga verser förtjuste fennomanerna. Topelius den yngre utmärkte sig äfven genom sin häftighet; arkeologerna hade blifvit förvandlade till glupska politici.

Detta inhemska krig, som tog sin början omkring 1840, var allt för gynnsamt för Ryssland, att det ej deraf skulle söka draga fördel. Uppmuntrande misshälligheterna, gjorde sig Nikolaus till fennomanernas beskyddare. Den yngre Topelius hade 1853 blifvit hugnad med en professorsstol i Finlands historia, som blifvit stiftad enkom för hans räkning. Han har värdigt motsvarat denna ryska frikostighet; men hans moskovitiska nit har ledt honom till den sällsammaste motsägelse. Denne uteslutande beundrare af Finlands forntid påstod att Finlands historia först börjar med 1809. Också har han, i sin förlägenhet att uppehålla denna sats, nödgats inskränka sina offentliga föreläsningar till lektioner i geografien. Alexander II har nyligen för Snellmans räkning återupprättat den filosofiska lärostolen, under benämning af profession i vetenskapens system och sedolära.

Vi hafva ännu att anteckna en egen företeelse i fennomaniens historia, den nemligen, att största delen af fennomanerna äro af svenskt ursprung och endast ofullkomligt känna det finska språket, till hvars apostlar de göra sig.

Fennomanerna voro ej de enda som sålunda drogos öfver på Rysslands sida. Andra togo sig äfven för att upptänka en accommodationsteori, som är särdeles beqväm för svaga samveten. De påstodo att 1809 års konvention ej hade beröfvat Finland det minsta af dess sjelfständighet; att i Borgå ett kontrakt blifvit ingånget emellan nationen och czaren, som blifvit storfurste af Finland; att konstitutionen vore landet garanterad, samt att om storfurstens löften, i följd af omständigheterna, hittills blifvit ouppfyllda, de icke desto mindre ännu bibehölle sin fulla kraft. Man hade sålunda, i deras tanke, ingenting att beklaga sig öfver, emedan Finland ännu egde qvar sin egenskap af finskt storfurstendöme och hade löfte om en särskilt konstitution. Sällsamma förvillelser af en grumlig logik! De inse ej, dessa godtrogna menniskor, att det är en skilnad emellan uppfyllda och brutna löften, emellan en konstitution i verksamhet och en konstitution som ligger i dvala. De vilja ej erinra sig, att Finland under den svenska tiden styrdes efter lagar som dess egna ombud stiftat, skötte sina finanser sjelft och åtnjöt de kraftigaste politiska rättigheter. Men sedan det fått sin storfurste deremot, styres det af främmande lagar och har hvarken någon kontroll eller fri dispositionsrätt öfver sina finanser. Förenadt med Sverge, invigdes det i civilisationen, blef det delaktigt af den vesterländska bildningens välgerningar; förenadt med Ryssland, drages det med hvarje dag alltmer in i den barbariska verldens mörka krets.

Lefvande af fiktioner och fördjupade i abstrakta drömmerier, offra dessa sällsamma teoretici, i likhet med fennomanerna, verkligheten för en tom näring åt sin lokalstolthet, och för att uteslutande få kallas finnar, göra de sig till ryssar.

De finna sig föröfrigt härvid i full öfverensstämmelse med kejsar Nikolaus. I ett kejserligt manifest af den 6 Oktober 1831, hvari Nikolaus proklamerade den polska nationalitetens tillintetgörelse, talar han om Finlands invånare och ger dem namnet ryssar. Det är klart att han härigenom ville bereda dem på det öde som väntar Finland.

Också dröjde det ej länge innan de upplysta finnarne började märka, att dessa förvillelser af en ytterlig patriotism tjenar Rysslands planer, och vägrade, på samma gång de fortfarande egnade forskningar åt den finska fornlitteraturen, att deltaga i anfallen mot Sverge. Det finska litteratursällskapet fortsatte sitt patriotiska pånyttfödelseverk utan att dela ofórnuftiga öfverdrifter, och ansåg det bättre att genom sina allvarsamma arbeten upplysa det allmänna tänkesättet än att vilseleda det. Det studerade ej blott med omsorg nationens ursprung, utan gjorde äfven genom valda öfversättningar folket bekant med forntidens litterära skönheter. Stycken af Homerus och Anacreon utgåfvos i finsk öfversättning; flera historiska verk lades till dess samlingar; och det ådagalade härvid prof både på god smak och intelligens.

Det behöfdes ej så mycket för att göra det misstänkt. Vetenskapliga sträfvanden och en upplyst nationalkänsla ligga frihetsidéerna allt för nära, att de ej skulle väcka misstankar hos en despotisk styrelse. S:t Petersburg betraktade med blickar fulla af misstro en för höga tankar öppen fristad. Ett tillfälle erbjöd sig snart att gifva ett offentligt utbrott åt ett länge hyst missnöje. Ungerska insurrektionen under åren 1848 och 1849 hade i Finland gifvit anledning till yttringar af lifliga sympatier. Studiet af finska stammens ursprung hade lärt finnarne, att de genom gamla brödraband vore fästade vid magya-

rerna, som i likhet med dem kommit från slätterna vid Ural och Altai. Några likheter emellan de begge språken tyckas äfven röja ett gemensamt ursprung. Också gjorde sig finnarne ej möda att dölja sina välönskningar för magyarerna. Det var, man måste medgifva det, att öppet såra czaren, som skickade sina trupper till hjelp åt förtrycket.

Finnarne fingo snart erfara en återverkan af exekutionerna vid Donau, och ehuru förföljelsen här var mindre blodig, var den dock måhända ännu mer ihållande. Czarens vrede utbröt efter utgifvandet af en finsk öfversättning af Wilhelm Tell. En ordonnans af den 4 Juni 1849 förbjöd bildandet af hvarje förening för litterärt, vetenskapligt, ekonomiskt, välgörande eller hvilket annat ändamål som helst och af hvad namn det vara kunde, med undantag af sådana handelsbolag, som endast utgjordes af några få personer.

En annan ordonnans förbjöd utgifvandet af hvarje skrift på finska språket, med undantag af arbeten som afhandlade religiösa ämnen eller landthushållningen. Men ej nog härmed. Det förbjöds att öppna någon subskription af hvad beskaffenhet som helst, utom för att bispringa någon enskilt; att utfärda prenumerationslistor, utom å böcker och tidningar, till hvilkas utgifvande regeringen gifvit tillåtelse. Alla föreningar, som dittills funnits i Finland, förklarades upplösta från och med 1850, så framt de ej före denna tid till auktoriteterna inlemnat sina statuter och erhållit ny stadfästelse derå. Hvad litteratursällskapet beträffar, hade man förbjudit det att annonsera sina sammankomster och till och med att skicka omkring till ledamöterna för att underrätta dem om tiden derför; man hade äfven förbjudit de studerande att tillhöra föreningen, liksom hvarje person som ej vore i

regeringens tjenst. Till och med industriella föreningar måste, för att få fortfara, utverka sig generalguvernörens tillstånd. Allt var öfverlemnadt åt det moskovitiska godtycket, så väl intelligensen som förmögenheten, så väl anden som materien. För att få tänka, måste man begära lof; begära lof för att samla förmögenhet, begära lof för att gemensamt söka tröst i gamla minnen; och man skulle, som Tacitus uttrycker sig, velat betaga finnarne minnet på samma gång som ordet.

Se der i korthet historien om det ryska väldets välgerningar. Det är ej mera fråga om upprätthållandet af den högtidligt utlofvade konstitutionen, af nationalrepresentationens längesedan förtrampade rättigheter. Till omintetgörandet af den allmänna friheten har kommit kränkandet af den enskiltes frihet. Kriget föres nu mot intelligensen och framför allt mot gemensamheten i tankar, en nations sista hopp.

Slutligen har den nuvarande czaren, Alexander II, liksom för att genast från sin tronbestigning upprätta en solidaritet emellan sig och sina företrädare och utplåna minnet af sina förra sympatier för Finland, begagnat sig af staden Wasas brand för att gifva den namnet Nikolaistad, på samma sätt som Nikolaus begagnade sig af Åbo brand för att flytta universitetet derifrån. De allmänna olyckorna komma alltid czaren till godo.

Några personer ha som ersättning för tyranniet velat framhålla Finlands materiella framsteg under det ryska väldet. Det är att skänka czarerna äran af välgerningar som härflyta af de många fredsåren. Men förutsatt äfven att man kan tillräkna honom dem som en förtjenst, hvilka materiella framsteg kunna väl ersätta ett land förlusten af dess oberoende och värdighet!

Må man jemföra Finlands nuvarande tillstånd med dess läge, då det under svenska tronens skygd styrdes af sina egna representanter och sina egna lagar. Hvilket hjerta skulle väl tveka mellan det närvarande och det förflutna, mellan träldom och frihet? Det hade visserligen varit bäst, om ej öfvervigten till Sverges fördel vid en jemförelse köpts med så grymma lidanden. Men dessa lidanden finnas, och de kunna endast få ett slut genom förnyandet af den gamla föreningen. Sverges intressen äro Finlands, och genom att återgå till Sverge skall Finland återfinna sitt oberoende och, hvad som derifrån är oskiljaktigt, sin värdighet.

NIONDE KAPITLET.

SVERGE SEDAN 1815.

Efter så många år af förslappning erbjöd sig ett stort tillfälle till Sverges pånyttfödelse. Den i orienten upptända lågan hade spridt sig ända till Östersjöns stränder. Stockholm bevittnade Bomarsunds bombardement och intagande; Sveaborgs lågor utbredde långt sitt hämnande sken och Finlands sjöstäder fingo umgälla sin herrskares förbrytelser.

Var det ej tid för Sverge att uttala sig? Dess gamla fiende, czaren, var utdrifven ur Svarta hafvet och blokerad i Östersjön. Försynen erbjöd ännu en gång det af Wetterstedt åkallade tillfället. Borde Sverge ännu en gång rygga tillbaka för Försynens tillbud?

Och likväl, vi äro skyldiga att säga det, lät denna tvekan förklara sig af det förflutnas olycksaliga politik. Konung Oscar har länge synts fjettrad af Carl Johans traditioner, och man bör ej förundra sig, om det af honom skapade och underhållna moskovitiska inflytandet skjutit så djupa rötter, att hans efterträdares gång deraf varit besvärad.

För att ådagalägga sanningen häraf, torde det icke vara olämpligt att här gifva en hastig öfversigt af Carl Johans regering.

Under tiden närmast efter Wienerfreden var Ryssland i sitt förhållande till Sverge idel undfallenhet och artighet. Carl Löwenhjelm, hvilken för sina tjenster blifvit skickad som minister till czaren, stod hos honom i synnerlig ynnest; han hugnades med enskilta förtroliga audienser, eljest endast förbehållna åt de förnämsta personligheter i czarens omgifning, och var uppburen af hofmännen, angelägna att följa sin herres föredöme. Men i samma mån som tiden för de gjorda tjensterna aflägsnade sig, utplånades minnet deraf och minskades äfven ynnestbevisningarne. Löwenhjelm såg sin stjerna blekna; de förtroliga audienserna uteblefvo snart helt och hållet, och han återgick bland hopen af de officiella diplomaterna, som mottogos blott på de vanliga audiensdagarna. Löwenhjelm kunde ej uthärda en grof otacksamhet, som han bort kunna förutse. Han begärde sitt återkallande. Det var en varning för Carl Johan. Denne såg äfven sitt inflytande aftaga, och skeppsaffären visade honom halten af den eviga vänskap Alexander svurit honom vid konferensen i Åbo.

Under de första svårigheterna af sin regering visste Nikolaus att iakttaga en viss återhållsamhet; men denna lemnade snart rum för varma demonstrationer, när polska revolutionen nödgade honom till artighetsbetygelser. Baron Palmstjerna, som då var svensk och norsk minister i S:t Petersburg, blef i en hast föremål för den största uppmärksamhet; han fick del af depescherna rörande de militära operationerna; han erhöll förtroende af framgångarna och förhoppningarna, och befann sig snart försatt tillbaka i den höga ställning som Löwenhjelm förut innehaft. Carl

Johan, ännu en gång förförd af det moskovitiska skrymteriet, skyndade sig att svara med artighetsbetygelser och gjorde sig till och med till medbrottsling i czarens våldsåtgärder. Några till Sverge flyktade polackar blefvo af honom förföljda, till nationens stora missnöje; ty polska revolutionen hade i Sverge blifvit helsad med jubelrop. Upsala studenter samlade sig hvarje postdag för att afvakta postens ankomst. Man rycktes om tidningarne, som upplästes högt under uttryck af entusiasm eller förbittring.

Men svenskarnes önskningar blefvo ej hörda. Polen föll tillbaka under det blodiga oket, beröfvadt till och med den skugga af nationalitet man dittills låtit det behålla. Det moskovitiska inflytandet återtog sitt välde i Sverge. Carl Johan gaf derpå snart ett eklatant bevis. Den 24 Augusti 1831 föddes kronprinsens fjerde son, och Carl Johan gaf, för att visa czaren en artighet, den nyfödde namnet Nikolaus August. Missnöjet blef allmänt i Sverge och spridde sig genom offentliga opinionsyttringar från Upsalastudenternas sida, som på ett tvärs öfver gatan utspändt tåg upphängde en barnmannequin, försedd med underskriften Nikolaus, och öfverhöljde den med smuts och stenar. Carl Johan ansåg rådligt att låta sin sonson uppkallas med hans andra namn August.

Emellertid syntes Julirevolutionen för ett ögonblick draga honom mot en annan politik. I början återväcktes hos honom förhoppningarne från 1814; och han föreställde sig att franska kunga-kronan kunde passa för honom. Men han var den ende som tänkte derpå, ty i Frankrike skulle ingen röst hafva höjt sig för ett namn så nära förbundet med den främmande invasionen. Han förvånades dock öfver denna glömska och upprepade ofta till Frankrikes

diplomatiska agenter i Stockholm: »Huru kommer det till att Lafayette ej tänkt på mig?»

Det vissa är att de rörelser, som då pågingo i Europa och hvilkas följder man ännu ej kunde förutse, bragte Carl Johan att öfvertänka den ställning, hvari den tryckande ryska alliansen försatt honom. Han förutsåg att, i händelse af ett allmänt krig, det skulle vara af större fördel att förena sig med vestmakterna än med Petersburgerkabinettet, och för första gången inseende Sverges verkliga intressen, gjorde han anbud i London och Paris. Men å ena sidan hade Carl Johan allt för mycket förtjent att misstros; å andra sidan voro hans anbud ej tillräckligt öppna och bestämda, för att kunna med beredvillighet mottagas. Han uppmanade Englands och Frankrikes styrelser att göra honom förslag, som han förbehöll sig att få antaga eller förändra efter den grad af energi och endrägt som ingifvit dem. Dessa af vilkor och förbehåll åtföljda förslag till underhandlingar kunde ej särdeles väl upptagas. Man besvarade dem så som de förtjenade, och Carl Johan väntade, ej utan oro, att ställningen i Europa skulle blifva mindre hotande. Då slutligen alla monarkiska farhågor något lugnat sig, sökte han, i det han återgick till sina gamla vanor, sitt stöd på den sida som han stått i begrepp att öfvergifva. Den 23 Juni 1834 tillknöt ett af hemliga artiklar uppfyldt fördrag ännu fastare de band som förenade Carl Johan med czarerna.

Hvilka voro väl de hemliga öfverenskommelserna i detta fördrag? De hafva ej blifvit kända. Men är det förmätet att tro, att familjefördraget i Åbo deri skulle kunna blifvit förnyadt eller åtminstone ersatt af någonting af samma art?

Sedan han blifvit fullkomligt återförsatt under inflytelserna från S:t Petersburg, såg man Carl Johan börja en kamp på lif och död emot hvarje reformidé och inlåta sig i ett ihärdigt krig mot pressens frihet. Ehuru 1809 års konstitution proklamerade tryckfrihet, hade man bibehållit några lemningar af den gamla lagstiftningen, som tilläto makten att bekämpa idéerna. Sålunda var dödsstraff stadgadt för majestätsbrott i tal eller skrift. Carl Johan trodde utan tvifvel att en lag mot majestätsbrott skulle skydda honom mot Wasadynastiens anhängare. Ty han var intagen af en mer än skälig fruktan för en restauration. En chimerisk rädsla dref honom till bakvända beslut; och som han illa förstod att dölja den, förtörnades nationen deröfver som ett bevis på ett orättmätigt misstroende. Det egna i dessa oupphörliga anfall af skrämsel är, att ingen utom Carl Johan sjelf då tänkte på en restauration.

Visst är att han ihärdigt begagnade sig af lagen mot majestätsbrott för att undertrycka hvarje fiendtligt eller tvetydigt ord som yttrades rörande regeringsåtgärderna. Det blef Carl Johans sysselsättning under hela hans regering. I början af 1834 hade en bekant publicist, kapten Lindeberg, klandrat de missbruk som inrotat sig i den kungliga teaterns förvaltning. Carl Johan ansåg sig härigenom personligt förolämpad och fordrade tillämpandet af lagen mot majestätsbrott. Lindeberg blef dömd till döden. Men den allmänna opinionen uttalade sig så bestämdt emot denna förhatliga dom, att kronan ryggade tillbaka för dess verkställande och förvandlade straffet till tre års fängelse. Det var endast en half tillfredsställelse åt opinionen. Den förbittrade publicisten var ej heller nöjd dermed; han vägrade att af konungens nåd mottaga befrielsen från dödsstraffet och fordrade dess

verkställande. Carl Johan var i stor förlägenhet, ty 25:te §:en af regeringsformen, som ger konungen rätt att gifva nåd eller förändra straff, tillägger: »På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd konungen honom förunnat eller undergå det straff hvartill han blifvit dömd.»

Denna sällsamma strid emellan konungen och den dömde fortfor någon tid, till stort men för kronans anseende. Lindeberg begagnade sig deraf för att från sitt fängelse utgifva nya protester till förmån för den kränkta friheten. »Svenskar», sade han, »lyssnen till en mans ord, som snart skall lägga sitt hufvud under bilan», och hans skrifter mottogos äfven som de sista orden från en redan halföppnad graf. Talrika sammanskott gjordes för hans hustru, som man redan ansåg för enka, och den envise lifdömde, som hvarje dag erbjöd sitt hufvud åt bödeln, förtjuste en del genom sitt mod, andra genom sin originalitet.

Kronan var bragt till nödvändigheten att visa sig grym eller löjlig. För att draga sig ur denna förlägenhet, hvarpå man hittills knappt sett exempel, begagnade sig Carl Johan af årsdagen af sin ankomst till Sverge, den 20 Oktober 1834, för att skänka fullständig amnesti åt alla som blifvit dömda för något politiskt brott. Lindeberg begagnade sig naturligtvis af den kollektiva nåden, och konungen lyckönskade sig öfver att ej hafva behöft göra någon eftergift.

Carl Johan fullföljde icke destomindre sitt krig emot pressen, men undvek omsorgsfullt anklagelser för majestätsbrott. Fyra år derefter blef Crusenstolpe, en af Sverges mest populära skriftställare, anklagad och dömd till tre års fängelse för det han klandrat utnämningen till en officersbeställning vid gardet. Det nya hugg som måttades mot pressens rättigheter

i en omtyckt skriftställares person, bragte Stockholms befolkning i harnesk; några hotande folksamlingar antogo symptomerna af en insurrektion. Trupperna måste komma emellan och kunde ej skingra de upproriska annat än genom aflossandet af skarpa skott. Ännu en lång tid efteråt voro de jurymän och domare, inför hvilka processen blifvit förd, utsatta för fientliga demonstrationer. Alltsedan början af sin regering hade Carl Johan förlorat betydligt i allt upplyst folks tillgifvenhet; men visserligen växte på samma gång hans förtjenster i czarens ögon.

Man måste också tillskrifva felen i hans inre politik det förderfliga inflytandet från S:t Petersburg. Carl Johan var, ej utan skäl, öfvertygad, att han 1814 rönt ett kraftigt understöd af Alexander mot illviljan och hatet från de legitimistiska partierna i Europa. Hvarken Frankrike, Spanien eller Österrike hade med nöje sett en furstes bibehållande, som på legitimisternes språk kallades en usurpator. England hade varit likgiltigt; Alexander ensam, trogen sina löften och föröfrigt ej obelåten att på Sverges tron se en Ryssland förbunden furste, tillät ej att man satte Carl Johans rättigheter i fråga. Denne visade sig äfven erkänsam härför, mera måhända än som öfverensstämde med Sverges intressen. De moln, som under de sista åren af Alexanders regering fördystrat det goda förståndet emellan Stockholm och S:t Petersburg, blefvo genast skingrade af Nikolai förekommande artighetsbetygelser, och det förtroliga förhållandet grannar emellan vidtog ånyo, men med det tvång, som en mäktigare granne alltid pålägger en svagare. Czaren förblef herrskare, på samma gång han skickligt förstod att dölja hvarje sken deraf. Ingen handling var nog befallande för att såra nationens stolthet, och det var endast i utrikeskabi-

nettets mysterier som morallexor gåfvos, omsorgsfullt dolda under yttre vänskapsbetygelser.

År 1838, då det ömsesidiga koketteriet med artigheter hunnit sin höjd, låter czaren tillkännagifva för Carl Johan, att storfursten-tronföljaren skulle komma för att aflägga ett besök i hans hufvudstad. Snart derefter anländer det kejserliga fartyget till Stockholm och lägger till under slottets fönster. En person stiger i land derifrån, ilar förbi kortègen och intränger, utan att låta anmäla sig, i svenska konungens kabinett. Det är czaren sjelf, som i en majestätisk förtrolighet kommer att bereda sin krönte broder en öfverraskning. Carl Johan, förtjust öfver så mycken ära, kunde ej glömma detta bevis på jemnlikhet; och banden emellan de begge hofven knötos fastare än någonsin.

Också blef hädanefter motståndet mot alla reformförsök envisare än någonsin förut. Förgäfves hade ständerna, lyssnande till nationens önskningar, antagit några lagar af politiskt eller materielt intresse. Carl Johan köpslog eller vägrade sitt kungliga samtycke. Andra lagar af det mest trängande behof motarbetades lika mycket genom styrelsens likgiltighet som genom motståndet från den eller den afdelningen af ständerna, som var intresserad af missbrukens fortfarande. Vi vilja endast som exempel anföra förslagen till ny civil- och kriminallag, lagen om arbets- och näringsfriheten, lagen rörande kommunalväsendet och pauperismen, slutligen den stora representationsfrågan.

Carl Johan nöjde sig ej med att bekämpa de populära idéerna; han bemödade sig också att nedsätta adeln genom att draga den till hofvet och förvandla den till en förnäm tjenarskara. Han omgaf sig med en armé af kammarherrar, tagna bland de

gamla familjerna, och nedsatte dem genom att bekläda dem med hoftjenster. Han hade gifvit en sådan utsträckning åt detta lockmedel, att han skänkte kammarjunkartitel till och med åt studerande adelssöner. Också har man gjort den anmärkning, att svenska adeln, som under Wasakonungarne haft att uppvisa ett stort antal utmärkta män ej blott i kriget och administrationen, utan äfven i litteraturen och vetenskaperna, under Carl Johans regering mer och mer förbleknat. Carl Johan fruktade män med talent och aflägsnade dem ifrån sig; och om Sverge ännu under denna period kan uppräkna några utmärkta män, hafva de med få undantag utgått ur medelklassen och tillhöra antingen vetenskaperna, som kemisten Berzelius, eller litteraturen, som historieskrifvaren Geijer och skalden Tegnér.

Ehuru han sökte smeka adeln genom att förbehålla den alla högre sysslor, stötte Carl Johan likväl inom adeln på energiska män, hvilka skilde sig från en styrelse som blifvit Sverges minnen otrogen. De utmärktaste bland dem upphörde snart att infinna sig vid riksdagarne. Deras platser intogos af yngre män, som voro lättare att handtera och mindre måna om nationens värdighet.

Oppositionen växte emellertid i styrka, trots alla konungens bemödanden. 1840 års riksdag visade sig bestämd i sin föresats att utverka sig de så länge fordrade reformerna. Det var fråga om ingenting mindre än att inrätta en enda kammare, hvars ledamöter skulle tillsättas genom allmänna val. Denna borde derefter, i likhet med norska storthinget, ur sig sjelf välja medlemmarne af en slags senat eller högre kammare. Detta valsätt och denna representationens fördelning i två stora politiska församlingar antogs af riksdagen. Det var en triumf för frihets-

partiet. Men enligt grundlagens stadgande skulle dessa grundlagsförändringar hvila till slutligt afgörande vid 1845 års riksdag. Under tiden dog Carl Johan 1844.

Hans son och efterträdare, Oscar I, hade som kronprins väckt stora förhoppningar. Vanligtvis är man ganska klarsynt, när man står på trappstegen till tronen; det är först när man uppstiger på tronen som synen förmörkas.

Också såg prins Oscar, som redan var vid mogen ålder då hans far kämpade mot nationen, med ledsnad de sorgliga följderna af det moskovitiska inflytandet. Hans ogillande af en dålig politik hade till och med varit nog öppet för att ådraga honom konungens misshag, och han hade med flit blifvit hållen på afstånd från affärerna. Han underkastade sig sin reträtt med lugn värdighet och tröstade sig derunder med odlande af litteratur och skön konst. God musikus och icke oskicklig målare, fann han dessutom nöje i sociala och politiska studier. Han skref under denna tid en bok: »Om straff och straffanstalter», som blifvit öfversatt på nästan alla europeiska språk och tillvunnit honom de utmärktaste juristers loford.

Konung Oscars första regeringsåtgärder tycktes äfven realisera de allmänna förhoppningarne. Afskaffandet af 1812 års lag, som förbjöd hvarje förbindelse med Wasafamiljen, mottogs som ett tecken till förtroende mot nationen; handtverksskråens afskaffande var ett första steg till näringsfrihet, och i förordningen om den lika arfsrätten för qvinnor öppnades en väg för borttagande af de band, som trycka den svenska qvinnan.

På samma gång inkommo några liberala i ministèren genom deri skeende partiella förändringar, och

konungen förband sig att verkställa den så länge uppskjutna representationsreformen.

Dessa visa åtgärder tillvunno konung Oscar alla dem som Carl Johans politik hade aflägsnat, men beröfvade honom deremot sympatierna i Petersburg. Nikolaus oroades öfver att se de revolutionära idéer, som han smickrade sig med att hafva qväft vid Seinens stränder, triumfera vid hans egna portar. Vid 1845 års riksdag bekämpade Rysslands anhängare med förbittring konungamaktens liberala tendenser. Bland motståndarne utmärkte sig baron Palmstjerna, Sverges minister i Petersburg. Konungen fråntog honom den post der han hade tagit sina lektioner. Representationsförslaget förkastades vid samma riksdag af adeln och presterna. Det erbjöd dessutom tillräckligt många svaga sidor, för att ej tillfredsställa något af partierna.

Konung Oscar tillvann sig med ej mindre klokhet norrmännens tillgifvenhet, genom att med ens göra slut på alla de tvister som förts om nationalemblemerna, flaggan och riksvapnet. Norrmännens fordringar i dessa hänseenden blefvo fullständigt uppfyllda. Konungen inrättade dessutom en särskilt orden för Norge. I sin önskan att vinna norrmännen gick han till och med ända derhän, att han sårade svenskarnes ömtålighet genom sitt samtycke till konungatitelns förändring. I alla sina förhållanden till Norge antog Sverges och Norges konung titeln af Norges och Sverges konung. Det var att drifva benägenheten att göra norrmännen till viljes något för långt.

Olyckligtvis blef Oscar snart vänd ifrån den liberala väg som han beträdt. 1848 års händelser hade ett mäktigt inflytande på honom och förmådde honom att gå tillbaka in på den bana der hans far

hade förirrat sig. I Mars 1848, vid samma tid som insurrektionerna i Wien och Berlin egde rum, hölls i Stockholm en patriotisk bankett. Vid slutet af festen föreföllo folkskockningar på gatorna, och då sinnena voro bragta i jäsning af de utländska nyheterna, skedde några bullersamma manifestationer, som snart urartade till gatuppträden. Det fanns ingen plan eller tanke på uppror; likväl hade Nikolaus låtit underrätta konungen att oordningar förbereddes i Stockholm. Rörelsen blef tillräckligt långvarig för att göra den beväpnade styrkans mellankomst nödvändig. Soldaterna gjorde sin skyldighet med en orders stränghet och gåfvo eld på massorna; hufvudstaden förblef i flera dagar i ett upprördt tillstånd.

Ifrån detta ögonblick var konung Oscar ej mer densamme. Han hade under tiden mottagit lyckönskningar från Petersburg. Vid underrättelsen om katastrofen i Stockholm omfamnade czaren, utom sig af glädje, Sverges minister i Petersburg, general Nordin, och lyckönskade honom till den kraft konung Oscar visat. Czaren lät dessutom genom sin minister i Stockholm, baron Krüdener, öfverbringa konungen komplimenter och uppmuntringar: »Jag ser med glädje», sade han, »att det i Europa utom mig finnes en annan monark som ej förlorat hufvudet.»

För en svensk konung är czarens bifall alltid ett dåligt tecken. Olyckligtvis fortfor konung Oscar att förtjena det genom en förändring i sin inre politik. Intagen af häpnad vid anblicken af de revolutionära rörelser som utbredde sig i Europa, trodde han sig i den tillfälliga rörelsen i Stockholm skönja en på förhand uppgjord plan. Han ville besvärja faran genom att för 1848 års riksdag framlägga det så länge påtänkta förslaget om ståndsrepresentatio-

nens utbytande mot två valda kamrar. Detta förslag, som af konstitutionsutskottet antogs, blef enligt grundlagen hvilande till nästa riksdag.

En ny händelse åstadkom emellertid ett närmande mellan konungen och nationen. Uppviglade af det tyska partiet, voro hertigdömena Slesvig och Holstein i fullt uppror emot Danmark. Hofvet i Berlin, som sjelf önskade komma i besittning af de insurgerade provinserna, understödde dem, ej blott med sina önskningar, utan äfven med sina vapen; riksdagen i Frankfurt gjorde af uppresningen en tysk fråga. Det var att inbjuda de nordiska makterna att deraf göra en skandinavisk. Sverge och Norge iklädde sig äfven ansvarighet för Danmarks okränkbarhet. Konung Oscar gjorde i sin förklaring af den 4 Maj 1848 de tyska truppernas infall i Jutland till en casus belli. I alla tre länderna gemensamt höjdes en enstämmig fördömelse af den tyska eröfringslystnaden. En gemensam förtrytelse verkade snart en skandinavisk enhet.

Oscar började rustningar för att försvara en sak som blifvit hans, och de begge länderna visade sig beredda att understödja honom. Man har sagt att han blifvit drifven till dessa fientliga demonstrationer af Rysslands inflytande; vi anse oss böra förklara att han vid detta tillfälle endast rådfrågade sin egen och sitt folks önskningar. Att czaren deröfver betygade sin tillfredsställelse, är väl utom allt tvifvel; men de fattade besluten voro helt och hållet oberoende af honom.

Denna nationalitetsrörelse hade för öfrigt intet inflytande på de inre händelserna. Oscar visade sig ej derföre mera böjd att samtycka till reformer; han återhölls till och med i sina krigiska planer af den

fruktan han hyste att sammankalla riksdagen, som nödvändigt skulle afgöra representationsfrågan.

Kriget hämmades ej långt derefter af underhandlingar. Oscar fick ej tillfälle att låta sina, dels på Fyen, dels i Skåne samlade trupper verksamt uppträda. Fientligheterna hade likväl varit nära att öppnas, då man gaf general Wrangel order att ställa sig till efterrättelse det i Malmö den 2 Juli afslutna vapenstilleståndet emellan Danmark och Preussen, men denne svarade att han vore tyska förbundets general och inryckte i Jutland. Oscar, besluten att försvara den skandinaviska saken, undertecknade verkligen en order, i kraft hvaraf svenskarne borde inskeppa sig för att drifva preussarne tillbaka. En ny konvention af den 26 Augusti, som blef ratificerad, förekom emellertid fientligheternas utbrott. Man bör icke destomindre vara konungen tacksam för det erkännande han gifvit åt de skandinaviska intressenas enhet.

Vi önska att vi kunde upprepa samma loford hvad Sverges inre angelägenheter angår. Men från denna sida gjordes intet som var egnadt att tillfredsställa den allmänna meningen. Vid 1851 års riksdag blef representationsförslaget förkastadt, emedan man visste att konungen ej mer önskade något sådant. Borgareståndet ensamt uttalade sig för dess antagande, och den så länge väntade kungliga välgerningen gick att inslumra i arkivernas dammiga gömmor.

Slutligen upprunno hämndens dagar för Ryssland och hoppets för Sverges patrioter. De två största makterna i vestra Europa väpnade sina soldater och sina skepp mot en oförsynt inkräktare. Tankarne i Stockholm måste nödvändigt rikta sig mot Finland. Sköldebrands devis: Exoriare kunde slutligen reali-

seras. Men hvilka voro konung Oscars tankar? Huru genomtränga den hemlighetsfulla slöja hvarunder han dolde sina planer? Skulle det förderfliga förbundet med Ryssland kunna fortfara då ett högtidligt tillfälle erbjöd sig att utbyta det mot den traditionella alliansen med Frankrike, mot en fruktbringande allians med England? Se der frågor som fosterlandsvännerna gjorde sig; hopp och fruktan rörde sig omvexlande i allas sinnen.

Midt under denna allmänna rörelse sammanträdde ständerna den 15 November 1853; men iakttagande en försigtighet som ögonblickets allvar kräfde, väntade de under tystnad att initiativet skulle tagas af kronan.

Ställningen var svår äfven för en beslutsammare furste än konung Oscar. Hvarken han eller någon i Europa kunde förutse utgången af händelserna, och Sverge hade att äfventyra mera än någon annan makt af ett förhastadt beslut. Å ena sidan förklarade de krigförande vestmakterna i sina manifester, att de ej ämnade fordra af Ryssland någon landuppoffring. Frågan om Finland tycktes dömd på förhand; man måste uppgifva all tanke på godtgörelse. Det var att fråntaga Sverge den garanti som ensam kunde förmå det att uttala sig. Ty om de stora makterna kunna föra krig utan anspråk på ersättning, så kan Sverge det ej. Det var således nödvändigt för Sverge att på förhand hafva en garanti för framtiden sig tillförsäkrad; det måste på förhand vara tryggadt mot framtida anfall från Ryssland.

Konung Oscar kunde således med fullt skäl rygga tillbaka för hvarje afgörande steg, då de allierades program erbjöd Ryssland stadfästelse på dess eröfringar. Det var redan mycket att under sådana omständigheter motstå vare sig hotelserna eller lockel-

serna från Petersburg. Den 15 December 1853 utfärdade konung Oscar en neutralitetsförklaring under den möjliga förutsättningen af ett sjökrig.

Denna neutralitetsförklaring hade blifvit uppgjord i öfverenskommelse med Danmark, och två i samma ordalag affattade noter öfverlemnades samtidigt till czaren af Danmarks minister, baron Plessen, och Sverges och Norges chargé d'affaires, grefve Piper. Men här förefanns likväl den skilnad, att czaren blifvit på förhand af danska hofvet underrättad om hvad som förehades, under det konung Oscar iakttagit tystnad. Dertill kom ytterligare den skilnad att det hemliga fördraget i Åbo tycktes böra betrygga honom emot Sverges neutralitet. Det var derföre med en med förtrytelse blandad öfverraskning som Nikolaus mottog konung Oscars förklaring. Hvad som framför allt gjorde honom missnöjd var den samverkan emellan Danmark och Sverge som czarerna alltid gjort sig till en grundsats att hindra. Nikolaus hade dertill nyss mottagit underrättelsen om de allierade flottornas insegling i Svarta hafvet. Gifvande fritt lopp åt sina känslor, lät han hänföra sig till ett utbrott af vildt raseri, som kom honom att glömma sin vanliga belefvenhet. Han slängde dyrbara porslinsvaser i golfvet, likt ett barn som hämnas sina smärtor på liflösa föremål.

Hans depescher buro spår af detta första intryck. Fulla af bitterhet och beskyllningar, förklarade de att neutraliteten vore helt och hållet till de allierades fördel; att de, långt ifrån sina hem, skulle på Sverges och Norges stränder finna alla resurser till proviantering, medan czaren ej hade behof af någon hjelp.

Czaren lät undfalla sig förebråelser för otacksamhet och intog en ställning af sårad vänskap, som illa dolde djupet af hans missnöje. Han begärde

derpå att alla Sverges och Norges hamnar skulle stängas för de allierade flottorna; det var att begära det omöjliga, då de begge rikena hafva en mängd hamnar, af hvilka de flesta sakna alla befästningar. Flera noter vexlades mellan de begge suveränerna. Oscar bibehöll deri ständigt ett språk af lugn värdighet, som ej lofvade någon eftergift.

Hvad som i czarens ögon var en handling af djerfhet, blef emellertid i Sverge ansedt som en handling af svaghet. De fosterlandsvänner, som helsat kriget såsom en hoppets stråle och i andanom sett de allierade flottorna färdiga att öfver Östersjöns vågor öppna dem en väg till Finland, sågo med bestörtning sina illusioner förstöras och sin hämnd uppskjutas. De liberala tidningarne yttrade ett strängt tadel och drefvo sina anklagelser ända till orättvisa.

I sjelfva verket hade konung Oscar gjort mera än man föreställde sig. Neutralitetsförklaringen var från hans sida icke blott och bart en handling af opartiskhet; den var fastmer upphäfvandet af det hemliga fördraget i Åbo, upplösningen af ett högtidligt förbund med Ryssland, den visserligen anspråkslösa, men betydelsefulla början till en ny politik.

Trots regeringens försigtiga politik, var man i Sverge beredd på ett aktift deltagande i ett krig af sådan vigt för de skandinaviska intressena. Sympatierna för vestern voro icke någon hemlighet. För Sverge gällde det en helt annan fråga än den som satte vesterns arméer i rörelse. För vestmakterna stod Ryssland blott såsom en ännu aflägsen fara; för de skandinaviska länderna var det mera än en fara; under namn af allians hade det länge beherrskat och nedtryckt dem. Krim och Polen voro också dess

allierade, innan de förvandlades till moskovitiska provinser.

Alla svenska konungar, som förstått Sverges sanna politik, och detta hafva alla gjort ända till Gustaf IV Adolf och Carl Johan, hafva noga aktat sig för att skilja sina intressen från vesterns. Gustaf Wasa var Frans I:s allierade, Gustaf II Adolf var Richelieus bundsförvandt, och dessa goda traditioner fortplantade sig ända till Ludvig XVI:s död, till båda ländernas fromma. Under alla regeringar, från Carl XII till Gustaf IV Adolf, har svenska kabinettet haft en klar insigt i den ottomanska frågan, öfvertygadt att man borde understödja Turkiet för att hämma Rysslands utvidgning. Gustaf III har lemnat ett märkligt prof på denna kloka politik. Då han år 1788 erbjöd Ryssland fred, uppställde han såsom dess hufvudsakliga vilkor Krims återställande åt Turkiet. Tilläggom att han dertill uppmuntrades af Frankrikes råd. En Choiseul, en Vergennes insågo ganska väl följderna af att Svarta hafvet beherrskades af en inkräktningslysten stat. Det är rätt eget att i våra dagar vesterns arméer genom sina triumfer fullföljt det mål, för hvilket dessa skickliga statsmän i hemlighet underhandlade. Sverge, då så nära förbundet med Frankrikes storhet, bör utan tvekan återknyta den alltför länge afbrutna kedjan af sina nationella förbindelser.

Här är rätta stället att i minnet återkalla en officiel handling, som bevisar huru väl Gustaf III insåg att Sverge borde göra gemensam sak med Turkiet, för att kunna hålla stånd mot czarens inkräktningar. Den 3 Februari 1789 höll konungen inför de samlade riksstånden följande tal, ämnadt att rättfärdiga det krig han då förde mot Ryssland:

»Under ryska kriget med Turkiet hade Ryssland efter vanligheten vidgat sina gränser, och fredsfördraget i Kainardjé 1774 tillade detta svällande rike nya besittningar af turkiska länder. Men kejsarinnan Catharina var ej nöjd härmed. Hon åstundade att utbreda sin makt till Svarta hafvet, för att der underhålla en flotta, som med tiden kunde hota Constantinopel. Detta vidlyftiga projekt skulle nu utföras. Kejsarinnan utströr i Tartariska riket oenighetens frön, hennes vanliga maxime, för att afsöndra länder från sina grannar; och Tartar Chan, som förr var med ottomaniska Porten på det närmaste förenad och under dess beskydd, och hvars rike var i afseende på Svarta hafvet liksom en mur mellan Ryssland och Turkiet, föll på den tanken att blifva independent, en tanke, hvilken ryske ministern väckt hos honom, men som beredde Krims och Lilla Tartariets öfverlåtande i kejsarinnan Catharina II:s händer. Hon utfäste sig vidare, att Tartar Chan, då han söndrade sig från turken, skulle lemnas i orubbad besittning af sina länder och att öfver dem fritt och independent få regera. Detta så smickrande anbud antogs; men Tartar Chan och dess rikes sjelfständighet varade icke länge.

»Kejsarinnan ville sjelf regera Krim. Sedan hon vunnit sitt syftemål, att befordra Chans affall från Porten, blef det också lätt för henne att med dessa vidlyftiga länder öka sitt eget rike. Snart hyllades hon som Tartarernes czarinna och var nog högmodig, att sjelf infinna sig i Cherson, för att der mottaga sina nye undersåters hyllning. Hennes högmod gaf henne nu större utsigter. Då hon egde dessa besittningar vid Svarta hafvet, då hennes gränser närmade sig alltmer Constantinopel, ökades tillika hennes hopp att en gång ånyo få upprätta grekiska

kejsardömet. Emellertid lär storfurstens i Ryssland andre son, Constantin, grekiska som sitt modersmål och uppfostras så, att han, jemte den Tartariska tronen, som skall vara ämnad åt honom, kan blifva skicklig att i sinom tid bära den grekiska kejsarekronan. Lika behagliga dessa omständigheter voro för ryska kejsarinnan, lika obehagliga voro de för turkiska riket, ty de bebådade de häftigaste skakningar, de våldsammaste utbrott af kejsarinnan Catharinas högmod. Porten fordrade väl af henne Krims återställande i dess fordna skick; men hennes svar, öfverensstämmande med den sinnesförfattning, som hos henne alltid råder, biföll ingenting mindre än Portens begäran; och snart uppblossar kriget.

»Som gammal bundsförvandt med ottomaniska Porten, yrkade jag hos ryska kejsarinnan flere gånger Krims och Lilla Tartariets afträdande och förmodade att genom min bemedling saken skulle biläggas i vänlighet. Kriget begyntes i Augusti månad 1787, och såväl i slutet af samma år, som i början af 1788 förblef jag i samma förmodan. Men ingenting kunde verka på ryska kejsarinnan.»

I fortsättningen af sitt tal erinrade konungen om ryske ministerns i Stockholm, grefve Rasumoffskys, intriger och de ryska agenternas anslag i Finland, som de ville ödelägga genom en allmän uppbränning af militärmagasinerna, under förhoppning att denna ofantliga förödelse skulle lemna landet i Rysslands våld.

Catharina skulle då, tillägger konungen, kommit i besittning af länder mellan nordpolen och Svarta hafvet, hvilket hade tillåtit Ryssland att föreskrifva hela det vestliga Europa lagar.

»Nu utrustas ock en betydlig flotta till Medelhafvet, som om den hunnit sin bestämmelseort, hade

verkat Ottomaniska Portens, Sverges angelägnaste bundsförvandts, totala undergång. Vårt rikes ära, dess sjelfständighet, Finlands räddning och hela Europas väntan fordrade nu att jag skulle visa mig. — Detta var anledningen till krigets början.»

Man kan icke nog mycket rikta Sverges tankar på denna upplysta politik, som så klart antydde den orientaliska frågans nära sammanhang med den skandinaviska nordens öden.

Carl Johan sjelf insåg likaledes, sedan han ej längre insnärjdes i Alexanders nät, att Sverge genom politiska band var förenadt med Turkiet. Vi ega i detta hänseende ett märkligt dokument; men innan vi tala derom, böra vi först utreda några dermed sammanhängande omständigheter.

I samma mån som czaren, i början af år 1813, såg krigslyckan vända sig åt de allierades sida, kände han tyngden af de med Carl Johan ingångna förbindelserna och började ångra att han samtyckt till utvidgandet af ett rike som alltid varit Rysslands fiende. Men för att kunna skilja sig från Sverge, behöfde han ett annat stöd i Norden; han sökte det i Danmark.

Furst Dolgorucki skickades till Köpenhamn, för att inleda underhandlingar med konungen af Danmark. Genom sitt verktyg försäkrade czaren, att då han lofvat Norge åt Sverge, hade han icke vetat af det danska kabinettets ovilja för hvarje landbyte; men eftersom konungen ville bibehålla sina förra besittningar, skulle man rätta sig derefter. På samma gång erhöll Fredrik VI de mest lysande anbud, på det han skulle biträda koalitionen. Man föreslog honom att med sina trupper besätta Holland och de fria städerna, vare sig såsom en garanti tillsvidare

eller såsom slutlig besittning. Czaren ville, sade han, göra Danmark till en makt af första ordningen. Vi behöfva icke vid detta tillfälle påpeka Alexanders svekfulla handlingssätt: dessa vackra löften voro endast en snara för att fånga Fredrik VI.

Härmed må nu vara huru som helst, i April månad erhöll emellertid Carl Johan underrättelse om dessa underhandlingar, och hans första tanke var att bryta med sin trolöse bundsförvandt. Det var under dessa omständigheter som han påminde sig Sverges fordna politik. Han lät skrifva till Sverges chargé d'affaires i Konstantinopel, Palin, »att han skulle fästa Portens uppmärksamhet på händelsernas gång och öfvertala honom att vara på sin vakt mot planer af furstar, allt för mycket gynnade af lyckan, och att ofta påminna om att Sverge och Porten hafva samma intressen, samma faror, samma fiender och samma mål att eftersträfva, för att bibehålla sina gränser och förhindra hvarje inkräktning; att Porten redan hade förlorat alltför mycket och att en enda tumsbredd jord frånryckt detta rike skulle vara en olycka för Sverge. »Ett ömsesidigt förtroende», tillade han, »borde råda mellan de båda regeringarne; det låge i deras intresse att ömsesidigt meddela hvarandra hvarje omständighet som kunde blifva nyttig eller farlig».

Vid samma tid skickade Carl Johan grefve Gustaf Löwenhjelm till Alexander för att erinra honom om de afslutade fördragen, under förklaring att om de icke uppfylldes, skulle prinsen lemna kontinenten och föra sina vapen mot en punkt som man ej hade väntat. Alexander blef så mycket mera oroad af detta budskap, som samtidigt med grefve Löwenhjelms ankomst slaget vid Bautzen nyss hade höjt Napoleons krigslycka.

Dolgorucki blef desavouerad och Carl Johan misskände ånyo de grundsatser som han under ett kritiskt ögonblick så väl utvecklat. Då under fordna tider de svenska ministrarne i Konstantinopel utöfvade ett mäktigt inflytande på divanen, blef deremot under slutet af Carl Johans regering svenska och norska legationen en till den grad försummad post, att de båda länderna der representerades och ännu representeras endast af en dragoman, en utlänning som icke kan ega full kännedom af de intressen man uppdrager honom att bevaka. Sedan dess har det ej funnits hvarken någon svensk eller norrman vid legationen i Konstantinopel.

Men låtom oss återgå till den närvarande tidpunkten. Under hela senaste kriget ådagalade svenskarne vid hvarje tillfälle djupa sympatier för de allierades sak.

Vid början af fälttåget på Krim, då den falska underrättelsen om Sebastopols intagande förkunnades, emottogs den i Stockholm med den mest oförställda entusiasm. Till och med hofvet, som vanligtvis iakttager en så stor försigtighet, lät sig hänföras af den allmänna förtjusningen. Men man erfor snart att man glädt sig för tidigt, och konungen måste förebrå sig att denna gång hafva åsidosatt sin vanliga försigtighet.

Då flottorna anlände till Östersjön, iakttog också regeringen mot expeditionens befälhafvare en afmätt höflighet, som stack af mot Stockholmarnes varma demonstrationer. Farkoster ilade från staden ut till flottan, emedan hvar och en gerna ville se de befriande skeppen.

Men entusiasmen fann sig ännu en gång afkyld genom de klena resultaterna af kampanjen, och sjelfva Bomarsunds förstöring blef ej i Stockholm uppskattad

så som den förtjenade. Ett ögonblicks tyst reaktion inträdde; sympatierna förblefvo visserligen i botten de samma, men tron på en lycklig utgång var något försvagad.

Svenska nationen dröjde dock icke att högt uttala sig vid underrättelsen, denna gång fullt sanningsenlig, att Sebastopol var intaget; ett omätligt glädjeskri genomlopp hela landet; i hufvudstaden, liksom i Göteborg, Kalmar, Helsingborg och många andra städer, tillställdes fester och banketter, som bevistades af talrika gäster. Men den mest lysande manifestationen var Upsala-studenternas. Sedan de sjelfmant församlat sig på stadens torg, tågade de i procession, med de särskilta nationernas fanor i spetsen, till den store Gustaf Adolfs monument, under vägen sjungande en af skandinaviska studenterna särdeles omtyckt sång. Denna sång, som har till ämne Carl XII:s förherrligande, börjar med dessa ord:

»Kung Carl, den unga hjelte»

och har till omqväde:

»Ur vägen moskoviter.
Friskt mod j gossar blå!»

Vid framkomsten till monumentet blottade alla sina hufvuden och uppstämde en för Gustaf Adolfsfesten i Upsala år 1832 komponerad sång.

Sedan sången tystnat höll ordförande kurator följande tal:

»Vid de glädjande underrättelser, som i dessa dagar inlupit om de förenade makternas framgång i deras strid för den europeiska friheten och bildningen, har Upsala studentkorps ej kunnat förblifva stum, den har velat höja sin röst och gifva ett uttryck af sitt deltagande, sin glädje och sina förhoppningar. Och huru skulle väl i ögonblicken, då segerbuden flyga

öfver verlden och sätta millioner hjertan i rörelse och hänryckning, sönerne af Carlars och Gustavers folk och land kunna försaka att gifva sin gärd åt den allmänna hänförelsen? Nej! Sveas ungdom kan icke glömma sina minnen, ty de äro dertill alltför stora och heliga, den kan icke förgäta de fordringar, de förhoppningar och löften, som dessa minnen innebära, ty de äro dess framtids värme och ljus. I den lifliga känslan häraf, i känslan af de stora tankar och handlingar, för hvilka tidens hjerta slår och dess kraft arbetar, hembär i denna stund Upsala studentkorps de ädle och storsinte män, som emot förtrycket, egenmäktigheten och mörkrets förbistring kämpa för friheten, rättvisan och ljuset, det ungdomliga sinnets varma tacksamhet, djupa vördnad och rena hyllning. Ur djupet af våra hjertan önska vi fortfarande framgång, seger och lycka åt de stora bemödanden, om hvilka tiden och stunden bära vittnesbörd, för godtyckets och öfvermodets stäfjande, våldets kufvande och det godas och rättas införande och förverkligande i verlden.»

Entusiastiska hurrarop helsade talarens ord; hvarefter studenterna sjöngo Runebergs finska nationalsång:

»Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
Ljud högt, o dyra ord!»

Ofantliga bifallsrop höjdes från alla sidor, då sångarne slutligen uppstämde följande stycke:

»O yngling, om du hjerta har
Att trampa fädrens fjät,
Flyg till ditt fosterlands försvar,
Dö eller rädda det!»

Vi hafva uppehållit oss något vid studenternas manifestationer, emedan det i våra dagar är hos ungdomen som idén om Skandinaviens enhet, denna stora

politiska tanke som genomgår nordens historia, åter vaknat till lif. —

Hvilken ställning hade ständerna under allt detta intagit? Hvilken verksam del hade de tagit deri? Man bör erkänna det: de tycktes hafva frånsagt sig hvarje initiativ och endast afvakta regeringens beslut: adeln och presterskapet färdige att stödja sig på henne, borgare och bönder icke förhemligande sina välönskningar för vestern och fruktande att inflytandet af Carl Johans politik skulle göra sig gällande hos konung Oscar.

Genom neutralitetsförklaringen hade de bort vara något lugnade i detta hänseende; men allt förståndigt folk insåg, att inför en kamp, som med hvarje dag tillväxte, kunde neutraliteten icke blifva länge bestående, och man väntade med oro det ögonblick då konungen skulle öppet uttala sig. Hans fars förmaningar kunde vara starkare än fordna dagars erfarenhet, och det nationella partiet kunde endast med möda dölja sitt misstroende.

Den hemlighetsfullhet, hvarmed konungen omgaf sina beslut, sårade den allmänna otåligheten; ständerna hade länge väntat att erhålla meddelande om neutralitetsförklaringen, och de utländska tidningarne hade redan innehållit denna diplomatiska akt, utan att representationen blifvit derom officielt underrättad. Dröjsmålet med detta vigtiga meddelande afkylde förhoppningarne hos dem som betraktat neutraliteten såsom första steget till en sund politik.

Misstroendet gaf sig luft, då regeringen framställde begäran om ett anslag för krigsrustningar. De svenska ständerna bevilja vanligtvis två kreditiver för oförutsedda behof. Det ena af dessa kreditiver beviljas för händelse af ett krig, och innan konungen kan deraf använda något, åligger det honom att sam-

mankalla ständerna för att underrätta dem om medlens användande. Det andra kreditivet är anslaget till landets försvar eller andra vigtiga ärenden, och konungen eger disponera deröfver utan annan formalitet än att höra sina ministrar. Det första kreditivet lyder vanligen på en million, och det andra på en half million. Vid 1854 års riksdag begärde nu konungen, utan att för öfrigt ändra det förstnämndas belopp, att det sednare skulle höjas till två och en half million.

Denna proposition oroade det liberala partiet. Det begärda anslaget kunde användas utan ständernas omedelbara kontroll, och man kände ännu icke tillräckligt konungens politik, för att vilja blindt anförtro honom medel som måhända kunde blifva till Rysslands nytta. I den händelse att det för Sverge blefve fråga om att intaga en krigisk ställning, ville man ej lägga något hinder i vägen, men det hufvudsakliga anslaget borde beviljas på det kreditiv, hvars användande var ovilkorligt förbundet med ständernas sammankallande. Man visste att deras sympatier tillhörde vestmakternas politik. Borgareståndet visade sig alltså benäget att bevilja den af konungen begärda tillökningen, med vilkor att den lades på detta kreditiv och icke på det andra.

Vi må genast uttala den försäkran, att det icke ingick i konungens afsigter att föra nationen bakom ljuset. Men hans böjelse för det hemlighetsfulla och äfven begäret att undandraga sig de spejande blickarne i Petersburg föranledde honom att välja medel som ej voro underkastade offentligheten. Han vidhöll alltså sin en gång gjorda proposition; enskilta samtal egde rum mellan konungen och borgareståndets vice talman, Brinck, och ståndet gaf slutligen med sig, sedan det tillfullo öfvertygat sig om, att i

fall man skulle komma att gripa till vapen, det blott kunde ske i förening med de vestra makterna.

Misstroendet inom landet delades af vestmakterna. Man hade efter Bomarsunds intagande förvånat sig öfver att se konung Oscar afslå det anbud som gjorts honom att besätta Ålandsöarne. Ingenting var likväl mera berättigadt än denna försigtighet; och konungens svar, då man gjorde honom detta anbud, var fullt af klokhet. »Jag vill ej», svarade han, »besätta öarne, af samma skäl som förmå de allierade att utrymma dem, det vill säga omöjligheten att bibehålla dem.» Detta inkast lät ej vederlägga sig och borde ej hafva framkallat något missnöje från de allierades sida; men man drog deraf den nog förhastade slutsatsen att man ej kunde räkna på Sverge. Och likväl, i samma ögonblick som man i både in- och utlandet beklagade sig öfver konungens klenmodiga politik, i samma ögonblick hvar och en anklagade honom för att vara beherrskad af de förderfliga traditionerna från Carl Johans tid, hade Oscar en riktig uppfattning af sakernas ställning och insåg att Sverges och Norges intresse ålade honom att förena sig med vestmakterna; men trogen sin böjelse för det hemlighetsfulla, lemnade han fritt spelrum åt anklagelser, utan att göra något för att visa deras misstag. Konungens hemliga tankar delades af kronprinsen Carl, som allt ifrån början högt uttalat sig för förbundet med vestmakterna, äfvensom af hans andre son, prins Oscar. Konungens beslut stadgades genom de vestra makternas fördrag med Österrike af den 2 December 1854, åt hvilken diplomatiska akt han gaf större utsträckning än den i sjelfva verket hade. När sedermera Sardinien genom fördraget af den 10 Januari 1855 verksamt biträdt

vestmakternas allians, fruktade konungen icke längre att taga ett steg framåt.

Icke destomindre förmådde honom ännu några personliga betänkligheter att iakttaga försigtighet.

Han hade att hos fransmännens kejsare bringa till glömska handlingarne af 1812 och till och med ännu yngre minnen, hvilkas intryck ej hunnit utplånas. Man hade ej heller i Tuilerierna glömt att konung Oscar gjort några svårigheter att erkänna den vid Napoleons namn fästade siffran III, och denna öfverensstämmelse i kallsinnighet med den som visades från Petersburg hade gifvit anledning till misstroende.

Innan konung Oscar ingick i underhandlingar med de vestra kabinetterna, lät han derföre sina förtrogne rådgifvare inverka på allmänna meningen och rikta statsmännens uppmärksamhet på vigten af den skandinaviska alliansen. Den 13 Mars 1855 läste man i Times en korrespondensartikel, daterad Stockholm den 27 Februari, som vi anse oss här böra återgifva:

»De stora tillrustningar som göras af vestmakterna till krigets fortsättande i Östersjön visa tillräckligt, att det ej är af operationerna i Svarta hafvet som man väntar en lösning af orientaliska frågan. Det är för hvarje man med sakkännedom tydligt, att Europas jemvigt och verldens fred i framtiden äro utsatta för lika mycken fara, om ryska öfverväldet utsträckes öfver Donaúmynningarne, eller om Östersjön får blifva en rysk insjö. Det enda rationella medlet att hejda de moskovitiska inkräktningarnes ström är att i norden upprätta en makt som är tillräckligt stark att kunna motstå hvarje försök till eröfring eller hot. Att vara en dylik civilisationens förpost tillkommer med rätta Sverge; dess geografiska läge

gör det dertill lämpligt, liksom nationens skaplynne, historiska minnen och sympatier göra det deraf förtjent. Innan Carl XII:s adertonåriga krig hade uttömt detta lands tillgångar och från en makt af första rangen reducerat det till en obetydlighet emot hvad det en gång var, hade det vid Westfaliska freden gifvit lagar åt en stor del af Europa och i Ryssvik varit skiljedomare. Sedan den tiden har Sverge varit lemnadt ensamt att stå emot den tillväxande makten hos en granne, som gradvis stigit i välde och inflytande, i samma förhållande som Sverge gått ned på nationernas skala. Det är detta Sverges vårdslösande, detta ständiga försvagande af en förmur, hvilken så länge var oöfverstiglig, som man bör tillskrifva det skådespel vestra Europa nu med oro betraktar: en nation, som eldad af begäret efter rof, vägledd af sin traditionela slughet och understödd af Asiens laglösa horder, endast väntar på ett tecken från sin czar, för att öfversvämma Europa med oemotståndliga massor. Blott ett system af klokhet kan godtgöra hvad som blifvit feladt, och det är att låta Sverge återintaga sin rätta plats inom Europas rådslag. Genom den ädla karakteren hos detta lands befolkning, utmärkt för oförskräckthet och tapperhet, skall då säkert ett bålverk emot barbarismen både vinnas och kunna upprätthållas.

»Då Storbritaniens ståtliga armada är nära att plöja Östersjöns vågor, tillåta vi oss att ställa till britiska styrelsen den frågan, om man tror sig möta mindre motstånd vid holmarne i norden än framför Krims befästningar? Månne icke kriget skulle få ett helt annat utseende, om en skandinavisk armé af 80,000 tappra och disciplinerade soldater slöte sig till de allierade, och om deras förträffliga flottor ökades med den svensk-norska sjöstyrkan och deri inberäknade 300 kanonbåtar, hvilka sednare äro af så vä-

sentlig nytta vid farten i dessa grunda vatten? Månne icke Finland med glädje skulle helsa den blågula flagga, som under århundraden förde dess söner till segern? Och månne icke den finske skarpskytten skulle lägga åt sidan sin dödsbringande reffelbössa vid ljudet af sin moders tungomål — det svenska språket — på hvilket hans bibel är skrifven och på hvilket han framstammade sin första bön?

»Må den stolta britiska nationen betänka nödvändigheten af att trygga nordens oberoende och lägga väl på minnet, att ingen stor-makt ostraffadt kan skilja sina enskilta intressen från de allmänna europeiska.»

Denna artikel, som var dikterad af en upplyst politik, angaf sakernas verkliga ställning, och om man hade känt den källa hvarifrån den härflutit, skulle den säkerligen blifvit mera bemärkt än förhållandet var.

Innan artikeln i Times meddelades, blef den lagd under kejsar Napoleons ögon af en person fästad vid hans hof, hvilken från säker källa inhemtat, att den uttryckte konung Oscars verkliga tänkesätt. Denne person var dessutom genom en nära slägtskap med både den kejserliga och den kungliga familjen egnad att förtjena de begge hofvens förtroende. Det var naturligt att kejsaren, som ända hittills ansett Oscar med så starka band fästad vid Ryssland, att en anslutning af Sverge och Norge till vestmakternas politik föga kunde påräknas, skulle med välbehag upptaga det meddelande, som sålunda gjordes honom. Likväl iakttog kejsar Napoleon en viss varsamhet, ty man var ännu ej fullt säker om svenska konungens uppriktighet. Hade ej äfven Carl Johan 1812 afgifvit försäkringar om sin tillgifvenhet för Napoleon I?

Emellertid borde man ej till och med midt under ovissheten släppa ifrån sig ett tillfälle som kunde hafva sin stora vigt. Också uppdrog kejsaren åt grefve Barck, som han under sin landsflykt lärt känna i London, att från honom öfverföra meddelanden till konung Oscar.

Svaret lät ej vänta på sig. Grefve Barck återförde bref från konung Oscar och kronprinsen Carl med försäkringar om deras sympati för den vesterländska politiken, och till kejsaren öfverlemnades på samma gång en promemoria öfver Sverges och Norges tillgångar och öfver vilkoren för en nära allians. Man begärde, utom subsidier, 100,000 man allierade trupper, till hvilka man erbjöd sig att lägga 60,000 man svenskar och norrmän. Man begärde äfven att, i händelse Finland skulle komma att militäriskt besättas, denna provins måtte ånyo förenas med Sverge, och att de begge länderna finge en röst vid de blifvande fredskonferenserna.

Dessa förslag, som från Paris meddelades lord Clarendon, voro af natur att indraga vestmakterna på en djerf, men afgörande väg. Man har velat påstå att de vilkor konung Oscar nu bestämde för Sverges och Norges biträde till vestmakternes allians skulle, särdeles i afseende på subsidierna, både i Paris och London, befunnits alltför öfverdrifna. Detta är dock långt ifrån förhållandet; de mottogos tvärtom å begge hållen med den största beredvillighet. Det var också gifvet, att engelska styrelsen, oaktadt parlamentets kända obenägenhet mot subsidiesystemet, skulle, efter de fruktlösa försöken att värfva främmande legioner, föredraga att lemna subsidier åt de förenade rikenas arméer. Flera betänkligheter föranledde likväl uppskof med antagandet af konung Oscars förslag. Kejsaren mottog dem just som han var färdig att an-

träda sin resa till England. Det blef der bestämdt, att för 1855 års fälttåg alla de allierades bemödanden skulle riktas på Krim och att företagen i Östersjön skulle inskränkas till sjöoperationer. Det var motsatsen af hvad konung Oscar ville.

Alla dessa underhandlingar hade försiggått utan att hvarken landet eller de diplomatiska agenterna eller den främmande pressen derom haft minsta aning. En så väl bevarad hemlighet gaf följaktligen fritt lopp åt gissningarne. Man förvånade sig i Stockholm öfver konungens skenbara likgiltighet, och de fosterlandsvänner, som satt sitt hopp till kriget, sparade hvarken på råd eller föreställningar till styrelsen, då en ny händelse i landet framkallade en utomordentlig jäsning. Den 6:te delen af hr Schinkels bok, hvarom vi talat och som omfattade 1812 års händelser, lade Carl Johans handlingar i öppen dager och utvisade genom de mest trovärdiga dokumenter alla förvillelserna i den sorgliga politik, som gjort Sverge till en Rysslands vasall.

Det plötsliga ljus som nu kastades öfver hittills dunkla fakta, uppväckte en allmän harm mot en konung, som så illa motsvarat Sverges högsinnade förtroende. Oppositionstidningarne bemäktigade sig dessa uppenbarelser för att med en ytterlig häftighet anfalla klenmodigheten för dagen. Jemförelser anställdes mellan 1812 och 1855, mellan fadren och sonen, och man anklagade, utan att känna dem, konung Oscars afsigter, med anledning af Carl Johans endast alltför väl kända handlingar.

Såsom en högtidlig varning för konung Oscar, var det nyttigt att fördöma de föregående handlingarne, på det att hvarje förderflig efterföljd måtte förekommas, men det var orättvist att emellan de begge regeringarne uppställa en solidaritet, som ej

rättfärdigades af någon synlig handling af Oscar. Då de fördömande vände sig mot Carl Johan, hade de rätt; orätt hade de deremot, då de med samma häftighet vände sig mot hans ätt. Häftigheten gick så långt att man kunnat uppväcka dynastiska frågor: en olämplig polemik, som af ingenting rättfärdigades och som ej heller fann något återljud hos nationen. Sverge söker ej dessa förvecklingar; det fördömer 1812 års handlingar; det fordrar att de ej måtte förnyas och lemnar ansvarigheten derför åt den som utfört dem; och det skulle gerna låta leda sig af konung Oscar för att inträda på en annan väg.

Midt under dessa anklagelser saknade konungen visserligen ej försvarare; men dessa blottställde honom ännu mer än hans motståndare. De konservativa tidningarne, ej mindre förhastade i sina omdömen, lofordade regeringens afvaktande politik, liksom den utgjorde ett definitift system, och lika illa underrättade som motståndarne, prisade de ända till öfverdrift visheten af en orörlighet som konungen sjelf redan hade öfvergifvit. Redan i slutet af 1853 efter ständernas inkallande, innan neutraliteten ännu var afgjord, sökte Svenska Tidningen uppskrämma sinnena genom att meddela en öfverdrifven uppgift å de ryska stridskrafterna i Finland. Det påstods att man uppbragt dem till 28,000 man, att Bomarsund dessutom innehölle 8000, samt att ryska flottan samlade sig vid Helsingfors. Då man i Januari 1854 i Sverge fick veta, att Ryssland tvekade att erkänna neutraliteten, blygdes ej samma blad att yttra, att man borde vädja till den högsinnade Alexanders broder. Vid konungens begäran om de nödiga medlen till neutralitetens upprätthållande sökte det att sprida oro. Guvernören i Uleåborg, berättade det, iordningställde qvarter för 16,000 man, hvilket var egnadt att väcka

den tron, att ryssarne tillämnade ett infall i Sverge öfver Torneå. Några dagar derefter, innan anslaget ännu blifvit beviljadt, försäkrade bladet helt allvarsamt, att man i Finska viken vore sysselsatt att uppsåga isen för att gifva ryska flottan frihet att utlöpa. När de liberala tidningarne uttryckte alltför lifliga sympatier för de allierade och läto förstå att neutraliteten ej kunde vara definitif, förklarades de vanvettiga samt hänvisades på faran af en rysk armé, som på det frusna Ålands haf kunde marschera på Stockholm.

Hela denna polemik, som hade till ändamål att göra neutraliteten beständig, tjenade endast till att göra den misstänkt för nationen, så mycket mer som den konservativa tidningen någon gång mottager ingifvelser från styrelsen.

Någon tid derefter uppträdde den officiella tidningen mot de konservativas öfverdrifna nit. I det ögonblick konung Oscar i tysthet förberedde ett närmande till vestern, bemödade de sig att bevisa Sverges svaghet, genom att i en artikel, som stod att läsa i Svenska Tidningen mot slutet af Mars 1855, söka ådagalägga, att arméen saknade materiel, generalstab, fältlasarett, kommissariat, med ett ord, all organisation för ett krig. Den officiella tidningen måste uppträda med en vederläggning. Svenska Tidningen hade på samma gång hållit en föreläsning för prinsarne Carl och Oscar för att varna dem för hvarje ärelysten tanke, och med ett särdeles eget sätt att smickra, påmindes konung Oscar om dessa Gustaf II Adolfs ord: »De bästa konungarne för en nation äro de som hafva vanliga själsförmögenheter.»

Sådan var stämningen i sinnena då dånet af Sebastopols fall återskallade genom Europa. Vi hafva redan berättat om det intryck som underrättelsen om

denna triumf åstadkom i Sverge. För konungen var det en uppmuntran att åter upptaga underhandlingarne. Framgångarne på Krim skulle utan tvifvel tillåta de allierade att 1856 i Östersjön intaga den ställning som öfverensstämde med hans önskningar. Men strandandet af de första försöken till underhandlingars inledande bjöd varsamhet. En till utseendet obetydlig beskickning tjenade till förevändning för nya underhandlingar.

Direktören för de kejserliga muséerna i Paris hade låtit i Stockholm anhålla om ett porträtt af konungen för samlingen i Tuilerierna. I Oktober 1855 öfverfördes äfven detta porträtt af baron Bonde, som är känd för att ega konungens förtroende.

Baron Bonde blef vid detta tillfälle presenterad i Tuilerierna. Han hade, utan att ana det, att kämpa mot mer än ett hinder. Samma personer i kejsarens omgifning, som utsått misstroende mot Sverge, utmålade baron Bonde nästan som en rysk spion. Tidningen »Le Nord», som utgifves i Brüssel under ingifvelser från Petersburg, hade gifvit trovärdighet åt dessa beskyllningar genom att påminna om de hedersbetygelser som vid hans afresa från Stockholm visades honom af ryska legationen, hvars medlemmar följt honom till embarkeringsstället. Man tror sig veta att den korrespondent, som förser Brüsselbladet med underrättelser från Stockholm, ej är någon annan än ryska legationssekreteraren v. Knorring. Samma person hade äfven i början af kriget skrifvit korrespondensartiklar till den officiella tidningen i Petersburg och dervid icke varit mera slipad än att han begagnat till pseudonym namnet på sitt familjegods i Estland. En så genomskinlig slöja tillät honom ej att länge förblifva okänd.

Det misstroende, hvarmed konung Oscars afsigter i början betraktades af kejsar Napoleon, hade emellertid blifvit undanröjdt och man hyste icke vidare några tvifvelsmål om konungens uppriktighet. Kejsaren hade föröfrigt, efter genomläsandet af den promemoria som blifvit honom tillsänd, funnit att Sverge egde större militära resurser än han anat, och öfvertygad dessutom att alla det nästa fälttågets ansträngningar skulle riktas mot Östersjön, var han benägen att inlåta sig på den väg som blifvit honom öppnad. När derföre baron Bonde underrättade kejsaren, att konung Oscar ämnade erbjuda honom Serafimerorden som ett bevis på politiska sympatier, blef det af kejsaren synnerligt väl upptaget.

Kort derefter infann sig amiral Virgin i Paris som öfverbringare af Serafimerorden, och marskalk Canrobert skickades till Stockholm, med det officiella uppdraget att till konungen öfverlemna Hederslegionens insignier. Men det verkliga ändamålet med marskalkens beskickning var att försäkra sig om sinnesstämningen i Sverge. De sympatier han der mötte som den vesterländska politikens representant, och de hyllningar med hvilka han från alla håll öfverhopades, voro för den frejdade marskalken den bästa upplysning.

TIONDE KAPITLET.

DANMARK.

De tre skandinaviska staternas framtida öden äro så innerligt förenade med hvarandra, att den ena statens politik ej kan blifva någon annan än den andras. Deras faror äro gemensamma, deras intressen äro det äfven; den största olyckan för den skandinaviska nationaliteten, det största hindret för dess utveckling har varit den långa och oaflåtliga rivaliteten mellan Sverge och Danmark.

I närvarande stund bör man måhända anse det som en lycka att de gemensamt äro utsatta för en mäktig och ärelysten grannes ränker; man hemtar deraf anledning till den förhoppning, att de gemensamt skola vidtaga de åtgärder som omständigheterna påkalla; och den första åtgärd, som bör vara en borgen för framgång, är en på gemenskapen i härkomst grundad gemensamhet i tanke och handling.

Danmarks geografiska läge gör detta rike till en högst vigtig militärpost, ej blott för försvaret af de skandinaviska länderna, utan också för Europas

skyddande mot ryska sjömaktens tilltag. Det mellan Nordsjön och Östersjön belägna Öresund ger Danmark ett läge, som liknar det ottomaniska rikets belägenhet vid Marmorasjön. Om Bosporen och Dardanellerna hafva hindrat ryssarne från att genom Svarta hafvet intränga i Medelhafvet, så erbjuda Öresund och Belterna ett liknande hinder i norden; Öresund är på denna sida en icke mindre dyrbar nyckel för Europa, emedan det för de ryska östersjöflottorna tillstänger oceanens hamnar. Också har, under det att det moskovitiska riket obehindradt kunnat utvidga sig på alla landgränser, från Weichselns stränder till Pruth, från Georgiens slätter till Chinas gränser, dess maritima utveckling blifvit hejdad af två små sund, som två makter af andra rangen, i norr och öster, beherrska.

Men liksom det vestra Europa förenat sina krafter för att hindra Ryssland att rycka till sig den österländska nyckeln till Medelhafvet, så bör det ock göra nyckeln till norden skyddad för alla tillgrepp. För det sednare behöfver det hvarken så mycket penningar eller så många man som för det förra. Det behöfver derför ingenting vidare än en skicklig diplomati, som, stödjande sig på folkens önskningar, gör Danmark starkt genom Sverge och Norge, och Sverge och Norge genom Danmark, som ger de skandinaviska länderna den enhet de eftersträfva, och bildar ett stort rike, som för Ryssland blir ett hinder och till och med en fara, i stället för de tre små riken, som det efter hvarandra sträfvar att göra till sitt byte.

Olyckligtvis har Danmark, isynnerhet sedan några år tillbaka, stått under ryska kabinettets inflytande. Men långt före det ryska inflytandet hade tyskarnes inblandning i Danmarks angelägenheter in-

mångt i det skandinaviska elementet anledningar till misshällighet och förvandlat de gemensamma nationalitets-känslorna till dynastiska tvister.

Huset Oldenburgs uppstigande på Danmarks tron har i sjelfva verket varit början till misshälligheterna mellan de skandinaviska länderna och den ständiga orsaken till deras försvagande. Den långa kampen mellan Sverge och Danmark har oriktigt blifvit betraktad såsom blott en tvist mellan två ärelystna grannar: från Danmarks sida har den lika mycket varit den tyska dynastiens oupphörliga försök att utsträcka sin makt öfver norden, och från Sverges sida ett motstånd mot den främmande folkstammen.

Den tyska dynastiens upphöjande på Danmarks tron medförde en brytning i den af Margareta proklamerade och vidmakthållna föreningen mellan de skandinaviska länderna. Kalmar union, 1397, var ursprungligen en handling af stor politisk klokhet, men som sedermera urartade i följd af det tyska inflytandet. Svenskarne hafva bevarat ett obehagligt minne deraf, emedan unionen för dem endast blef en källa till ledsamheter; men då deras förfäder ingingo denna förening, lydde de en ganska riktig nationalitetskänsla. Margareta blef nemligen, sedan hon förut redan var i besittning af Danmarks och Norges kronor, med de svenska herrarnes fria vilja kallad att intaga Sverges tron, efter den afsatte Albrecht af Mecklenburg, Sverges förste konung af tysk härkomst. Kalmar union var den första protesten mot tyskarnes inträngande. Svenskarne valde också, då de ingingo på de skandinaviska ländernas förening, ganska lämpligt för denna nationella handling i Margareta den sista ättlingen af den gamla skandinaviska konungastammen.

Föreningen var då som nu de tre ländernas gemensamma önskan, och då Margareta församlade en allmän riksdag från de tre rikena i Kalmar, påfann hon ingenting nytt; hon bekräftade blott högtidligt ett genom folkens vilja redan inträdt sakförhållande. Hennes efterträdare, Erik af Pommern, kröntes under namn af Nordens konung. Olyckligtvis var det återigen en konung af tysk härkomst, och fördelarne af Kalmar union blefvo derigenom genast satta på spel. Omgifven af sina egna landsmän, betedde sig Erik snarare som en främmande eröfrare än som en af nationen utvald konung.

Efter de krig och oroligheter, som åtföljde Eriks och hans efterträdares regeringar, skilde Sverge sig från unionen och utropade till konung en svensk man, Carl Knutsson. Danmark och Norge gjorde skilsmessan ännu fullständigare, då de erbjödo de två rikenas kronor åt Christian I, stamfader för huset Oldenburg, som genom Upsala erkebiskops inflytande lyckades sedermera blifva vald äfven till Sverges konung. Nya intressen uppstodo då i Skandinavien; under tronens skydd öfversvämmade tyskar landet; Kalmar union betecknade icke längre en fri förening af tre med hvarandra beslägtade folk, utan ett gemensamt beroende under utländskt ok.

Sverge fördrog icke länge denna ställning. Under Johans, Christian I:s efterträdares regering, befriade det sig från det tyska öfverväldet och återinsatte Carl Knutsson.

Man känner huru den grymme Christian II våldsamt återtog Sverge, och huru det slutligen återvann sitt oberoende genom Gustaf Wasas mod och snille. Från denna tid daterar sig Sverges ärofulla historia, men på bekostnad, man måste erkänna

det, af den skandinaviska enheten. Under sin strid mot svenskarne hade Christian till stöd för sina anspråk åberopat unionsfördraget i Kalmar; och sedan dess har detta unionsfördrag blifvit betraktadt såsom ett olycksaligt minne, mera erinrande om danskarnes öfvervälde, än om en broderlig förening mellan de tre folken. Det hat som den tyska fursteslägten ingaf, öfverflyttades på de danska och norska bröderna. Sedan denna tid har det varit en lång rad af blodiga förvecklingar.

Sverge representerade visserligen på ett värdigt sätt den skandinaviska nationaliteten under Wasaättens regering; men Danmark och Norge, genom sina konungar indragna inom den tyska politikens sfer, fördunklades i återskenet från den kejserliga maktens glans.

Det Oldenburgska huset hade åt dem medfört en olycksbringande skänk. Furstarne af denna slägt besutto vissa delar af hertigdömena Slesvig och Holstein. Dessa båda hertigdömen blefvo, i följd af Christian I:s inkallande, längre fram helt och hållet förenade med Danmark. Hvad det förstnämnda angår, kunde den skandinaviska nationaliteten endast vinna derpå; ty Slesvig var ett danskt län och kompletterade den skandinaviska gruppens gränser. Men Holstein, ett tyskt hertigdöme, ställde Danmarks konung under beroende af tyska förbundet, gaf honom intressen som voro främmande för och ofta motsatta hans konungarikes, gjorde honom till en vasall under tyska kejsardömet och beredde honom svårigheter, som ännu i dag qvarstå.

Så länge Sverge bibehöll sin makt, äfventyrade den skandinaviska nationaliteten ingenting genom Danmarks hemliga eller erkända underordnande under de tyska intressena. Men efter landafträdelserna 1721

och 1743, efter Finlands förlust, efter Carl Johans olycksaliga förbund med Ryssland, hafva de skandinaviska länderna ingen annan utväg att återvinna sin rang som Nordens väktare, än en kraftig och enig sammanslutning.

1815 års fördrag hafva för dem varit i alla hänseenden förderfliga: först derigenom att de gåfvo helgd åt Finlands bortröfvande; vidare derigenom att de skapade nya tvistämnen mellan Danmark och Sverge, genom Norges afträdande åt det sistnämnda; slutligen derigenom att de befästade det tyska inflytandet i Danmark.

En hastig öfverblick af den sednaste tidens händelser är nödvändig för att rätt lära fatta de frågor som ännu uppröra Danmark.

Vid Wienerkongressen fann sig konung Fredrik VI i de makters våld, som nyss förut triumferat öfver hans allierade, Napoleon. Men den herrskande känslan hos honom var en djup förbittring mot Sverge, som plundrade honom på en del af hans länder. I sin harm ville han helt och hållet bryta hvarje nationalitetsband med sina grannar, och visade sig benägen att ingå i tyska förbundet med alla sina stater, numera omfattande Danmark, Slesvig och Holstein. Men han fick beqväma sig för en medelväg, som gjorde honom till ett slags amfibisk monark, hälften skandinavisk, hälften tysk. Med hänseende till de danska länderna, det egentliga Danmark och Slesvig, förblef han sjelfständig konung; i afseende på sina tyska länder, Holstein och det dertill nyligen lagda Lauenburg, utgjorde han en medlem af tyska förbundet, tvungen att lyda dess beslut och underkasta sig dess politik. Han blef derigenom den nödtvungne representanten för en dubbel nationalitet, hvarigenom de sällsammaste konflikter lätt kunde

uppstå. Skandinavisk konung i norr, tysk hertig i söder, hade han på samma gång att skydda två ständigt fientliga intressen; han kunde icke gynna det ena utan att såra det andra, och var utsatt för nordens missnöje om han gjorde södern godt, och för söderns om han lutade åt norr. Der egde han dock ännu sin fria vilja, så att utländningen icke hade att inblanda sig i hans handlingar. Men i Holstein och Lauenburg stod han under tyska förbundsdagens lydno; denna kontrollerade honom, tillrättavisade honom och gjorde honom delaktig i alla tyskarnes passioner. Vid första uppbåd från förbundet måste han låta Holsteins och Lauenburgs krigskontingent tåga i fält, äfven om han såsom Danmarks konung utfäst sig till iakttagande af neutralitet; om han tvärtom i denna sednare egenskap beslutade sig för krig, kunde han icke röra sina tyska trupper ur fläcken. Slutligen, om man från alla sidor bestämde sig för krig, men Tyskland toge ett parti som vore motsatt det Danmark ämnade följa, skulle Holstein och Lauenburg nödgas marschera mot sin laglige öfverherre, som sjelf finge förhärja sina egna stater.

Se der, i hvilken belägenhet 1815 års fördrag försatt den danska monarkien! Se der hvad den skandinaviska nationaliteten vinner på att inom sig ega en tysk beståndsdel, den olycksaliga hemgift som åtföljde huset Oldenburg, och som Wienerkongressen tyvärr fann för godt att ytterligare befästa.

Dittills åtminstone hade det skandinaviska elementet, med Norges stöd, varit tillräckligt starkt för att åt den danska monarkien bevara en skenbar enhet. Från och med 1815 försvagades der det skandinaviska elementet med hälften, och de tyska intrigerna kunde med större hopp om framgång drifva

sitt spel. Det dröjde icke länge innan man fick erfara följderna deraf.

Hertigdömet Slesvig hade nemligen, ehuru ett danskt län, innehafts af tyska hertigar, och flera tyska adelsfamiljer hade der bosatt sig. Danska konungarnes rättigheter till hertigdömet Slesvig bestredos emellertid ofta af de tyska hertigarne ända till år 1720, då konung Fredrik IV med Englands och Frankrikes gemensamma garanti definitivt införlifvade Slesvig med Danmark. Det egentliga Danmark sträckte sig alltså i söder till floden Eider, hvaremot monarkiens tyska del var belägen mellan Eidern och Elbe.

I följd af illa förstådda centralisationssträfvanden bibehöll man emellertid åtskilliga beröringspunkter mellan de båda hertigdömenas lagstiftning och förvaltning. Men Holstein inbegreps i tyska förbundet; Slesvig deremot tillhörde den skandinaviska folkstammen: dess egentliga namn var Syd-Jutland. Att tyskar bosatt sig der, i städerna såsom handlande, på slotten såsom ursurpatorer, det kan icke nekas. Men majoriteten af befolkningen var af skandinavisk härkomst, och landet förblef danskt.

Emellertid sökte ständigt den holsteinska adeln, hvarje gång den lät höra några klagomål, att sammanslå de båda ländernas intressen i ett enda; och då, i följd af 1815 års traktater, holsteinarne begärde af konungen uppfyllandet af det löfte han gifvit dem, att bevilja dem provinsialständer, såg man i diskussionen införas en ordförbistring, som skulle tjena att gifva stöd åt de tyska anspråken. Det talades om hertigdömet Schleswig-Holstein, liksom de båda länderna utgjorde ett odelbart helt, och vestra Europas tidningar tillegnade sig detta talesätt, utan att begripa hvad deruti låg.

Har man ej sett en fransk skriftställare begynna ett om Schleswig-Holstein skrifvet arbete med detta narraktiga utrop: »Återigen en nationalitet, som upprest sig på Frankrikes maning!» *) Man måste i sanning hafva egna etnografiska begrepp, för att kunna sammanställa Slesvig och Holstein, det ena skandinaviskt och det andra tyskt, två motsatta principer, för att deraf göra ett helt, två stridiga folkstammar, för att deraf bilda en familj. Lika gerna kunde man hopkoppla en turk och en grek, och i detta illa sammanställda par helsa en nationalitet.

Det är en sanning att den tyska diplomatien, som var intresserad af denna begreppsförvirring, gjort allt hvad den kunnat för att vidmakthålla den; det är jemväl en sanning, att den danska regeringens misstag också hafva sin andel deruti. Augustenburgska familjens personliga ärelystnad, underhjelpt af Holsteins tyska adel, har gjort det öfriga. Detta är lätt att bevisa.

Under de sista åren af Christian VIII:s regering var Köpenhamn-kabinettet ifrigt sysselsatt med den blifvande regleringen af arfföljdsfrågan. Arfprinsen, sedermera Fredrik VII, nuvarande konungen, hade icke några barn. Närmast tronen efter honom var prins Fredrik Ferdinand, Christian VIII:s bror; men då han också var utan barn, skulle kronan nödvändigt tillfalla hans syster, landtgrefvinnan af Hessen och hennes barn. För det egentliga Danmark gjorde detta icke någon svårighet, emedan der arfföljd på qvinnolinien är tillåten. Men det var icke så för Holstein, der lagen tillerkände endast de manliga arfvingarne arfsrätt. Följaktligen äfventyrade

*) Études sur le Schleswig-Holstein, par M. Eugène de Lasiauve.

man att se monarkien splittras genom de olika bestämmelserna i afseende på arfföljden. Då vid samma tid de tyska anspråken bemödade sig att införlifva Slesvig med Holstein, yppade sig en hotande anledning till tvister och krig om arfföljden till det förstnämnda hertigdömet.

Ställningen var alltså följande: I Danmark arfsrätt medgifven åt qvinnolinien, i Holstein förbehållen den manliga afkomman, i Slesvig tvist underkastad, om ock icke tvifvelsam i principen. Man hade alltså i perspektiv, hvad Holstein angick, en säker afsöndring, hvad Slesvig angick, sannolika inre oroligheter.

Danmarks konungar, liksom alla konungar, voro emellertid angelägna om att icke se sina arfländer minskade. Redan Fredrik VI, Christian VIII:s företrädare, hade sökt lösa denna svårighet genom underhandling med de stormakter, som voro intresserade i danska monarkiens integritet, men döden hade gjort ett slut på hans underhandlingar. Christian VIII fortsatte dem; men helt oförmodadt fick han i sitt hufvud, att han ej behöfde vänta dess lösning. Han tog sin tillflykt till en envåldshandling och kungjorde den 8 Juli 1846 ett öppet bref, hvarigenom han förklarade, att Danmark, Slesvig, Lauenburg och Holstein, integrerande och oåtskiljeliga delar af en och samma stat, befunne sig och skulle obestridligen blifva underkastade den genom kongl. förordningen af år 1665 proklamerade på samma gång agnatiska och cognatiska successions-ordningen, d. v. s. med arfsrätt för både manliga och qvinliga afkomlingar. Brefvet undantog blott den gottorpska delen af Holstein, i afseende hvarå det yttrades, att underhandlingar vore inledda.

I det han sålunda genom en envåldshandling afgjorde frågan, trodde Christian VIII sig hafva gjort

slut på svårigheterna; han endast förökade dem genom att gifva sig orätt i allas ögon, så väl hos de makter, som först blifvit inbjudna att underhandla med honom, som hos hertigdömena. Troende sig afgöra allt, lemnade han allting oafgjordt, och det fordrades i sanning en sällsam blindhet för att öfvertyga sig, att hans enskilta vilja vore nog för att ändra en grundlag.

Holstein fick derigenom rätt att protestera; det fick derigenom en förevändning att vända sig till tyska förbundet för att anropa dess beskydd mot en godtycklig handling, som stred emot de tyska institutionerna. Det var derjemte angeläget att, i öfverensstämmelse med sin gamla politik, sammanblanda sina egna obestridliga rättigheter med Slesvigs tvifvelaktiga rättigheter, och tala i de båda hertigdömenas namn samfält under kollektivbenämningen Schleswig-Holstein. Slesvigs tyska befolkning slöt sig till agitationerna, och till och med några skandinaver drogos med genom den förtrytelse, som framkallades af en så sällsam handling af kungligt godtycke.

Christian VIII:s fel förvärrades än mer deraf, att han genom en föregående inkonseqvens sjelf hade gifvit de båda hertigdömena ett sken af politisk enhet, i det han förenade dem under en gemensam styrelse, anförtrodd åt hans svåger, prinsen af Noer, hertigens af Augustenburg broder. Schleswig-Holstein, denna af den tyska inbillningskraften uppfunna, bizarra sammankoppling af namn, hade sålunda blifvit ett faktum, genom oförsigtigheten hos sjelfva den konung, som hade så stort intresse vid att låta detta teutoniska fantom försvinna. Och det är åt en prins af tysk börd som man anförtror omsorgen att gifva det gestalt!

Man kan lätt föreställa sig att augustenburgarne hade dragit fördel af den ställning man hade beredt dem. De saknade dessutom icke eventuella arfsanspråk, och det låg i deras intresse att utbreda föreställningen om gemensamhet mellan de båda hertigdömena och om upprätthållandet af manliga liniens uteslutande arfsrätt. Den till deras förmån oförsigtigt skapade gemensamma regeringen för Schleswig-Holstein kunde blifva första steget till en slutlig skilsmessa från Danmark och till bildandet af ett suveränt furstendöme till förmån för hertigliga huset Augustenburg.

Också fann man den tyska propagandan i Slesvig utveckla sig med en förundransvärd sammanstämmighet. Man åberopade hertigdömets särskilta rättigheter, man åberopade de provinsiella garantierna, allt med ett stort förråd af ord om frihet och sjelfständighet, ämnade att missleda så väl skandinaverna i hertigdömet som vesterlandets publicister. Man erkände icke öppet begäret att skilja sig från Danmark; men man begärde hvad som förde till samma mål, en intim förening med Holstein. Detta blef det tyska partiets lösen; och man kan göra sig en föreställning om verksamheten i dess manövrer genom en kort granskning af de olika propositioner, som framlades vid slesvigska provinsialständernes möte 1842.

Konung Fredrik VI hade 1834 åt danska monarkiens särskilta provinser beviljat provinsialständer: Jutland, öarne, Slesvig, Holstein hade hvar sin representation. Detta i principen bristfälliga länderstyckningssystem hade för tillfället den fördel, att det omintetgjorde anläggningarne från det tyska partiets sida, hvilket påyrkade en gemensam representation för de båda hertigdömena.

Men tyskarne läto icke modet falla; och hädanefter gingo alla deras ansträngningar ut på att af konungamakten tilltvinga sig den eftergift, som de icke vunnit år 1834. Slesvigs förening med Holstein och Schleswig-Holsteins skiljande från Danmark utgjorde en och samma tanke, hvilken under slesvigska provinsialständernas session 1842 högt uttalade sig.

Skandinaviska partiet slumrade emellertid icke heller. Utgörande majoriteten i landet, ehuru minoritet vid landtdagen, försvarade det energiskt de nationella rättigheterna.

Verksamma agenter, tillgifna den skandinaviska saken, genomreste landet, återväckte nationalkänslan i böndernas hjertan och funno öfverallt lifliga sympatier. Bland de ifrigaste kämparne mot den tyska propagandan utmärkte sig Laurids Skau, en rik och inflytelserik bonde, högt aktad, icke blott inom sin egen klass, utan äfven bland de statsmän och litteratörer som stredo för samma sak. Till belöning för det nit han ådagalagt för den nationella sakens försvar, hade konungen med egen hand fästat Dannebrogsdekorationen på hans bröst.

Särskilta tidningsorganer hade äfven blifvit uppsatta af fosterlandsvännerna för upprätthållandet af det skandinaviska fäderneslandets integritet; politiska banketter anordnades, hvilka besvarades med tyska konstitutionsbanketter. Med ett ord, om tyskarne icke hade helt och hållet nått sitt mål, hade de redan lyckats att inom landet skapa borgerliga oenigheter och bedraga det vestra Europa i afseende på verkliga meningen med deras agitationer.

Holsteinska ständersessionen 1844 blef ännu mer betydelsefull än den slesvigska 1842. I en till konungen afgifven petition drogo de tyska deputerade icke i betänkande att rent ut framställa sina anspråk

uti tre ryktbara propositioner, som sedermera blefvo upprorets trosbekännelse:

1:o. Hertigdömena äro sjelfständiga stater;

2:o. Den manliga linien regerar i hertigdömena;

3:o. Hertigdömena äro evigt och oupplösligen förenade stater.

Vi hafva angifvit den verksamma del som familjen Augustenburg tog i de tyskä intrigerna; andra intressen gåfvo intrigerna andra anhängare. Sedan lång tid tillbaka har Tyskland sträfvat att genom skapandet af en örlogsmarin höja sig till jemnbredd med sina vesterländska rivaler. Preussen, inskränkt till Östersjön, som kan anses såsom ett slutet haf, uppskattar isynnerhet hela betydelsen af de båda hertigdömena, hvilkas besittning skulle sätta det i förbindelse med Nordsjön. I Holstein befinner sig Kiels beundransvärda hamn, genom den kanal som förenar de båda hafven, i förbindelse med Tönningens vik och hamn, vid Nordsjön. I Slesvig skulle Flensborgs och Apenrades hamnar äfvenledes bilda förträffliga stationer för den nya tyska marinen och förtjenade således från alla synpunkter att fästa Preussens uppmärksamhet.

Häraf alstrades vid Berlinerhofvet varma sympatier för upprorsstiftarne; och konungen af Danmark fann sig på samma gång utsatt för sina tyska undersåters öfvermodiga fordringar, de augustenburgska prinsarnes upproriska intriger och en äregirig grannes hemliga anslag.

Det var då han utfärdade sitt öppna bref af 1846, den oskickliga och godtyckliga handling som lade all orätt på hans sida. För Slesvig behöfdes ingen reglering af arfföljden: det var en dansk förläning, underkastad dansk lag. I afseende på Hol-

stein hade han icke rättighet att på egen hand förändra en grundlag.

En likställning af de båda hertigdömena kunde ej blifva annat än gynnsam för upprorsandan. De missnöjda i Slesvig sammanblandade sina inbillade klagomål med Holsteins obestridliga rättigheter; läran om hertigdömenas oskiljaktighet, känd under namn af schleswig-holsteinismen, tog ny fart; en folkförsamling hölls i Neumünster, dervid en högtidlig protest i Schleswig-Holsteinarnes namn voterades. Man upprepade deri de af holsteinska ständerna 1844 proklamerade grundprinciperna.

Sålunda tjenade Holsteins rättigheter att bemantla de slesvigska tyskarnes uppror. Tack vare denna förvirring i begreppen, insmög sig i deras protest en betydelsefull paragraf, som öppet röjde deras framtida afsigter.

»Vi önska», sade de, »bibehålla hertigdömenas och konungariket Danmarks förening, men dock icke att förlänga densamma utöfver den genom händelsernas naturliga gång bestämda gräns, eller längre än den nu gällande lagliga successions-ordningen stadgar. Om någonsin, i öfverensstämmelse med Försynens beslut, den äldre linien af konungaätten skulle utslockna på manssidan, önska vi att för framtiden under våra egna hertigar, befriade från hvarje förening med ett främmande land, utan något slags hinder, förena oss med vårt moderland Tyskland.»

Här var sista ordet uttaladt beträffande denna schleswig-holsteinska skapelse, som af några publicister helsades som en nationalitet. Man kunde icke längre misstaga sig om denna föregifna schleswig-holsteinska nationalitet, som icke var någonting annat än en tysk sammansvärjning. På alla punkter af Tyskland utkommo ströskrifter, dikterade af parti-

hätskheten, hvilka nedkallade folkens och konungarnes hämnd öfver Christian VIII, och uppfordrade till ett korståg för Schleswig-Holstein. De preussiska tidningarne, uppmuntrade genom sin regerings medbrottslighet eller bifall, visade sig allra häftigast. Flera tyska städer sände adresser till hertigdömenas upprorsstiftare. Man kunde icke längre misstaga sig om rörelsens betydelse.

Midt under den allmänna jäsningen öppnades den slesvigska ständerförsamlingen. Till följd af det sätt hvarpå vallagen var uppgjord, fann sig det danska partiet der representeradt af tre deputerade. Det var derföre lätt att på förhand förutse naturen och resultatet af öfverläggningarne. Hertigen af Augustenburg föreslog att af konungen begära en schleswig-holsteinsk konstitution. En deputerad begärde att hertigdömenas administration måtte fullkomligt skiljas från konungarikets. Andra uttryckte den önskan, att Slesvig måtte förenas med tyska förbundet. Dessa förslag blefvo, såsom man lätt kan ana, antagna af den helt och hållet tyska församlingen. Men den kongl. kommissarien, hr von Scheel, som efterträdt prinsen af Noer i styrelsen öfver hertigdömena, vägrade att gifva konungen del af dessa fordringar, och församlingen upplöstes genom ett kungligt dekret. En sammandrabbning var oundviklig mellan de två stammarne, den skandinaviska och den tyska, mellan konungamakten och ständerna, representanter af de sista spillrorna af den tyska feodaladeln.

I Danmark såg man fullkomligt klart i saken. Sedan 1830 hade i Köpenhamn bildat sig ett mäktigt parti, sträfvande att begåfva landet med liberala institutioner i öfverensstämmelse med allmänna tänkesättets fordringar. Detta utgjordes af medelklassens

mest framstående män, till hvilka några adelsmän slutit sig. Det sökte förmå konungen att gifva vika för de nya idéerna och öfvergifva det gamla absolutistiska systemet, som icke längre öfverensstämde hvarken med landets seder eller med konungamaktens egen fördel. Olyckligtvis höll Christian VIII envist på sina prerogativer. Den så liberala konstitution han 1814 gifvit Norge hade å hans sida mindre varit en handling af rättvisa och ädelmod, än ett medel att motsätta sig en våldsam skilsmessa, och mer än en gång hade man hört honom förklara, att det varit ett bland hans lifs stora misstag. Också visade han sig, sedan han blifvit konung, föga benägen att i Danmark bidraga till det representativa systemets utveckling. Det exempel hertigdömena gåfvo uppmuntrade honom heller icke: dessa två provinser, i hvilka Fredrik VI infört ett representatift statsskick, beredde honom dagligen nya ledsamheter, och han skref på institutionernas räkning de oroligheter, som endast voro en följd af en utländsk intrig.

Den liberala oppositionen rönte således hos konungen föga uppmuntran. Och likväl blef det hon som skänkte honom det kraftigaste stöd mot den schleswig-holsteinska faktionen. Bättre än konungen inseende afsigten hos den tyska adel, som styrde den insurrektionella rörelsen, hemtande derjemte i frihetsandan en djupare nationalitetskänsla, visade oppositionen sig redo att till och med uppträda till försvar för denna konungamakt, som icke ville göra henne några eftergifter, emedan hon representerade den af tyskeriet hotade skandinavismen. Men i det de å andra sidan undveko att göra sig skyldiga till den förvirring som ständigt komprometterat Christians handlingar, förstodo patrioterna att skickligt skilja mellan frågan om Slesvig och frågan om Holstein. Bekym-

rande sig föga om de stämplingar, som voro å bane i den tyska provinsen, tillerkände de densamma gerna särskilta rättigheter. I afseende åter på den danska provinsen Slesvig, voro de fast beslutne att icke låta den bortryckas, och fastställde till följd deraf i sina diskussioner Eidern såsom de skandinaviska ländernas gräns, såsom den skranka invid hvilken den tyska äregirigheten borde stanna. Deras åsigt öfverensstämde i öfrigt häruti med alla historiska och geografiska vittnesbörd. Det var vid Eidern som alla tyska invasioner stannat, och sjelfva Carl den Store hade icke sträckt sina eröfringar längre än dit. Det berättas, att då han framträngt till stranden af denna flod, sänkte han deri sitt spjut och utropade: »Eidern är kejsaredömets gräns.» Denna sägen, den må nu vara grundad eller ogrundad, anger icke desto mindre folkens känsla, som ständigt betraktat Eidern såsom gränslinien mellan de tyska och de skandinaviska folken. Också har det nationella och liberala partiet i Danmark förblifvit detta program troget, och det är för närvarande kändt under benämningen Eiderpartiet eller Eideristerna.

Banketter anordnades för att samla fosterlandsvännerna och gifva enhet åt den strid som förbereddes. Man framställde der öppet Danmarks klagomål, och häftiga ord läto förutse en snar sammandrabbning. I en af dessa församlingar yttrade den sedermera minister blefne Orla Lehmann offentligen: »att man måste med käpprapp jaga tyskarne på andra sidan Eidern»; och hans ord helsades med enhälligt bifall.

Det liberala partiet kunde räkna på folket; det ville rycka med sig konungamakten, erbjudande densamma vapen och penningar för att bekämpa det anti-nationella motståndet i Slesvig. Christian VIII

kunde icke dölja för sig, att monarkiens intresse öfverensstämde med de liberalas önskningar. Men hans obeslutsamma karakter ryggade tillbaka för genomgripande åtgärder. Fruktande sina hetsiga bundsförvandter, sökte han försoning uti fåfänga halfmesyrer, och trodde sig kunna göra monarkiens tyska del den danska delen underdånig genom att oktrojera en gemensam konstitution för Danmark och hertigdömena. Han insåg icke, att den tyska faktionen skulle hitta på samma skäl att förkasta hans konstitution som att förkasta hans öppna bref. Vare härmed huru som helst, sådana voro emellertid hans planer, då döden öfverraskade honom den 20 Jan. 1848.

Hans son Fredrik VII förtjenar erkännande för sin uppriktiga önskan att tillfredsställa nationen genom att i Danmark införa ett fullkomligt representatift system. Redan under första dagarne af sin regering gaf han sitt löfte derom, och detta löfte uppfylldes under loppet af det följande året. Olyckligtvis började han med det hvarmed han hade bort sluta, d. v. s. med tillkännagifvandet af en gemensam konstitution för sina båda stater, den danska och den tyska.

Det var samma plan hvarmed Christian VIII hade umgåtts och genom hvilken man gaf tyskarne i Holstein en förevändning att få orostiftarne i Slesvig att instämma i deras klagomål.

Tilldragelserna i Frankrike bidrogo dessutom att i hög grad uppröra alla sinnen. Februari-revolutionen blef för orostiftarne ett gynnsamt tillfälle. Då befrielseropet lät höra sig i Paris, Wien och Berlin, var det lätt att bedåra Europa genom en bortblandning af ord, och att komma det att tro på någonting verkligt under det falska åkallandet af

schleswig-holsteinismen. Detta var hvad som verkligen inträffade vid förkunnandet af den gemensamma konstitutionen.

Rörelsen började naturligtvis i de holsteinska städerna. En församling, inkallad till Altona den 15 Mars, uppsatte en adress till konungen, uti hvilken, i hertigdömenas namn, begärdes införandet af en schleswig-holsteinsk konstitution och Slesvigs anslutning till tyska förbundet. En dylik sammankomst egde rum i Kiel, med samma proklamationer till följd. Det förtjenar anmärkas, att det ständigt är Holstein som talar i Slesvigs namn, att det alltid är den tyska feodal-adeln som ställer sig i spetsen för rörelsen.

Jäsningen tilltog. Den 18 Mars sammankommo i Rendsborg utan någon laglig kallelse de båda hertigdömenas f. d. ständerdeputerade, hvilka alla voro tyskar, och antogo följande propositioner:

1:o. Schleswig-Holstein proklamerar sig såsom en stat, oberoende af allt inflytande från Danmarks och danskarnes sida;

2:o. Anslutning till tyska förbundet af denna odelbara stat;

3:o. Genomgripande reform af tyska förbundsförfattningen, med oförtöfvadt val af en nationalrepresentation för Tyskland vid sidan af förbundsdagen i Frankfurt.

Församlingen beslöt dessutom, att en med bestämda instruktioner utrustad deputation af fem medlemmar skulle genast begifva sig till konungen, hertigen, för att uppfordra honom till en kategorisk förklaring öfver följande punkter:

1:o. Omedelbart sammankallande af de båda hertigdömenas ständer till en enda församling, och beviljande af en gemensam författning;

2:o. Vidtagande af de för tillvägabringandet af Slesvigs inkorporering i tyska förbundet nödiga förberedande åtgärder;

3:o. I betraktande af landets kritiska ställning, så i afseende på inre som yttre förhållanden, vidtagande af en allmän folkbeväpning under fritt valda officerare;

4:o. Återställande af pressens fullkomliga frihet och af den obegränsade församlingsrätten;

5:o. Omedelbar afsättning af regeringspresidenten i hertigdömena, v. Scheel.

Fredrik VII kunde icke längre förblifva en stilla åskådare. Fast besluten att försvara den skandinaviska nationalitetens rättigheter, inkallade han i ministèren det liberala partiet, som aldrig hade låtit sig bedragas i afseende på hertigdömenas verkliga ställning till hvarandra. Grefve A. W. Moltke blef premierminister.

De nya ministrarnes första handling var att hos konungen utverka proklamerandet af hertigdömet Slesvigs gräns, Eidern, såsom konungarikets definitiva gräns. Det var att med ens göra slut på all förvirring och bringa frågan på hennes rätta ståndpunkt.

Detta beslut tjenade till grundval för det svar konungen den 12 Mars afgaf till ständerförsamlingens deputerade, så lydande:

»På edra propositioner hafva vi svarat, att vi äro benägne att åt vårt oberoende och med tyska förbundet förenade hertigdöme Holstein bevilja en fri författning, grundad på en vidsträckt valrätt, och hvari skola upptagas folkväpningen, tryckfriheten och föreningsrätten»;

»Att följaktligen vårt hertigdöme Holstein skall erhålla en särskilt styrelse, en särskilt militär-organisation och särskilta finanser, så snart genom en

ömsesidig öfverenskommelse vilkoren för en förening mellan Danmark och Slesvig blifvit fastställda»;

»Att vi skola på allt sätt uppriktigt bemöda oss att bidraga till upprättande af ett nationelt och mäktigt tyskt parlament»;

»Att vi hvarken ega rätt, makt eller vilja att låta inkorporera vårt hertigdöme Slesvig med Tyskland; att vi tvärtom vilja befästa Slesvigs oupplösliga förening med Danmark förmedelst en gemensam och fri konstitution»;

»Men att vi dessutom äro fast beslutne att skydda Slesvigs oberoende genom provinsial-institutioner, synnerligast genom att gifva det en särskilt ständerförsamling och en särskilt förvaltning.»

Detta kungliga bref, som med så mycken sanning och bestämdhet skilde Slesvigs rättigheter från Holsteins, var egnadt att upplysa och lugna sinnena. Också afvaktade de tyska orostiftarne icke dess offentliggörande för att omintetgöra verkan deraf. Utnämningen af den liberala ministèren gjorde dem klart, att de icke längre hade något att hoppas af den falska hänförelse, som bedragit åtskilliga skandinaver. Danskar och tyskar stodo nu gent emot hvarandra; man borde handla innan allt blef fullständigt upplyst.

Eftermiddagen den 23 Mars begaf sig en af de tyska ledarne, Beseler, till Kiel, hvarifrån han afsände ilbud till den på sitt gods Noer sig uppehållande prins Fredrik af Augustenburg, och till grefve Reventlow-Preetz, en af de mest betydande männen bland hertigdömenas tyska adel. Båda ankommo till Kiel på aftonen och helsades med bifallsyttringar af den om deras ankomst på förhand underrättade mängden. Midt under entusiastiska rop organiserar sig ett nationalgarde, och man uppfordrar den danska

kommendanten att utrymma staden. Då emellertid några bland de mer förslagna anförarne begärt att trupperna måtte qvarstanna, dröjde dessa icke att fraternisera med folket, och alla poster besattes af linien och nationalgardet gemensamt. Kommendanten, öfvergifven af sina soldater och de flesta bland sina officerare, förblef vanmäktig.

Ögonblicket var gynnande för att gifva fritt lopp åt de ärelystna planerna; en provisorisk regering för Schleswig-Holstein blef genast bildad. Den utgjordes af prinsen af Noer, grefve Reventlow samt hrr Beseler och Schmidt.

Derefter framträdde öppet de ärelystna afsigter som frambragt och närt den schleswig-holsteinska rörelsen. Hertigen af Augustenburg skyndade att sätta sig i spetsen för en uti ett familjintresse länge förberedd insurrektion. Hans bror, prinsen af Noer, hade genom öfverraskning inträngt i fästningen Rendsborg, hvars danska garnison, okunnig om hvad som förelupit, hade låtit honom inkomma med sin svit. Denna på gränsen mellan de båda hertigdömena belägna fästning blef insurrektionens militära centralpunkt. Det var der hertigen af Augustenburg inställde sig den 24. Han medförde ett bref från konungen af Preussen, som förklarade sig redo att understödja Schleswig-Holsteins rättigheter. Germanismen, för tillfället triumferande i Frankfurt, erbjöd äfven sina uppmuntringar och sitt stöd.

Det ingår icke i vår plan att närmare sysselsätta oss med det krig, som utbröt mellan Danmark och hertigdömena. Vare det oss nog att angifva dess verkliga karakter, som icke var någonting annat än en strid mellan den skandinaviska nationaliteten och den tyska ärelystnaden. Man såg konungens af Preussen och tyska förbundets trupper inkränga i

Slesvig och Jutland, under förevändning att försvara Holstein, och hvad som är än mer sällsamt, riksdagen i Frankfurt uppfordrade, genom ett högtidligt beslut af den 12 April, konungen af Preussen att handla med största möjliga skyndsamhet för att fullborda Slesvigs anslutning till Tyskland.

Den skandinaviska saken fann emellertid ett stöd i konung Oscar samt i svenskars och norrmäns sympatier. Dertill kom Rysslands i eget intresse lemnade skydd, och en särdeles släpphändt bemedling å Englands sida. Hvad angår Frankrike, hade de statsmän, som då sutto vid styret, ingen verklig insigt i frågan och voro för mycket upptagna af andra saker för att studera henne. *).

Man vet att stilleståndet i Malmö, som afslutades den 26 Augusti 1848, var aftaladt mellan konungen af Danmark och konungen af Preussen,

---

*) I anledning af ofvanstående yttrande hafva vi från franska utrikesministern under republiken, Bastide, erhållit en reklamation, hvarur vi anse oss här böra intaga följande: »Det kabinett, som jag hade äran tillhöra, sysselsatte sig ganska lifligt med den slesvigska frågan; de diplomatiska handlingar, som från denna tid förvaras i utrikes-ministèrens arkiv, bära derom vittnesbörd. Ehuru Danmark icke begärde franska republikens bemedling, utan blott Englands, motsatte sig dock franska regeringen på ett ganska energiskt sätt Danmarks sönderstyckning genom Slesvigs skiljande derifrån. Utan att bestrida danska nationen rättigheten att vidtaga hvilka nya organisationer som helst, protesterade vi mot de inkräktningar som gjordes på en integrerande del af Danmark. Vi förklarade, att då Frankrike hade garanterat freden i Stockholm af 1720, kunde vi icke medgifva någon förändring i Danmarks territorium, så vida den ej skedde med danska folkets och regeringens vilja. Slutligen gjorde vi i Berlin, Frankfurt och Petersburg af integritetsfrågan en *casus belli.*»

den sednare såväl i eget som i tyska förbundets namn. Men den provisoriska regeringen i hertigdömena hade icke blifvit rådfrågad; man upphäfde den till och med för att ersätta den genom en administration, hvars medlemmar borde utnämnas gemensamt af konungen af Danmark och konungen af Preussen. Denna anordning öfverensstämde icke med den holsteinska adelns beräkningar och ännu mindre med de augustenburgska prinsarnes. Provisoriska regeringen vägrade följaktligen att godkänna stilleståndet. Sjelfva parlamentet i Frankfurt motsatte sig i sessionen den 5 Sept. stilleståndets ratifikation; det var först efter en ministèrförändring, och till följd af den då rådande fruktan för ett allmänt krig, som det i sessionen den 15 upphäfde sitt förra beslut. Också var germanismens verkliga afsigt på den tiden så väl känd af de män, som ledde militäroperationerna, att efter den första konventionen i Malmö chefen för de preussiska och förbundstrupperna, general Wrangel, som från Berlin erhållit befallning att utrymma Jutland, enligt hvad vi nämnt, vägrade att lyda. Sedan parlamentet gifvit sitt bifall till ratifikationen, egde han icke längre någon förevändning. Det var för öfrigt på tiden att han beslöt sig för återtåg; ty konung Oscar hade vid första underrättelsen om hans vägran, utom ordern till trupperna att hålla sig marschfärdiga, undertecknat en begäran till danska regeringen om afsändning af transportfartyg, ämnade att till Jutland öfverföra de svenska och norska trupper, som befunno sig dels på Fyen, dels i Skåne.

Sedan stilleståndet i Malmö tilländagått, började åter fiendtligheterna. Det var midt under hetaste striden som konung Fredrik VII redligt uppfyllde det löfte han vid sin tronbestigning afgifvit. Den 5 Juni 1849 erhöll Danmark af sin konung en konstitu-

tion, grundad på allmänna val och innehållande de vidsträcktaste frihetsgrundsatser. Olyckligtvis lät han icke det då i fullt uppror sig befinnande Slesvig deraf blifva delaktigt, utan reserverade sina framtida rättigheter genom följande klausul: »Förbehållande mig att efter fredens afslutande reglera allt som rör hertigdömet Slesvigs regering.»

Detta förbehåll var en stor oförsigtighet. Att börja med, gynnade det deras planer, hvilka bekämpade Slesvigs likställning med Jutland och öarne; vidare gaf det den tyska diplomatien en förevändning att inblanda sig i den blifvande regleringen af Slesvigs styrelse. Genom att ända till Eidern utsträcka den liberala konstitutionens välgerningar, skulle han hafva beröfvat det slesvigska upproret all ursäkt och stadfästat de skandinaviska ländernas enhet.

Följderna af detta felsteg läto snart känna sig. I den fredstraktat, som den 5 Juli 1850 undertecknades mellan Danmark och Preussen, representerande tyska förbundet, lemnade man att börja med den fråga helt och hållet oafgjord, hvilken å ömse sidor föranledt striden. Traktatens femte artikel lyder nemligen sålunda: »Inom förloppet af sex månader efter undertecknandet af förevarande traktat, skola H. M. konungen af Danmark och tyska förbundet utnämna kommissarier för att på grund af dokumenter och andra dithörande bevis bestämma gränsen mellan de H. Maj:ts stater som ej räknas till tyska förbundet och de som tillhöra detsamma.» Ett besynnerligt sätt att slita tvisten! Man talade icke ens om Slesvig och lemnade fritt spelrum åt alla den tyska diplomatiens intriger. England mellankom såsom medlare vid denna tvetydiga anordning, och man hade äfvenledes inbjudit konungen af Sverge och Norge

att deri deltaga, men förutseende svårigheterna, afhöll han sig försigtigtvis.

Ett annat ledsamt resultat af nämnda förbehåll framträdde sednare, då konungen af Danmark, som efter Berliner-traktaten blifvit understödd genom Österrikes intervention i Holstein, begärde den militära ockupationens upphörande. Wiener-kabinettet uppställde vilkor derför. Det hufvudsakliga var, att Danmarks liberala konstitution, nemligen vallagen, ej skulle utsträckas till hertigdömena Slesvig och Holstein. Den wienernot, som innehöll dessa fordringar, var af den 26 December 1851; en likalydande af den 30 December erhölls från Berlin. Germanismen sökte att genom sina allianser komma i besittning af hvad den icke kunnat vinna genom kriget. Olyckligtvis trängde de öfriga europeiska kabinetterna på konungen af Danmark med uppmaningar, att han borde göra ett slut på de fiendtligheter, som störde den allmänna freden, och Ryssland å sin sida bekymrade sig föga om att se ytterligare utsträckt en konstitution, som det fann utgöra ett dåligt föredöme. Protokollet i Warschau (af den 5 Juni 1851) bar, under en skenbar vänskaplighet, en alltför illa dold prägel af tvång: man måste foga sig efter Preussens och Österrikes vilja; och konungens öppna bref af den 28 Januari 1852 förkunnade för Danmark, att en slutlig uppgörelse egt rum i samråd med stormakterna.

Denna uppgörelse bestod i oktrojerandet af särskilta konstitutioner för de båda hertigdömena, uppgjorda i öfverensstämmelse med wiener- och berlinerkabinettens önskningar, och af en gemensam författning för hela monarkien. Danmark, d. v. s. Jutland och öarne, bibehöll på samma gång konstitutionen af 1849.

Uti denna af diplomatien uppfunna representativa kombination förefunnos en mängd snaror. Till en början var inkorporeringen af Slesvig, för hvilken Fredrik VII på goda skäl tagit till vapen, derigenom undanröjd. Eiderdanskarnes fosterländska parti, som uti försvaret af den skandinaviska nationalitetens rättigheter visat sig så energiskt, var uppoffradt. Det är sant att de båda hertigdömenas oupplösliga förening icke längre proklamerades. Men tyskarnes hufvudsyfte var att skilja Slesvig från Jutland, såsom medel att sedermera återkomma till föreningen med Holstein. Med ett ord, alla Danmarks offer voro fruktlösa; fosterlandsvännernas blod hade förgäfves blifvit utgjutet; England och Frankrike gåfvo, genom en otrolig liknöjdhet, den tyska intrigen vunnet spel.

Vidare införde helstatsförfattningsförslaget i det skandinaviska fosterlandets sköte tyska elementer, hvilka Eiderdanskarne på goda grunder misstrodde. De kände alltför väl germanismens inkräktningsanda, hvilken, liksom oljefläcken, omärkligt utbreder sig åt alla sidor. De sågo alltså uti denna föregifna gemensamhet ett medel till anfall mot skandinavismen, ett ständigt krig under sken af broderskap. Den tyska diplomatiens verk var i dubbelt mått trolöst. Då danskarne gjorde anspråk på förening med Slesvig, skilde man dem derifrån genom en särskilt konstitution; då de afvisade hvarje gemenskap med Holstein, utom en rent personlig union, sammankopplade man dem med detta land medelst en gemensam konstitution. Slutligen fann sig det danska partiet i Slesvig försvagadt inför den kompakta germanismens i Holstein ihärdiga propaganda; Slesvig var utan stöd, till följd af sitt afskiljande från Jutland, Holstein deremot stärkt genom alla de tyska furstarnes infly-

tande. Insurrektionen hade blifvit besegrad genom vapen; de diplomatiska akterna försäkrade dess triumf. I sanning, om de tyska kabinetterna voro i hög grad trolösa, så voro kabinetterna i London och Paris i icke mindre mån förblindade.

Det nationella partiet fann sig genom brefvet af den 28 Januari återförsatt i en opposition, blott egnad att föröka oredorna. Redan i November 1848 hade tre medlemmar af den liberala ministèren, Tscherning, Monrad och Lehmann, som insett att man för genomdrifvandet af Slesvigs införlifvande hvarken kunde räkna på England eller Frankrike, ingifvit sina afskedsansökningar. Sedermera, då de ryska intriger, som genom vesterlandets släpphändthet beherrskade ställningen, tvungo konungen till det öppna brefvets utfärdande, drog sig hela den liberala ministèren tillbaka och ett nytt kabinett bildades under Bluhmes presidium, med elementer mera benägna att låna sig åt Petersburgerplanerna. Uti alla under denna tid förda diskussioner åkallade man den europeiska nödvändighetens spöke, som i sjelfva verket icke var något annat än den moskovitiska nödvändigheten. Danmarks liberale, nyss förenade i gemensam handling för germanismens bekämpande, splittrades sinsemellan, en del omfattande helstatsläran, d. v. s. läran om integriteten af alla monarkiens delar, trots de olika nationaliteterna, de öfriga förblifvande eiderprincipen trogna. Dessa sednare sökte att tillvägabringa en förlikning. Emedan man önskar enhet, sade de, må då denna enhet åtminstone gagna friheten. Danmark åtnjuter en liberal författning; må man utsträcka denna författning till monarkiens alla provinser.

Men det var just detta som hvarken Österrike eller Preussen ville. De vågade icke angripa Dan-

marks enskilta konstitution, men sökte omintetgöra dess välgerningar genom de medelst helstatsförfattningen pålagda fjettrarne; och konungen, bunden genom sina löften, lät beherrska sig af deras rådslag.

Man måste erkänna, att en bland de hufvudsakligaste anledningarne till missnöjet härrörde från den falska riktning ministèren inslog. Sedan de yttre svårigheterna en gång voro undanröjda genom fördrag, i hvilka man måst foga sig under utlandets bud, syntes ministèren alldeles förgäta löftena af den 28 Januari och hade icke visat sig fråga efter något annat än att med diplomatiens tillhjelp ordna successionsfrågan. Kamrarne visade sig benägna att följa en helt annan väg. Emedan man beslutat, att det skulle finnas en helstatsförfattning, d. v. s. en allmän representation för monarkiens alla delar, syntes det dem åligga denna representation att ordna tronföljden. Man borde, enligt deras åsigt, framförallt börja med framläggande af den utlofvade författningen. Anspråken voro så mycket mera grundade, som man i de diplomatiska transaktionernas hemlighetsfulla mörker icke fann någon garanti mot de tyska eller ryska underhandlarnes försåt.

Man vet att czarerna härstamma från den Gottorpska linien af det hertigliga holsteinska huset, af hvilket de utgöra den äldre grenen. De tillhöra således den yngre grenen af Oldenburgska huset och inblandade sig i arfföljdens ordnande, icke blott på grund af sina gamla anspråk på Holstein, utan äfven såsom medlemmar af den kungliga familjen. Det var för dem på samma gång en familjangelägenhet och en politisk angelägenhet.

Vi böra emellertid i kejsar Nikolai titlar göra en åtskilnad, som man synes hafva afsigtligt förgätit

under den ifrågavarande tidens underhandlingar. Såsom på långt håll beslägtad med kungliga familjen, hade han rätt att inblanda sig i saken; såsom representant för de fordna hertigarne af Holstein, egde han icke mer någon sådan rätt. Efter långvariga underhandlingar, som Catharina II öppnat med Christian VII, och som afslutades af storfursten Paul när han blef myndig, afträdde också den sednare till konungen af Danmark det gottorpska Holstein jemte sin andel och sina rättigheter i de gemensamma distrikterna af hertigdömet; han afstod dessutom genom samma akt från alla anspråk på Slesvig. Som ersättning för denna afträdelse, afstod konung Christian VII å sin sida till storfursten Paul grefskapen Oldenburg och Delmenhorst (nuvarande storhertigdömet Oldenburg). Fördraget undertecknades högtidligt på Kiels slott den 16 November 1773.

Ingenting saknades i kontraktets giltighet: ett ömsesidigt afträdande och utbyte, som dessutom vunnit helgd genom en långvarig besittning. Begge två voro alltifrån det ögonblicket så uteslutande herrskare öfver de ömsesidigt utbytta områdena, att storfursten Paul straxt derefter till sin frände, biskopen Fredrik August af Lübeck, öfverlemnade hertigdömet Oldenburg, som han nyss erhållit. Han ådagalade härigenom tillvaron af samma rättigheter för den andra kontraherande parten till det holsteinska området. Det är af vigt att framhålla detta kontrakts natur och vilkor, emedan i den nya regleringen af danska arfföljden några af czaren gjorda förbehåll äro grundade på eventuella rättigheter som han skulle hafva i egenskap af hertig af Holstein, rättigheter som ej mer kunna tillhöra honom. En af de vanor som den moskovitiska diplomatien aldrig uraktlåter,

är att i ett fördrag insmyga någon till utseendet obetydlig klausul, som kan tjena till utgångspunkt för höga anspråk. Detta försummades ej heller i Londonfördraget af den 8 Maj 1852, som reglerade den danska arfföljden och undertecknades af de fem stormakterna samt konungen af Sverge och Norge.

Det var kejsar Nikolaus som ledde alla de preliminära underhandlingarne. Till en början undertecknade han Warschau-protokollet af den 5 Juni 1851, hvaruti han förklarade sig beredvillig att afstå från sina eventuella rättigheter till förmån för prins Christian af Glücksburg och hans manliga afkomlingar. Men på samma gång gjorde czaren ett förbehåll för den ryska kejsarfamiljens rättigheter, i händelse prins Christians ätt skulle utgå på manssidan.

I följd af denna första akt utverkade konungen af Danmark, understödd af råd och dåd af czaren, att landtgrefven af Hessen samt prinsen och prinsessan Maria af Anhalt Dessau, landtgrefvens son och dotter, afsade sig sina anspråk. Prinsessan Lovisa Wilhelmina, yngre syster till prinsessan Maria, afsade sig likaledes sina rättigheter till förmån för sin gemål, prins Christian af Glücksburg och deras gemensamma manliga afkomma.

Låtom oss nu taga i närmare skärskådande alla de försåt som innehöllos i Warschau-protokollet. Först och främst förutsätter 1851 års afsägelse förhandenvarande rättigheter, då alla sådana blifvit utplånade genom 1773 års afsägelse. Vidare lemnar det dervid gjorda förbehåll dessa rättigheter oafgjorda, för att låta dem upplefva vid ett eventuelt fall. Ett dylikt förbehåll måste emellertid, för att ega gällande kraft, hafva varit intaget i sjelfva fördraget.

För den, som endast ytligt granskar London-fördraget, är det en akt af vist förutseende, som gör slut på framtidens ovissheter och bestämmer ett söndradt rikes öden. Men en uppmärksammare blick skall genast uppdaga czarismens skickliga kombinationer, arbetande för sina egna intressen och öppnande en vidsträckt bana för blifvande skakningar. Hvad som mest faller i ögonen är den åt prinsen af Glücksburg erbjudna tronföljden. Men det i och för sig mest betecknande återfinnes i två grundsatser, hvilka i fördraget proklameras såsom garantier för Europas ordning och jemnvigt, och som i sjelfva verket icke äro annat än ett förstäldt uttryck af Rysslands ytterligare planer. Dessa grundsatser voro:

1:o. Danska monarkiens integritet.

2:o. Arfföljd på manssidan med uteslutande af qvinnor.

För alla de kontraherande parterna betydde monarkiens integritet, att man derifrån ej kunde afskilja någon af dess delar. Men af denna första slutföljd härflöt en annan, om hvilken man ej talade, och som tillräckligt förklarade czarens ifver. Denna andra slutföljd var, att rättigheterna till en del af monarkien gåfvo rättigheter till alla de andra. I den händelse nu att prinsens af Glücksburg manliga afkomma skulle utgå och czarernas rättigheter derigenom upplifvas, skulle desse kallas till arfföljden i den gottorpska delen af Holstein. På samma gång skulle Danmarks tron befinna sig utan arftagare, emedan man derifrån uteslutit qvinnorna; och då kunde den prins, som ärft en del af Holstein, i integritetsprincipens namn göra anspråk på arfsrätten till hela Danmark.

Se der en af de möjliga följderna af London-fördraget. Det är väl sant att till och med under

denna eventualitet Rysslands rättigheter skulle kunna diskuteras; men just derigenom skulle de ej sakna en viss kraft.

De försåt som denna diplomatiska akt innebär, undgingo ej det nationella partiets klarseende blick; de blefvo måhända till och med öfverdrifna. Då den lag som var bestämd att stadfästa Londonfördraget den 4 Oktober 1852 framlades för den danska riksförsamlingen, gaf sig det allmänna tänkesättet genast tillkänna.

Församlingen hade utnämnt en komité af tjugofem medlemmar för att granska det kungliga förslaget. Såsom vi sett, innehöll fördraget två hufvudsakliga bestämmelser: 1:o prins Christians af Glücksburg utkorelse till presumtiv tronföljare efter det regerande husets utgång; 2:o förändring af successionsordningen, hvilken för framtiden skulle blifva uteslutande agnatisk.

Hvad den första bestämmelsen beträffar, utföllo komiténs röster enhälligt till fördel för det Glücksburgska huset. I afseende på den andra uttalade sig endast nio ledamöter för ett obetingadt antagande; nio andra föreslogo att uppskjuta diskussionen deröfver tills den gemensamma författning, som patentet af den 28 Jan. 1852 utlofvat, blifvit pröfvad och antagen. De sju öfriga ledamöterna ansågo att nationalförsamlingen kunde fastställa den föreslagna förändringen under det vilkor, att i den officiella akt, som skulle gifva laga kraft åt den nya successionsordningen, inrymdes ett uttryckligt förbehåll af den syftning, att alla danska kronans och danska konungahusets länder och rättsanspråk skulle för alltid och lika fullständigt som efter den gamla Kongeloven öfvergå till den som kallades till Danmarks tron. Detta förbehåll innebar äfven ett tillintetgörande af

alla de gottorpska anspråken. Man egde sålunda en majoritet af sexton röster mot styrelsens förslag. Man kunde från detta ögonblick förutse hvilken prägel de ytterligare öfverläggningarne skulle erhålla. Denna komité var i sjelfva verket en emanation af den gemensamma församlingen, Rigsdagen, sammansatt, som man vet, af de två kamrarne, Landsthinget och Folkethinget. Lagförslagets framläggande för de särskilta kamrarne borde följa på denna första formalitet.

Men ministèren ville försöka sina krafter med en mindre vigtig lag, som icke desto mindre stod i förbindelse med integritetsfrågan. I följd af de sista fiendtligheterna hade en tull-linie blifvit upprättad vid Eidern. Holsteins handel och industri hade deraf underkastats ett stort tvång och klagomål deröfver uppkommit, hvilkas rättmätighet kronan ej kunde bestrida. Då å andra sidan genom Holsteins införlifvande med tyska förbundet allt som angår det förra är underkastadt kontroll och inblandning från förbundsdagens sida, oroades äfven danska partiet, då det såg en skranka borttagas, som hejdade de tyska inkräktningarne. I dess ögon borde nationalitetens intressen gå framför hvarje annan betänklighet. Emellertid hade danska styrelsen, mindre bevekt af dessa farhågor än af sin önskan att gifva verkställighet åt löftena af den 28 Januari, underställt folkethinget ett lagförslag, som gick ut på att flytta tullgränsen från Eidern till Elbe. Detta skulle i sjelfva verket varit en första triumf för helstatens anhängare; också satte sig Eideristerna i folkethinget af alla krafter emot detta förslag. På samma gång de antogo de artiklar som föreslogo en förändring i tariffen, framställde de amendementer, hvaruti Eiderlinien

bibehölls. Den slagna ministèren svarade härpå med en upplösning af riksdagen den 13 Januari 1853.

De nya valen skedde å ömse sidor med det intresse som en så vigtig fråga måste föranleda, i det Eideristerna voro fasta i sitt beslut att till det yttersta försvara de skandinaviska intressena, och ministèren deremot sporrades af de främmande kabinetterna, som förvånade sig öfver det långa dröjsmålet med afslutandet af deras arbete. Den nya sessionen öppnades derföre med diskussionen öfver successionsfrågan. Debatterna voro långa och stormiga, och ehuru det nationella partiet var i minoriteten, uthärdade det likväl striden med en energi, som aldrig förnekade sig. Dessutom fordrade grundlagen för så djupt ingripande förändringar i konstitutionen tre fjerdedelar af rösternas antal. Ministèren erhöll ej mer än nittiosju mot fyrtiofem. Det var ett nytt afbräck.

Men styrelsen var ihärdig; den var bunden af sina löften till de makter som undertecknat fördraget; en ny appell gjordes till valkollegierna. Upplösningsdekretet, som meddelades den 20 April, bestämde valen för folkethinget till den 27 Maj och för landsthinget till den 3 Juni. Denna åtgärd hade emellertid blifvit vidtagen emot kabinettspresidenten och utrikesministern Bluhmes tillstyrkan. Han ingaf sin afskedsansökan, och den 21 April kallades Örsted till presidentplatsen i konseljen och chefskapet för inrikes departementet.

Redan minister under de begge sista konungarne, hade Örsted såsom skriftställare och jurist förvärfvat ett förtjent anseende och i striden mot schleswig-holsteinismen äfven erhållit en stor popularitet. Men han hade sedan visat sig som en ihärdig an-

hängare af helstaten, och hans utnämning var ett tecken till att konungen bestämt sitt beslut.

För att lugna sinnena ville det nya kabinettet af de makter, som undertecknat Londonfördraget, skaffa sig upplysningar öfver den tolkning som borde gifvas åt det förbehåll czaren inlagt i fördraget. Skulle ryska kejsaren, i händelse prinsens af Glücksburg afkomma utginge på manssidan, på samma gång han ärfde en del af Holstein, kunna på grund af den danska helstatsprincipen förena danska kronan med den ryska? Sådan var den fråga som ställdes till de särskilta kabinetterna. Alla afgåfvo enahanda svar. Danska tronföljden hade, sade de, genom Londonfördraget blifvit ett europeiskt intresse, och danska tronen kunde ej blifva ledig utan att alla de garanterande makterna kallades att fastställa nya bestämmelser.

Detta var i sjelfva verket ingenting annat än att uppskjuta frågan till en obestämd framtid. Czarernas förhoppningar kunde förblifva desamma; de skandinaviska patrioternas farhågor kunde bibehålla hela sin kraft. Man erbjöd visserligen de sednare de diplomatiska protokollernas beskydd. Men derigenom underkastades danska tronföljden alla de europeiska kabinetternas nycker och intriger; monarkiens öde kunde komma att bero af en diplomats skicklighet och omständigheternas slump. Danmark var, med ett ord, försatt under ett beständigt förmynderskap, och dertill under ett gemensamt förmynderskap, det farligaste af alla, ty myndlingen löper lika mycken fara från förmyndarnes oenighet som från deras endrägt.

Och likväl betraktade det skandinaviska partiet, trött vid att leverera en ändlös batalj, denna förklaring som en förhoppning, eller åtminstone som ett medel att göra slut på en tvist som försvagade

kronan utan att gifva landet någon styrka. Omöjligheten att komma till något resultat hade till följd, att ihärdigheten efterträddes af likgiltighet, och de nya valen, som skett under intrycket af en allmän trötthet, försäkrade styrelsen om en ofantlig majoritet. Också blef den så mycket omtvistade lagen denna gång knappt ens föremål för diskussion. Den antogs med etthundranitton röster mot tio. Tjugoen afhöllo sig ifrån att deltaga i omröstningen.

Denna första seger uppmuntrade Örstedska ministèren att våga ännu mera. Man insåg väl att den nya arfföljdslagen gjorde stiftandet af en helstatsförfattning nödvändigt och följaktligen fordrade förändringar i den danska grundlagen af 1849. Men det hade blifvit högtidligt förklaradt, och ministèren sjelf hade medgifvit, att den för helstatens upprättande nödiga författningen hvarken skulle uppsättas eller utfärdas utan att förut underkastas riksdagens granskning, ej heller på några andra vägar än dem som voro föreskrifna i danska grundlagen. Huru stor blef derföre ej allas förvåning, då Örsted i början af 1853—1854 års session framlade för riksdagen ett förslag som förändrade 1849 års konstitution i dess väsentligaste delar och förbehöll konungen ensam redaktionen af den gemensamma författningen.

Sålunda fråntog man å ena sidan Danmark en del af dess friheter; å andra sidan erbjöd man hela monarkien en oktrojerad författning i stället för en konstitution hvartill den sjelf gifvit sitt samtycke.

De deputerade afgåfvo en energisk protest; de vägrade ej att till diskussion upptaga de modifikationer som borde införas i 1849 års konstitution; men de ville ej uppoffra något af Danmarks konstitutionella styrelsesätt förrän de visste hurudant helstatens

styrelsesätt skulle blifva; de ville framförallt i intet fall erkänna grundsatsen af en oktrojerad författning. Kabinettet uppfordrades derföre att utan uppskof framlägga helstatsförslaget till riksdagens öfverläggning.

Utan att det minsta bry sig om dessa rättmätiga fordringar, svarade ministèren helt lugnt, att kamrarne ej hade något att göra med denna fråga, som uteslutande vore förbehållen den kungliga viljan; men kamrarne visade henne snart att de visste försvara sina rättigheter. Den femte artikeln i det ministeriella förslaget, hvilken förklarade att helstatsförfattningen skulle oktrojeras af konungen, afslogs af folkethinget i sessionen den 24 Febr. 1854 med nittiosju röster mot en. Hos landsthinget mötte frågan samma motstånd. De deputerade förklarade, att de ej skulle gifva sitt samtycke till någon förändring i 1849 års konstitution förrän de erhållit kännedom om förslaget till helstatsförfattningen.

Den allmänna opinionen förenade sig enhälligt i kamrarnes motstånd. Tvåtusen af Köpenhamns valmän samlade sig på börsen och affattade en petition till konungen för att utverka ministrarnes afskedande; men konungen vägrade att mottaga deras ombud. Oppositionen blef derigenom endast ännu mera energisk, och kamrarne togo sjelfva hand om frågan. Den 13 Mars blef en adress, som formligen begärde aflägsnandet af en ministèr, hvilken ej mer ingaf något förtroende, beslutad af sjuttiofyra medlemmar af folkethinget och trettioen af landsthinget. Allt detta bekymrade föga ministrarne. Begagnande sig af riksdagens afslutande, som egde rum den 24 Mars, fullföljde de i tysthet sina planer, och den 28 Juli 1854 utkom ett kungligt reskript som gaf sig namn af helstatsförfattning. Denna föregifna författning var likväl ingenting annat än inrättandet af en råds-

församling för konungariket, benämnd Rigsraad, och som hade sig uppdraget att behandla alla för Danmark, hertigdömena och monarkiens öfriga besittningar gemensamma angelägenheter.

Det var att utmana nationen; den reste sig som en man. Åtgärden var godtycklig och gjorde ej det minsta afseende på nationens rättigheter. Det är väl sant att Londonfördraget försatt styrelsen i en särdeles svår ställning. Senaten eller riksrådet skulle existera vid sidan af folkethinget och landsthinget, som hade sina sessioner i Köpenhamn, vid sidan af Slesvigs, Holsteins och Lauenburgs landtdagar, vid sidan af Islands Allthing och Färöarnes Laugthing, slutligen vid sidan af de danska vestindiska öarne S:t Croix', S:t Thomas' och S:t Jeans kolonialråd. Det fanns förut ett representativt öfverflöd långt aflägsnadt från den nödiga enheten, och man tänkte nu bota denna mångfald af rådplägande församlingar genom tillskapandet af en ny sådan!

Enligt denna nya konstitution skulle den gemensamma budgeten voteras af riksrådet på styrelsens förslag och denna statsreglering förblifva gällande ända till dess styrelsen genom en ny lag föreslog förändringar deri. Hvarje initiativ beröfvades representanterna, som endast petitionsvis kunde vända sig till styrelsen.

Emellertid sysselsatte sig de skandinaviska patrioterna mindre med reskriptets fel än med olagligheten vid dess utfärdande. De beslöto att energiskt försvara sina rättigheter, ej mer genom ett passivt motstånd, utan genom en aktiv opposition. I hufvudstaden bildade sig en förening för grundlagens betryggande, och den 29 Aug. antogos enhälligt i en församling af flera tusen medborgare följande fyra

punkter, som borde tjena som program för den nationella rörelsen: 1:o att reskriptet af den 26 Juli vore stridande mot grundlagen; 2:o att det utgjorde ett upphäfvande af konstitutionens grundsats; 3:o att folket räknade på riksdagens enhällighet och fasthet emot en minister, till hvilken landet ej kunde hafva något förtroende; 4:o att danskarne, såsom medborgare uti ett fritt land, skulle understödja riksdagen i allt som ginge ut på att vidmakthålla nationens grundlagsenliga rättigheter.

Detta första exempel följdes öfverallt. På alla punkter af konungariket bildade sig föreningar, som lifvades af samma anda och fattade samma beslut; och så snart sessionen öppnades, den 2 Oktober, inströmmade adresser i mängd, undertecknade af tusentals medborgare, som för kamrarne tillkännagåfvo stämningen i landet.

Det var endast ett eko af den enhälliga stämning som herrskade i kamrarne. Nya händelser, nya ministeriella åtgärder af en ännu djerfvare olaglighet tilläto ej mer något undseende. Som vi förut sagt, hade Danmark i början af orientaliska kriget, i förening med Sverge och Norge, afgifvit en neutralitetsförklaring. Czaren, som på officiös väg blifvit derom på förhand underrättad, hade med god min mottagit underrättelsen om ett beslut som han ej kunde hindra. Men han gjorde svårigheter i afseende på Sverge och Norge, hvilkas förklaring ej föregåtts af något officiöst tillkännagifvande, och, utan att göra sig mödan att dölja sin harm, vägrade han erkänna deras neutralitet. Kabinettet i Köpenhamn intogs af oro och föreställde czaren att hans vägran skulle tvinga Sverge och Norge att kasta sig i de allierades armar och att, i följd af de tre ländernas gemensamhet i intressen, Danmark nödvändigt skulle blifva

indraget i denna rörelse. Det tillstod till och med att en neutralitet, som ej till en viss grad gynnade vestmakterna, skulle vara omöjlig. Det var likväl först efter ett lifligt utbyte af depescher som Nikolaus lät öfvertyga sig.

Emellertid uttalade det reaktionära partiet helt oförtäckt sina välönskningar för Ryssland och förstod att skickligt begagna sig af de ledsamma minnen som engelska politiken af 1801 och 1807 qvarlemnat i Köpenhamn. Patrioterna hade helt andra tänkesätt. I brist på en aktiv allians med vestern, ville de åtminstone en uppriktig neutralitet. Det var derföre ej utan förvåning som de sett sjöministern, amiral Sten Bille, förelägga riksdagen ett lagförslag som gick ut på ett utomordentligt uppbåd af matroser till bemannande af ett antal krigsskepp. Lagstiftningen visade sig föga gynnsam för ett förslag som tycktes gömma hemliga afsigter, i strid med neutralitetsförklaringen, och var föga benägen att dertill gifva sitt samtycke. Men ministern förklarade att förslagets antagande ej förbunde riksdagen att bevilja några anslag, och att man då först skulle begära sådana, när fråga blefve att rekrytera och använda matroserna till ett bestämdt ändamål. Lugnad af denna förklaring, antog riksdagen förslaget, men märkte snart att den blifvit narrad. Ministern lät uppbåda matroserna och betäckte utgifterna för deras ekipering och skeppens utrustning med medel som blifvit anslagna till andra ändamål.

Vid samma tid utverkade sig krigsministern, general Hansen, af konungen en ordonnans, som bemyndigade honom att öka arméen.

Med rätta oroad af dessa hotelser mot neutraliteten, förbittrad öfver att se ministrar i så vigtiga frågor handla utan lagstiftningens samverkan, satte

sig riksdagen ej blott emot hvarje ny rustning, utan tänkte äfven minska krigsbudgeten genom afskedande af en del af arméen. Lifliga debatter egde rum emellan ministrarne och riksdagsmännen; man ville å ingendera sidan gifva vika. Det var under dessa omständigheter som adressen af den 13 Mars tillkom, hvari riksdagen hos konungen anhöll om aflägsnandet af de ministrar som ådragit sig landets misstanka. Straxt derefter upplöstes kamrarne. Kabinettet begagnade sig deraf för att mångdubbla antalet af sina olagliga handlingar. Utomordentliga fonder ställdes till marinministerns förfogande, hvilken utvidgat sin första rustningsplan. För att betäcka krigsministerns utgifter utverkade finansministern, grefve Sponneck, med sina kollegers samtycke ett regeringsbeslut af innehåll att, i händelse riksdagen vid sin nästa session vägrade medel härtill, dessa då skulle tagas af de statsinkomster hvaröfver konungen, utan lagstiftningens mellankomst, hade dispositionsrätt.

Emellertid hade vid vårens början de allierade flottorna gått genom Sundet och Stora Bält; deras hållning hade tillräckligt visat att de tänkte samvetsgrannt respektera neutraliteten, och de i Sveaborgs och Cronstadts hamnar innestängda ryska skeppen gåfvo ingenting att frukta. Allt förenade sig sålunda för att lugna danska kabinettet, då marinministern, handlande som om fienden stått för portarne, lät sätta fästningen Christiansöe i försvarstillstånd, ökade dess garnison, lät iståndsätta och bestycka de vid inloppet till Köpenhamns redd belägna batterierna och skicka den danska flottan in i Östersjön.

Kort derefter begärde krigs- och sjö-ministrarne samfält att få uppföra en försvarslinie på seländska kusten, den förre med bifogande af ett förslag om

ett nytt uppbåd af 14,000 man, den sednare om uppförande af åtskilliga fästningsverk. Denna gång var kabinettet likväl ej enigt. Utrikesministern Bluhme beklagade sig öfver de tvifvel man tycktes hysa om vestmakternas uppriktighet, tilläggande att dessa misstroenden skulle kunna väcka andra, och att kabinettet i S:t James redan med missnöjda blickar betraktade rustningar som af ingenting rättfärdigades. Detta förmådde sjöministern att gifva vika. Krigsministern deremot fortfor envist i utförandet af sina planer.

Det var under detta sakernas läge som riksdagen ånyo sammanträdde, ansigte mot ansigte med en ministèr, dubbelt brottslig, såsom den der ej blott varit nära att genom sina rustningar framkalla en brytning med de allierade, utan äfven gjort onyttiga omkostnader utan lagstiftningens bemyndigande. Lägg härtill den bedröfliga ordonnansen af den 26 Juli, ett riksråd i stället för en konstitution och i stället för en karta en utmaning till nationen.

Den stämning som lifvade riksdagen yttrade sig genast vid första sammankomsten. Hall föreslog en ny adress till konungen med anhållan om de brottsliga rådgifvarnes aflägsnande. Tutein begärde att få uppträda med en formlig anklagelse mot dem; andra ville uppmana nationen till skattevägran. Detta sista förslag ville man förbehålla sig som en yttersta åtgärd; men en komité utnämndes för att diskutera och uppsätta förslag till en anklagelseskrift, och adressen till konungen antogs nästan enstämmigt.

Den 20 Oktober öfverlemnades adressen till konungen; dagen derpå upplöstes folkethinget. Ministrarne envisades att fullfölja kampen. Men äfven landet hade å sin sida fast beslutat att försvara sina rättigheter; de till den 1 December utsatta valen medförde en församling som i lika hög grad som

den föregående var fast besluten att skipa rättvisa åt ministèren.

Under den tid som förflöt mellan upplösningen och de nya valen hade ministèren låtit konungen göra en resa i hertigdömena genom Slesvig, Holstein och Lauenburg, i den förhoppning utan tvifvel, att deras sak skulle befästas genom de hyllningar som derunder visades konungens person. Mottagandet var i allmänhet föga smickrande, och Fredrik VII återkom mycket missnöjd öfver att se sig dela sina ministrars impopularitet. De nya valen voro en sista varning; konungen såg att han måste tillfredsställa allmänna opinionen; den 3 December afskedade han ministèren och uppdrog Schéele att bilda ett nytt kabinett.

De nya ministrarne valdes bland de moderata ledamöterna af oppositionen, och kabinettets program förklarade det vara dess afsigt att följa en konstitutionel väg.

Efter ett kort sammanträde prorogerades riksdagen till den 12 Januari. Sedan den ånyo sammanträdt, antogo kamrarne den 22 Mars förslaget till förändring af Danmarks grundlag enligt de amendementer, som blifvit föreslagna under de föregående sessionerna, men ihärdigt bekämpats af Örstedska kabinettet. För att tillfredsställa rättvisans kraf och landets önskningar, beslöt derpå folkethinget i sessionen den 26 Mars, med en majoritet af 94 röster mot 1, att de afgångna ministrarne skulle ställas under åtal inför riksrätt, hvar och en för sig och alla i gemen, för kränkning af grundlagen och omkostnader gjorda på skadliga och olagliga rustningar. Riksrätten har väl efter långa debatter frikänt ministrarne, men den hälft af dess ledamöter, som tillhörde landsthinget, röstade emot dem.

Sessionens afslutande gaf det nya kabinettet ledighet att utarbeta helstatsförfattningen, föremål för så många tvister. Det hade visligen uppgifvit oktrojeringsprincipen, och denna punkt var således afgjord till de liberalas belåtenhet.

Nya val skedde i Juni månad. De voro gynnsamma för ministèren. Eider-danskarnes opposition hade blifvit försvagad genom den holsteinska aristokratiens intriger, hvilken, för att i oändlighet förlänga ställningens osäkerhet, äfven å sin sida bekämpade helstatsförslaget, så att flera bland Eiderpartiet, för att undvika skenet af en samverkan med den tyska adeln, sedermera tvungos att understödja förslaget, som folkethinget äfven den 27 September, med en svag majoritet af 54 röster mot 44, antog, ett förslag som var långt ifrån tillfredsställande, men som gjorde slut på allt för långa tvister. Landsthinget hade antagit det några dagar förut.

Denna konstitution innehåller föga annat än ett upprepande af bestämmelserna i ordonnansen af den 26 Juli, och helstatsförsamlingen kallas också Rigsraad. Några olikheter gifvas dock. I stället för 100, det förra antalet, utgöres riksrådet nu af 80 ledamöter. Af dessa nämnas 20 af konungen, 30 väljas af konungarikets och hertigdömenas representationer och 30 genom omedelbara val i hela riket. I allt som rör statsregleringen gör man en skilnad mellan den normala eller ordinarie bevillningen, som af riksrådet anslås för obestämd tid, och den extraordinarie bevillningen, som af riksrådet voteras för två år i sender.

Styrelsen hade på förhand låtit tillkännagifva, att hon fordrade ett bestämdt antagande eller förkastande. För att ej lemna segren i det tyska par-

tiets händer, måste de danska patrioterna antaga förslaget oförändradt.

Då det holsteinska partiet, som räknat på dem, såg sig bedraget i sina förhoppningar, försökte det en ny intrig och sköt arfprinsen Ferdinand framför sig. Femte artikeln i konstitutionen sade: »Förrän ny konung uppstiger på tronen, måste han i konseljen skriftligen aflägga ed att iakttaga så väl helstatsförfattningen som de särskilta landsdelarnes författningar.» I händelse af vägran, handhafves styrelsen tills vidare af ministrarne och tronföljden bestämmes genom en särskilt lag.

Med anledning af denna artikel vägrade arfprinsen sitt samtycke till den nya författningen då den öfverlemnades honom till underskrift, och tyskarne lyckades att skapa en ny misshällighet i sjelfva skötet af den kungliga familjen. Prins Ferdinand afsattes från sin befattning som generalbefälhafvare öfver krigsmakten på de danska öarne, och den endrägt, åt hvilken patrioterna gifvit så stora offer, syntes ännu en gång hotad.

Prinsens politiska inflytande var likväl obetydligt, och hans opposition hade mera karakter af ett försök att väcka förargelse än af en allvarsamt menad handling. Också brydde man sig ej om honom, och det var slutligen han sjelf, som, förlägen öfver sin roll, sökte ett tillfälle att blifva den qvitt. Vid tiden för general Canroberts beskickning, då alla i Sverge, så väl befolkningen som styrelsen, voro förenade i en gemensam känsla af entusiasm och hopp, erbjöd sig den danska arfprinsen att gifva sitt samtycke till konstitutionen, om deri gjordes några obetydliga förändringar. Detta förbehåll gjordes dock blott för att i någon mån tillfredsställa den sårade fåfängan.

På detta sätt är nu Danmarks inre ställning ordnad, men den inger fosterlandsvännerna allvarsamma farhågor för framtiden. Utom den representativa styckning, som ständigt skall utgöra ett hinder för enhetens genomförande, ligger i det tyska elementet en ständig anledning till oordning och förvecklingar: det tyska förbundets rättigheter öfver en del af konungariket skola beständigt utgöra ett hot mot den skandinaviska nationaliteten. Eiderpartiets anhängare hafva derföre den riktigaste uppfattning af ställningen, då de anse det vara bättre att uppgifva Holstein än att i landets sköte bibehålla ett beständigt tvedrägtsfrö; konungariket skulle förstärkas genom att på detta sätt få sitt område förminskadt.

Förrän vi lemna Danmark vilja vi yttra några ord om Öresundska tullen.

Till sin grundsats hafva de gamla rättigheterna att uppbära tull af fartyg för mycken frändskap med det gamla medeltidssystemet, för att kunna motstå på en gång de större makternas protester och anfallen från handelsintresset, som ej mer tål några hinder. Men faktiskt taget äro Danmarks rättigheter i detta hänseende garanterade genom högtidliga fördrag, och sundstullen utgör en alltför vigtig del af dess statsinkomster att den kan beröfvas det utan en laglig ersättning.

Å andra sidan utgå protesterna från olika synpunkter. Somliga af dem hafva ett sken af rättvisa, andra äro endast klagomål af en förstucken eröfringslystnad. Man fattar t. ex. att Sverge, som eger en af Sundets stränder, finner det orättvist att betala en skatt till den andra strandegaren. Men Preussen, som af alla visar sig mest pockande och öfvermodigt, söker framför allt ett tillfälle att få blanda sig i ett lands angelägenheter som det redan lyckats uppröra.

Det är för denna makt ett nytt schleswig-holsteinskt fälttåg. För England och Förenta Staterna är sundstullsfrågan en handelsfråga; det ena finner deri ett tillfälle att utveckla sin förslagna diplomati, de andra sin framfusiga djerfhet. Det är derföre en särdeles invecklad fråga, full af stridiga intressen. Den invecklas ännu ytterligare genom den helt olika ställning Ryssland intar till densamma. Som man vet erbjuder Ryssland alltid först sitt beskydd åt de länder det vill lägga under sitt inflytande. Dess politik har ej heller i frågan om sundstullen afvikit från denna grundsats. Materielt är det ej mindre än de andra strandegarne vid Östersjön intresseradt af att se en för dess handel betungande skranka försvinna, men från politisk synpunkt har det ett ännu större intresse af att utsträcka sitt beskydd öfver ett konungarike, som från alla sidor anfalles, och att visa sig som den svages ende försvarare. Historien lär oss till hvilket pris Ryssland säljer detta sitt ädelmod; men den svage, som ej ser någon annan utväg att undkomma sina förföljare, kastar sig naturligtvis i de armar som öppnas för att emottaga honom.

Också har Petersburgerkabinettet beständigt visat prof på sin ifver att garantera sundstullen. Dess talrika och verksamma konsularagenter i Helsingör utveckla ett utomordentligt nit till Danmarks fördel, genom att öfvervaka betalningen och understödja alla dess fordringar. En särskilt order har dessutom blifvit utfärdad till de ryska hamnarne vid Östersjön att der ej mottaga andra fartyg än dem som kunna uppvisa sundstullsqvittenser, som på samma gång tjena till sundhetspass. Den danska styrelsen skulle ej kunna annat än lyckönska sig till att hafva en så välvillig granne, om det förflutnas lärdomar ej borde göra den varsam mot de ryska ynnestbetygelserna.

Czaren har till och med förmått Preussen att nedstämma sina anspråk. Mén tvisten, väckt från alla håll, har blifvit alltför liflig att man länge kan uppskjuta en lösning deraf. För att undvika en strid, hvari det skulle stå ensamt mot alla, har Danmark sjelft föranledt en bemedling deraf på diplomatisk väg. Det är utan tvifvel den klokaste utvägen, ej blott att befria sig från hotelserna från Preussen och Förenta Staterna, utan äfven att draga sig ur det moskovitiska beskyddets snara.

Danmark intager i den skandinaviska gruppen ett så vigtigt rum, att man helt säkert skall förlåta oss att hafva ingått i några detaljer öfver dess strider och inre svårigheter. Dess största svårighet är besittningen af en tysk provins. Derigenom finnas ej blott inom samma gränser två fiendtliga nationaliteter, som ständigt äro färdiga att sönderslita hvarandra, utan äfven två särskilta styrelser inom samma monarki, då Frankfurt uppträder mot Köpenhamn och gör sig till medbrottsling i Berlinerkabinettets ärelystna planer. Denna ställning som strider både mot sunda förnuftet, statsklokheten och den skandinaviska nationalitetens utveckling, må huru mycket som helst omhägnas med diplomatiska anordningar, man är dock ej i stånd att upptäcka någonting varaktigt i det som är en beständig källa till oordning, och ingen konstitutionel enhet låter tänka sig emellan elementer sinsemellan så fiendtliga. Tyskarne i Holstein vilja ej beherrskas af danskarne; danskarne vilja ej uppslukas af den tyska inkräktningens ström. Man har å begge sidor rätt, och likväl tvingar man dem, genom att inom samma monarki förena motsatta intressen, till en strid om öfvervälde, och lägger derigenom grunden till oupphörliga tvister.

En lätt utväg erbjuder sig dock att komma ur detta tillstånd; det är den som utvisas af de skandinaviska patrioterna, Eider-danskarne, och har åtminstone den fördelen att vara oegennyttig. Genom att taga Eidern till monarkiens gräns, göra de med ens slut på hvarje rättmätig förevändning till klagomål. Tyskarne i Holstein vilja ej låta beherrska sig af skandinaverna; må de då helt och hållet återgifvas åt Tyskland. De skola då ej mer hafva att beklaga sig öfver det skandinaviska förtrycket. Se der den sanna, den enda lösningen på den inveckläde holsteinska frågan: en fullkomlig skilsmessa, ett oegennyttigt afstående från Danmarks sida. Vi böra likväl tillägga att politik och moral lika mycket förbjuda att denna skilsmessa sker till Preussens fördel, som beständigt underhållit oroligheterna i hertigdömena.

Den närvarande ställningen visar huru nödvändig en skilsmessa är. Vid valen till den gemensamma riksdag, som nu är församlad, har man, som rätt och billigt var, i Danmark uteslutande valt danskar och i Holstein uteslutande tyskar. Kollisioner voro oundvikliga; de hafva också egt rum, och hvarje gemensamhetsåtgärd synes omöjlig. Läran om helstaten har förvillat några liberala af det skandinaviska partiet, emedan de i Eiderismen sågo en ny sönderstyckning af monarkien; offret förskräckte dem isynnerhet efter Norges förlust. De skulle utan tvifvel hafva något skäl för denna fruktan, om de skandinaviska intressena förblefve i det söndringstillstånd, hvari än det tyska inflytandet, än de moskovitiska försåten försatt dem. Danmark, Sverge och Norge äro endast lemmar af en enda kropp, som dels genom ömsesidiga missförstånd, dels genom herrsklystna grannars intriger alltför länge varit åtskilda. Tiden

för ett närmande har nu kommit, och den skandinaviska enhetsidéen bör ej mer möta några hinder. Denna idé omfattas af Skandinaviens upplysta män; den bör betrygga en kraftig nationalitets storhet och det vestra Europas lugn, som längst upp i norden skyddas af denna nationalitet.

Det återstår oss att visa, att den skandinaviska enheten nu är allmänt önskad, och att sedan flera år tillbaka den ideella rörelsen inom de tre konungarikena tillräckligt förberedt denna stora politiska organisation.

ELFTE KAPITLET.

SKANDINAVISMEN.

Den skandinaviska stammens politiska enhet är ej blott en tanke från sednare tider; den har i verkligheten funnits till från nordiska historiens mest aflägsna dagar, och man kan återfinna den till och med uti sagorna om den mystiska Odin. Då sednare, från åttonde till tionde århundradet, det vestra Europa såg de djerfva eröfrare uppträda, som Östersjöns öar eller Nordsjöns stränder utskickade, var det lätt att hos de olika inkräktare-skarorna igenkänna en likhet i seder och språk, som uppenbarade en gemensam härkomst och en obestridlig raceenhet. Äfventyrarne erkände sjelfva allestädes sitt broderskap, vare sig genom antagande af den allmänna benämningen Normander eller Nordmän, eller genom att lemna hvarandra ömsesidigt bistånd, då de träffades på härnadståg, som förde dem långt ifrån deras fädernesland.

Som hos alla teutoniska stammar, förekommo utan tvifvel ofta fejder emellan de särskilta stammarne, och enhet i ursprung var långt ifrån att med-

föra enhet i styrelsen; men till och med midt under deras mest blodiga strider, bekände sig skandinaverne alltid till samma religiösa kult och samma traditioner. I främmande land glömde de alltid sina egna tvister, och de stammar, som slumpen under tåget och plundringen förde tillsammans, förenade sina muntra skaror eller hopbundo sina flottor, och fördubblade såmedelst antalet af sina med två segel försedda små farkoster, som, enligt deras uttryck, framgledo på svanornas stig.

Efter orten hvarifrån de utgått och målet för deras expeditioner voro de bekanta under olika namn, — danskar, då de utseglat från Östersjöns öar för att inkräkta Themsens stränder, normander, då de kommit från Norges kuster att ödelägga Seinens eller Loires stränder, Wareger eller Waranger, då de framträngt från Sverge, vare sig för att inkräkta Novgorod och Kiew, eller att låta inskrifva sig bland kejserliga gardet i Konstantinopel; de bevarade icke desto mindre sina utmärkande slägtdrag, och till och med i den afskildhet, hvartill deras segerrika utvandringar ledde, qvarblef alltid i de gemensamma minnena ett föreningsband emellan inkräktarne. De geografiska indelningarne voro dessutom långt ifrån att vara hvad de sedan blefvo, och de tre nuvarande konungarikena, underafdelade i provinser eller stammar, voro endast lemmar af en enda etnografisk familj, illa förenad, det är sant, enligt politiska och administrativa reglor, men måhända erbjudande större sammanhållningskraft än vid denna tid egdes af andra länder i Europa, hvilka sedermera bildat stora statsenheter. Anledningen till utvandringarne var icke allenast den verksamhets- och eröfringslystnad som lifvade skandinaverne; de behöfde äfven stundom undandraga sig tyranniska an-

grepp af någon mäktig höfding i grannskapet; ty emellan dessa stammar, likasom hos clanerna i Skottland, levererades vilda strider, än för att eröfra, än för att bevara egen oafhängighet. Under dessa inre oroligheter samlade sig invånarne, i följd af samhällsbehofvens naturliga gång, på de ställen som erbjödo dem skydd eller öppnade dem utlopp till hafvet, än på Mälarens öar i Sverge, än på danska öarne och framför allt Seland, än vid Norges fjordar. Dessa samlingsställen, hvilkas befolkning tillväxte genom en gradvis skeende utbredning, blefvo sedermera medelpunkter för de tre konungariken, som bildade sig i Skandinavien, stundom förenade, stundom åtskilda. Så finna vi till exempel Norge än förenadt med Sverge, än med Danmark, än afsöndradt för sig sjelft.

Den idé, som kallar sig Skandinaviens enhet, är således endast ett upplifvande af historiska traditioner, dess mål är att grundlägga framtidens trygghet på det förflutnas erfarenhet. Vid hvarje stor epok af nordens historia har denna tanke uppvaknat. Vi hafva tillräckligt talat om Kalmar union. Samma förslag till union återfinnes hos Gustaf II Adolfs verksamma ande. Alltför många olyckor hade blifvit den oundvikliga följden af långa stridigheter.

Förrän han tog del uti trettioåriga kriget, insåg han klart nödvändigheten af en allians emellan Skandinaviens länder. Redan vid denna tid måste det religiösa föreningsbandet verksamt bidragit till ett närmande dem emellan. Vid ett samtal, som Gustaf Adolf den 20 Januari 1629 hade med Danmarks konung, Christian IV, på riksgränsen vid Ulfsbäck, beskref han för honom farorna af deras gemensamma ställning. »Vi skola alla blifva transporterade till Amerika för att sjuda socker, om vi ej förena oss.»

Men Gustaf Adolfs lifliga yrkanden till förmån för en beständig allians blefvo fruktlösa, och man såg sednare midt under den stora religiösa kamp, som upprörde verlden, Christian strida i mot Sverge fiendtliga leder.

Efter Gustaf Adolf sysselsatte sig konungarne Carl X och Carl XII med samma idéer; men de leddes af eröfringslystnad och öfverraskades af döden, den ene i det ögonblick han påtänkte, den andre då han verkställde en invasion i Norge. Under de sista dagarne af sin lefnad underhandlade Carl XII om fred med Ryssland, hvilken sednare makt, i utbyte mot de områden som Sverge skulle afträda, visade sig hågad att försäkra honom besittningen af Norge.

Vid 1743 års riksdag, då man skulle bestämma tronföljden i Sverige efter konung Fredrik af Hessen, hvilken ej hade några afkomlingar, fans det ett mäktigt parti, som, uppfattande vigten af Skandinaviens enhet, ville erbjuda kronan åt Danmarks kronprins, sedermera Fredrik V. Det var bondeståndet som yrkade på denna åtgärd. Bönderna voro uttröttade af adelns maktmissbruk under en konung utan vilja och framförallt missnöjda med det sätt hvarpå kriget mot Ryssland blifvit fördt. Prest- och borgareståndet understödde bönderna, likväl med det förbehåll att, om man erhölle en förmånlig fred med Ryssland, Sverges krona skulle gifvas åt hertig Adolf Fredrik af Holstein-Gottorp, kejsarinnan Elisabeths systerson.

Sverge var då ett rof för de förderfliga söndringar som följde på Carl XII:s död. Konungamakten, bibehållen endast till skenet, regerade ej längre: styrelsen låg i händerna på en orolig oligarki, inom hvilken Rysslands guld underhöll en ständig oenighet.

Likväl tycktes danska partiet nära att vinna seger då det blef blottstäldt genom danska ministern,

general Grüners ifver. Ej nöjd att inverka på stånden, uppväckte han oroligheter på landet och lyckades att uppvigla dalkarlarne. Femtusen af dem marscherade på Stockholm och fordrade under hotelser danska kronprinsens utkorande. Man måste leverera dem batalj på Stockholms gator. Å andra sidan arbetade ryska äfvensom engelska agenter emot Skandinaviens förening och drogo fördel af dessa oordningar; Grüner rappellerades och efterträddes af grefve Berkentin, en man hvars overksamhet blef lika gynnsam för de ryska intrigerna som Grüners häftighet.

Riksdagen, beherrskad af ryska partiet, förkastade prinsen af Danmark. Dagen efter dalkarlarnes nederlag utvalde den till tronföljare hertigen af Holstein-Gottorp. Sålunda förlorades denna gång tillfället att förnya den högtidliga akten i Kalmar.

Samma förslag, som Gustaf Adolf hade gjort Christian IV, blefvo 1788 förnyade af Gustaf III till Christian VII, då i krig med Ryssland. Gustaf III reste sjelf till Köpenhamn och begärde högtidligt ett nära förbund emellan de skandinaviska länderna. Han lyckades få kronprinsen att gå in på sina åsigter. »Den ryska kolossen,» sade han till prinsen, »trycker på er, och, jag säger det med grämelse, jag harmas öfver att se en stat, knappast utsluppen från barbariet, tillskansa sig rättigheten att beherrska Norden.» Gustaf III begärde att det måtte tillåtas honom öfvervara danska rådets öfverläggningar om hans förslag, i visshet om att han skulle lyckas vinna ministrarne för sin plan genom kraften af sina skäl, men emedan man kände hans vältalighet och förmåga att öfvertyga, fruktade man att bifalla hans begäran, och hans ansträngningar till enhetens fromma förblefvo fruktlösa.

Ända hittills hade emellertid den skandinaviska enhetsidéen hufvudsakligen varit en tanke hos konungarne, och man kunde deri märka ett öfvervägande snarare af dynastiska än af nationella syften. Från slutet af det 18:de seklet bemäktigar sig idéen de lärde. En af Danmarks mest utmärkte män, den berömde geografen Malte-Brun, utvecklade mot slutet af förra århundradet på ett förträffligt sätt denna idé i en skrift, som genom sin titel: Tria juncta in unum tydligt tillkännager det mål hvartill han kommer.

I Köpenhamn hade vid samma tid bildat sig ett samfund af politici och vetenskapsmän för att utbreda tanken om den skandinaviska enheten. Presidenten för detta sällskap, kalladt Skandinaviska litteratursällskapet, emottog, den 18 Januari 1797, ett bref från hertig Fredrik Christian af Augustenburg, hvari han i regeringens namn uttryckte de lifligaste lyckönskningar för framgången af detta sträfvande. Någon tid derefter uppfordrade danska kansliet sällskapet att sjelft nämna de förnämsta och mest nitiska af dess medlemmar, emedan konungen önskade offentligen uppmuntra deras patriotiska ansträngningar genom att utnämna dem till riddare af Dannebrogen.

Under kriget år 1808, då Danmark var i förbund med Ryssland emot Sverge, anfördes de danska trupper, som opererade i Norge, af hertig Christian August af Augustenburg, densamme som sedermera blef vald till svensk tronföljare under namnet Carl August. Omständigheterna hade gjort honom till ryssarnes bundsförvandt, men han fruktade dem, och i de oafbrutna förbindelser han underhöll med de svenska patrioterna, rådgjorde han med dem om åtgärder som borde vidtagas för att undvika den mest

hotande af alla faror, de tre ländernas uppslukande af Ryssland. Ryssarne sparade icke på löften; efter Finlands eröfring, sade de, vore det ej mera fråga om att mot vester utvidga Peter den Stores kejsardöme; Danmark kunde fritt förstora sig med alla de länder som kunde eröfras från Sverge.

Men hertigen af Augustenburg var icke en man som lät föra sig bakom ljuset. Ehuru han kunde öfverfalla Sverge, som var utblottadt på folk och penningar, vägrade han ej att ingå en vapenhvila. I början af år 1809, då han från Danmark på det eftertryckligaste anbefalldes att infalla i Skåne, förblef han overksam.

Hvad var hans mening med denna beräknade skonsamhet? Utan tvifvel att spara de krafter, hvarigenom unionen vid lägligt tillfälle kunde blifva fruktansvärd, för en gemensam fiende. Han handlade i samråd med grefve Wedel Jarlsberg, en af Norges mest framstående män. Uppfostrad i England, hade Wedel Jarlsberg fått smak för fria författningar, och han tänkte med skäl, att den enda styrelseform, som vore tjenlig att underhålla harmoni mellan Skandinaviens tre stater, den enda som förmådde tillfredsställa de skilda intressena, vore den representativa. Hans plan var att förena de tre länderna under Fredrik VI:s spira, med vilkor att han skulle gifva Danmark och Norge en liberal författning, hvilken sedermera kunde införas i Sverge. Till samma idé anslöt sig äfven danske statsministern grefve Schimmelman.

Fredrik VI blef underrättad om dessa förslag, men oaktadt han önskade att herrska öfver de tre länderna, vägrade han att bevilja de representativa institutionerna och ogillade öppet den svenska revolutionen. Då grefve Gustaf Löwenhjelm afsändes

för att notificera honom hertigens af Södermanland regentskap, utfor han i de bittraste förebråelser, anklagande regenten att hafva varit rebellernas medbrottsling. Grefve Löwenhjelm var då en anhängare af unionen, och man tror att han hade i uppdrag att inleda underhandlingar med danska konungen.

Tyvärr visade sig Fredrik VI vid detta vigtiga tillfälle alltför litet vuxen det stora kall man ville anförtro honom. Å ena sidan hindrade den synpunkt, från hvilken han betraktade den svenska revolutionen, å den andra hans motvilja för liberala institutioner förverkligandet af unionsförslaget. Det blef således ännu en gång uppskjutet, oaktadt dess genomförande visade sig så lätt.

Sedan Wedel Jarlsberg och det liberala partiet i Sverge lemnat Fredrik VI och Danmark å sido, försökte de att förena Sverge och Norge, och för detta ändamål fortsatte de sina underhandlingar med hertigen af Augustenburg.

Intagna af sympatier för denna prins, ville patrioterna i Sverge utvälja honom till kronprins, vid samma tid Wedel Jarlsberg å sin sida sökte intala honom att låta utropa sig till konung i Norge och gifva detta land en liberal författning. Dessa dubbla kombinationer betryggade den förening, som man lika mycket önskade från båda hållen. Adlersparre, blifven minister, understödde verksamt Wedel Jarlsbergs planer. Unionen hade redan länge varit målet för Adlersparres önskningar, och han försökte med ifver att begagna tillfället, uppmanade prinsen att förklara sig, och meddelade honom det i Stockholm utarbetade förslaget till den nya svenska konstitutionen.

Vid samma tid begaf sig Platen, en ej mindre varm anhängare af unionen, till Christiania för att

inverka på prinsen; men denne yrkade på de tre ländernas förening under Fredrik VI, enda medlet, sade han, att befästa Skandinaviens makt och som borde gå framför alla andra konsiderationer. Då man föreslog honom att uppvigla norska arméen, svarade han: »Jag vore icke värd svenskarnes val, om min första handling hos dem vore ett förräderi.»

Hemligheten af alla dessa underhandlingar kunde ej väl bevaras och blef det ej heller. Om man i Köpenhamn visste att värdera hertigens visade trohet, så oroade man sig icke dess mindre öfver denna lifliga böjelse för en förening mellan Sverge och Norge; och då regeringen i Stockholm, brägt i den svåraste ställning, ej begärde bättre än en vapenhvila, erbjöd man fred, och den emottogs.

Efter Carl Augusts död ansträngde sig Fredrik VI att till sin förmån återupprätta det skandinaviska unionspartiet. Men han hade gjort sig omöjlig i Sverge. De svårigheter han mötte, bestämde honom att föreslå kronprinsen Christian, sedan Christian VIII, och de som föregående år arbetat för honom sjelf, ingingo nu på detta förslag. De ville erbjuda Christian Sverges krona, om man samtyckte att genast öfverlåta Norges krona åt honom; och då han en dag, i kraft af successionslagen, kallades till Danmarks tron, skulle den så länge önskade unionen denna dag blifvit fullbordad utan någon skakning. Det var, som man ser, ett lyckligt förslag, och tronföljarledigheten i Sverge gjorde det lätt utförbart.

Men det misslyckades. Det var i Fredriks ögon en förolämpning, och han ville påtruga sig, der man ej godvilligt ville mottaga honom. Det behöfdes ej, tänkte han, för att lyckas i detta företag mer än att erhålla bistånd af franska styrelsen. Kejsar Na-

poleon emottog förtroendet af Fredriks planer, och han gillade dem. Det var år 1810. Han fattade straxt de fördelar som genomförandet af Skandinaviens enhet skulle kunna erbjuda. Hans tanke i detta afseende finnes uttryckt i följande, i Journal de l'Empire för den 17 Juni 1810 intagna artikel:

»Engelsmännen hafva i alla tider högeligen fruktat återföreningen af alla Skandinaviens krafter till ett enda politiskt system; de veta att Östersjöns tillspärrande och till och med ett aktift krig i Nordsjön samt ett oupphörligt oroande af Skottlands och Irlands kuster skulle blifva oundvikliga följder deraf. Det var af dessa skäl som, år 1743, engelska ambassadören hindrade riksdagen, hvilken redan genom folkets röst blifvit vunnen för samma sak, att till tronföljare utnämna kronprinsen af Danmark. Men denne ambassadörs intriger hade för sin triumf endast att tacka biståndet af en i dag i krig med England invecklad kontinentalmakt. Också erfara nu alla svenska patrioter de bedröfliga följder, som den engelska intrigen af 1743 haft för Sverges lugn och ära. Det herrskar i dag i hela norden blott en nationalkänsla, insigten om nödvändigheten att hålla sig strängt förenade och på vakt mot alla från Englands sida kommande planer.»

Journal de l'Empire skref på Englands räkning alla de intriger, som i sjelfva verket tillhörde Ryssland. Det ingick då i Napoleons planer att skona denna sednare makt. Men om han kunnat fullfölja sitt unionsförslag, hade han säkert mött flera hinder från Petersburg än från London. Till och med när dessa rader nedskrefvos, voro alla moskovitiska agenter i rörelse för att hindra verkställigheten af en mot czarernas traditionella politik så stridande idé.

Visst är att denna artikel oroade de nordiska hofven. Den var af sådan natur, att den måste frambringa stor verkan. Frankrikes agenter i utlandet underläto ej att gifva den en officiel karakter. Som man berättade i Petersburg, skulle Savary, i ett samtal med ambassadören Stedingk, ej tvekat att säga honom: »Denna artikel bör af er tagas i noga öfvervägande; var försäkrad att den ej utan afsigt blifvit offentliggjord.»

Talrika i Danmark utgifna brochyrer blefvo utdelade vid riksdagen i Örebro. Flertalet af dessa brochyrer hade till författare Danmarks mest utmärkta män. Vi vilja blott nämna grefve Schimmelman, Hoest och Grundtvig. Den sednare, utmärkt för sin djupa lärdom, visade sig ibland de ifrigaste förfäktarne af unionsidéen. Utmärkta arbeten som han utgifvit öfver den skandinaviska mytologien ledde honom helt naturligt till den enhet, hvilken allena kan återuppväcka den gamla nationaläran. Några svenska tidningar understödde den danska kandidaturen, men snarare i följd af öfvertygelse om den skandinaviska idéens sanning, än af sympati för Fredrik VI.

Vi hafva sett de orsaker som då hindrade föreningen. Till och med vid Bernadottes val hyste unionens anhängare ännu någon förhoppning; men han hade ingen uppfattning af denna nationella politik, och hans hastiga närmande till Ryssland var ej egnadt att upplysa honom. Sverge, ryckt ur sin bana, ett lydigt verktyg för sin eviga fiende, Danmark och Norge stridande i motsatta leder, det enas sönderstyckande till förmån för det andra, — intet af allt detta kunde gynna unionen. För att ännu mera försvåra den, stadfästade Wiener-kongressen Finlands eröfring.

Sedan likväl Danmarks första känslor af förtrytelse lagt sig och freden återupprättat förbindelsen emellan länderna i den skandinaviska gruppen, vaknade ånyo broderlighetens känslor, och den politiska unionsidéen återtog sin spänstighet. De lärdes forskningar öfver skandinaviska litteraturens ursprung blefvo ett första föreningsband. De gåfvo upphof åt utmärkta arbeten. Poeterna följde samma nationella stråt, och unionsidéen vann utbredning af de ingifvelser de hemtat ur den skandinaviska myten.

Det var isynnerhet efter 1830 som den skandinaviska rörelsen tilltog, och det var i Köpenhamn som första steget togs. Denna stad, som man kan kalla nordens Athen, och hvarest danska universitetet har sitt säte, församlar inom sitt sköte utmärkta litteratörer, hvilkas studier helt naturligt hos dem fostra patriotiska tänkesätt. Det är deras högsinnade ansträngningar som förqväft det i Danmark genom Norges förlust födda agget och kraftigt utvecklat broderskapets idéer. I Sverge och Norge har man svarat på deras appell, och sedan 1842 hafva på vissa tider vetenskapliga möten blifvit hållna omvexlande i de tre länderna.

De studerande, följande sina ledares exempel, hafva verksamt omfattat detta föredöme, och vid ömsesidiga besök tala universiteterna med entusiasm om det gemensamma fäderneslandet. Under tiden hafva skandinavismens unga anhängare ingått på embetsmannabanan, dit de medföra enhetsidéen, hvilken dag från dag slår nya rötter.

Upproret i Holstein utvecklade ytterligare den gemensamma nationalkänslan. I Sverge och Norge intogos sinnena af harm vid nyheten om den tyska invasionen; studenter och officerare gingo i dansk krigstjenst såsom försvarare för Skandinaviens intressen

och för nationalkriget gjordes talrika sammanskott, hvari allmogen tog en betydlig del.

Sedan denna tid hafva unionssträfvandena med hvarje dag erhållit ny kraft, och känslan af unionens nödvändighet är lika liflig i alla tre rikena. I Danmark hafva Örsted, broder till ministern, naturforskaren Schouw, professor Clausen, den förre ministern biskop Monrad, skalden Oehlenschläger; i Sverge historieskrifvaren Geijer, biskop Agardh, biskop Thomander, professor Melin, skalden Tegnér; i Norge professor Hansteen, professor Welhaven, skalden Munch — delat samma åsigt. Alla dessa namn, dem vi valt, emedan de äro kända äfven utom Skandinavien, tillhöra vetenskapen och litteraturen, och enhetsrörelsen var äfven i sjelfva verket, sedan 1815, i början rent litterär. Snart började den utsträcka sig på det politiska området: hela Eiderpartiet i Danmark, det liberala partiets majoritet i Sverge och de mest inflytelserika medlemmarne af storthinget i Norge togo småningom del i rörelsen och gåfvo den sålunda ett bestämdt mål. De tre konungarikenas press försvarade samma sak: Fædrelandet i Köpenhamn, Aftonbladet i Stockholm och Christiania-posten i Christiania. Provinstidningarne understödde dem verksamt. Också har den skandinaviska rörelsen, i början uppmuntrad af konungarne och i sin utveckling befordrad af de tre ländernas lärde och skalder, nu nedträngt till massorna.

Vid första utbrottet af det sednaste kriget hemtade skandinavismen nya krafter, och skrifter utkommo i mängd som förordade en princip, hvilken skulle försäkra den skandinaviska norden om en oangriplig ställning; ty vid intet tillfälle instämde allmänna meningen i styrelsernas neutralitet, och välönskningarne

för vestmakterna funno ständigt ett kraftigt återljud inom pressen.

Den som ständigt framstått såsom den mest nitiske försvarare af skandinavismens sak är Ploug, deputerad i folkethinget och hufvudredaktör för Fædrelandet. Öfverallt, i sin tidning, på politiska möten, i enskilta föreningar, talar han med värma för enhetens sak. Hans högsinnade bemödanden hafva mycket bidragit att gifva skandinaverna full insigt om nödvändigheten af enighet, hvilken ensam kan betrygga det skandinaviska nordens framtid.

Utan att vidare uppehålla oss vid detta ämne, må det tillåtas oss att gifva en sammanfattning af alla meningsfraktionerna genom intagande af en artikel som i Maj månad 1855 stod att läsa i Christiania-posten. Denna artikel, som vi här förkorta, har till författare hr Daa, en af Norges mest utmärkta folkrepresentanter.

»Synes icke Försynen hafva ämnat Skandinavien till en enda stat? De skandinaviska rikena äro bebodda af folk, ursprungna från samma stam, talande samma språk, med samma forntid, samma historia, samma religion och nästan samma politiska bildning. Skandinaviens länder bilda ett fullkomligt och nästan afskilt helt, ty de beröra det kontinentala Europa endast i söder och nordost, och ega följaktligen lätt försvarade gränser. De hafva bördiga slätter, sköna dalar, väldiga bergskedjor och materiella tillgångar af mer än ett slag, som i hög grad kunna utvecklas. De olika provinserna gifva hvarandra i detta afseende ömsesidigt bistånd; hvad den ena saknar, har den andra i ymnighet. Det skandinaviska folket är kraftigt, verksamt, hofsamt, uthålligt, väl utrustadt med egenskaper för kriget och danadt för en högre intellektuel kultur. Det förenade norden kan numera

ställa upp en aktningsvärd armé till lands och sjös, tillräckligt stark att försvara det emot hvarje fiende. Sverges landtmakt har redan vunnit ett stort anseende i Europa, och danskarne hafva uti sitt sista krig visat att de kunna mäta sig med Tysklands bästa trupper. Norrmännen hafva såsom sjömän förvärfvat ryktbarhet hos Europas största sjöfarande makter. Hade norden förr blifvit förenadt, skulle Finland ännu varit en svensk besittning och Danmark ännu haft sin flotta i Köpenhamn.

»Hvilken framtid har ej det förenade norden för sig? Man behöfver blott tänka på den förkofran Stor-Britannien vunnit efter Englands och Skottlands förening, eller snarare efter den tidpunkt sedan hvilken Britaniens öar ej utgöra mer än en enda stat. — — —

»Stora ting kunna aldrig mogna och utveckla sig uti en liten stat, ty de fordra kraftiga intellektuela och materiela hjelpmedel, som de små staterna ej kunna ega. Venedigs och Genuas makt, deras rikedom och anseende började, utvecklade sig och föll med deras koloniala besittningar. Det förenade norden skulle alltid vara starkt nog att bära seklers tyngd; det delade norden har ej under seklernas lopp kunnat höja sig till makt, anseende och rikedom. Det har haft lysande perioder; men det har saknat kraft att skydda och utveckla sina eröfringar.

»Hvilket offer hafva den skandinaviska nordens nationer att göra för att vinna de stora och obestridliga fördelar, som skulle blifva en följd af deras förening? Intet. De skulle nödgas bortkasta en mängd fördomar, grundade på nationalfåfängan. Men dessa äro skatter som man ej bör bevara; de utarma en nation i stället att rikta den. De nu skilda

staterna behöfva ej i och för föreningen uppgifva den sjelfständighet hvaraf de äro i åtnjutande, till och med om det gällde att ingå en fullkomlig union. Den union, som nu eger rum emellan Sverge och Norge, erbjuder derpå ett slående bevis; den skulle ej rubbas derföre att tre, i stället för två, riken förenades. Den enda sak som en dylik union kräfver är, att den styrande makten, den kungliga myndigheten lades i en enda persons händer. Och de nuvarande omständigheterna erbjuda i detta afseende ett tillfälle, som sannolikt ej på sekler skall återkomma. Den regerande konungen i Danmark är utan arfvingar, och det finnes icke en enda prins med verkliga anspråk på tronen. Om den under Rysslands auspicier tillvägabragta förändringen i arfföljden diskuterades af vestmakterna i det ögonblick dessa makter söka att förmå norden inträda i sin allians, må norden då begagna tillfället att blifva en verkligt oberoende stat, som i framtiden kunde anses fruktansvärd, då det gällde att försvara sig sjelf eller hvad som är ädelt, stort och rätt!

»Och om man funne att en förening, lik den som eger rum emellan Sverge och Norge, icke åt nordiska unionen gåfve tillräcklig styrka för en harmonisk utveckling af nationens inre och yttre krafter, så erbjuda Amerikas Förenade Stater modellen af en konstitution, hvilken, på samma gång den försäkrar hvarje unionens stat om ett fullkomligt inre oberoende, har af dessa stater bildat en enhet, som med jättesteg fört dem framåt på alla civilisationens vägar.»

Denna i mer än ett afseende märkliga artikel utgör i sammandrag ett fullkomligt uttryck af det allmänna tänkesättet inom de tre konungarikena. Der visar sig framför allt ett upplyst afläggande af allt

gammalt agg, som så länge emot hvarandra väpnade dessa länder, skapade att förenas och inbördes älska hvarandra. Vi böra likväl tillägga, att till och med efter denna energiska uppmaning till endrägt några svenska tidningar gjort sig möda att återuppväcka de gamla klagomålen och med de norska tidningarne inledt en bedröflig diskussion. Men den allmänna opinionen ställde sig öfver dessa tvister, som endast voro missförstånd; och dessa en dags stormar skola, som vi hoppas, gå förbi för att ej mer återkomma. Inga tankar mera på öfvervälde; men med gemensamt ursprung en gemensam politik; med enighet jemnliket; med bibehållandet af särskilta institutioner bibehållande af hvars och ens värdighet, och med enhet i den gemensamma styrelsen allas säkerhet.

Försynen sjelf tyckes understödja patrioternas önskningar, då den med ofruktsamhet hemsöker en af de skandinaviska dynastierna och så bereder väg för enheten. Sverges och Danmarks långa kamp underhölls genom konungarnes äregirighet, genom de båda dynastiernas traditionela afund; och från båda sidor kommo folken i kamp, emedan man från båda sidor sökte åstadkomma enheten genom eröfring. Nu söker enheten att göra sig gällande genom gemensamt samtycke, genom friheten, genom nationalkänslan. Ett stort hinder skulle dock kunnat uppstå, om båda dynastierna befunnit sig i lika omständigheter. Hvilken skulle man då gifvit företrädet? Af denna fråga skulle uppkommit en mängd af svårigheter, om ej försynen hade kommit folken till hjelp och på detta sätt betecknat sin vilja. Oldenburgska stammen bär inga frukter mera. Den andra dynastien deremot står upprätt, omgifven af telningar. Dessa äro grunderna för dess anspråk

som det är klokt att erkänna. Det gäller här i sjelfva verket ej någon fråga som berör känslan eller nationalfåfängan; det gäller ett steg af politiskt förutseende.

Det förtjenar äfven märkas, att Daa, liksom de andra skandinaviska patrioterna, betraktar styrelseformen med likgiltighet. Han aktar sig väl att inveckla frågan genom onyttiga diskussioner. Hvad skandinaverna fordra, är enheten; och de tro att enheten är lätt att ernå och bibehålla med en ärftlig konung.

Man har väl sagt, att det federativa systemet, som man föreslår för de skandinaviska länderna, svårligen skulle låta förena sig med monarkien. Vi tillstå oss ej kunna fatta vigten af detta skäl. Hvarföre skulle ej länder, som i det inre styras efter sina egna konstitutioner och i sina gemensamma förhållanden af en församling af nationens ombud, hvarföre skulle de ej lika väl kunna förena sig om en konung såsom högsta styresman, som om en president? Vi lefva ej mera i de tider då konungarne gjorde så stort missbruk af sin makt, och historiens lärdomar äro tillräckligt talande för att hålla konungarne på vakt emot sina egna ytterligheter. Det är ej mera fråga om en konungamakt utan garantier, och de skandinaviska länderna, vana vid konstitutionel frihet, skulle finna nya krafter i ett ömsesidigt bistånd. Frågan om styrelseformen, med hänsyn till Skandinaviens enhet, synes oss derföre vara utan all vigt.

Det är anmärkningsvärdt att Daa i sina betraktelser öfver en nordisk union icke vidrört frågan om Finland. Om det sednaste kriget blifvit längre fortsatt med bistånd af Skandinaviens krafter, hade dock Finlands återtagande erbjudit sig som en garanti och en ersättning. Vi yrka på nödvändigheten

af Finlands återförening med Skandinavien, och då vi göra detta, sker det icke af någon tom eröfringslystnad, utan af den fasta öfvertygelse, att för Skandinaviens trygghets skull förbundet bör omfatta båda stränderna af Östersjön. Då Carl Johan lät gifva sig Norge, lade han ingenting till Skandinaviens krafter; ty dessa krafter förblefvo desamma antingen Norge var förenadt med Danmark eller Sverge. Finlands återtagande deremot är en verklig tillväxt i krafter, som tillhöra Skandinavien. Men Carl Johan uppfattade ej den skandinaviska politiken, den enda som kan försäkra de tre ländernas oafhängighet.

Före dess förening med Sverge fanns ej en gång ett Finland. Der funnos blott nomadstammar, som lågo i en oupphörlig fejd sinsemellan. Också har det ingen annan historia än Sverges, inga andra institutioner, inga andra intressen och, vi tillägga, inga andra känslor än Sverges. Vestra Europas säkerhet kräfver fulla återställandet af de gamla skandinaviska gränserna, och statsklokheten bjuder att aflägsna Ryssland från Östersjöns stränder.

Man har vid denna punkt gjort en egen invändning. Finlands gränser, säger man, äro öppna från alla sidor och skulle icke kunna försvaras emot Ryssland; och häraf slutar man att Finland bör tillhöra Ryssland. Under antagande att det geografiska skälet vore sant, förstå vi svårligen styrkan af denna slutledning. Men till och med premisserna till denna sats äro ingenting mindre än sanna.

Om man med naturliga gränser förstår dem som bildades genom fördragen af 1721 och 1743, voro dessa utan tvifvel ganska svåra att försvara. Men dessa gränser blefvo af Ryssland med bakslug skicklighet utstakade. Allt var der beräknadt på att underlätta vägen för kommande inkräktningar; och

sedan påstår man med en medgörlig logik, att Ryssland bör ega ett land, hvars portar man ej kan tillstänga för det, då det just är i följd af Rysslands list som portarne blifvit öppnade.

Om man deremot rådfrågar den etnografiska och icke den politiska geografien, de verkliga, af naturen utstakade gränserna i stället för de konstgjorda, genom traktater tillskapade, kan man lätt öfvertyga sig, att emellan de båda länderna finnas väldiga skiljemurar, sådana menniskan icke förmår skapa, och ett helt försvarssystem, öfverträffande allt hvad militäriskt snille skulle kunna frambringa.

Betraktar man först Rysslands läge, finner man från Finska viken ända till Uralbergen ett vidsträckt system af torra, omätliga slätter, utan höjder eller omvexling. Slätterna utbreda sig med hela den ödsliga enformigheten af ett haf, men ett haf, hvars fjettrade vågor icke ens ega omvexlingen af en storm.

Vänder man derefter blicken till de skandinaviska trakterna, ser man vatten- och bergsystemet herrskande: en beständig kontrast, skrifven på sjöarnes yta, på bergens sidor och ända ned i jordens djup, der de geologiska produkterna ej mindre betecknande utvisa de båda ländernas olikheter.

Det är således nog att erkänna de af naturen danade åtskilnader. Der slättsystemet slutar, bör Ryssland sluta; der vatten- och bergsystemet börjar, bör Skandinavien taga sin början. Då blifva de naturliga gränserna verkligen skyddande. Utgående från Finska viken finnes gränsen helt och hållet utstakad genom vattendrag. Först Newa, Ladogasjön, floden Swir och Onegasjön, vidare sjön Wug, floden af samma namn och Hvita hafvet. Man må således ej påstå att Finland saknar gränser, då naturen sjelf

i karakteristiska drag tecknat gränslinier, dem alla fördrag ej skulle förmå utplåna.

Till stöd för denna sats må det tillåtas oss åberopa ett märkvärdigt dokument, som vi låna från ryssarne sjelfva. En etnografisk karta öfver europeiska Ryssland af Keppen blef, jemte en förklarande text på ryska språket, år 1851 utgifven på föranstaltande af kejserliga geografiska samfundet i Petersburg. Det är sant, att denna karta icke blifvit lemnad i allmänhetens händer, utan tvifvel för de anvisningar den lemnade, och för kännedomen deraf hafva vi endast att tacka den förekommande välviljan hos en person, hvilken tjenat oss till tolk. Af detta arbete visar sig, att de gränslinier vi nyss uppdragit, utgöra gränsen för den finska stammen. Ryssarne hafva endast, såsom mera fallna för fiske än finnarne, nedsatt sig på ömse sidor af floderna och sjöarne, med undantag af Ladogasjön. Likaså finnas äfven några finska grupper i guvernementet Petersburg och det inre Ryssland.

Af denna karta visar sig vidare, att den ryska befolkningen, från Torneå till Memel, icke eger någon punkt vid Östersjön. Kusterna bebos af finnar, svenskar, ester, letter och liffländare, de tre sistnämnde folkslagen blandade med tyska nybyggare. Endast i trakten kring Petersburg och Narva hafva ryssarne börjat närma sig kusten, men äfven der hafva de ej uppnått den.

Som befolkning i landet vester om de nya gränser vi antydt, finner man på den etnografiska kartan tre hufvudstammar, finnar, qvener och kareler. Finnarne (rättare vestfinnar), blandade med svenskar, angifvas såsom egande den intill Bottniska viken stötande delen af landet. Qvenerna träffas i norr ända till Torneå; karelerna innehafva det öfriga.

Halfön Kola, belägen mellan Hvita hafvet och Ishafvet, är, likasom landet vesterut, bebodd af lappar.

Samma etnografiska karta visar oss, att ryssarne lika litet fattat fast fot vid Svarta hafvet och Azowska sjön som vid Östersjön. Hela befolkningen i dessa trakter utgör en blandning af wallacher, tartarer och greker. Ryssar finnas endast på östra kusten af Azowska sjön, i Perekop och Genitschi samt emellan Mariapol och Taganrog. Likväl äro de, som man der kallar ryssar, kossacker.

Således hafva, till och med enligt lärda ryssars eget erkännande, alla eröfringar vid Östersjöns, Svarta hafvets och Azowska sjöns kuster icke gifvit det eröfrande folket några nya boningsplatser. Ryska folket har ingen förmåga att sammansmälta; det går fram som en störtflod, utan att ens qvarlemna någon uppslamning i sin framfart. Denna iakttagelse gäller äfven många andra punkter inom det kejserliga området; ty den etnografiska kartan upptager 38 särskilta nationaliteter.

De länder, som, när tiden kommer, böra återtagas från Ryssland, äro således alla beredda för en förändring. Man behöfver ej sysselsätta sig med omflyttning af någon befolkning; och, hvad särskilt Finland beträffar, synes allt egnadt att der göra rättvisans och återupprättandets verk ganska lätt.

Finlands anslutning till den skandinaviska gruppen skulle möjligen möta något motstånd af fennomanerna, hvilka drömma om ett oberoende, som är omöjligt att grunda, omöjligt att bibehålla. Nationalitetskänslan är likväl i sig sjelf så aktningsvärd, att vi böra göra afseende derå; vi vilja derföre med fennomanerna granska grundligheten af deras läror. Vi böra då först upplysa, att fennomanerna icke äro ett politiskt parti, utan ett litterärt kotteri. Det oak-

tadt borde den ifver, hvarmed de blifvit uppmuntrade från Petersburg, öfverraska dem. Man vet att ett understöd från Petersburg aldrig är oegennyttigt, och i sjelfva verket kan ingenting mera befrämja ryska kabinettets planer, än folkens isolering. Första verkan af fennomaniens seger skulle således blifva att fullkomligt skilja Finland från Sverge och dess intressen. Då fennomanerna påstå sig grunda en särskilt nationalitet, göra de sig följaktligen omedvetet till czarens verktyg.

Språket ensamt är i sjelfva verket ej nog att grunda en nationalitet. Dertill fordras en mängd gemensamma lifskrafter, institutioner uppsprungna, så att säga, ur sjelfva fosterjorden, ett system af sociala organer, som utgöra ett folks lif, som utvisa dess förmåga af sjelfständig handling och dess andel i fortgången af mensklighetens utveckling.

Man kan icke neka, att Finland har emottagit allt från Sverge: sina institutioner, sina lagar, sin historia. Genom Sverge har det inträdt i den europeiska verlden; med Sverge har det uppväxt, erhållit sin bildning, lärt känna sig sjelft; endast med Sverge kan det utträda ur den barbariska verld, med hvilken det varit införlifvadt alltsedan de olycksfulla dagarna 1809.

Språket är ej ensamt ett tillräckligt bevis på nationelt lif; det är till och med ofta endast sista qvarlefvan af ett redan slocknadt. Ty behöfdes ej mera än språket för att ådagalägga rättigheten att utgöra ett särskilt folk, skulle baskerna kunna gruppera sig såsom en nation vid foten af Pyreneerna, bretagnarne vid Kap Finisterre och Skottlands gaeler bakom Grampianbergen.

Man kan visserligen icke neka, att finska språket lemnat märkliga litterära minnesmärken, som

vittna om en stor forntida rörelse bland dessa folkstammar. Kalevala kan med rättvis stolthet nämnas. Men låtom oss ej förglömma, att hjeltedikten tillhör folkens barndom; de första försöken uttrycka endast en förhoppning, som måste utvecklas genom en mognad ålders handlingar. Den poetiska traditionen qvarstår till och med ofta utan samband med de följande seklerna. Sjelfva Iliaden skulle förblifvit en litterär kuriositet, om ej det historiska Grekland med sitt bländande ljus upplyst minnena från hjelteåldern.

Det vore besynnerligt om i en tid, då allt sträfvar till enhet, emedan enheten är ett vilkor för styrka och framåtskridande, Finland sökte isolering, det vill säga svaghet. Fennomanerna må säga hvad de behaga: Finland måste blifva ryskt eller skandinaviskt. Med Ryssland skall det uppslukas i den barbariska verlden. Med Sverge skall det återtaga sina institutioner, sina lagar, sitt sociala lif, återförenadt medelst ett gemensamt band, som skall låta det behålla sin inre styrelse, sina särskilta friheter och försäkra dess yttre trygghet.

Då vi på det lifligaste önska de fyra ländernas förening, påstå vi icke, att denna bör hvila endast på grannskapsförhållandets band, utan på gemensamma intressen. Sverges och Norges exempel bevisar, att en gemensam konung icke är nog för att åstadkomma enhet, utan att dertill också fordras idéens utveckling. Uti det fyrdubbla statsförbundet måste man således framför allt bemöda sig att utbreda och befästa de gemensamma intressena, så att genom tidens och folkförbrödringens framsteg man småningom må komma till bildandet af fyra stora kommuner med lika rättigheter, under en lag och en konung.

Det återstår nu blott att undersöka en sista invändning mot Skandinaviens enhet, som visserligen endast har sin grund i lokal egenkärlek, men som just derföre förtjenar att tagas i betraktande.

Ehuru man är ense beträffande unionens princip, visa sig likväl några meningsskiljaktigheter i afseende på valet af en blifvande hufvudstad för den skandinaviska staten. Detta är visserligen en tvist af ringa betydenhet, men små tvister blifva betydande, då de hafva sin grund i lokalfåfänga. Bästa medlet att förena de olika meningarne vore att välja en alldeles ny hufvudstad. I sådant afseende har man med skäl föreslagit Göteborg.

Anmärkas bör att, till följd af Skandinaviens söndersplittring, särdeles efter de genom krigen och fredsluten tillvägabragta geografiska förändringarna, ingen af de nuvarande tre residensstäderna har erforderliga egenskaper att utgöra ett lands hufvudstad, äfven med nuvarande gränser. Stockholm var, då Sverge egde Finland, beläget nästan midt i staten. Men sedan Sverge blifvit beröfvadt andra stranden af Östersjön, har Stockholm blifvit en grannstad, belägen under de ryska fästenas kanoner. Christiania hade likaledes, då Norge var förenadt med Danmark, ett temligen centralt läge; men sedan 1814 är denna stad helt och hållet skild från den regerings residens, som bör skydda den, och skulle lätteligen blifva utsatt för en fiendes anslag, som ville anfalla den från Nordsjön. Äfvenså hade Köpenhamn på den ena af Sundets stränder en fast position, så länge den andra stranden tillhörde Danmark; men sedan Skåne genom 1660 års fred blifvit en svensk provins, liknar Köpenhamn, beläget vid landets gräns, mera ett framskjutet fäste än en hufvudstad. Sålunda är ingen af dessa städer, äfven vid nuvarande för-

hållanden, lämplig såsom hufvudstad. Uti det gemensamma skandinaviska systemet skulle hvar och en af dem nyttigt fylla sin bestämmelse, Stockholm aflägsnadt från ryska gränsen genom återtagandet af Finland; Köpenhamn skyddadt af Skåne, som icke mer skulle utgöra en del af ett främmande rike; och Christiania försvaradt af Köpenhamns flottor.

TOLFTE KAPITLET.

FÖRDRAGET AF DEN 21 NOVEMBER 1855.
SKANDINAVIENS MILITÄRA KRAFTER.

De underhandlingar, som öppnades i Paris i Mars månad 1855, förblefvo utan synbart resultat, emedan man hvarken i London eller Paris ville störas i operationerna på Krim. Men efter Sebastopols fall insåg man att framgångarne på Svarta hafvet endast kunde fulländas i Östersjön. Underhandlingarne återknötos i Tuilerierna, ej på diplomatisk väg, utan genom samme officiöse medlare, som inledt de första underhandlingarne. Den allmänna uppmärksamheten har mycket sysselsatt sig med marskalk Canroberts mission, men redan före hans ankomst till Stockholm hade man förberedt ett fördrag, som slutligen lät Sverge frånträda Carl Johans politik.

Fördraget af den 21 November 1855 var likväl långt ifrån att innefatta de bestämmelser man trodde skulle deri finnas. Affattadt i sväfvande och försigtiga ordalag, är det snarare ett anropande af vestmakternas beskydd, än ett löfte om någon samverkan; och äfven de svenskar, som skulle funnit hvarje tillfälle till en förening med Frankrike och England

önskligt, hafva ej kunnat dölja för sig, att den kunnat tillvägabringas i mindre förödmjukande ordalag för de förenade rikena.

Fördraget består af följande två artiklar:

»Art. I. Hans Maj:t Konungen af Sverge och Norge förbinder sig att icke till Ryssland afstå, eller med detta rike utbyta eller tillåta detsamma att besätta någon del af de områden, som äro underlagda Kronorna Sverge och Norge; Och Hans Maj:t Konungen af Sverge och Norge förbinder sig ytterligare att icke till Ryssland afstå någon rätt till bete eller till fiske eller af hvad annan beskaffenhet det vara må, vare sig på Sverges och Norges ofvannämnde områden eller vid deras kuster, men att afvisa hvarje anspråk som af Ryssland kunde framställas i afsigt att försäkra sig någon af nämnde rättigheter.»

»Art. II. I den händelse att Ryssland skulle till Hans Maj:t Konungen af Sverge och Norge framställa något förslag eller någon begäran, hvars föremål vore att erhålla, vare sig afståendet eller utbytet af någon som helst del af de områden, som äro underlagde Kronorna Sverge och Norge, eller rättighet att besätta vissa punkter af desse områden, eller medgifvande af rätt till fiske, bete eller af hvad annan beskaffenhet det vara må på nämnde områden eller vid Sverges och Norges kuster, så förbinder sig Hans Maj:t Konungen af Sverge och Norge att ofördröjligen delgifva ett sådant förslag eller en sådan begäran till Hans Maj:t Fransmännens Kejsare och till Hennes Stor-Britanniska Majestät; hvaremot sistbemälte Deras Majestäter, å deras sida, åtaga sig förbindelsen att till Hans Maj:t Konungen af Sverge och Norge lemna stridskrafter till lands och vatten tillräcklige att i samverkan med bemälte Hans Maj:ts krigsmakt till lands och vatten motstå Rysslands

anspråk och angrepp. Beskaffenheten, styrkan och bestämmelsen af dessa stridskrafter skola, i ofvanförmälte fall, medelst gemensam öfverenskommelse de trenne makterna emellan, fastställas.»

Uti detta fördrag finnes visserligen ingenting, som har någon anstrykning af djerfhet. Genom den första artikeln underkastar sig Sverges och Norges konung ett slags omyndighetstillstånd; genom den andra förbinder han sig att meddela hvarje förslag, som kan komma att göras honom. Allt detta synes mycket beskedligt; men denna handling är vigtigare än den synes vara. Å ena sidan visar svenska styrelsen offentligen för första gången efter 40 år, att den misstror Ryssland, och instämmer i det allmänna missnöjet. Å andra sidan förutse de sista raderna i fördraget möjligheten af militärisk samverkan, icke i bestämda och noga utstakade fall, utan så tillfälliga och uttänjeliga, att det kan bero på kontrahenterna sjelfva att skapa anledningarna dertill. En sådan samverkan, säger fördraget, skall ske i ändamål att motstå Rysslands fordringar och angrepp. Vidare förbehåller man sig att framdeles bestämma stridskrafternas beskaffenhet, styrka och bestämmelse. Man kan icke dölja för sig att deruti låg nyckeln till fördraget och att det ej var utan afsigt man gaf det så stor uttänjbarhet. Frågan om Finmarken har endast varit en förevändning och en inledning för att komma till sjelfva saken. I den belägenhet, hvari Sverge befann sig, var det svårt att tala om aktiv samverkan, utan att uppgifva ett faktum som borde föranleda dertill, och ett sådant erbjöd sig naturligen i inkräktningsförsöken vid Finmarksfjordarne.

Man har således måst gifva fördraget en helt och hållet defensiv karakter, hvilket icke hindrat

Ryssland att deruti, och kanske ej utan skäl, se en handling som innebar, om icke ett direkt anfall, åtminstone en förolämpning.

Vi måste föröfrigt tillerkänna fördraget en stor fördel. Vestmakterna hafva nemligen deruti visat sig ega fulla bevis på ryssarnes inkräktningsplaner vid Ishafvet och Nordsjön. De kunna ej hädanefter lemna denna så länge försummade fråga ur sigte.

Efter den vesterländska pressens olika utläggningar af fördraget den 21 November har svensk-norska kabinettet trott sig böra afgifva några förklaringar; de innehållas uti ett den 18 December aflåtet cirkulär till dess diplomatiska agenter. Detta cirkulär har, liksom fördraget, en både försigtig och djerf karakter. Sålunda läser man der å ena sidan såsom en fredlig förklaring: »Detta fördrag innebär ingen förändring i vår närvarande politik; vår neutralitetsförklaring eger fortfarande bestånd.» Å andra sidan innefattar det en formlig anklagelse mot Rysslands allmänna politik: »Farhågorna för framtiden, grundade på minnen, för väl kända att behöfva upprepas, och närda af de svårigheter Ryssland gjort vid ett tillfredsställande ordnande af gränsförhållandena i de nordliga provinserna, hafva endast kunnat tillväxa genom uppenbarandet af denna makts inkräktningsplaner i orienten.»

Denna offentliga sammanställning af inkräktningarne i orienten och norden utstakar tydligt den riktning Sverge och Norge hafva att följa. Enligt konung Oscars egen bekännelse äro dessa frågor gemensamma, och det är ej mera tillåtet Sverge och Norge att förblifva neutrala i den orientaliska frågan, än vestmakterna att vara det i den skandinaviska. En solidarisk förbindelse är proklamerad af konungen sjelf, och då han förklarat, att för-

draget icke förändrar något i de båda ländernas förhållanden, bedrager han ingen och Ryssland mindre än någon annan.

För öfrigt tillägger cirkuläret: »må Ryssland upphöra att ingifva en rättvis farhåga för Europas politiska jemnvigt, och detta fördrag skall icke göra det något förfång.» Det är tydligt att Sverge och Norge, genom att uti denna förklaring inblanda frågan om den europeiska jemnvigten, intagit en temligen betecknande ställning.

Må de båda länderna då veta, att de äro komprometterade inför Ryssland, och att Carl Johans fördrag äro utplånade. Man bör lyckönska sig dertill. Fördraget af den 21 November är det första ordet af en ny politik. Sverge och Norge hafva gifvit signalen; Danmark bör följa den.

Man hade i detta afseende talat om ett från kabinettet i Köpenhamn kort derefter utfärdadt cirkulär, som förnekade all delaktighet i det svenska fördraget och förklarade att Danmark ville framhärda i sin neutralitet. Köpenhamns officiela tidning förnekade tillvaron af ett sådant cirkulär. Vi anmärka detta förnekande, som i sakernas dåvarande tillstånd hade sin betydelse.

De skandinaviska ländernas första grundsats bör vara att erkänna en ömsesidig ansvarighet. Danmark kunde ej, det är sant, deltaga i ett fördrag, som synbarligen endast har sin grund i tvisterna rörande Finmarken. Men då hvar och en kände, att detta fördrag har en annan syftning, då deruti finnes ett tydligt närmande mellan vestmakterna samt Sverge och Norge, vore det å Danmarks sida ett oförlåtligt fel att ställa sig ensam.

Vi veta föröfrigt att en person, nära beslägtad med hertigen af Glücksburg, den danske arf-

prinsen, kommit till Paris för att i Tuilerierna söka tillvägabringa ett närmande i denna furstes namn. Detta förhållande är så mycket mera betecknande, som hertigen af Glücksburg hittills högt erkänt sina sympatier för Ryssland och Tyskland.

Sedan Sverge och Norge inträdt i en närmare allians med de vestra makterna, måste Danmark nödvändigt indragas deri; och vi äro öfvertygade att den danska befolkningen skall omfatta denna nya politik med icke mindre belåtenhet än den svenska och norska.

Ehuru de förhoppningar som Skandinavien hyste att få deltaga i det sednaste kriget genom freden gått förlorade, torde det icke vara utan intresse att undersöka hvilka tillgångar i rustadt manskap och fartyg som Skandinaviens stridskrafter erbjuda vesterlandet för en ny kamp emot Ryssland, hvilken måhända ej låter så länge vänta på sig.

Svenska arméen är sammansatt af tre hufvudbeståndsdelar:

1:o. De genom frivilliga öfverenskommelser anskaffade trupperna (värfvade).

2:o. De på landet förlagda eller fördelade (indelta), hvilkas rekrytering och underhåll åligga jordinnehafvarne, som efter ett visst indelningssystem, härledande sig från slutet af 17:de seklet, böra utrusta en soldat, till häst eller fot.

3:o. Reserven (beväring), bestående af alla män från 20 till 25 års ålder.

Den reguliera arméens verkliga styrka utgör i runda tal:

Infanteri: 49 bataljoner, hvaraf 43 indelta och 6 värfvade; officerare 1,000; underofficerare 850; manskap 25,450, deraf 22,500 utgöra den effektiva styrkan.

Kavalleri: 47 sqvadroner, hvaraf 37 indelta och 10 värfvade; officerare 220; underofficerare 200; manskap 4,700, deraf 4,280 effektiva.

Artilleri: 16 batterier, alla värfvade; officerare 200; underofficerare 120; manskap 2,700, deraf 2,480 effektiva.

Generalstaben består af omkring 60 officerare af alla grader, hvaraf de flesta äro kommenderade från arméen.

Fortifikations-kåren består af 28 officerare, 12 underofficerare och 300 sappörer.

De topografiska arbetena utföras af en topografisk kår, som räknar 11 officerare och ingår i generalstaben.

Reserven eller beväringen stiger till 90,000 man. I händelse af krig skulle man af beväringen taga ett tillräckligt antal för att försätta liniebataljonerna på fältfot (700 man i medeltal) och dessutom bilda en reservbataljon vid hvarje regemente. Utom det befäl som från stående arméen kan påräknas, finnas för beväringen särskilt 55 officerare och 38 underofficerare jemte ett obestämdt antal i arméen qvarstående officerare. Antalet af officerare och underofficerare för beväringen är visserligen alldeles otillräckligt, men torde möjligen vid tillfälle af krig kompletteras genom att befordra underofficerare och soldater.

Till Sverges stridskrafter bör dessutom läggas Gottlands nationalbeväring, som består af alla män från 18 till 60 år, tillsammans omkring 9,000, med 76 officerare och 75 underofficerare. Den är ej skyldig till tjenstgöring utom ön.

Sverge erbjuder således en totalstyrka af ungefär 130,000 man.

Norska arméen består af två elementer, linie-arméen och reserven (landtvärn). Linie-arméen bildas dels genom värfningar, dels genom utskrifning. Utskrifningen sker distriktsvis på landet bland män af 22 till 27 års ålder, hvarvid företrädesvis väljas de yngsta. Tjenstgörings-skyldigheten varar fem år, utom i kavalleriet och ridande artilleriet, der den räcker i sju år. Hvarje kår har en värfvad stam, som vanligen utgör en sjettedel af truppen; de öfriga äro utskrifna. De utskrifna, som blott tjena i fem år, qvarstå ytterligare fem år i reserven. Reserven får ej användas utom landet.

Linie-arméen består af:

Infanteri: 24 bataljoner, 360 officerare, 824 underofficerare, 9,600 man. Bland infanteriet finnas 4 kompanier skidlöpare.

Kavalleri: 11 sqvadroner, 55 officerare, 8 underofficerare, 1,010 man.

Artilleri: 11 batterier, hvaraf två ridande; 68 officerare, 208 underofficerare, 1,330 man.

Staben: 5 officerare, 5 underofficerare, utom officerare kommenderade från arméen.

Fortifikations-kåren: 20 officerare. Som inga soldater finnas af detta vapen, betjenar man sig för de tekniska arbetena af liniesoldater.

Reserven består af 8,800 man, fördelade i detachementer af 200 man, under befäl af en kapiten. Derför finnas 40 officerare och 218 underofficerare.

Norska arméen räknar dessutom omkring 100 officerare, somliga på half sold, de öfriga öfvertalige.

I de förnämsta städerna bilda borgarne ett nationalgarde, företrädesvis bestämdt till fästningars och andra befästade orters försvar *).

*) Den norska arméens organisation kommer att undergå förändring, förnämligast afseende utskrifningens jemnare

För Danska arméen utskrifvas alla vapenföra män af 22 års ålder. Krigsstyrkan består af två elementer:

1:o. Den stående arméen (linien och krigsreserven);

2:o. Förstärkningsarméen (fasta klassen och reservklassen).

Soldaterna stå 4 år i liniearméen och 4 år i krigsreserven. Derefter öfvergå de till förstärkningsarméen, först i den fasta klassen, der de qvarstå 8 år, derefter i reserven till 45 års ålder.

Den fasta klassen af förstärkningsarméen omfattar dessutom 190 artillerister och 1,100 infanterister, värfvade enkom för denna tjenst, och som, efter att hafva blifvit exercerade tillsammans med liniearméen, böra qvarstå 16 år i denna klass.

Summan af dessa särskilta trupper utgör, med afräkning för mortaliteten, i runda tal: linietrupper 20,000, krigsreserv 18,000, förstärkningstrupper 56,000, tillsammans 94,000.

I händelse danska arméen skulle sändas utom landet, kunde man ej genast disponera mer än följande styrka i runda tal:

Infanteri: 23 reguliera och 6 reservbataljoner, 420 officerare, 920 underofficerare, 24,000 man.

Kavalleri: 27 sqvadroner, 150 officerare, 320 underofficerare, 3,240 man.

Artilleri: 12 batterier, 80 officerare, 260 underofficerare, 2,400 man.

Staben: 19 officerare och 12 underofficerare.

---

fördelning, genom att införa alla män af 22 till 27 års ålder i linie-arméen eller reserven. Hittills hafva de, som ej blifvit kommenderade till tjenstgöring, varit fritagna från all krigstjenst,

Fortifikations-kåren: 42 officerare, 49 underofficerare, 184 man.

Till dessa nu uppräknade militära tillgångar i de tre länderna kan man lägga en hjelpkår af finnar, så snart skandinaverna, understödda af de allierade, uppträda i deras land. Det är sant att efter ryska eröfringen den finska arméen försigtigtvis upplöstes af Alexander, som kort förut sett den kämpa med för mycken tapperhet, att ej frukta den. Den bestod då af omkring 18,000 man, dels indelta, dels värfvade.

Då Alexander upplöste den finska arméen, förband han sig genom ett kejserligt manifest att icke återuppsätta de indelta trupperna under 50 år. Jordegarne ålades i stället att erlägga en penningeafgift i förhållande till deras rustningsskyldighet. Städerna voro skyldige att emottaga ryska garnisoner. Tolf ryska bataljoner besatte landet.

Redan år 1812 befallde kejsaren att den värfvade delen af finska arméen skulle återuppsättas. Sju bataljoner bildades, men år 1830, då frihetsidéer öfverallt yppades, blef finska arméen åter upplöst. Vid början af det sednaste kriget bestod den endast af två bataljoner skarpskyttar. Den ena gjorde garnisonstjenst i Helsingfors, den andra i Åbo.

Oaktadt löftena i nämnde manifest, nödgades finnarne år 1853 uppsätta två bataljoner af indelta arméen. Två andra bataljoner fordrades ej långt derefter, sedermera ännu två, och slutligen ytterligare tre, hvilket tillsammans gör 9 bataljoner om 600 man. Utrustningen och alla öfningskostnaderna togos ur finska statskassan, som med hvarje dag förminskas. Finlands inkomster utgöras förnämligast af de utaf jordegarne erlagda vakansafgifterna för indelta arméen och tullintraderna. Då, å ena sidan,

arméen till en del blifvit återuppsatt, betala många jordegare icke mera någon skatt; och då, å den andra, de allierades blokader hämmat all handelsrörelse på Östersjön, har tullinkomsten under kriget varit ingen. Man kan föreställa sig finska finansernas sorgliga tillstånd. Detta var orsaken till det af Nikolaus anbefallda lånet af 650,000 rubel, hvarom vi redan talat, och som snart efterföljdes af ett annat å lika summa, anbefaldt af Alexander II.

Vi tro oss tillräckligt redogjort för de tillgångar Skandinavien erbjuder för ett fälttåg i Finland. Man skall genast haft en skandinavisk här af 100,000 man, för att agera vid den ryska hufvudstadens portar. Men dessutom erbjuder Skandinaviens sjömakt stora hjelpmedel för ett kraftigt krig mot Ryssland.

Sedan långliga tider hafva skandinaverna häfdat sitt anseende såsom skickliga sjöfarande. Man kan till och med säga att de först trotsat öppna hafvet. Alla forntidens sjöfarande folk, fenicier, greker och kartager, drefvo endast kustfart. Till och med venetianarne och genueserna vågade sig föga ut till hafs. Skandinaverna deremot, uppfinnare af de i båda ändar spetsiga fartygen, byggda för att klyfva vågorna, begåfvo sig utan fruktan till de mest aflägsna trakter, och vid öfverfarten af den stormiga Nordsjön togo de ett gladt farväl af kusterna, som de gamla knappast vågade förlora ur sigte. Man tror att de redan i elfte århundradet besökte kusterna af Norra Amerika, som de gåfvo namnet Vinland.

Efter skandinavernas eröfringar i Europa afkylde kristendomens införande i dessa aflägsna trakter hågen för dylika företag. Plundringarne, fördömda af den nya religionen, förlorade sin ärofulla sida, och långa år förflöto i ett jemförelsevis lugnt

tillstånd, under hvilket de moderna staterna bildades.

Men då Sverge under Gustaf Wasa började sträfva uppåt, kunde denne furste ej försumma en för ett land, som egde båda sidor af Östersjön, så vigtig angelägenhet som sjöväsendet. Genom en sorglig erfarenhet hade han lärt, huru vigtigt det var för Sverge att hafva en marin. Under Gustaf II Adolfs krig, som alla voro anfallskrig, tänkte man föga på försvarsmedel. Efter de stora sjömakternas exempel byggdes endast stora örlogsfartyg. Under Carl XII:s krig hade Sverge 20 linieskepp och fregatter i sjön.

Efter Carl XII:s död härjade ryssarne, som hade galerer, under tre år med mord och förödelse Sverges kuster. Det var då som de stora skeppens oförmåga att skydda kusterna uppenbarade sig. Man tänkte ånyo att bygga galerer. Men man hade funnit olägenheten att deraf göra en kår, förenad med stora flottan. Detta blef ett föremål för långa öfverläggningar ända till år 1756. Då beslöt man, på framställning af Ehrensvärd, Sveaborgs skapare, att bilda en särskilt kår, under namn af arméens flotta, som skulle kommenderas af en general, och Ehrensvärd utnämndes till general öfver galererna, som då utgjorde en ansenlig flottilj, hvilken hade två hufvudstationer, Stockholm och Sveaborg. Skärgårdsflottans första ändamål var således blott att skydda svenska kusterna mot ryska galerernas härjningar. Snart fick den likväl en annan bestämmelse då man, genom den erfarenhet som vanns under ryska kriget 1741—1743, lärde inse behofvet af en flotta för att i finska skärgården skydda den finska arméens högra flank. Då emellertid de af Ehrensvärd, i stället för galererna som fordrade alltför talrika be-

sättningar för de få kanoner de förde, införda skärgårdsfartyg befunnos alltför tunga och för litet grundgående, konstruerade Chapman de ännu i våra dagar som lämpliga ansedda kanonsluparna. Efter denna tid hade man två särskilta flottor, eller hvad man kallar den stora och lilla flottan.

Uti krigen som nu följde, utfördes de största bedrifterna af lilla flottan. Man kan, bland andra, anföra striden vid Svensksund under Gustaf III år 1790. Prinsen af Nassau, som kommenderade ryska flottan, hade lofvat att han, till firande af årsdagen af kejsarinnan Katarina II:s kröning, skulle tillintetgöra svenska skärgårdsflottan. Denna, under konungens eget befäl, svarade honom med att taga 53 ryska fartyg, hvaraf 9 fregatter, och 1,452 kanoner af grof kaliber; 3,000 ryssar stupade och 6,500 gjordes till fångar. Sålunda fattade Gustaf III stort intresse för lilla flottan; men de envisa motståndarne mot detta vapen hindrade dess fulla utveckling.

År 1808 fick den lilla flottan en svår stöt genom det förrädiska uppgifvandet af Sveaborg. Förminskad med mer än hälften, nödgades hon använda sin svaga återstod att försvara vestra och södra kusterna mot Danmark; på samma gång var hon likväl tillräcklig att hejda ryssarnes framsteg, och hindrade dem att verkställa en landstigning under förtviflade strider, dervid 40 svenska kanonslupar försvarade sig mot 90 ryska.

Konstruktionen af de svenska kanonsluparne, lämpad efter seglingen på ett med klippor öfversådt haf, har blifvit fullkomnad genom en lång erfarenhet. Också är deras vattendrägt betydligt mindre än de nyligen af Frankrike och England byggda kanonsluparnes.

Sedan 1823 har den lilla flottan varit förenad med den stora, och begge två hafva derpå förlorat.

Det är ännu en gång genom fullkomnandet af den lilla flottan som upplysta män i landet skulle vilja se Sverge skyddadt och befästadt. Men prins Oscar som, med lifligt intresse omfattar flottans angelägenheter, tycker mer om att kommendera stora fartyg än kanonslupar, och denna fåfänga har måhända förledt honom att företrädesvis uppmuntra den stora flottan. Ständerna hafva alltsedan 1823 ofta sysselsatt sig med diskussionen öfver de begge systemerna, men utan resultat; den tomma ståten med stora skepp bibehåller Sverge bland sjömakterna af en lägre rang, medan det genom att mångdubbla antalet af sina kanonslupar skulle kunna förskaffa sig en egendomlig krigsstyrka, väl egnad för de haf som bada dess kuster. Det insågs också fullkomligt af grefve Platen då han var sjöminister. Vid 1851 års riksdag framlade han ett förslag som gick ut på att frångå det gamla systemet med stora linieskepp, för att i stället använda alla anslag på denna hufvudtitel till utvecklingen af den lilla flottan. Men en barnslig fåfänga såg häruti en förfall, då det snarare borde anses såsom en tillökning i krafter. Förslaget förkastades. Den nuvarande ministern, statsrådet Ulner, som mycket förökat sitt departements resurser, drömmer ännu om en stor flotta. Men man bör dock hoppas, att erfarenheten af det sednaste kriget skall leda till insigt af Sverges verkliga rol såsom sjömakt.

De begge andra länderna hafva äfven sin kontingent af kanonslupar. En öfversigt af Skandinaviens maritima krafter skall visa att de icke äro obetydliga.

Sverges flotta:

9 linieskepp, af hvilka 3 både för ånga och segel, bestyckade med 62 till 74 kanoner;
5 fregatter, om 38 till 52;
5 korvetter, om 10 eller 18;
3 ångkorvetter, om 2 eller 4;
9 briggar och skonertar.
52 bombkanonslupar, förande hvardera en bombkanon och en 24-pundig kanon;
12 landstigningsslupar, hvardera med en bombkanon och 2 12-pundiga landstigningskanoner;
32 kanonslupar, hvardera med 2 24-pundiga kanoner;
122 kanonjollar med en 24-pundig kanon;
5 mörsarefartyg;
14 chefsfartyg och ett antal transport- och aviso-fartyg.

Den svenska flottan är bestyckad med omkring 1,300 kanoner af grof kaliber.

Svenska flottans ordinarie personal utgöres af 261 Officerare, 230 underofficerare, 7,374 indelta matroser, värfvade marinsoldater och kanonierer.

En del af beväringen är ämnad till tjenstgöring på flottan, den uppgår till 21,000 man. I händelse af krig gifva handelsflottans matroser en kontingent af 4,000 man.

Norges flotta:

2 fregatter, bestyckade med 36 kanoner;
5 korvetter, om 6 till 20 kanoner, af hvilka en för ånga och en både för ånga och segel;
3 skonertar om 5 eller 10 kanoner;
80 kanonslupar, hvardera med 2 bombkanoner;

43 kanonjollar, af hvilka 5 med en bombkanon och 38 med en 24-pundig kanon;
5 transport-ångfartyg.

Norska flottan har tillsammans 250 kanoner af grof kaliber.

Det bör anmärkas att norska flottan blifvit byggd sedan 1814. Efter en 1835 af storthinget gillad plan bör den på följande sätt vara sammansatt:

4 fregatter, 4 korvetter, 2 briggar, 20 bombskonertar, 120 kanonslupar, 50 kanonjollar, 8 transport-ångfartyg.

Den norska marinpersonalen utgöres af 2 reguliera kårer, bestämda den ena till den egentliga krigstjensten, den andra till tjenstgöring på varfven. Dessa två kårer utgöras af 529 man, af hvilka 87 officerare och 55 underofficerare. Hvarje norsk undersåte, som är född i ett distrikt, en stad eller en lastageplats som gränsar till hafvet, är underkastad tjenstgöringsskyldighet på flottan. Manskapet enrolleras från sitt 16:de år och tjenstgör eller är disponibelt ända till 30 års ålder, hvarefter öfvergång sker till reserven. Under de 14 år som den effektiva tjenstgöringen varar, kunna de norska sjömännen kallas till fem expeditioner. Denna klass omfattar 50,000 man, reserven 32,000. De norska sjömännen, räknas liksom de svenska, bland de bästa i verlden.

Danska flottan:

5 linieskepp, bestyckade med 66 till 84 kanoner;
5 fregatter om 44 till 48;
5 korvetter om 14 till 28;
4 briggar om 12 eller 16;
3 skonertar;
8 bevärade ångbåtar;

34 bombkanonslupar;
37 vanliga kanonslupar;
17 kanonjollar.

Dessa slupar och jollar äro konstruerade och bevärade ungefär på samma sätt som de svenska.

Den danska flottans bestyckning uppgår till omkring 900 kanoner.

Den danska marinens reguliera personal utgöres af 137 officerare och en permanent kår af matroser, kanonierer och arbetare af 2,000 man. Den till fartygens bemanning nödiga kontingenten upptages, i händelse af behof, genom utskrifning i de längs kusterna belägna distrikterna. Denna verkställes på samma sätt som för arméen. De utskrifnas antal utgör i konungariket vid pass 20,000 samt i hertigdömena 9,000.

Det bör anmärkas, att åtskilliga af de svenska och danska linieskeppen icke äro i brukbart skick. Deremot hafva under sednare tiden en stor del af de nya eller brukbara skandinaviska krigsfartygen blifvit försedda med bombkanoner.

Efter den framställning vi nu gjort, är det lätt att inse, att de skandinaviska ländernas stora krigsfartyg erbjuda resurser som ej äro att förakta; men det är isynnerhet genom deras slupar och kanonjollar som de kunna lemna ypperliga förstärkningar till ett krig i Östersjön.

Fördelarne af den lilla flottan hafva så väl blifvit insedda af Ryssland, att det, alltsedan det började hysa farhågor för Östersjön, skyndat sig att skapa en skärgårdsflotta. Före det sednaste kriget hade det, under sin fullkomliga säkerhet från svenska sidan, ej en enda kanonslup i tjenstbart skick. De nya fartygen, som blifvit byggda med en otro-

lig hastighet, hafva blifvit konstruerade efter modellen af en gammal skeppsköl, som legat nedsänkt i en af Sveaborgs bassiner.

Då Sverge så länge kämpat ensamt mot Ryssland, hvad skulle man ej kunnat hoppas, om en gemensam samverkan från alla de skandinaviska staterna med vesterlandets största makter under sednaste kriget egt rum.

TRETTONDE KAPITLET.

VERKLIGA HEMLIGHETEN AF RYSSLANDS MAKT.

I den nyare politiken visar sig ett sällsamt fenomen, som ej har något motstycke i historien: det är detta slags hägring som gifvit den ryska makten dessa gigantiska proportioner, som blott behöfva belysas af verkligheten, för att försvinna. Alla hafva gjort sig skyldiga till denna förbländning; diplomater, statsmän, publicister, alla hafva de täflat att upphöja den fruktansvärda kolossen; alla hafva de hedrat den med sina farhågor eller sin beundran, alltifrån 18:de seklets encyklopedister, franska monarkiens omkullstörtare och Katarinas smickrare, ända till påfven Pius IX, som i den eviga staden högtidligt mottog czar Nikolaus, katolikernas förföljare. Historieskrifvare och statsmän hafva mindre fästat sin uppmärksamhet vid Rysslands verkliga styrka än vid storheten hos de begge lysande krigare som dukade under i striden mot barbarerna. Carl XII och Napoleon hafva genom sina omätliga olyckor kastat en återglans af sin ära öfver det land der den nedgått, och det är de besegrades jättegestalter

som föranledt tron på segervinnarens makt. Hvilken rol har dock i sjelfva verket denne sednare spelat? Han har i hjeltarnes egen oförsigtighet och klimatets stränghet haft de bästa bundsförvandter och sjelf endast behöft nedgöra de arméer som redan blifvit träffade af ödets slag. Pultava och Beresina äro ej så mycket segrar som icke fastmer roffåglars frossande måltider på högar af lik.

Sebastopols långvariga försvar, åt hvilket man dock icke kan neka den hyllning det förtjenar, har äfven i någon mån bidragit att öka detta skimmer; men man kan ej undgå att inse, att alla svårigheterna voro på de anfallandes sida: ett obekant land, en oundersökt terräng; alla operationer skeende liksom på en höft; en stad belägrad, men ej kringränd, och hvari friska förstärkningar af manskap och ammunition kunde dagligen införas; allt, med ett ord, förenade sig för att i oändlighet förlänga ett motstånd, som det oaktadt slutade med ett stort nederlag.

Rysslands makt är visserligen numera någonting ganska verkligt; men den står långt under de begrepp allmänna meningen derom gör sig, och den skulle vara ännu mindre, om den ej beständigt blifvit understödd af dess motståndares blindhet eller af deras ända till vidskepelse drifna farhågor.

Man har sett andra stater utveckla sig genom eröfringar och vinna provinser genom att vinna segrar; deras territoriala förstoring har endast varit en gifven följd af deras krigsbedrifter. I Ryssland möter man ingenting dylikt. Dess krigshistoria är nästan ingen, dess eröfringar äro obegränsade. Å ena sidan gränsar det till Norra Amerika; å den andra till begge yttersta ändarne af Asien, China och Svarta hafvet; dess väldiga lemmar sträcka sig

utefter hela Europas östra gräns ifrån Hvita hafvet ända till Donaus mynningar; och likväl, om man söker efter de segrar som förskaffat det dessa omätliga områden, skulle man ej ens finna så mycket som en enda sida af Sverges krigshistoria har att uppvisa.

Alla eröfringar hvarom verldshistorien har att berätta hafva skett med buller och brak. Inkräktarne läto på samma gång beundra och frukta sig, de ådrogo sig allas blickar, antingen de voro stora härförare, som Alexander, Cesar och Napoleon, eller stora förhärjare, som Attila eller Dschingis-khan. Ryssland har gått fram i mörkret; dess marsch har länge varit dold; det har riktat sig genom tvetydiga fördrag. Dess segrar hafva varit ord af dubbel betydelse, köpta underskrifter, befläckade samveten. Man kan nästan säga att det vid sina angrepp ej haft andra härförare än listiga diplomater, inga andra soldater än korruptionsagenter; och då dess arméer satte sig i rörelse, var det endast för att intränga i länder der intrigen på förhand banat dem väg, och för att med gevär för fot mottaga några förrädares hyllning. Se der historien om dess fälttåg, alltifrån besittningstagandet af Krim ända till den stora befrielsen af det genom magyarerna så hårdt ansatta Österrike.

Det skulle föra oss för långt att närmare styrka denna obestridliga sanning, men vi böra visa att Ryssland, isynnerhet i sina förhållanden till Sverge, i denna långa rad af inkräktningar, som beröfvat Sverge hela den ena sidan af Bottniska viken och begge sidorna af den finska, har att tacka sina vapens framgång knappast för något, intrigen och korruptionen nästan för allt. Alltsedan hundrafyratio år har Sverge sett sina provinser stycke för stycke

slitas ifrån sig af czarens klor; från denna tid kan egentligen blott en enda seger nämnas i inkräktarens annaler; och man vet under hvilken omständighet bataljen vid Pultava levererades. Alla de andra krigsbragderna äro endast härjningar, öfverrumplingar eller nedriga köp. Men äfven Sverge har ett drygt ansvar för sina förvillelser och sin vanmakt. Om Ryssland var trolöst, så bar Sverge sig oskickligt åt. Men sjelfva offrets fel bevisa att förtryckaren ej har sin egen makt att tacka för mycket. Det är sorgligt att tänka, att svenskarne voro herrar öfver Narva och Novogorod, då polackarne egde Smolensk och Moscow, och att ett af de förnämsta qvarteren i Petersburg, qvarteret Wasili, var ett svenskt underofficersboställe; nu hafva polackarne ej mer något fäderneslaud, och svenskarne, drifna långt ifrån Wasili, hafva sett ryska garnisoner beherrska Ålandsöarne, som ligga i Stockholms närmaste grannskap Se der hvad ryska diplomatien förmått uträtta, understödd, det är sant, af andra makters medbrottslighet.

Alltifrån de första fördragen, då vesterlandet inblandar sig i nordens angelägenheter, utfalla alla underhandlingar till Rysslands fördel, och alla räcka det en hjelpsam hand; först och främst England. Efter Carl XII:s död förenade England, Danmark, Preussen och Ryssland sina bemödanden emot qvarlefvorna af en makt som blifvit beröfvad sin hjeltekonung. England gjorde då fredsanbud; men det begärde en särskilt fred och lofvade under detta vilkor sin hjelp emot Ryssland, på samma gång det garanterade Sverge för hvarje landförlust vid Finska viken.

Man lät förleda sig af dessa löften, som afgåfvos genom engelska ministern Carteret, och freden med England undertecknades den 9 November 1819.

Hertigdömena Bremen och Verden afträddes till kurfursten af Hannover, tillika konung af England, och kabinettet i S:t James förband sig att som ersättning skicka en engelsk flotta till Östersjön för att bekämpa ryssarne. Men förr än flottan anlände, sköflade czaren i allsköns ro Sverges kuster; ifrån Torneå ända till Norrköping, på en sträcka af 90 mil, brändes allt, byar, städer, slott, jernbruk och till och med skogarne. Svenska folket uppgaf ett högt skri af förtrytelse; bönderna begärde vapen, men styrelsen i Stockholm, som blifvit lemnad i händerna på en qvinna, eller rättare sagdt en adel utan värdighet, förspillde tiden på intriger och kabaler. Ulrika Eleonora fruktade sin rival, hertig Carl Fredrik af Holstein-Gottorp, mer än czaren. Förstörelseverket fick derföre utan hinder fortgå.

Slutligen anlände emellertid den engelska flottan till sundet under befäl af amiral Norris. Czaren skickade amiralen en ring af högt värde, på samma gång han bad honom att fördröja sin insegling i Östersjön; förräderiet uppgjordes med en beundransvärd oförsynthet. Norris underrättade czaren om den tid som han kunde bevilja honom, och då sköflingen var slutad, seglade engelska flottan in i Östersjön. Också visade sig amiral Norris der mindre som en Sverges bundsförvandt än som en herrskare, hvilken kom för att diktera sina befallningar. För att hjelpa Sverge mot ryssarne framställde han nya fordringar. Sverge skulle sluta fred med Preussen, och denna flotta, som skulle beskydda Finland, hvilket den lät ostraffadt förhärjas, visade sig hotande i Stockholms farvatten. Man måste göra ytterligare eftergifter. Genom fördraget af den 1 Februari 1720 sattes Preussen i besittning af Hinter-Pommern med Stettin. England, som nu fått hvad det önskade,

lät sin flotta återvända, undandrog sig på samma gång hvarje bemedling och öfverlemnade Sverge åt sitt öde.

Sverge måste nu sluta fred med Danmark den 3 Juli 1720 och dervid utfästa sig att erlägga tull i sundet, hvars ena kust det egde, samt, oaktadt sina finansers utblottade skick, betala 600,000 R:dr.

Sålunda uppbjöd man alla sina bemödanden för att arbeta Petersburgerkabinettet i händerna. Plundradt af England och Preussen, förödmjukadt af Danmark, skadadt af inre söndringar, upphörde Sverge att vara nordens fasta bålverk. Men vi böra ej glömma att vesterländska händer nedbrutit detta bålverk; Ryssland skulle ej ensamt förmått göra det.

Kabinettet i Stockholm, mera sysselsatt med inre intriger än betänkt på ryssarnes bekämpande, sträfvade, till råga på olyckan, efter fred med en ifver, som tillät czaren att föreskrifva vilkoren; och de svenska underhandlarne följde blott allt för troget påtryckningen. Två pretendenter gjorde hvarandra rättigheten till kronan stridig: å ena sidan Ulrika Eleonora, Carl XII:s yngsta syster, förmäld med Fredrik, landtgrefve af Hessen-Cassel; å den andra hertigen af Holstein-Gottorp, Carl Fredrik, son till Carl XII:s äldsta syster. Enligt gällande lag skulle tronen med rätta tillfallit den sednare: men adeln ville upphäfva arfsrätten för att sjelf kunna herrska genom sitt inflytande vid konungavalen. Emedan Carl XII:s båda systrar gift sig utan ständernas samtycke, hade man förklarat dem förlustiga all arfsrätt till tronen; och på grund af dessa förhållanden gåfvo ständerna kronan åt Ulrika Eleonora och, då hon ett år derefter afsade sig densamma, åt hennes gemål Fredrik.

Peter den Store understödde hertigen af Holstein. Han ville gifva honom en af sina döttrar till gemål och tillförsäkra honom tronföljden i Ryssland, på samma gång han skulle haft arfsrätt till svenska kronan. Detta hade varit att med ett steg göra sig till herre öfver hela norden och tillintetgöra Sverge genom ett af dessa diplomatiska medel, som äro så vanliga för kabinettet i Petersburg.

Czaren hade förklarat, att han icke ville samtycka till någon fred med Sverge, så framt man ej förklarade hertigen af Holstein för tronföljare. Denne understöddes äfven af England. Frankrike hade det största intresse att hindra Sverges och Rysslands förening i en hand. Dess minister i Stockholm, Campredon, konung Fredriks personlige vän, användе alla sina krafter att bekämpa Peter den Stores kandidat. Bästa medlet att lyckas var att erbjuda czaren mera än han kunde vinna med hertigen af Holstein. Campredon begaf sig följaktligen såsom medlare till Petersburg och lofvade czaren afträdandet af flere provinser än han vågat hoppas. Vid de förra underhandlingarne hade czaren förklarat sig nöjd med Estland, Ingermanland och Kexholms län. I det slutliga fredsfördraget, som undertecknades i Nystad den 13 September 1721, afträddes dessutom Liffland och Wiborgs län. Vi böra nämna, att en af de ryska underhandlarne, grefve Osterman, infunnit sig vid konferenserna försedd med 100,000 dukater, hvaraf likväl ej mera än 10,000 behöfde användas.

Då fredstraktaten blifvit afslutad, dolde czaren icke sin belåtenhet. Han förklarade öppet, att han ej skulle begärt mera, om ock svenska kabinettet gifvit honom fullmakt in blanco.

Denna traktat innehöll en artikel, enligt hvilken Ryssland borde afhålla sig från all inblandning i

Sverges inre angelägenheter, vare sig i frågor som rörde tronföljden eller styrelsesättet. Det är samma artikel som kabinettet i Petersburg sedermera åberopat såsom berättigande det till intervention. Efter denna tid har Ryssland oupphörligt blandat sig i Sverges inre förhållanden. Så bör man förstå de ryska fördragen: afståendet från en rättighet grundlägger en rättighet.

Hvad som isynnerhet gjorde denna traktat så fördelaktig för Ryssland var att detta land derigenom blef herrskare öfver de nordiska hafven; det utgick från sina stepper för att taga rang bland Europas sjö- och handelsstater, och inträdde i förbindelser med vesterlandet, hvarifrån det allt ditintills varit utestängdt. En oskicklig politik räckte äfven en hjelpsam hand att framdraga det ur sitt dunkel och underlätta dess förstoring. Sådant skedde omedelbart efter freden i Nystad. England, som såg czaren herre öfver Östersjöns kuster, skyndade sig att med honom afsluta handelstraktater och vägrade att mottaga svenska produkter, emedan Sverge, som egde manufakturer, icke hade behof af några byten med England. Detta var ett nytt krig emot Sverge, ett nytt tillfälle till utveckling för Ryssland. Med så godt stöd utifrån kunde Ryssland i allt lugn sköta sina intriger i grannstaten och djupt intränga i Sverges hjerta.

Adeln, som förskaffat Ulrika Eleonora kronan, hade på samma gång gifvit henne en konstitution, som lade hela makten i ständernas händer. Men dessa samlades blott hvart tredje år, och deras sammanträden borde endast räcka tre månader. Under mellantiden delade rådet och konungen den administrativa myndigheten, hvarvid likväl minsta lotten tillföll den sednare. Häraf följde att all makt stannade hos adeln.

Denna konstitution underskrefs af Ulrika Eleonora år 1719 och bekräftades med nya eftergifter af Fredrik vid hans tronbestigning 1720. En konstitution, som mera gynnade Rysslands planer, kunde aldrig finnas. En egennyttig och orolig oligarki, beherrskande riksdagen och rådet, blef främmande agenters slaf; samveten såldes till den mestbjudande. Sverge tillhörde ej mera sig sjelft; de utländska ministrarne förfogade öfver landet efter behag och stridde sinsemellan om största inflytandet.

Hertigen af Holstein, ehuru öfvergifven af czaren i 1721 års fredsslut, hölls likväl alltid i beredskap såsom ett medel till nya förvecklingar, och var såsom tronpretendent af mycken nytta för Ryssland, som oaflåtligt fortsatte det inre kriget, under förevändning derjemte att upprätthålla konstitutionen af år 1720, hvilken beröfvade styrelsen all kraft och enhet. Ett parti, besoldadt med ryskt guld, sökte öppet återupplifva hertig Carl Fredriks anspråk. England gjorde gemensam sak med Ryssland. Motpartiet stödde sig på franska subsidier. Vid denna tid bildades de två under namn af Hattar och Mössor kända partierna, af hvilka det förra önskade förbund med Frankrike och krig med Ryssland, men det sednare yrkade förbund med Ryssland och England.

År 1723 trodde czaren holsteinska partiet tillräckligt starkt för att kunna våga en öfverrumpling, och infann sig, åtföljd af hertigen af Holstein, med 29 örlogsfartyg i Stockholms skärgård. Som man var i den djupaste fred, kunde han endast räkna på en revolution, som dessutom var förberedd genom hemliga agenter. Men planen omintetgjordes af just den han önskade understödja. Hertigen af Holstein älskade Sverge och ville ej förråda detta land, ehuru han eftersträfvade dess krona. Följderna af en ny

skakning förskräckte honom. »Ännu en revolution, och Sverge är förloradt», yttrade han, och visade föga ifver att befrämja dessa farliga intriger. Äfven hade motpartiet gifvit honom obestämda löften i afseende på tronföljden. Czaren, som insåg att hertigen ej skulle blifva ett nog villigt redskap, uppgaf företaget och afstod äfven från sin plan att göra honom till sin efterträdare i Ryssland.

Polske konungen August II:s död gaf anledning till nya förvecklingar. Redan någon tid förut hade en emellan Sverge och Polen afslutad ömsesidig defensivtraktat väckt stort missnöje i Petersburg. Ryssland hade i sjelfva verket vid freden i Nystad förbehållit sig att medla mellan dessa länder, och båda tycktes vilja undandraga sig dess inflytande. Polska successionsfrågan gaf Ryssland tillfälle till hämd. Frankrike väpnade sig till förmån för Stanislaus Leczinski och inbjöd Sverge att deltaga i kriget, med löfte att återställa dess fordna besittningar. Ryssland och Österrike deremot understödde kurfursten af Sachsen, August III.

Ett tillfälle erbjöds således Sverge att med Frankrikes bistånd åter resa sig. Också omfattades det med ifver, och sekreta utskottet förklarade, att man borde hålla fast vid vänskapen med Frankrike, understödja konung Stanislaus och försvaga Ryssland. Men invecklade intriger sattes i gång för att bekämpa dessa goda föresatser. Kanslipresidenten grefve Horn önskade fred för att kunna bibehålla sig på sin plats, och då han ej vågade öppet trotsa ständerna, som önskade närma sig Frankrike, sökte han göra alla partierna till viljes. I sådan afsigt afslöt han den 28 Juni 1735 ett fördrag med Frankrike, deri Sverge förbehöll sig att bibehålla sina gamla förbindelser med andra länder. Denna klausul var

af så mycket större betydelse, som en allianstraktat år 1725 blifvit afslutad med Ryssland och Österrike.

För att lugna kabinettet i Petersburg, samtyckte Horn till ett nytt fördrag med Ryssland, deri man likväl undantog de polska angelägenheterna. Detta dubbla spel öppnade franska kabinettets ögon, och det vägrade ratificera fördraget af den 28 Juni.

Först vid riksdagen 1737 fingo sakerna ett förändradt utseende. Hattpartiet vann öfverhand, och en handling af feg trolöshet väckte kort derefter hela folkets förbittring mot Ryssland. Major Sinclair, som af svenska regeringen blifvit skickad till Konstantinopel med depescher, mördades på hemvägen i Schlesien den 17 Juni 1739, och hans papper frånröfvades honom. Man visste att ryska ministern i Stockholm, Bestucheff, hade sändt Sinclairs porträtt till Ryssland, och att mördarne voro två ryska officerare. Stockholms befolkning skymfade ministern, som nödgades offentligen rättfärdiga sig; men hans förnekande öfvertygade ingen. Det finnes en folkvisa öfver Sinclairs mord, som af hat till Ryssland allmänt sjöngs af svenska folket i mer än ett århundrade.

En trippelallians hade år 1738 blifvit undertecknad i Paris emellan Sverge, Danmark och Frankrike. Ryssland sökte emellertid då undvika ett krig eller fördröja dess utbrott. Kejsarinnan Anna tillbjöd svenska regeringen trupper för att bringa ständerna, som uttalat sig för kriget, till förnuft; men Horn vågade icke mottaga denna farliga hjelp.

Vid samma tid hopspanns i Petersburg en annan intrig af helt olika karakter. Prinsessan Elisabeth, Peter den Stores andra dotter, sträfvade efter tronen. I sådant afseende hade hon uppgjort en dubbel beräkning; hon ville nemligen vinna sitt mål förmedelst

understöd från Sverge eller genom garnisonen i Petersburg. I förra afseendet hade hon inledt förbindelser med Rysslands motståndare i Stockholm, dem hon uppmanade till krig, med fordran att hennes systerson, hertig Carl Peter Ulrik af Holstein, skulle sättas i spetsen för trupperna. På detta sätt blefvo både freds- och krigspartiet lika bearbetade af ryska agenter.

Franska partiet, som hoppats att krigsförklaring ofördröjligen skulle utfärdas, bragtes emellertid i förlägenhet genom en yttre tilldragelse. Det hade med säkerhet förlitat sig på en diversion från Turkiet, som var i krig med Ryssland, då segern vid Chotim, Asows eröfring och besättandet af Krim försäkrade de ryska vapnens öfvervigt. Den försigtige kardinal Fleury blef förskräckt, och fred slöts år 1739 i Belgrad emellan Ryssland och Turkiet genom Frankrikes bemedling. Sålunda befann sig å ena sidan Ryssland med alla sina krafter oförhindradt till ett nytt krig, och, å den andra, tycktes Frankrike öfvergifva Sverge. Likväl ville Ryssland ännu icke inlåta sig i kriget. Kejsarinnan Annas död, Ivans minderårighet och de stormar, som i Tyskland hotade att utbrista vid Carl VI:s frånfälle, oroade kabinettet i Petersburg. Men Elisabeth, som uti den svaghet, som vanligen åtföljer en förmyndare-regering, såg ett nytt tillfälle till sina planers utförande, fortsatte sina krigsintriger, och svenska folket kom henne till hjelp utan att veta det.

Det uppretades genom nya handlingar af trolöshet. En sekreterare i konungens kansli, baron Gyllenstjerna, blef förvunnen att hafva meddelat ryska legationen i Stockholm en mängd regeringshandlingar. Å en annan sida hade konung Fredrik, som dittills satt sig emot kriget, blifvit vunnen af krigspartiet.

Man hade nemligen lofvat att introducera hans begge naturliga söner såsom grefvar på svenska riddarhuset. Sådana voro de ömkliga driffjedrar som dikterade de politiska besluten. Krigsförklaring blef utfärdad.

Svenska folket lyssnade blott till sin rättmätiga harm; men regeringen, söndrad genom partistridigheter, hade ej vidtagit några förberedande åtgärder för ett krig. Frankrike, som borde lemna subsidier, hade invecklat sig i österrikiska successionskriget; och den gamle kardinal Fleury, som mot sin vilja blifvit indragen i de tyska stridigheterna, vågade icke företaga något i den aflägsna norden.

Sverge stod således ensamt, utan ordnad armé, utan dugliga generaler och utan styrelse. Krigspartiet, i hemligt förstånd med Elisabeth, trodde sig befordra Sverges intressen, då det gynnade hennes planer medelst en väpnad diversion. Hon hade å sin sida gjort några obestämda löften om återställande af förlorade provinser, och man räknade på att i henne finna en uppriktig bundsförvandt. Då svenske öfverbefälhafvaren, grefve Lewenhaupt, öppnade fälttåget, utfärdade han en proklamation, hvari han förklarade, att svenskarne kommo att befria Ryssland från främlingarnes ok.

Men under alla dessa intriger hade inga anstalter blifvit träffade för krigets utförande. Trupperna voro kringspridda, en del kring Willmanstrand, de andra kring Fredrikshamn. Ryssarne inföllo i Finland och angrepo först med dubbelt öfverlägsen styrka general Wrangel vid Willmanstrand. General Buddenbrock, som befann sig i närheten, lemnade honom intet understöd. Lewenhaupt hade först sjelfva bataljdagen afrest från Stockholm. Slaget förlorades mindre genom rys-

sarnes skicklighet, än genom deras motståndares oduglighet.

Lysande vapenbragder visade emellertid hvad nytta man kunnat draga af den svenska soldaten. Då Österbottens regemente i slaget vid Willmanstrand förlorat alla officerare och bortskjutit sin ammunition, uppställde det sig i fyrkant och marscherade under anförande af en trumslagare midt igenom fiendens leder. De tappra soldaterna visade en sådan beslutsamhet, att ryska generalen Lascy, vare sig af aktning för deras mod eller af fruktan att bringa dem till det yttersta, gaf befallning att låta dem passera.

Lewenhaupt framryckte oaktadt de första motgångarne och gick öfver gränsen. Men de underrättelser han erhöll från Petersburg förmådde honom att stanna. Elisabeth hade vunnit sitt syfte genom att uppvigla garnisonen. Franska ministern, markis de Chétardie, hade för detta ändamål lemnat 40,000 dukater. Lewenhaupt förblef i overksamhet och trodde ändamålet med kriget vara uppnådt. Den 15 Februari 1742 afslöts ett hemligt vapenstillestånd, och svenska arméen drog sig, i förlitande på en snart förestående fred, tillbaka till Fredrikshamn. Der måste den midt i vintern uthärda de grymmaste lidanden. Utan kläder och föda, decimerad af hunger och köld, led den större förluster än under ett blodigt fälttåg. Öfvertygad att kriget icke skulle fortfara till vintern, hade Lewenhaupt försummat att anskaffa förråder. Elisabeth, hvars planer man understödt, visade sig, så snart hon bestigit tronen, mera trolös än någon af hennes företrädare. Under det svenska arméen ansåg henne för sin bundsförvandt, tågade ryska trupper plötsligen mot Fredrikshamn. Till råga på trolösheten hade kejsarinnan några dagar efter stilleståndet den 13 Mars utfärdat det af oss redan

omnämnda manifest, deri hon uppmanade finnarne till resning, med vanliga löften om oberoende. Öfverraskad af detta förräderi, nödgades Lewenhaupt draga sig tillbaka ända till Helsingfors, och kort derefter måste återstoden af svenska arméen, omringad från alla sidor, utan ammunition och utan hopp om undsättning, kapitulera, tillintetgjord mera genom underhandlingar än genom bataljer.

Nu måste man tänka på fred. Riksdagen hade under tiden sysselsatt sig med ordnandet af tronföljden. Det var då, som vi förut nämnt, man tänkte förnya de tre skandinaviska ländernas förening genom att välja danska kronprinsen till tronföljare. England och Ryssland intrigerade tillsammans att hindra denna kloka åtgärd. Vid underhandlingarne år 1743 fordrade Ryssland, såsom första vilkoret för fred, att man valde hertigen af Holstein. Man kunde ej neka; och Sverge mottog en konung ur sina fienders händer. På samma gång förlorades nya landsträckor i Finland: Nyslott, Fredrikshamn och Willmanstrand; och Kymene-elf blef gräns. Chétardie hade likväl lofvat, att Ryssland skulle afstå en del af de år 1721 Sverge fråntagna provinserna, men Frankrike höll icke sitt löfte. England å sin sida handlade helt och hållet i Rysslands intresse medelst alla slags korruptionsmedel.

För sina nya gränser hade Ryssland att tacka Frankrikes lojhet, Englands medverkan och ständernas falhet. Den allmänna förtrytelsen i landet hade den sorgliga tillfredsställelsen att låta döma och afrätta generalerna Buddenbrock och Lewenhaupt.

Mot slutet af Fredriks regering sökte emellertid hofvet att befria konungamakten från de fjettrar som gjorde den vanmäktig; och visst är, att alla upplysta män voro öfvertygade att konungamaktens försvagande

gynnade Rysslands planer. Frankrikes statsmän hade nu full insigt i nordens politiska förhållanden; också sökte de återföra Sverge till den rang det en gång intagit. Frankrike förnyade år 1747 icke allenast den förra alliansen med Sverge, utan förmedlade äfven på samma gång ett förbund med Danmark och Preussen, i ändamål att tillvägabringa en koalition mot Ryssland.

Ryssland å sin sida bemödade sig att förlänga de inre oroligheterna genom att underblåsa adelns partistrider. Ryska ministern i Stockholm, baron Korff, yttrade öppet att svenska folkets frihet vore i fara och att Ryssland borde försvara den. Följande samma grundsats, underhöll en vid ryska legationen i Stockholm anställd person, vid namn Simolin, förbindelser med missnöjda finnar och sökte åstadkomma en resning i Finland. Allt blef upptäckt; bevisen voro tydliga. Simolins medbrottslingar grepos; den förnämsta bland dem, en finsk häradshöfding, dömdes till döden och de öfriga till fängelse.

Under sådana omständigheter kallades, genom Fredriks död, Adolf Fredrik till tronen år 1751. Han motsvarade ej Rysslands förhoppningar, som i honom räknat på ett lydigt redskap. Sverge förnyade år 1754 förbundet med Frankrike, och två år sednare försökte konungen utvidga sin makt. Försöket misslyckades, och detta slag försvagade ännu mera kronans anseende. Förnyandet af förbundet med Frankrike indrog Sverge olyckligtvis i sjuåriga kriget, och den bedröfliga rol Frankrike deri spelade, hade ett olyckligt inflytande på Sverges deltagande deri.

Utgången af detta krig gaf ryska partiet öfverhanden år 1762. Följderna deraf dröjde ej att visa sig. Franska partiet hade gifvit svenska industrien en betydlig utveckling. En mängd machiner och

arbetare hade blifvit införskrifna, och bland andra industriella företag må särskilt nämnas införandet af förbättrade metoder för ylleväfnaders tillverkning och färgning. Ahlströmer, som under mångfaldiga resor grundligt studerat andra länders industri, hade genom sina insigtsfulla bemödanden inom en kort tid förvandlat den lilla köpingen Alingsås till en fabriksstad med nära 20,000 invånare. Också var Sverge vid denna tid ganska långt framskridet i industrielt hänseende. Alla dessa välgerningar försvunno, då ryska partiet fått makten i sina händer. Den förra styrelsen hade med kanske nog stor frikostighet anvisat låneunderstöd för åtskilliga manufakturers bedrifvande. Ryska partiet öfvergick till en motsatt ytterlighet. Låne-anslagen indrogos plötsligen, fabriksidkarne förlamades i sin verksamhet och industrien afstannade. Man nödgades på offentlig auktion försälja machinerna, som inköptes till underpris och i skeppslaster öfverfördes till Ryssland, dit äfven arbetarne begåfvo sig. Denna sorgliga revolution i industrien gjorde kanske Sverge större skada än upphäfvandet af nantesiska ediktet tillskyndade Frankrike.

Med icke mindre trolöshet förberedde Ryssland under freden Sverges förfall i politiskt afseende. Väl inseende alla de frön till tvedrägt och vanmakt som 1720 års konstitution i sig innebar, förklarade Ryssland sig högt för dess beskyddare och förenade sig, genom fördrag af den 30 Mars 1764, med Preussen att upprätthålla den regeringsform, som enligt Katarina II:s och Fredrik den Stores förutseende en gång skulle tillintetgöra Sverge. Man bör märka att det var just samma år 1764 som dessa båda makter garanterade polska konstitutionen, och åtta år derefter, 1772, verkställdes Polens första delning. Sverge skulle ovilkorligen undergått samma öde, om ej

Gustaf III med Frankrikes bistånd samma år räddat det. Man känner med visshet att Fredrik redan uppgjort en delningsplan: Katarina skulle få Finland och Fredrik svenska Pomern. Det hade varit en första delning, hvilken sedermera kunnat fullbordas, som det skedde med Polen.

Gustaf III:s uppstigande på tronen omintetgjorde emellertid dessa trolösa planer, och det var Frankrike som understödde hans kraftfulla beslut. Hertig de Choiseul insåg huru vigtigt det var att förstärka Sverge och förstod att man för detta ändamål först och främst måste förstärka konungamakten och tillintetgöra en orolig oligarki, hvars falhet blott alltför mycket befrämjade Preussens och Rysslands planer.

Uti en promemoria till franska ministern i Stockholm, baron de Bréteuil, af den 22 April 1766, hade Choiseul meddelat sina tankar i detta afseende. Frankrike, skref han, borde afhålla sig från att ingå förbund med något parti i Sverge. Hvad som anstod det, vore att der förstärka konungamakten. Sverge försvagades med hvarje riksdag, och om det så fortfore, skulle anarkien snart nå sin höjd. Under sådana förhållanden borde man fatta det beslut, att antingen hafva en stark makt till bundsförvandt eller också öfverlemna den åt sitt öde. Den förutseende ministern angaf således den kungliga myndighetens återställande såsom mål för Frankrikes bemödanden, en sak som efter hans åsigt likväl icke kunde verkställas utan en revolution. Det var till följd af dessa grundsatser som han år 1770 förmådde Gustaf, då ännu kronprins, att komma till Versailles, för att de tillsammans måtte öfverlägga om medel att sätta en gräns för Rysslands och Preussens förhoppningar och intriger. Man kan således säga att den revolution, som räddade Sverge, förbereddes i Versailles. Den

unge prinsen, som blef på ett förekommande sätt emottagen af Ludvig XV och dessutom uppmuntrad af hertigen af Aiguillon, Choiseuls efterträdare, såg att han i Frankrike kunde räkna på ett fast stöd. Utom löfte om subsidier, förband sig hofvet i Versailles att lemna trupper, i händelse Preussen och Ryssland öppet motsatte sig den inre omhvälfning han hade i sinnet. Gustaf var således fullkomligt öfvertygad om att lyckas, då, efter en månads vistande i Paris, underrättelsen om hans faders död kallade honom till fäderneslandet och den krona, hvars glans han ville återställa.

Det var hög tid till handling, ty partierna fördubblade sitt öfvermod. Ryska partiet, som hade öfverhanden vid riksdagen, afsatte flera riksråder, som ansågos gynnsamt stämda mot konungen, och återbesatte deras platser med män af eget val. Sålunda herrar öfver rådet och ständerna, ville de än ytterligare inskränka konungamakten. Anarkien tilltog mer och mer, manufakturerna voro tillintetgjorda, verkstäderna stodo öde och folket var utarmadt. Det försvagade och mot sin undergång lutande landet erbjöd ett lätt rof för främmande makter, då revolutionen den 21 Augusti 1772 återgaf konungen dess makt och Sverge dess tillvaro.

Detta slag tuktade icke allenast en förderfvad adel, utan träffade äfven omedelbart Fredrik och Katarina. Styrelsen i Sverge gick dem ur händerna, och alla nationens krafter förenade sig hos en ung, beslutsam och af Frankrike understödd konung.

Fredriks förtrytelse framlyser i alla hans korrespondenser från denna tid. Harmen att se sin äregirighet gäckad uppenbarar sig till och med i det bref, hvarmed han besvarade Gustafs underrättelse om tilldragelsen den 21 Augusti. Han sparar ej en

gång på hotelser. »Ni vet», skrifver han, »att jag har förbindelser till Ryssland, dem jag ingått lång tid före det företag ni utfört. Ära och tro hindra mig att bryta dem, och jag är förtviflad att det är Eders Maj:t sjelf, som nödgar mig att taga parti emot sig, jag som älskar Eders Maj:t och önskar Eders Maj:t alla fördelar, som äro förenliga med mina förbindelser.»

Ett annat bref, som Fredrik tio dagar derefter skref till sin syster Lovisa Ulrika, konung Gustafs moder, vittnar att hans vrede ännu icke stillats. »Min älskade syster», skrifver han, »om din lycka vore tryggad, skulle jag vara den förste att lyckönska dig; men förhållandet är långt ifrån sådant. Jag sänder dig härmed en afskrift af garantifördraget, sådant det blifvit undertecknadt i Petersburg, och tillägger dertill, att om jag ej finner medel att lugna sinnena, skall jag uppfylla traktaten, emedan det är en förbindelse af nation till nation, dervid intet afseende kan fästas å personer. Det bringar mig emellertid i elakt lynne att se dina söner genom de mest öfverdådiga företag tvinga mig att gripa till vapen emot dem.»

Fredrik dolde, som man ser, föga sina hämndeplaner; men för att utföra dem behöfde han Katarinas hjelp. Ehuru kejsarinnan lika mycket som konung Fredrik blifvit gäckad i sina förhoppningar och lågade af harm, kände hon sig likväl icke i stånd att öppet anfalla Sverge. Först afskräckte henne Frankrikes hållning: betydliga rustningar hade blifvit gjorda i Brest och Toulon. Landstigningstrupper voro sammandragna i Flandern och en fransk eskader färdig att inlöpa i Östersjön vid första uppmaning från konung Gustaf. Lägger man härtill kriget med Turkiet och Pugatscheffs uppror, som vid denna tid

ingaf allvarsamma farhågor, så har man hemligheten af Katarinas overksamhet, som så mycket stack af mot Fredriks otålighet. Hon måste fördraga att se Sverge resa sig på nytt just i det ögonblick hon trodde det för alltid störtadt.

Rysslands vanliga hjelpmedel återstodo henne dock alltid: ett klokt ordnadt korruptionssystem och svenska adelns bestickligbet. Man såg ryska ministern Markoff offentligen bearbeta riksdagens ledamöter; oppositionen blef åter djerf och stormande, motsatte sig hvarje förslag till förbättringar och bekämpade konungen lika mycket genom fegt förtal som genom öppet motstånd.

På samma gång anstiftade Katarinas agenter en uppresning i Finland, och olyckligtvis funno de understöd af en mängd personer, som voro förvillade af äregirighet eller en oförnuftig längtan efter oberoende. Vid denna tid fanns i Finland ett hemligt sällskap, kalladt Walhalla-orden, som hade talrika utgreningar i landet och räknade många medlemmar bland officerarne vid Sveaborgs garnison. Orden var fördelad i kommenderier, med hvar sin chef. Målet var Finlands oberoende med en rysk storfurste till konung under Rysslands beskydd, och i spetsen för hufvudmännen stod general Sprengtporten, densamme som sedermera var mäklare vid förräderiet på Sveaborg.

Katarina var för skicklig att icke draga fördel af dessa brottsliga stämplingar; men de upptäcktes i tid och undertrycktes med kraft. Sprengtporten måste vid Katarinas hof söka skydd som en neslig öfverlöpare. Han ville icke underkasta sig svenska konungens välde och gjorde sig till Rysslands slaf.

Det onda han åstadkommit, bar emellertid frukt efter hans bortgång. Förvillade af falska frihetsidéer voro många finnar färdiga att kasta sig i Rysslands

armar, förgätande att den sjelfständighet, som erbjöds af Ryssland, var rätta vägen till träldom. Stämplingarne fördubblades, och Gustaf insåg att han måste fatta ett raskt beslut, om Finland skulle räddas. Begagnande sig af den tidpunkt, då ryska arméerna voro sysselsatta på Krim, inbröt han öfver ryska gränsen i Juni månad 1788. Den största förskräckelse herrskade i Petersburg. Redan hade flera familjer lemnat staden och kejsarinnan sjelf tänkte fly till Moskwa; men förräderiet kom henne till hjelp. Ryska ministern Rasumoffski, som qvarstannat i Stockholm fjorton dagar efter Gustafs afresa, hade begagnat denna tid för att underhandla med en mängd missnöjda adelsmän. Gustaf hade olyckligtvis sjelf lemnat en förevändning till motstånd. Enligt 1772 års konstitution kunde nemligen konungen icke börja ett anfallskrig utan ständernas bifall. Nödsakad som han var att ofördröjligen öfverrumpla en fiende, som i hans land utsådde guld och tvedrägt, och derjemte öfvertygad att ständernas sammankallande skulle gifva det af Katarina förledda finska adelspartiet tillfälle att hindra hans planer, måste Gustaf åsidosätta de lagliga formerna för att kunna slå ett afgörande slag. De missnöjda kunde således ställa en formfråga öfver nationalintresset och understödja Ryssland, under det de syntes försvara en rättighet.

De i Stockholm af ryska agenter påbörjade stämplingarne fortsattes inom sjelfva arméen, och i det ögonblick Gustafs framgång tycktes afgjord såg man plötsligt svenska hären draga sig tillbaka. Gustaf nödgades till detta återtåg genom förräderi af en mängd adliga officerare, som vägrade deltaga i ett krig, hvilket blifvit företaget med kränkning af gällande lag.

Den 12 Augusti 1788 hade 34 af dem i Anjala ingått ett förbund för att söka göra slut på kriget. Några dagar förut hade man afsändt en fullmäktig till Katarina med en af de missnöjda undertecknad skrifvelse, hvaruti föreslogs att hon skulle med nationens representanter underhandla om fred. Katarinas svar var naturligtvis mycket förbindligt. Hon uppmanade alla, som deltagit uti de i denna skrifvelse framställda gagneliga förslag, att så snart som möjligt sinsemellan öfverlägga och bilda en representativ församling, som ensam lagligen kunde sysselsätta sig med fäderneslandets sanna intressen. Hon lofvade att med sina trupper medverka till grundläggandet af ett sådant politiskt och borgerligt oberoende, som alla goda patrioter åstundade. Emedan konungen icke ville sluta fred, vore hon beredd att underhandla direkt med nationen sjelf. Derpå utfärdade officerarne den 25 Augusti ett manifest, hvari de mindre försökte rättfärdiga sig sjelfva än anklaga konungen och förleda soldaterna.

Gustaf bemödade sig förgäfves att hämma upproret. Några af hufvudmännen blefvo visserligen arresterade och andra grepo till flykten, men oordningen hade insmugit sig i hårens leder och utgången af fälttåget var osäker. Med fast beslut att vädja till nationen emot en adel, som gjort sig till fiendens verktyg, öfverlemnade Gustaf befälet öfver arméen åt sin broder, hertigen af Södermanland, och sammankallade en riksdag. I sitt tal till ständerna vid riksdagens öppnande den 3 Februari 1789, hvarom vi redan haft tillfälle att tala, gaf han fritt lopp åt den harm, som adelns förräderi hos honom uppväckt, och han gjorde det med så mycket större bitterhet, som flere af förrädarne voro närvarande. »Redan länge», sade han, »hafva planer varit å bane att frigöra Fin-

land, för att bringa det under Rysslands krona.... Katarina har velat fullfölja det verk, som förbereddes af Peter den Store och påbörjades af Elisabeth. Insen J icke, att det är i denna afsigt hon utsått tvedrägt mellan mig och eder, och att hon med Finlands eröfring åsyftar hela Sverges undergång? Märken J icke de medel hon under de sednaste tiderna valt för sina planers utförande?»

Öfvergående till fälttåget i Finland, tillägger Gustaf slutligen: »Jag försäkrar att, om alla gjort sin skyldighet, skulle vi återtagit våra fordna gränser åt den sidan. Men jag måste kasta en slöja häröfver.... Vi hotas utifrån af en fruktansvärd granne; inom oss äro vi söndrade. Se der under hvilka förhållanden jag sammankallat eder för att, oaktadt så många svårigheter, upptänka medel att rädda vår ära och skydda fäderneslandet.»

Oaktadt denna stränga lexa satte adeln sig djerft emot krigets fortsättande; men de tre andra stånden, prester, borgare och bönder, understödde beslutsamt konungen, som begagnade sig af deras bistånd för att ytterligare utvidga sin makt. Det var vid denna riksdag han genomdref den så kallade förenings- och säkerhetsakten. Under det följande fälttåget sökte han godtgöra det afbräck han lidit genom förräderiet. Den lysande segren vid Svensksund spred ännu en gång förskräckelse till sjelfva Petersburg och medförde freden i Werälä år 1790. Gustaf hade trott sig kunna räkna på England och Preussen, som genom sin overksamhet denna gång räddade Ryssland. Katarina hade likväl lärt sig inse, att hon ingenting kunde hoppas, så länge Sverge styrdes af en konung som visade sig lika beslutsam mot yttre anfall som mot inre stämplingar.

Då Katarina ej kunde segra på slagfältet, beträdde hon åter de slingriga vägar, som mera öfverensstämde med hennes lynne. Det är förnämligast under fredens slummer som Ryssland vinner fördelar. Partihatet i Sverge vågade icke mera så öppet yttra sitt raseri mot den segrande konungen, men skickligt underblåst af ryska agenter, rufvade det i tysthet öfver förtviflade gerningar.

Hänförd af sin vänskap för den franska konungafamiljen, hade Gustaf olyckligtvis uppgjort planer att med väpnad hand åter uppsätta Ludvig XVI på hans skakade tron. För detta ändamål var han oförsigtig nog att år 1791 afsluta en traktat med Katarina, och blef genom en af dessa ödets skickelser, som utmärka Rysslands vänskap, lönmördad ett år derefter.

Gustaf III:s död måste gagna Ryssland. Ett barn på tronen, en regent, tyngd af makten, de återupplifvade partierna och fruktansvärda tilldragelser i utlandet, allt förenade sig att erbjuda Katarina tillfälle till nya stämplingar. Hon bemödade sig isynnerhet att skilja Sverge från dess trogna bundsförvandt och inveckla det i krig med det revolutionära Frankrike. Men regenten insåg att en brytning med Frankrike vore att öfverlemna sig åt Ryssland. Långt ifrån att låta sig indragas på denna falska väg, närmade han sig Verninac de Saint-Maur, franska republikens representant i Stockholm, och sände baron Staël von Holstein i en hemlig beskickning till Paris för att återknyta det gamla förbundet och utverka nya subsidier.

Då bildade sig under ryska ministern i Stockholm, grefve Stackelbergs ledning ett nytt ryskt parti bland adeln, hvars erkända hufvudman var general Armfelt. Detta parti ville ingenting mindre än till-

kalla en rysk flotta för att, som man sade, bekämpa jakobinismen i Sverge. Ty jakobinismen var ännu den fågelskrämma af hvilken man sökte begagna sig som ett medel att åstadkomma oordning. Stackelberg understödde klubbar, der demagoger i hans sold predikade de mest omstörtande läror. Men regenten lät ej fånga sig i dessa snaror, och så länge han stod i spetsen för makten, blefvo de ryska intrigerna omintetgjorda.

Vi hafva sett genom hvilken olycklig förblindelse Gustaf Adolf lät indraga sig på en alldeles motsatt väg. Alexanders trolösa råd drefvo honom till förderfvets brant, och då han störtades deri, begagnade sig Alexander af de fel han rådt honom att begå och frånröfvade honom Finland. Sådan var frukten af den ryska alliansen.

Danmark var ej heller lyckligare hvarje gång det anförtrodde sig åt czarernas bedrägliga vänskap. I en hemlig artikel till Tilsiterfördraget hade det mellan de begge kontraherande makterna blifvit uppgjordt, att deras bundsförvandt Danmark skulle med eller mot sin vilja förmås att ställa sin flotta till deras förfogande för att användas mot England. Man vet huru England hindrade verkställandet af denna plan, genom att bombardera Köpenhamn och bemäktiga sig den danska flottan. Alexander gaf högt sin förtrytelse tillkänna och förklarade i ett manifest, »att Ryssland ej skulle nedlägga vapen förr än det tvingat England att återgifva Danmark dess flotta och betala det en skadeersättning för Köpenhamns uppbrännande». Sådant var det språk han förde 1807, och 1812 slöt han fred med England utan att säga ett ord hvarken om danska flottan eller om Köpenhamns brand. Vid samma tid underhandlade han med Sverge och förband sig att taga Norge från

Danmark. Sålunda erhöll Danmark icke allenast icke något skadestånd af Ryssland för de olyckor det dragit öfver sin bundsförvandt, utan denna makt hjelpte äfven till att plundra det på hälften af dess område.

Det skulle vara att göra oss skyldige till tröttande omsägningar, om vi ville uppräkna alla de tillfällen då Ryssland förstorat sig på deras bekostnad, som räknat på dess stöd. Må det vara nog att påminna om hvad vi redan förut sagt: Ryssland har ej eröfringen att tacka för någon del af sin storhet; det har listen och förräderiet att tacka för allt; de fiender det bekämpar i öppen strid, hafva sällan något att frukta; de vänner det smeker, hafva allt att frukta. Det var medan det beskyddade Krims tartarer, som det bemäktigade sig deras land; det var medan det beskyddade Polen, som det slet det i stycken; det är dess förbund med Sverge som förberedt vårt förfall; det är under vänskapens larf som det inkräktat Ukraine, förtryckt Moldau och Wallachiet; det är under religionens täckmantel som det innästlat sig i Turkiets kristna provinser; det är med tillhjelp af sina giftermålsförbindelser som det herrskar i alla Tysklands stater, till hvilka dess storfurstar gå att söka arftagerskor och dess storfurstinnor gemåler. I de länder, der Rysslands storfurstar och storfurstinnor ej vinna inträde, betryggar det sitt inflytande genom slugt beräknade diplomatiska äktenskap. Sverges minister i Petersburg, af Nordin, har varit gift med en furstinna Scherbatoff; baron Plessen, Danmarks minister, är gift med en furstinna Gagarin; Rysslands militäragent i Stockholm, general Bodisco, med en fröken Koskull, tillhörande en familj som af Carl Johan omfattades med synnerlig ynnest. Stundom är det Petersburgerhofvet sjelft som gör sig till mäk-

lare vid dessa giftermål och åtager sig att bekosta utrustningen. Så har det tillgått med baron Plessens giftermål, som åvägabragts genom enkekejsarinnans officiösa bemedling. I alla hof, i alla hufvudstäder, i alla konsulater är Ryssland oupphörligt och outtröttligt i verksamhet; det är med fredens vapen det levererar sina bataljer, och man har ingen utsigt att komma till rätta med det förr än i det ögonblick det förklarar sig för ens fiende och sätter sina trupper i rörelse.

FJORTONDE KAPITLET.

SLUT: SKANDINAVIEN VID FREDSKONFERENSERNA I PARIS — DESS STÄLLNING EFTER FREDSSLUTET.

Ingen kan numera gerna misstaga sig om anledningarne till det sednaste kriget; det har haft Rysslands herrsklystnad och gamla inkräktningstraditioner att tacka för sin tillkomst. Man hade derföre den dag man ville skrida till underhandling, bort pålägga Ryssland vilkor, som hindrat det att vid första tillfälle förnya sina ihärdiga bemödanden.

Dessa vilkor äro tillräckligt angifna af sjelfva historien om dess inkräktningar. Å ena sidan utmed Donaus stränder, å andra sidan öfver Östersjöns vågor har Ryssland sökt att öppna sig en hemlig väg till vestra Europa. Genom att öfvergå Donau vände det sig emot Medelhafvet. Genom sitt herravälde på Östersjön och isynnerhet genom Sverges försvagande är det i ett beständigt framskridande emot Atlantiska hafvet, som för det direkte till England. Dessa begge strategiska vägar, som så länge banats af dess diplomati, hade derföre nödvändigt bort tillslutas för Ryssland; det hade bort å ena sidan utdrifvas från Finland, och å den andra från Bessarabien. Man hade

bort stärka och befästa de begge länderna, Sverge och Turkiet, som så länge varit föremål för den moskovitiska inkräktningslustan, men oaktadt så stora förluster ännu icke blifvit helt och hållet uppslukade.

Uti den franska hufvudupplagan af detta arbete sökte vi ådagalägga, att dessa vilkor voro oundgängligt nödvändiga för att betrygga Europas lugn. Vi tillade att om Ryssland vägrade att antaga dem och ville fortsätta striden, borde man begagna sig af tillfället att återkalla lif i en nation som så ofta väckt Europas deltagande. Vi trodde oss kunna försäkra att i intet land i verlden välönskningarne för Polen vore mera enhälliga än i Sverge, och att Skandinavien under allmän hänförelse skulle med vestmakterna deltaga i ett krig för dess återupprättande.

Vi yttrade derjemte, att freden endast kunde blifva varaktig om den afslutades med hela sin stränga ordning, med hela sin värdighet, med hela sitt vanliga följe af verkliga garantier. Ju angelägnare man visade sig om fredens hastiga afslutande, desto mindre kraft skulle man lyckas deri inlägga. Med ju mera rättmätigt misstroende man vid fredsunderhandlingarna ginge tillväga, desto mindre skulle man behöfva frukta att se dem misslyckas. Kriget hade utan tvifvel sina olyckor, för hvilka man borde söka att sätta en gräns, men man borde icke nöja sig med en öfvergående rast, med otillräckliga eftergifter. Man borde akta sig för en fred, som ovilkorligt skulle medföra krigets förnyande; ty kriget hade sin lösning, men en illa sluten fred hade det ej. För de förtryckta isynnerhet, för de folk som väntade en pånyttfödelse, för Skandinavien, Polen, Italien och Donaufurstendömena hade kriget sina förhoppningar, som icke finge svikas genom freden.

Vi förklarade visserligen att vi ej tillhöra dem som oförnuftigt ropa på krig och blod, och att vi voro så mycket mindre böjda att lågt uppskatta offer af menniskolif som Skandinavien olyckligtvis ej hade gifvit sin andel deraf; men kriget hade sina lagar och blodet kräfde sin vedergällning. Genom att råga måttet af sina våldsgerningar hade Ryssland gifvit tillfälle att med dem anställa en efterräkning; genom att förfölja ett af sina offer hade det drifvit alla de andra att höja sin stämma; genom att framrycka mot Donau hade det uppväckt minnet af sina företag på Östersjöns kuster. Att endast hejda dess steg vid Donau vore ett blott halfgjordt arbete. Starka skrankor borde uppföras äfven vid Östersjön; förtryckaren borde fjettras öfverallt der han förtryckt.

Med utvecklingen af dessa åsigter om de nödvändiga vilkoren för en varaktig fred afslutade vi den franska hufvudupplagan af detta arbete; men vi hade knappt nedlagt pennan förr än telegrafen kring den förvånade verlden spridde underrättelsen, att de i Wien faststälda fem fredspunkterna blifvit af ryska kabinettet antagna. Den utomordentliga skicklighet Ryssland alltid visat, så snart det varit fråga om underhandlingar, förnekade sig icke heller vid detta tillfälle, och de förhoppningar som mången frihetsvän, hvilken icke satte stor tillit till kejsar Napoleons afsigter, dock fästade vid czarens förblindelse som man trodde nog stor för att han icke skulle i rättan tid gifva efter, gingo på en gång upp i rök. Vi känna i hela ryska historien knappt någon handling af större politisk klokhet än den eftergift, hvartill Alexander II, med större benägenhet än man föreställer sig, tog sin tillflygt, för att göra slut på kriget just i det ögonblick då det hotade att taga och

otvifvelaktigt skulle hafva tagit en för Ryssland så fruktansvärd utsträckning.

Sedan Ryssland antagit de fem punkterna, hade man, med kännedom af kejsar Napoleons obenägenhet att fortsätta kriget, icke vidare att hoppas på andra fredsvilkor än dem som kunde i dessa punkter inrymmas. Vi yrkade derföre i ett till den franska upplagan fogadt postskriptum, att ur den femte punkten måtte till Skandinaviens fördel hemtas några, om ock mindre väsentliga garantier. Detta postskriptum, som lyckades ådraga sig uppmärksamhet af den utländska pressen, var af följande lydelse:

»I det ögonblick vi sluta utbryta från alla håll fredsförhoppningar. Några få dagar ännu, och konferenserna skola öppnas i Paris. Vi ämna ej upprepa hvad vi redan förut yttrat om de faror, som förtidiga underhandlingar bära i sitt sköte. Det är redan så godt som afgjordt att deras första verkan skall blifva att minska den brottsliges straff.»

»Alltsedan det blef fråga om underhandlingar, har ett sällsamt språk förts inom den vesterländska pressen. Det vill nästan synas som Ryssland, genom ett sväfvande antagande af några punkter, hvilkas innehåll till en del ännu är okändt, skulle på en dag utplånat en lång följd af våldshandlingar. Föga fattas att man ej prisar dess ädelmod; och det är denna makt man tillskrifver äran af ett krigs upphörande som det sjelf framkallat. Det gifves likväl en sak som man ej bör lemna ur sigte. Om Ryssland samtycker att underhandla, är det antingen bragt till det yttersta eller ej uppriktigt. I begge fallen skulle en alltför stor medgörlighet vara i hög grad olämplig.»

»Vi hafva uppställt de allmänna vilkor hvilka skulle göra det möjligt att ernå en fred som kunde medföra trygghet för framtiden. Men detta skedde under förutsättningar, äldre än alla fastställda vilkor. Nu äro grunderna för underhandlingen å ömse sidor antagna. Det tillkommer icke oss på vår anspråkslösa ståndpunkt att motsätta oss de beslut, i hvilka alla instämt. Det må emellertid vara oss tillåtet att söka tillgodogöra oss den närvarande ställningen och i Skandinaviens intresse diskutera fredsvilkoren, sådana de blifvit uppställda af Österrike, godkända af de förbundna makterna och antagna af Ryssland.»

»Vi förbigå de fyra första punkterna; det är på den nyligen tillkomna femte punkten som Skandinaviens förhoppningar hvila och i hvilken kan inläggas hvad som är nödvändigt för de ursprungliga garantiernas kompletterande. Försigtighetsmått äro vidtagna på Svartahafssidan; det är icke mindre vigtigt att vidtaga sådana på Östersjösidan. De fyra första punkterna äro för öfrigt på förhand bestämdt begränsade; den femte erbjuder en vidsträcktare tolkning, af hvilken det skulle vara mer än ett fel att icke begagna sig.»

»För Sverges betryggande äro två hufvudsakliga åtgärder att vidtaga: den ena angår Ålandsöarne, den andra Sverges och Norges nordöstra gräns. Den första af dessa farhågor har redan kommit till tals; den andra har hittills förblifvit nästan obemärkt. Vi vilja skärskåda begge två.»

»Anhängarne af freden till hvad pris som helst göra processen kort med Ålandsöarne. De skulle icke vilja att dessa öar vid konferenserna blefve en källa till svårigheter, och de samtycka derföre att fordra, det Ryssland afsäger sig rättigheten att i Åländska skärgården upprätta något militäretablisse-

ment och följaktligen äfven återuppförandet af Bomarsunds befästningar. I vår tanka gör detta icke tillfyllest, och vi tro att ensamt Ålandsöarnes återställande till Sverge kan erbjuda någon garanti. Och må man icke misstänka oss att medelst detta anspråk vilja skapa en ny svårighet. Ett af två: antingen skall Ryssland icke samtycka att afhålla sig från befästningars uppförande på Ålandsöarne, eller ock skall det samtycka dertill. I förra fallet skall man veta hvad man har att rätta sig efter i afseende på dess fredliga afsigter; i sednare fallet blir det icke någon större uppoffring att afstå från besittningen af ett område som icke längre skulle för Ryssland vara af något gagn.»

»Framställdes detta vilkor vid konferenserna, skulle det dessutom medföra den fördel, att det utgjorde en pröfvosten på uppriktigheten af Rysslands afsigter. Om det verkligen afstår från tanken att ständigt hota Skandinaviens kuster, skall det utan svårighet afstå från Ålandsöarne; om det vägrar afträda dem, kan man vara förvissad att det ännu hyser brottsliga biafsigter.»

»Men vi öfvergå till gränsfrågan. Man har sett huru i Fredrikshamnsfördraget de svenska underhandlarne ville bestämma Kemi-elf som gräns. Begge parterna afstodo från sina anspråk, och man tog Torneå- och Munio-elfvar till Rysslands gräns i nordvest. Häraf har blifvit en följd att ryska gränsen på ena sidan stöter till Altens och på den andra till Tanas dal. Man behöfver blott kasta ögat på kartan för att se med hvilka djupa inskärningar Ryssland intränger i hjertat af Norge, hvars fjorddistrikt det omfattar. Då Norge vid afslutandet af Fredrikshamnsfreden ännu ej var förenadt med Sverge, hade de svenska underhandlarne ej att sysselsätta

sig med farorna af denna geografiska konfiguration. Nu då långvariga diskussioner och ofta återkommande inkräktningsförsök tillräckligt öppnat ögonen både på Sverge och Norge, nu då fördraget af den 21 November 1855 för hvar man utpekat de faror som hota, är det tid att göra slut derpå genom nya försigtighetsmått; och uttrycken i femte punkten tillåta att pålägga vilkor i detta hänseende. Liksom denna femte punkt inger hopp om en förändring af Bessarabiens gränser; likaså erbjudes der äfven tillfälle till en reglering af Sverges och Norges gränser i nordost. De nödvändiga förändringarne utmärkas af Kemi-elfs flodlinie alldeles som svenskarne önskade dem 1809; i norr skulle gränsen bildas af Enare träsk, fortsatt af Pasvigs- och Jacobs-elfvarne. Derigenom skulle ryssarne aflägsnas från Altens och Tanas dalar; alla de tvister, som oupphörligt förts emellan de begge grannländerna, skulle tvärt afklippas; de nomadiska stammarnes tillvaro, som beständigt hotats af ryssarne, skulle hädanefter vara betryggad, och Norges gränser slutligen vara skyddade mot ett ryskt infall.»

»Gränsen skulle vara lättare att försvara om den åt söder utsträcktes nedanför Uleåborg, ty denna stads omkrets erbjuder alla vilkor för en militärisk position och kan till följd deraf för ryssarne bilda en ganska gynnsam operationsbas för företag mot Sverge och Norge. Å andra sidan skulle Uleåborg, återlemnadt åt svenskarne, kunna blifva ett hinder, der inkräktarens anfallsförsök skulle hejdas.»

»Vi återkalla i detta afseende i läsarens minne Rysslands syften då det 1809 påyrkade att gränsen skulle flyttas ända till Kalix-elf. Man kan på kartan se huru långt i sydvest denna gräns skulle föra ryssarne. Å ena sidan skulle denna gräns hafva

isolerat hela Finmarken; å den andra skulle den hafva beröfvat Sverge de områden som närmast gränsa till Norges blidare fjordar. Bör man icke nu begagna sig af lärdomarne från 1809, är det icke en klok politik att nu rätta sina försigtighetsmått efter den tidens afsigter och återföra Ryssland på andra sidan Torneå lika långt som det hade begär att komma på denna sidan?»

»Det är sant att fördraget af den 21 November utlofvar Frankrikes och Englands garanti mot hvarje inkräktningsförsök. Men skulle man kunna hoppas att Frankrike och England midt under freden, då vesterlandets arméer hade återvändt till hemmets härdar, skulle sätta sig i rörelse vid hvarje steg som Ryssland kommer att taga utom sina gränsmärken? Man vet att det hvarken är genom stora företag eller djerfva plundringar som Ryssland framgår; det går långsamt, utan buller, men utan att stanna. Men vid hvarje dess steg skall saken synas alltför obetydlig att förtjena de stora makternas aktiva inblandning, och det är att befara att man skall blunda tills summan af obetydliga inkräktningar utgör ett fruktansvärdt helt.»

»Kunna icke omständigheterna dessutom förändra sig, så att de stora vesterländska makternas garanti blir illusorisk? Kan icke under tidernas och händelsernas lopp en brytning emellan Frankrike och England ega rum? Hvad är då den gemensamma garantien? Man kan föröfrigt icke dölja för sig, att dylika garantifördrag kunna upphöra på samma gång som de omständigheter hvilka framkallade dem, och de skandinaviska länderna kunna åberopa exempel för denna sanning. År 1720 undertecknades ett gemensamt garantifördrag emellan Frankrike och England för att försäkra Danmark om en lugn be-

sittning af Slesvig. Men hvad verkan har denna garanti utöfvat på de händelser som timat i Danmark sedan 1848? Har den förekommit något, förhindrat något? Har det icke behöfts nya protokoller, nya fördrag? Och är det icke obestridligt att ännu i dag Slesvig är källan till all oreda som råder i Danmark? Må vi erkänna att fördraget af den 21 November har sin förnämsta betydelse såsom varande Sverges första steg till gemensam handling med vestmakterna; men såsom garantifördrag om en framtida, eventuel intervention skulle det möjligen icke kunna emotstå tidens vexlande skiften och afståndets svårigheter.»

»Hvad som derföre är vigtigt för närvarande, det är att gifva Sverge och Norge en ställning som tillåter dem att försvara sig mot Ryssland med egna krafter och utan vesterlandets inblandning. Frankrike och England böra deruti icke hafva mindre intresse än Skandinavien. Men denna fasta ställning kan man försäkra Sverge genom Uleåborgs besittning.»

»Må man ej föreställa sig att Ryssland afstår från sina förstoringsplaner. De hårda lärdomarne på Krim hafva icke haft ringaste inverkan. På sin höjd kunna de tvinga Rysslands ärelystnad att förändra riktning. Det är icke längesedan storfursten Konstantin, då han besökte Kronstadt, sade till öfverste Pichelstein, som hade befälet öfver artilleriparken i Sebastopol och som nu är befälhafvare för fyrverkarekåren i Kronstadt: »Hvad vi förlorat i Svarta hafvet skola vi återtaga i Östersjön; våra flottor skola der vara koncentrerade, och vi skola tillgodogöra oss de nya, fulländade framsteg som krigsvetenskapen under sednare tiden i alla riktningar gjort.» Dessa ord kunna vara oförsigtiga, men de

äro sanna: Ryssland skall icke öfvergifva sin traditionella politik, som ensamt skapat dess makt, och samma ögonblick konferenserna börjas i Paris, förbereder det i tysthet nya medel vid sina yttersta gränser i norr. Redan nu är en flotta i Archangel under byggnad; den räknar sex stora ångskepp, som nyligen blifvit döpta, och ett ganska fruktansvärdt antal kanonslupar. Vestmakterna kunna således icke nog vara på sin vakt, och då vi enträget begära att man begagnar femte punkten för att befästa Skandinaviens trygghet, så är det hvarken till följd af onödiga farhågor eller öfverdrifven försigtighet.»

»Danmarks särskilta ställning förtjenar äfven att man dervid fäster uppmärksamhet, framförallt om underhandlingarne sluta med en kongress, på hvilken man kommer att sysselsätta sig med de allmänna europeiska intressena. Enligt hvad vi ådagalagt, har diplomatien åt detta land gifvit en omöjlig ställning; och de nyaste tilldragelserna i Holstein likasom i Danmark hafva bekräftat vårt förutseende. Vi hafva angifvit farorna af lagen om arfföljden; det tillhör kongressen att förekomma dem, och af alla medel att betrygga framtiden skall det säkraste vara att genom en ny successionslag förbereda den skandinaviska stats-gruppens förening.»

»Det gifves en annan punkt på hvilken vi anse oss böra fästa de vesterländska plenipotentiärernas uppmärksamhet. Medan man är i stånd att stäfja czarernas herrsklystnad och betrygga den europeiska jemnvigten erbjuder sig ett tillfälle att anställa en räfst med öfvermodigt uttalade anspråk som gå ut på att af Ryssland göra en obegränsad makt. För att gifva ett begrepp om de förslag som sedan länge spinnas i Petersburg, böra vi anföra inledningen till det handelsfördrag som 1838 afslöts emellan Sverge

och Ryssland. Man skall af de på hvarandra hopade titlar, som czaren der tillägger sig, finna huru hög tid det är att Europa mellankommer för att göra ett slut på de inkräktningar som hota att af den europeiska jemnvigten göra ett tomt ord. Vi intaga detta dokument till herrar diplomaters granskning.»

»Vi Nikolaus I, med Guds nåde, kejsare och sjelfherrskare öfver hela Ryssland, Moscow, Kiew, Wladimir, Nowgorod, czar till Kasan, czar till Astrachan, czar till Polen, czar till Sibirien, czar till Tauriska Chersones, herre till Plescow och storfurste till Smolensk, Lithauen, Wolhynien, Podolien och Finland, hertig till Estland, Liffland, Kurland och Semgallen, Samogitien, Bialostock, Karelen, Twer, Jugorien, Permien, Wiatka, Bulgarien och andra länder; herre och storfurste till Nowgorod i det nedre landet, Tschernigow, Riäsan, Polozk, Rostow, Jaroslaw, Belosero, Udorien, Obdorien, Kondien, Witebsk, Mstislaw och hela nordsidans beherrskare samt herre till länderna Iverien, Kartalinien, Grusinien, Kabardien och provinsen Armenien; de tscherkessers och bergfurstars samt andres arfherre och beherrskare, arfvinge till Norge, hertig till Schleswig-Holstein, Stormarn, Ditmarsen och Oldenburg etc. etc.»

»I detta prunkande uppräknande af sina titlar döljer ej czaren, som man ser, någon af sina eröfringsplaner. Sålunda förklaras sultanen för Rysslands vasall i afseende på Armenien; Österrike och Preussen i afseende på Polen; Sverge och Norge i afseende på Norge; Danmark i afseende på hertigdömena Slesvig och Holstein, och slutligen Tyskland i afseende på Oldenburg.»

»Ögonblicket är kommet att utplåna eller förändra titlar som äro en förolämpning mot så många folk och en beständig hotelse för framtiden. Så öfvermodigt uttalade anspråk kunna ej mera fördragas då nationernas representanter i fredens och rättvisans namn församla sig. I femte punkten bör nödvändigt ingå en allvarsam granskning af ryska kejsarens titlar.»

»Då vi för den skandinaviska halfön begära de garantier som vi här uppställt, är det klart att vi äfven anse Skandinavien hafva sina skyldigheter att uppfylla. För att göra fördraget af den 21 November fullständigt återstår för konung Oscar att uttala sig för de förslag som ligga till grund för underhandlingarne, på samma gång han fordrar den vidsträcktaste tolkning af den femte punkten. Då han sålunda åtoge sig förbindelsen att rycka i fält tillsammans med sina allierade, i händelse underhandlingarne blefve afbrutna, borde Sverge och Norge vara representerade på konferenserna, och vesterlandets fullmäktige skulle endast kunna vinna på att bland sig upptaga män invigda i Rysslands sekelgamla planer på de nordiska länderna. De begge rikena skulle då utgå ur den tvetydiga ställning hvari oväntade underhandlingar försatt dem.»

»Det skulle utan tvifvel varit önskvärdt att ej behöfva tala om fredsvilkor förr än krigets triumfer varit fullständiga. Vi kunna ej dölja att underrättelsen om fredskonferenserna blifvit i Skandinavien och isynnerhet i Sverge mottagen med en med smärta blandad förvåning. Ej som skulle Sverge velat draga fördel af ett krig, hvari det ej tagit del; utan emedan ögonblicket var kommet för Skandinavien att gifva sitt bidrag dertill, emedan flägten af de stora händelserna hade i Sverge uppväckt den

allmänna andan, som så länge varit slumrande, emedan det, under förhoppning att få deltaga deri, var på väg att återkomma till enhet i känslor och tankar. Kriget skulle för Skandinavien hafva blifvit ett första steg mot den enhet som ensam kan utgöra dess styrka, en första godtgörelse af politiska fel, en första hämnd riktad mot den sekelgamla fiende som hotar det. Skandinavien inträder nu i underhandlingarnes ovisshet, som är långt farligare än stridens; det återstår ej något annat än att för vestmakternas fullmäktige vid konferenserna enträget utvisa de faror som hota Östersjön och Nordsjön så väl som Donau, och Svarta hafvet och att söka bibringa dem den vissa öfvertygelse, att mellersta Europas och Skandinaviens intressen äro oskiljaktigt förenade.»

Dessa garantier ansågo vi böra till Skandinaviens betryggande i den femte punkten inläggas. Vi veta ej huruvida Svensk-Norska kabinettet, enligt sin pligt, vidtagit någon åtgärd för att låta förslag i denna riktning komma under kongressens öfverläggningar. Det vissa är att Skandinavien genom fredsslutet i Paris ej vunnit någon annan garanti än förbudet för Ryssland att befästa Ålandsöarna.

Det var naturligt, att underrättelsen om en sådan fred skulle i Skandinavien åstadkomma en djup bestörtning. Efter novemberfördraget och innan de fem punkterna blifvit af Ryssland antagna, hade man vaggat sig i föreställningen om ett allmänt krig mot Ryssland, och det var påkostande att öfvergifva de stora förhoppningar man dervid fästat. Färdigt att äfven gifva sin andel i offren, hade Skandinavien föga skäl att finna sig genom de antagna fredsvilkoren försonadt med en utgång af kriget, som både gäckade dessa förhoppningar och dömde det till fortfarande overksamhet.

Vi deltaga visserligen i saknaden öfver den förtidiga freden, men vi äro långt ifrån att instämma i det klander som från Rysslands mer eller mindre förstuckna anhängare låtit förnimma sig öfver Novemberfördraget. Ehuru det synes hafva varit utan verkan på Europas allmänna angelägenheter, har det dock för Sverge och Norge varit af omätlig vigt, emedan det gjort slut 1812 års politik. Nu är det omöjligt att återkomma dertill, och det långa vasallskapets dagar äro änteligen räknade. Låtom oss derföre icke klandra fördraget hvarken såsom oklokt eller ofruktbärande. Det öppnar ett nytt tidehvarf för Skandinavien eller det betecknar snarare Sverges återvändande till de ärofulla dagarnes politik. Konung Oscar har lösgjort sig från Carl Johans traditioner. För att rätt uppfatta Novemberfördragets betydelse måste man dessutom beräkna den verkan det haft i Petersburg. Det är utom allt tvifvel att det var just detta fördrag som bestämde czaren att gå in på de förelagda fredsvilkoren. Från den dag det afslutades blef också kriget för Ryssland en verklig fara.

En annan fördel af fördraget, är att det förskaffat de förenade rikena Englands allians. Vi behöfva ej påpeka de löftesrika förhoppningar som dermed äro förenade. Vi erinra blott, att England hittills nästan alltid understödt Ryssland i dess öppna eller dolda företag mot Sverge och derigenom i ej ringa mån föranledt våra olyckor. Hädanefter eger Skandinavien så mycket större visshet att i England finna en trogen bundsförvandt, som Skandinaviens intressen numera äfven äro Englands.

Vi kunna således lyckönska oss att hafva skördat frukt af kriget, ty det har erbjudit oss ett tillfälle att bryta våra bojor; czaren är öfvertygad att

vi ej längre underkasta oss ett förnedrande förmynderskap. Men om vi ej underskatta fördelarne af kriget, måste vi likväl anklaga fredsmäklarne för bristerna i freden särdeles i hvad angår Östersjön.

Hvilken stor eftergift att Ryssland ej får befästa Ålandsöarna! Bomarsund skall förblifva liggande i gruset. I sanning! Man kan ej nog beundra diplomatiens anspråkslöshet. Må man göra sig redo för hvilka punkter som beherrska Östersjön. Är det Ålandsöarna eller finska kusterna? Är det en enstaka fästning på en ö eller är det en följd af befästningar som bekransa kusterna och kunna bilda ett helt anfalls- och försvarssystem? Hvad betyder Bomarsunds förstöring så länge Sveaborg finnes till? Det är sannt, man skall ej befästa Ålandsöarna, men hela finska kusten skall späckas med kanoner och ryska flottan skall ligga lugn bakom Cronstads eller Sveaborgs batterier. Faran för Sverge blir endast aflägsnad med några timmars segelfart. Är detta en tillräcklig vedergällning för en allierad som ej begärde bättre än att få draga i strid? Är det en värdig triumf för stora makter krönta af segern?

Men freden i Paris har ej allenast ej gjort något för Skandinaviens trygghet; han har tvärtom ökat farorna, och det på ett fruktansvärdt sätt. Så länge Svarta hafvet var öppet för Rysslands hersklystna företag, voro de ryska stridskrafterna till sjös delade. Nu äro de alla concentrerade i Östersjön. Men ett af två. Antingen är Ryssland uppriktigt i sina löften att öfvergifva Svarta hafvet och då skola under den närmaste framtiden alla dess intriger, alla dess rustningar riktas mot Östersjön, eller är det ej uppriktigt, och då skall det nog veta att för sina ändamål använda de mindre fartyg som det under

förevändning att skydda kusterna får i Svarta hafvet underhålla och hvilkas antal ej en gång är bestämdt. I bägge fallen skola alla stora fartyg förenas i Östersjön och storfursten Constantins hotelse gå i fullbordan.

Fredskongressen har i sjelfva verket endast förflyttat faran genom att till Stockholms grannskap förlägga de stridskrafter som hotade Constantinopel. Bomarsunds förstöring kan derföre ingalunda lugna Skandinavien, ty det vore utan tvifvel bättre för Sverge, om Bomarsud stode qvar och endast halfva ryska flottan låge i Östersjön än att hela ryska flottan skall beherska våra farvatten och hålla oss liksom belägrade utan luft och utan utrymme.

Då diplomaterna så frikostigt lemnade Östersjön till pris åt Rysslands framtida planer, hade de åtminstone bort sysselsätta sig med landgränsen mot Sverge och Norge, och genom en lämpligare sträckning deraf afskära all möjlighet för Ryssland att oroa norska finmarken. Att Novemberfördraget ej varit tillräckligt, för att afvända Rysslands snikna blickar från dessa trakter, synes bäst deraf, att de för närvarande genomströfvas af en rysk expedition, hvars ändamål väl uppgifves vara uteslutande vetenskapligt, men som utan tvifvel tillika har i uppdrag att söka nya vägar för Rysslands intriger på detta håll.

Men hvad kan man vänta af en diplomatie som visat sig ej begripa de politiska frågorna förr än kanonen låtit höra sig? Vid kongressen voro de allierades fullmäktige så sysselsatta med Svarta hafvet der man stridde, att de ej hade tid att rådfråga en karta öfver Östersjön der än betänkligare strider förestå. I Sverge hafva de orubbliga anhängarne

af neutraliteten, hvilkas antal, det är sannt, under krigets fortsättning mer och mer minskades, sökt att tillgodogöra sig diplomatiens försummelse att vid fredsslutet behörigen iakttaga de Skandinaviska intressena. Den har gifvit dem anledning att prisa deras eget system. De hafva jublat öfver freden, oaktadt de stora faror han medför för Skandinavien, och för att kläda sina ryska sympathier i fosterländsk drägt, föreburit att de förenade rikena ej skulle kunnat skörda tillräcklig fördel af sitt deltagande i kriget. Ehuru detta skäl således ej är rätt uppriktigt menadt, skola vi bemöta det med några ord.

Det är sannt att vestmakternas program sådant det i början uppställdes, ej innebar några garantier i Skandinaviens intresse, men om kriget kommit att fortsättas, hade det ovilkorligen blifvit öfvergifvet. En ny expedition till Östersjön skulle hafva förändrat alla ingångna diplomatiska förbindelser. Man vet att kejsar Napoleon under det företräde han gaf herr von Seebach före dennes afresa till Petersburg på det mäst otvätydiga sätt förklarade att, om czaren icke antog de erbjudna fredsvilkoren, kriget skulle få en fruktansvärd utsträckning och leda till helt andra anspråk å de allierades sida. Så skulle, bland annat, Finland fordras såsom pris för Sverges och och Norges deltagande deri. Alla åtgärder som de allierade samtidigt vidtogo, visade tydligt att, om czaren ej gifvit efter, det ej längre blifvit fråga om det ursprungliga programmet. Napoleon skulle icke af franska nationen hafva fordrat nya medel för krigets fotsättande utan att derför uppgifva nya ändamål. När Engelska kabinettet gjorde svårigheter att nöja sig med de i Wien föreslagna fredspunkterna, hade Napoleon verkligen uppgifvit den tillökning i

franska området som han fordrade, om Frankrike skulle underkasta sig nya uppoffringar för kriget. Engelska kabinettet vägrade att lyssna härtill förr än det var för sent och trodde sig genom inskjutandet af femte punkten hafva gjort fredsanbuden för Ryssland oantagliga.

Vid ett par med honom beslägtade tyska hof hade kejsar Napoleon gjort förtroliga meddelanden om sannolikheten deraf, att krigets fortsättande skulle leda till stora territoriala förändringar inom Tyskland samt, under löfte om landvinningar, uppmanat dem att biträda de vestra makternas politik.

Man var kommen till den vändpunkt der kriget ej vidare kunde fortsättas för små ändamål utan måste leda till stora resultater. Det är således med skäl vi klaga öfver det snöpliga slutet på ett krig som sannolikt skulle hafva medfört Sverges pånyttfödelse.

Om vi vore de enda som blifvit öfvergifna, lönade det ej mödan att höja vår röst; man kunde då vända sig bort från en nation alltför aflägsen för att räknas till den stora europeiska familjen och alltför nära inkräktaren för att icke gifva anledning till ständiga tvister. Men andra lyssnade, liksom vi, vid kongressens dörrar och väntade ett ord af hopp eller åtminstone af tröst. Alla hafva väntat förgäfves. Man har icke en gång nämt Polens namn af fruktan att detta enda ord skulle innebära en revolution. Det hade dock bort vara lätt för de vestra makterna att åtminstone fordra en återgång till 1815 års fördrag. Men då hade äfven blifvit nödvändigt att tala om Krakau och det ingick ej i diplomaternas afsigter att kalla till lifs en stackars republik. Hvilken egen företeelse att år 1856 se en kongress, der segervinnarne ej vågar tala om 1815 års fördrag utan att synas revolutionära!

Italien hoppades också på ett befrielseord. Men hvem skulle våga uttala det? Frankrike och England tego, men Sardinien talade. På Krim hade Sardinarne visat sig jemngoda i mod med sina talrika allierade, vid kongressen visade de en öfverlägsen diplomatisk skicklighet. Hvilken rol spelade deremot Frankrikes förste fullmäktige, grefve Walewsky? Han äfventyrade några skygga anmärkningar mot den österrikiska besättningen af kyrkostaten, såsom det synes, endast för att få förevändning att anfalla Belgiens friheter; ty man kan svårligen antaga, att det blott var fråga om ett par skandaltidningar mot hvilkas anfall Napoleon, minst vid ett så högtidligt tillfälle som ifrågavarande, behöfde söka något skydd. Emellertid har man beredt en liten nation tillfälle att kasta handsken åt despotismen och återgifvit rösten åt engelska pressen som länge nog hade hvilat i skuggan af de franska lagrarna.

Det är i öfrigt anmärkningsvärdt och i hög grad lärorikt, att diplomaterna, som i de fredligaste afsigter församlat sig från alla fyra väderstrecken, vid skiljsmässan utströ otaliga frön till tvädrägt.

Med fredstexten vill man släcka krigslågan, med protokollerna tänder man på henne. Italien förekommer ej i texten, men har fått plats i protokollerna. Oförvägna pultroner! J tron att j kunnen rädda er genom separatnoter och dölja er i bihangen. Men sen j ej att edra undanflygter ej tjena till annat än att ådagalägga vigten af de frågor som j viljen komma ifrån. I motsats till perspektivens lagar förstoren j dem genom att aflägsna dem.

Och hvad betyder er beprisade enighet i de särskilta fågorna? Ännu hafven j icke kunnat förena er i afseende på Donaufurstendömena. J hän-

visen tvisten till en kommission som ej skall få lättare att komma till en lösning, sammansatt som den är af mot hvarandra fiendtliga elementer och stridiga intressen.

Huru förhåller det sig med segelfarten på Donau, denna lifsfråga för Tyskland? Österrike gör anspråk på att ensamt råda öfver den stora floden och vill ej höra talas om kommissarier från de andra tyska länderna som den genomlöper, men kongressen adjungerar icke destomindre kommissarier från Bäjern och Würtemberg. Ny källa till stridigheter som icke fanns före kriget.

Men en långt farligare eldbrand har blifvit utkastad efter freden. Hvem vågade på den 30 Mars, då freden undertecknades, bestrida Rysslands oegennytta och uppriktighet? Hvem skulle ej då hafva sagt att det ingaf sina fiender det största förtroende? Huru rörande var ej denna förtroliga allians efter striden, som lofvade en så lång tid af ömsesidig aktning? Czaren har verkligen visat prof på god vilja, ty alla vilkor som man förelade honom, antog han. Det är sannt att man icke fordrade mycket, men det är troligt att om man fordrat mera, skulle han beviljat mera. Nog af, alla syntes belåtna med czaren, som å sin sida syntes belåten med alla, och den 30 Mars var en dag af ömsesidiga utgjutelser och vänskapsbetygelser.

Fjorton dagar voro knappt förflutna förr än utan Rysslands vetskap ett nytt fördrag afslutades emellan Frankrike, England och Österrike, ett fördrag som i hög grad innebar misstroende mot Ryssland och gjorde ett hastigt slut på den lotsade vänskapen. Den 30 Mars hade man kastat sig i czarens armar, den 15 April gjorde man en koalition mot honom. Det är ej vi som beklaga oss öfver denna handling

af klokhet, men vi tillstå att den saknar all vårdighet. Om Frankrike och England hyste misstroende mot czaren, hade de bort akta sig för att under konferenserna vara så undfallande och medgörliga. Det anstod dem ej att visa ett leende anlete åt den de fruktade, att inför hela verldens ögon gifva honom ett öppet handslag, för att straxt derefter måtta honom ett hugg bakifrån.

Men ej nog härmed! På samma gång Österrike i fördraget med Frankrike och England sökte skydd mot Ryssland, underhandlade det i Frankfurt, för att med alla sina stater vinna inträde i tyska förbundet och derigenom i Tyskland få ett stöd mot Frankrikes och i synnerhet Englands politik i afseende på Italien. Österrike har der redan allt för länge utöfvat ett olycksbringande inflytande och bör med skäl frukta, att de vestra makterna snart skola anse tiden vara inne att göra ett slut derpå. Må man ej heller föreställa sig att förhållandet emellan Frankrike och England är så särdeles innerligt. England har gått förödmjukadt ur den gemensamma kampen och skall ej så lätt glömma, att Napoleon hindrat upprättelsen af dess fallna krigsära. Och Sardinien sedan! I samma mån de vestra makterna visa föga benägenhet att i verkligheten göra någonting för det betryckta Italien, närmar sig sardinska kabinettet czaren och söker tillgodogöra sig Rysslands fiendtliga sinnesstämning mot Österrike. Öfverallt misstroende, öfverallt ämnen till nya förvecklingar!

Sådan är verkan af freden. Man har på olika sätt sökt att förklara tillkomsten af denna diplomatiska akt. Vi skola gifva en förklaring som vi tro vara den rätta.

Det är ej tvifvel underkastadt, att med de ofantliga tillgångarna, öfver hvilka de allierade förfogade och isynnerhet med verksamt biträde af Skandinavien, ännu ett fälttåg till Östersjön blifvit afgörande. Återstoden af den ryska flottan skulle hafva blifvit förstörd, Sveaborg och Cronstadt skulle undergått Sebastopols öde och Petersburg fallit för de allierades arméer. Dessa voro åtminstone de följder som krigets fortsättning kunde beräknas medföra.

Hvarföre stannade man då just i det ögonblick man var säker om segern? Hvad var det för ett inflytande som hämmade så många förenade ansträngningar? Det var från Paris som den olycksaliga kontraordern utgick, det var franska regeringen som studsade för farorna af en alltför fullständig triumf. Kejsar Napoleon ville ej tillintetgöra ryska flottan och derigenom lemna England utan tillräcklig motvigt i Nordsjön. Han fruktade att genom sin fiendes nedgörande gifva sin allierade en alltför fördelaktig ställning.

Detta skäl låter, å Napoleons sida, höra sig och är äfven ur fransysk synpunkt ganska lätt att fatta, men England hade ock bort inse sin ställning. Hvaraf kommer denna svaghet som indrog England på eftergifternas område mot alla dess traditioner, mot alla beräkningar af det enklaste förutseende? Härunder ligger en hemlighet som tiden skall afslöja. Det saknas icke skäl till det antagande att England under de diplomatiska förhandlingar som föregingo de fem punkternas fastställande, visade prof på samma oskicklighet som i sina anordningar för kriget.

Ett annat skäl gjorde freden för Napoleon önskvärd. Rysslands försvagande skulle, om det skett i en högre grad, ovilkorligen medfört den absolutistiska principens undergång och ledt till en seger

för de liberala idéerna. Häri låg en personlig fara för Napoleon, och på samma gång en ny anledning till inflytande för England, vårdare af den parlamentariska styrelse-principen och beskyddare af den fria pressen.

De verkliga orsakerna till den snöpliga freden äro således dessa:

1:o Napoleons farhåga att lemna Engelska flottan utan motvigt;

2:o fruktan för de liberala idéerna.

Denna politik är, som all personlig politik, en källa till svaghet. Utom det att den hindrat Frankrike att draga rättmätig fördel af sin krigsära och sina uppoffringar ställer den till framtiden det fruktansvärdaste af alla problemer. Friheten står der midt emot despotismen, och all försoning, all dagtingan är omöjlig. Må man erinra sig Bonaparte då han som förste konsul, på höjden af sina triumfer emellan segrarna vid Marengo och Austerlitz, inlät sig i strid med tidningsredaktören Peltier och blef slagen. År 1814 dukade kejsaren under mindre för koalitionen af de Europeiska furstarne än för uppresningen af de liberala idéerna i Frankrike. Om Napoleon III vill fortsätta samma lek, skall han sluta på samma sätt. I hvad form den än kläder sig, kan despotismen ej slå några rötter i Frankrike. Det skall måhända ej dröja länge innan det nu så stumma Frankrike åter skall höja sin röst och föra frihetens talan.

Man bör ej bedraga sig af skenet. Frankrikes politiska inflytande som det berott af Napoleon att göra omätligt, är i sjelfva verket ej så stort som man föreställer sig. Fordom var det Frankrikes ära, en af de förnämsta grundsatserna i dess politik, att stödja sig vid staterna af andra ordningen. På

samma gång det gaf sig en ädel sändning, befästade det sig genom allianser med de folk, hvilka det skänkte sitt beskydd. I våra dagar, då Frankrike som vilkor för sin allians fordrar stumhet och förödmjukelse, skola de mindre staterna, som ega mér eller mindre fria institutioner, vända sig åt annat håll, och Frankrike gå miste om de fördelar som bort tillkomma det. Furstarna som visade sig så skygga för Napoleons politik, så länge de förtryckta nationaliteternas förhoppningar då och då vunno understöd af den franska officiella pressen, äro väl numera, sedan dessa förhoppningar blifvit besvikna, angelägna att visa honom sin undergifvenhet; men detta bevisar endast, att de äro främmande för folkens känslor och föreställningar. Förut var Petersburg den enda ort dit furstarna behöfde vallfärda, för att af ryska czaren mottaga despotismens lösen. Nu måste de äfven gå till Paris, för att inhemta franska czarens orakelspråk. Af den sednare kunna de emellertid lära, att despotismen låter förena sig med och i viss mån kan betingas af materielt framåtskridande.

Vi hafva tillräckligt lagt i dagen våra sympatier för Sverges fordna politik. Vi behöfva ej upprepa hvilka olyckor som härflutit deraf att det blifvit kastadt ur den rätta banan, för att räcka handen åt Frankrikes fiender och dag från dag försvaga sig sjelft under det moskovitiska förmynderskapet. Men då franska regeringen oklokt visar böjelse för förtryck, måste de folk som äro nogräknade om sin värdighet, hålla sig på behörigt afstånd. De kunna i stället gruppera sig kring England, som skall låta dem behålla deras värdighet och ej af dem fordra andra offer än materiella, hvilka alltid kunna godtgöras.

Härmed vilja vi dock ingalunda uttrycka att Sverge och Norge skola försumma den franska alli-

ansen. Så länge genom rivaliteten emellan Österrike och Preussen all allians inom Tyskland måste blifva ofruktsam, och då dessutom Tyska furstarna, liksom tyska folket, visa benägenhet att inkräkta på Skandinaviens område, må de förenade rikena skatta sig lyckliga att ega de bägge vestra makternas allians. Men vårt kabinett bör ej genom en alltför stor förtrolighet med det franska gifva hyllning åt det nuvarande styrelsesättet i Frankrike och derigenom såra allmänna tänkesättet i de förenade rikena. De sympatier som svenska folket så lifligt uttalade för Frankrike, då man ännu hoppades att kriget skulle medföra några fördelar i frihetens och Skandinaviens intresse, hafva gått till hvila med freden och, för att åter uppväcka dem, fordras andra medel än de vänskapsbetygelser som nu ega rum mellan de bägge hofven.

Den tid är måhända ej aflägsen då man måste rusta sig till nya strider. Vi veta väl, att sjelfviskheten och makligheten beherrska verlden. Detta gäller lika väl om individernas handlingar som om staternas politik. Furstarne hafva tillräckligt insett syftemålet för den ryska politiken, som i en framtid kan blifva lika farlig för deras dynastier som för folken, men de hafva icke destomindre föredragit sina personliga intressen för framtidens kraf, och uppoffrat allt af fruktan för nationaliteterna. Och folken, som ett ögonblick lifvades af tanken på Rysslands förödmjukelse och nationaliteternas frigörande, hafva åter nedsjunkit i sin njutningslystna förslappning, väntande det ena på det andra, för att bryta sina bojor.

Detta tillstånd kan dock ej länge fortfara. Den europeiska friheten skall en dag resa sig till allvarlig kamp mot despotismen och då har Skandinavien

sin rol gifven. Än en gång skall, så hoppas vi, Skandinavien komma sina föga tacksamma stamförvandter i Tyskland till hjelp, och, efter att hafva stridt för deras samvetsfrihet och nationella oberoende, äfven bidraga till att i Tysklands jord rotfästa den politiska friheten, hvarförinnan man svårligen skall lyckas att komma till rätta med despotismen.

Må vi med lugn afbida framtiden. Må vi samla alla våra krafter för en sådan kamp och ej fruktlöst förspilla dem i inre split och tvädrägt som så ofta dragit olyckor öfver det arma Sverge. Må för närvarande alla omsorger riktas på Skandinaviens inre utveckling, som kan bringas till en höjd hvarom man, särdeles hvad angår Sverge, alltför länge ej haft någon aning. Och må de större uppoffringar som med stigande välstånd komma att göras för försvarsverket hvars ordnande för de förenade rikena efter ett gemensamt system icke längre kan uppskjutas, så användas att, när stunden kommer, man icke må kunna förebära de obotfärdigas förhinder.

Vi äro icke nog förmätna att vilja förutsäga hvar det nästa gång skall bryta löst, ty jäsningsämnen finnas öfverallt; men diplomaternas ständiga sysslande med Italien visar, att man anser faran der vara störst. Deras möda är förspilld. Diplomaterna hafva lagt i dagen sin vanmakt att lösa någon af de stora frågor som upprört verlden. De hafva icke frågat efter nationaliteterna; de hafva till och med förnekat dem. Det tillhör nationaliteterna att sjelfva göra sig gällande.

Man bör icke glömma att de flesta eröfringar friheten gjort, varit föranledda eller åtminstone gynnade af diplomatiens felsteg. Vi hafva ett färskt exempel derpå. Den italienska rörelsen har fått näring af kongressen i Paris.

Men äfven tystnaden, då den är beräknad, medför ofta samma verkan som okloka ord. Det tillhör Skandinavien att klart uppfatta sin närvarande ställning och att af diplomaterna fordra räkenskap för den glömska, hvaråt de lemnat de Skandinaviska intressena.

Må vi, Svenskar, Norrmän och Danskar, sjelfva förblifva minnesgoda och hädanefter icke försumma något tillfälle att bevaka våra intressen. Må vi aldrig förgäta att det mål, hvartill vi böra sträfva och som ensamt kan betrygga vår framtid, är Skandinaviens politiska enhet.

Rättelser.

Sid.	45	rad.	1	står:	*amiralen Grefve Cronstedt* läs: *amiralen Cronstedt.*
»	75	»	3	»	*på sin resa till Cassel mötte* läs: *under genomresan i Cassel träffade*
»	232	»	18	»	*yttrande* läs: *yttrande i franska upplagan*

Åtskilliga smärre tryckfel, som icke äro missledande, torde läsaren benäget ursäkta. Författarens frånvaro under arbetets tryckning har hindrat honom att sjelf besörja korrekturläsningen.

b89092549054a